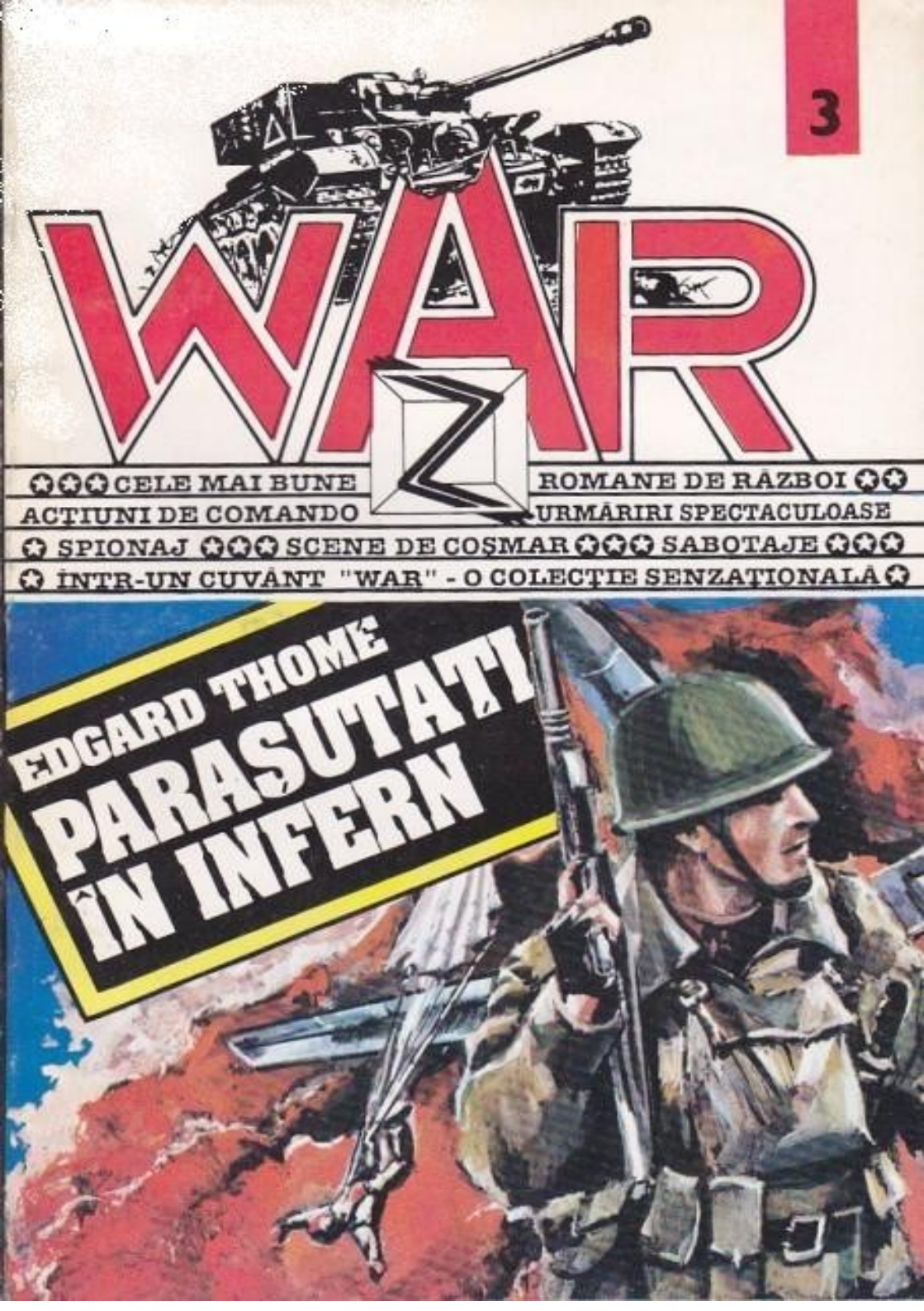
3
WAR
✪✪✪ CELE MAI BUNE ROMANE DE RĂZBOI ✪✪
ACȚIUNI DE COMANDO URMĂRIRI SPECTACULOASE
✪ SPIONAJ ✪✪✪ SCENE DE COȘMAR ✪✪✪ SABOTAJE ✪✪✪
✪ ÎNTR-UN CUVÂNT "WAR" - O COLECȚIE SENZAȚIONALĂ ✪
EDGARD THOMÉ
PARAȘUTAȚI ÎN INFERN

Edgard Thome

Paraşutaţi în infern[1]

1940-1945
EPOPEIA UNUI PARAŞUTIST ÎN FRANŢA OCUPATĂ

V.1.0

[1] Cartea a mai apărut în România şi sub titlul „Misiune specială” la editura Meridiane, colecţia „Delfin”.

ISBN:
973-9127-85-1

Traducerea de Angela Cişmaş

EDGARD THOME
SPECIAL AIR SERVICE
1940-1945
L'epopee d'un parachutiste en France occupee
1980

Editura Z
1993

Curajul nu e,
la urma urmelor, decât
una din manifestările superioare
ale bunului simţ.

Georges Bernanos

PROLOG

7 decembrie 1945

CEREMONIE MILITARĂ FRANCO-ENGLEZĂ
LA DOMUL INVALIZILOR[2]

În curtea de onoare, ostaşii stau în poziţie de drepţi. Ceaţa le estompează conturul, îndulcindu-le trăsăturile. Sunt englezi şi francezi, viteji din cei adevăraţi, meritând pe deplin decoraţiile pe care le vor primi.

Un soare blând aureşte cupola Invalizilor în clipa când generalul Legentilhomme, guvernator militar al Parisului, se pregăteşte să remită «Legiunea de Onoare» la paisprezece dintre aliaţii noştri britanici.

Doi dintre ei sunt făcuţi comandori, doi ofiţeri, iar zece cavaleri, primind totodată şi «Crucea de Război».

Apoi e rândul francezilor, care sunt făcuţi «Companioni ai Eliberării». E vorba de tânărul locotenent Thome, paraşutist, de locotenentul Noguez, din Forces Francaises Libres[3], de domnul Lacombe şi de căpitanul Rendu – reprezentat de tatăl său – căruia i se decernează decoraţia post-mortem.

Ceremonie înălţătoare prin însăşi simplitatea ei şi prin meritul celor care iau parte la ea...

Gândurile mi-o iau razna, aşa cum mi se întâmplă ori de câte ori lucrurile nu mă amuză cine ştie ce. „Auu!”...

Un *auu* tăcut, bineînţeles, căci ar fi necuviincios să tulbur alinierea

[2] *Reportaj de Lily Guetta. (n. ed. fr.).*

[3] *Forces Francaise Libres, FFL, France Libre* – Forţele Franceze Libere. (N. t.).

impecabilă a ofiţerilor englezi care mă încadrează, deţinătorii unei «Legiuni de Onoare» nou-nouţe: generalul Legentilhomme, pus în dificultate de statura lui mică, s-a sprijinit un pic de mine, ca să-mi prindă de veston Crucea eliberării. Agăţat de-a-binelea de panglică, trase în jos din răsputeri, în timp ce dublul ac de oţel, lung de vreo cinci centimetri, îmi străbate cu uşurinţă buzunarul tunicii şi pectoralul stâng.

E ultima mea rană de război…

E şi rămasul bun pe care-l spun definitiv armatei, care m-a ţinut în rândurile ei şase ani, pe când eu n-aveam de gând să-i acord din viaţa mea decât termenul strict de un an şi jumătate.

Dar venise războiul. Iar armata, în timp de război, e singurul loc unde unui bărbat îi şade bine să se afle dacă vrea să-i poată „privi pe ceilalţi fără să roşească, iar cerul fără să tremure”.

Partea întâi
SĂ AI DOUĂZECI DE ANI ÎN ’940

1
NORI NEGRI

Totul a început pentru mine printr-o eroare de orientare. Câţiva ani petrecuţi în ambianţa sănătoasă şi exaltată ce caracteriza cercetăşia din vremea aceea, câteva perioade de şedere la mănăstirea trapistă din Orval – care sublima pentru mine misterul pădurii natale din Ardeni – fuseseră de-ajuns ca să-mi închipui că am vocaţie religioasă.

Cei doi ani petrecuţi la seminar m-au convins însă uşor că argumentările teologice aveau să rămână pentru totdeauna străine de mine. Aveam abia optsprezece ani când m-am întors la „viaţa lumească”, un pic dezamăgit, un pic încurcat şi fără dorinţa de-a mă schimba.

Şi pentru că nici o activitate nu mă atrăgea în mod deosebit, am hotărât că cel mai urgent era să scap de armată. O unitate convenabilă se afla chiar în pragul casei mele şi m-am angajat, anticipând încorporarea, în Regimentul 8 de Zuavi.

Pe vremea aceea, viaţa unui recrut nu era nimic altceva decât servitute fără grandoare[4]: corvezi, marşuri nesfârşite, instrucţie bâlbâita de subofiţeri – cel mai adesea mediocri – sau perorată de ofiţeri foarte mulţumiţi de ei înşişi şi mai preocupaţi de „viaţa lor mondenă” decât de grija de a-i înţelege pe oameni şi a-i pregăti să fie soldaţi.

Promiscuitatea dormitorului comun îmi era cu deosebire neplăcută, după viaţa tihnită, ce ne îmbogăţea lăuntric, dusă la seminar.

Se terminase cu discuţiile despre literatură, se terminase şi cursul de istoria artei în care Jacques Simon, meşter sticlar din Reims, ne învăţa să fim sensibili la frumuseţe, se terminase cu argumentaţiile curtenitoare prin care refăceam lumea, se terminase cu partidele de şah şi de tenis. Trecusem fără nici un fel de tranziţie dintr-un univers confortabil, protejat, dacă nu chiar elegant, la o viaţă asemănătoare întrucâtva cu aceea a unui rândaş, într-un mediu cu bunăştiinţă vulgar, meschin, laş şi agresiv.

---

[4] Aluzie la lucrarea lui *Alfred de Vigny* (1797-1863), *Servitude et grandeur militaires* (1835), „Servitute şi grandoare de ostaş”. (N. t.).

Nici vorbă nu putea fi să ies din armată, căreia îi fusesem închiriat pe doi ani, dar puteam, măcar, să scap de dormitorul comun, de mirosul, de slinul şi de vacarmul lui. Vroiam să fiu singur, să am o cameră a mea, să pot citi în voie. Ambiţia asta nu avea nimic deplasat: era de-ajuns să devii subofiţer. Simplu, accesibil, la îndemână.

Timp de şase luni, am urmat şcoala de subofiţeri de rezervă. Am ieşit primul dintr-un pluton care forma sergenţi destinaţi companiilor de mitraliori şi bineînţeles, m-am pomenit vărsat într-o companie de recunoaştere. Aveam, în sfârşit, o cameră a mea, linişte, timp liber, numai că primul galon, ca şi primele mele responsabilităţi, m-au găsit la fel de nepregătit ca-n prima zi de încorporare.

Îmi cunoşteam exact îndatoririle de subofiţer mitralior şi eram gata să le îndeplinesc cât mai bine. Eram în stare să demontez două tipuri de armă într-un timp record, cu ochii închişi: mitraliera Hotchkiss şi carabina de cavalerie erau o joacă pentru mine. Eram apt să comand un pluton de mitraliori, să ajustez trageri indirecte şi antiaeriene, să reglez un tir de mortier. Pe când acum, după ce fusesem vărsat într-o companie de recunoaştere, nu dispuneam de nici o cunoştinţă utilă pentru noua mea ocupaţie: armamentul era altul, comenzile diferite; după cum diferită era şi tactica. Eram complet derutat şi, în consecinţă, lipsit de orice siguranţă ca să pot comanda. Crezusem că ajung la un liman devenind subofiţer şi iată regatul mult visat se prefăcea în ţăndări. Îmi venea să plâng de ciudă şi chiar am şi plâns.

Lunile de cazarmă mă deformaseră, fără să-mi dau seama. Nu eram decât un robot programat să răcnesc ordinele cuprinse în Regulament. Le ştiam pe cele de la mitraliori, dar n-aveam habar de cele de la recunoaştere. Iată cauza pentru care mă simţeam incapabil de-a fi ascultat.

Toate astea mi se par acum, după trecerea a patruzeci de ani, tare departe, cât se poate de triviale şi puerile, dar dovedesc îndeajuns în ce măsură cele ce se învăţau pe atunci în armată ne transformau în nişte maşinării rudimentare, pe care cel mai mărunt accident, cea mai măruntă schimbare a rutinei le descumpăneau, scoţându-le din funcţiune.

După ce-am petrecut câteva săptămâni în noua mea companie, eram considerat un sergent normal. Furiile mele de timid compensau înfăţişarea de adolescent imberb, încât dădeam iluzia că am oarecare autoritate.

Mă împrietenisem, cum era şi firesc, cu sergenţii care se pregăteau să intre la Şcoala militară de infanterie Saint-Maixent sau care proveneau din copii de trupă. Însufleţiţi de viitoarea lor carieră, preocupările lor mi-i făceau mult mai apropiaţi decât pe bătrânii subofiţeri de carieră. Regăseam la unii dintre ei ecoul propriilor mele

lecturi: Lyautey, *Despre rolul social al ofiţerului*[5] şi Psichari, *Călătoria centurionului*[6].

Pe nesimţite, eram mai în largul meu. Oamenii îmi dădeau ascultare, fără să mă văd nevoit sa strig, să ameninţ sau să pedepsesc. De la o zi la alta, îmi învăţam meşteşugul. Nu ştiam ce aveam să fac după terminarea stagiului, dar nu era o chestiune care să mă frământe, căci, pentru moment, îmi găsisem un echilibru acceptabil.

Războiul însă începuse să se vestească: proclamaţiile isterice ale lui Hitler, mobilizarea parţială, chemarea sub arme a rezerviştilor, acordul de la Munchen.

Izolaţi practic de lume în centrul de la Mourmelon, nu aveam decât o idee confuză despre evoluţia evenimentelor politice. Ne îndeplineam zi cu zi neînsemnatele noastre însărcinări de rutină, fără originalitate şi fără geniu: marşuri, trageri, inspecţii, „lucrări de întreţinere şi de igienă”…

„Marile manevre” nu ne aduceau, la scara noastră, nici o cunoştinţă nouă. Grupare de infanteriişti pierduţi într-un neînţeles labirint de ordine, de contraordine, de marşuri şi contramarşuri, suportam cu pasivitate directive care se băteau cap în cap, preocupaţi numai şi numai de soluţionarea problemelor urgente: să-i hrănim pe oameni, să le oferim condiţii de dormit cât mai omeneşti posibile, să veghem la întreţinerea armelor şi la adunatul conştiincios al tuburilor goale de cartuşe.

Restul era treaba ofiţerilor. Îi vedeam foarte puţin, erau cantonaţi aparte… nu-mi amintesc să fi purtat vreodată vreo discuţie de orice fel cu careva dintre ei, nici una din acele conversaţii destinse şi amicale, cum am avut apoi atâtea cu paraşutiştii mei din Forţele Franţei Libere, la căldura unui foc de tabără.

Fie că erau de carieră, fie că erau rezervişti, formau un clan izolat, mai preocupaţi de propriul lor confort decât să încerce să ne cunoască şi să ne instruiască. Cu timpul, am descoperit că nefericiţii de ei nu aveau, într-adevăr, ce să ne spună, căci de ştiut nu ştiau nimic, iar ideal n-aveau de nici un fel.

Comandantul meu de companie, ofiţer provenit din trupă în războiul trecut, încornorat şi suferind de dispepsie, ar fi trebuit, neîndoielnic, să fie obiectul asistenţei unui psihiatru: ne pregăteam să pornim în manevre, iar el trecea în revistă materialul de cantonament.

— Charton, bătrâne, spuse întorcându-se spre intendentul şef care-l

---

[5] *Louis-Hubert-Gonzalve Lyautey* (1854-1934), ministru de război, mareşal al Franţei, autor al unor lucrări de specialitate, între care *Du role social de l'officier* (1891). (N t.).

[6] *Ernest Psichari* (1883-1914), *Le Voyage du Centurion* apare postum (1916). (N. t.).

însoţea, ai dat ordin să fie spoite marmitele?

— Da, domnule căpitan.

— Şi tăvile?...

— Da, domnule căpitan.

— Dar găleţile de pânză, Charton, dar găleţile de pânză... La asta te-ai gândit?

— Dar, domnule căpitan... găleţile sunt...

— De spoit, Charton... de spoit.

— Cum, domnule căpitan, găleţile... de pânză?

— Adevărat, Charton, ai dreptate, ai dreptate, dom' căpitan e ţicnit, dom' căpitan e ţicnit!

Şi se îndepărtă, scuturat de nechezatul ce-i ţinea loc de râs, bătându-se cu cravaşa peste chipiu.

Incapabil să citească corect o hartă şi respingând total ideea orientării după busolă, incapabil să redacteze sau să dea un ordin clar, era un tip de ofiţer destul de răspândit în regiment.

În timpul acestei păci ciudate care nu putea duce decât la un război ciudat, am cunoscut şi alte specimene de-acelaşi calibru, ca, de pildă, acel comandant de batalion care voia să-l pună la arest pe ofiţerul cu sportul: găsea intolerabil să fie atâta noroi în faţa porţilor de fotbal, iar responsabilului nici măcar să nu-i fi trecut prin minte să dea ordin să se cimenteze careul de unsprezece metri...

Declararea războiului ne-a găsit destul de puţin pregătiţi să ne acoperim de glorie. Într-un an şi jumătate, n-am avut niciodată ocazia să văd o grenadă adevărată şi încă şi mai puţin, bineînţeles, să învăţ cum s-o folosesc.

Am început războiul împotriva Reichului lui Hitler printr-o lungă plimbare în camion care, după nesfârşite ocoluri, opriri, debarcări, îmbarcări, ordine şi contraordine confuze, ne-a dus... în trei zile... de la Mourmelon... la Soissons![7]

Majurii se umanizau, răcneau mai puţin şi le spuneau bucuroşi oamenilor *„măi băieţi”*.

Spectacolul matamorilor privilegiaţi de ieri care azi încercau sa se împace cu plebea era mai curând întristător. Cei trei camarazi preferaţi şi cu mine găseam cu cale să zâmbim: fuseserăm multă vreme cercetaşi şi dintotdeauna, consideram că cei aflaţi în subordinea noastră sunt tineri la fel ca noi, încredinţaţi responsabilităţii noastre imediate şi cărora nu le puteam niciodată pretinde nimic pe care să nu-l fi putut face noi înşine.

Atitudinea noastră din timp de pace se prelungea cât se poate de

[7] Localităţi apropiate din două departamente vecine, Marne şi, respectiv, Aisne. (N. t.).

firesc şi în timp de război. Doar nu era să ne prefacem dintr-o dată în demagogi. Ni se dădea ascultare fără ca aproape să dăm ordine şi nu aveam deloc să ne temem de cine ştie ce *„glonţ rătăcit”*, purtător de răzbunare, de care atâta vorbiseră *„veteranii din ’914”* în amintirile lor umflate şi răsumflate. Cred de altfel că e vorba de o legendă şi că nicicând vreun galonat n-a pierit de moartea asta.

Într-o bună zi, am pornit „pe front”.

Thionville… Montenach… frontiera… Batalionul meu a urcat spre culmile de la Hammelsberg, de unde se retrăgeau rezerviştii germani, nu în prea mare ordine, împroşcându-ne la întâmplare. Zi fără mare emoţie; nici morţi, nici răniţi, din câte-mi mai amintesc.

Îmi târam grupa de luptă după mine, fără să am o dată prilejul să ordon deschiderea focului. Seara, ocupam *no man’s land-ul*[8] dintre cele două graniţe, miraţi că războiul însemna marşul acela orbesc şi oarecum încâlcit spre nişte obiective nebuloase.

Şi-atunci, „ca şi-n ’914”, am săpat tranşee şi ne-am instalat în ele o parte din toamnă, obişnuindu-ne cât ne stătea în putinţă cu glodul cretos şi cu ploaia. Corvezi de distribuire a hranei sub tirul intermitent al mortierelor, patrulări pline de circumspecţie, din care nu ne-am întors niciodată cu vreo umbră de prizonier, trişti vânători citadini care, neştiind nimic despre obiceiurile vânatului, n-am dat nici măcar de-o pană.

Şi, tot ca-n ’914, a sosit şi „schimbul”…

Am suportat cu pasivitate primele săptămâni de război, în care nu ne bătusem, iar acum coboram „la odihnă”, la fel de lipsiţi de experienţă ca şi atunci când urcam „spre foc”. Comunicatele sforăitoare şi ploaia de decoraţii, citările trâmbiţate şi felicitările reciproce ale statelor majore nu schimbau cu nimic realitatea: în ceea ce priveşte războiul, eram la fel de netoţi ca şi-n clipa când instrucţia noastră militară se terminase.

Cât despre mine, care crescusem în inima pădurii din Ardeni, printre vânători, pândari şi braconieri, cu greu înţelegeam felul cum procedam. Când vânezi mistreţi, le iei urma, le descoperi bârlogul, îi înţărcui, îi încolţeşti şi-i răpui.

N-aveam să izbutesc să fac astfel decât patru ani mai târziu, în fruntea tinerilor mei paraşutişti din Forţele Franţei Libere…

[8] Ţara a nimănui (engl.).

2
DUNKERQUE

„Războiul ciudat[9]“ e numele pe care l-a lăsat în istorie perioada aceasta de expectativă laşă, când din „fierărie căleam oţelul victorios” sau când drumul spre fierul Norvegiei era tăiat [...] şi tăiat avea [...] să rămână”. Iată ridicolele fraze trâmbiţate pe-atunci de piticul Paul Reynaud, care îşi închipuia că e prim-ministru.

Afişe frumoase reprezentau un infanterist hotărât şi senin, ţinând cu baioneta *„linia albastră a Vosgilor”*. *„Munciţi liniştit, el veghează”*, proclama legenda. Stranie veghe, în care regimentul nostru îşi omora timpul săpând şanţuri antitanc prin părţile Mauberge-ului.

Vinul fiert al soldatului... Turneele teatrale pe front... Colete cu ciorapi, mănuşi şi fulare de lână pentru viitorii eroi... în schimb, nici urmă de marşuri, de antrenamente, ori instrucţie. Eram vreo câteva mii de salahori nepricepuţi, îndeletnicindu-ne să facem prost nişte lucrări de terasament.

Pe vremea aceea nu eram câtuşi de puţin insolent şi nici prin minte nu mi-ar fi trecut să critic ceva. Oare n-aveam un Stat-Major-General, care ştia el bine ce face? Oare Gamelin nu era un generalisim prestigios, după câte susţinea propaganda? Oare nu aveam atâtea divizii blindate, care trăgeau în obiective improvizate, aşteptând nerăbdătoare atacul din primăvară? Oare nu aveam cele mai bune avioane din lume şi cele mai bune tancuri? Ce să mai vorbim de linia Maginot!

Un singur lucru mă îngrijora în mod confuz: reţinusem din lecturile

---

[9] În original : perioadă din istoria Franţei premergătoare celui de-al doilea război mondial şi cuprinsă între 3 sept. 1939, dată la care Franţa declară război Germaniei hitleriste, situându-se alături de aliatul ei Anglia şi 17 iunie 1940, dată, la care guvernul francez, condus de mareşalul Petain, cere armistiţiu germanilor şi, prin aceasta, respinge propunerea Marii Britanii şi a premierului ei Winston Churchill de creare a Uniunii anglo-franceze şi de continuare a războiului prin eforturile comune ale ambelor ţări. Ocupată cu campania din Polonia (octombrie 1939), Germania nu ripostează la declaraţia de război iar trupele franceze stau într-o expectativă tulbure, contând nepermis de mult pe posibilităţile de apărare ale liniei (fortificate) Maginot. În general, Statul Major francez e adeptul teoriei fronturilor defensive continue. Părerea aceasta, conjugată cu lipsa de pregătire şi dotare materială a armatei franceze vor face din ea un adversar extrem de slab în faţa atacului fulgerător al trupelor germane din primăvara lui 1940. După invadarea Norvegiei şi a Danemarcei, (aprilie 1940), a Olandei şi a Belgiei (mai 1910) aşa-numita campanie din Franţa ţine de fapt patru zile, 10 mai-14 mai, în această zi, de 14 mai, trupele germane pătrund în Paris. (N. t.)

mele din Lyautey că *„nimic cu adevărat mare nu se înfăptuieşte vreodată fără entuziasm”*, iar eu nu vedeam nici un fel de entuziasm în jurul meu. Ne duceam agale în fiece zi să răscolim câteva chintale de pământ îngheţat, iar seara ne afla învăluiţi în atmosfera călduţă de la popotă, jucând cărţi cei mai mulţi sau şah cei mai isteţi.

Patrulări în pădurea Warndt... *„Nimic de semnalat”* al comunicatelor oficiale.

Nu-mi închipuisem niciodată că războiul ar putea lua aspectul acelei lipse stupide de ocupaţie, că ne vom petrece luni întregi fără să facem nici o manevră, nici un exerciţiu, fără ca măcar un ofiţer să ne pregătească pentru viitoarele noastre lupte.

Bilanţul meu personal era departe de a mă linişti: ştiam, teoretic, să comand o grupă de luptă; se trăsese în mine şi-mi stăpânisem frica; dar mă întrebam cu îngrijorare cum voi reacţiona în faţa unui baraj de artilerie, a unui atac de blindate ori a unui asalt de infanterie. Nici un exerciţiu nu ne pregătise să înfruntam aceste încercări inevitabile. Ca să spun drept, nu mă simţeam la largul meu. Obişnuit cu vânătoarea în mijlocul pădurii, eram descumpănit văzând că nimănui nu-i pasă să pregătească hăituiala.

La 10 mai 1940 am pornit spre Belgia.

Autobuze venite de la Paris ne-au îmbarcat din cantonamente – figura cu *„taxiurile pentru Marna”*[10]! Nu-i vorba chiar de un delir eroic, desigur, dar oamenii se comportă bine: în sfârşit, ne mişcăm!

Nu suntem oare şi la urma urmei, aceiaşi francezi care am retraversat Marna, după ce o luaseră mai întâi la goană, ca să se cramponeze de Verdun şi să-i dea peste cap pe nemţi, în ’918? Certitudinea asta e cam tot ce ne mai dă încredere. Lasă că vedem noi...

Şi-am văzut!

Întâlnim coloane de refugiaţi belgieni, care ne strigă încurajări, autobuzele gonesc cu toată viteza, suntem daţi naibii.

Câteva avioane mitraliază convoiul, panica şi teama pătrund o dată cu noi în şanţuri. Ne întoarcem la autobuze; după alarmă, întâlnim şi mai mulţi cai spintecaţi, cadavre de soldaţi sfârtecate, chesoane de artilerie în flăcări; ne încrucişăm cu trupele belgiene care se retrag năuce, fără arme. Ăsta-i războiul...

Seara, ne oprim undeva pe lângă Temploux. Regimentul se desfăşoară, pe cât se pare, fără o ţintă bine precizată. Aud pentru prima oară vorbindu-se de „apărare în arici”[11]...O imagine grăitoare, nici vorbă. Dar unde ne sunt ţepii?

---

[10] Aluzie la un episod celebru din timpul primului război mondial când, pentru a se asigura transportul de trupe şi materiale necesare bătăliei de pe Marna (1914), fuseseră rechiziţionate taxiurile din Paris. (N. t.).

Noaptea, tirurile antiaerienei ţes fără grabă o feerie de artificii, incendii izbucnesc în faţa şi în spatele nostru, un bombardier care trece la vreo câţiva kilometri face ca întregul regiment să plonjeze cu nasul în pământul jilav. Ne instalăm şi noi, de bine de rău, înfruptându-ne doi câte doi dintr-o conservă de carne şi câte patru dintr-o pâine rotundă.

Cea dintâi noapte glorioasă a unei campanii care, din înfrângeri în marşuri forţate, ne poartă în zigzaguri bezmetice, de corabie beată, la Charleroi, apoi la Mons, apoi… la frontiera franceză.

Artileria germană ne împroaşcă după pofta inimii. Avioanele Stukas ne pisează fără ca vreun avion de vânătoare aliat să le înfrunte. Regimentul, decimat, pătrunde în Lille. Se vorbeşte despre regrupare, de o linie fortificată ce ne va adăposti… dar micile cazemate care jalonează câmpia sunt părăsite. Mergem întruna, în dezordine, fără legături, fără a primi dispoziţii.

La Peronne, se întrezăreşte o umbră de organizare. Ne îndreptăm spre sud, contraordin şi stânga-mprejur! Ce mai poate mărşălui se regrupează, pornim spre Dunkerque.

În nici o clipă a acestei înspăimântătoare brambureli nu ne-am oprit ca să luptăm. N-am văzut nici un infanterist german şi cu toate astea mai bine de-o treime din regiment a dispărut.

Cei mai mulţi dintre ofiţeri sunt încă prezenţi. Să însoţească trupa în pas de marş, la asta s-au priceput dintotdeauna. Să însoţească trupa când o ia la picior, treacă-meargă, dar aici se opreşte competenţa lor. Nimic nu i-a pregătit să prindă din zbor o situaţie de luptă, să cântărească într-o clipă forţele, starea de spirit şi intenţiile probabile ale adversarului, apoi să-l surprindă printr-o contralovitură imparabilă şi, profitând de efectul surprizei, să sporească până la demenţă confuzia şi panica, încât să-l pună pe fugă.

Şi chiar de-ar fi ei înşişi în stare de una ca asta, propriilor lor soldaţi le-ar veni greu să le urmeze pilda. Aşa-zisul Înalt Comandament a pregătit războiul de ieri. Cu instrucţia pe care o primisem noi, puteam, în cel mai bun, să rezistăm în tranşee, dar în nici un caz să intervenim, să avem îndrăzneală, să acţionăm.

Armata franceză mi se părea aidoma unui orăşean pântecos şi fleşcăit, strecurat într-o încăierare de stradă: îşi apără faţa, pântecul, se culcă la nevoie ca un animal înnebunit de spaimă, dar nici o clipă nu-i în stare să-şi vină în fire, să ţină piept, să răspundă la lovituri, să se impună în loc să suporte pasiv violenţa celuilalt… într-un cuvânt, să se bată.

---

[11] În original : *defense en herisson*, expresie al cărei echivalent tactic ar fi „apărare circulară”. (N. t.).

„Vom învinge pentru că suntem cei mai tari”, proclamau sloganurile oficiale. Mărginirea impostorilor care se dădeau drept responsabilii noştri ne costă foarte scump. Ei, însă, sunt departe. Ceea ce mai rămâne din regimentul lovit, abrutizat, îndobitocit, sleit, se prăbuşeşte ca un singur om pe nisipurile de la Bray-Dunes.

Un fel de ordine se instaurează. Având marea la spate, nu ne rămâne altă alegere decât să stăm pe loc şi, poate, să încercăm în sfârşit să răspundem la loviturі.

Vârâţi în „găurile Gamelin”, prestigioasa invenţie a prestigiosului strateg, tragem de foarte departe asupra trupelor germane, care încep să ne gâtuie ca nişte profesionişti ce sunt. Avioanele lor de vânătoare şi bombardierele pisează litoralul de la Ostende până la Dunkerque; artileria ne decimează; infanteria înaintează irezistibil, abia întârziată de tirul derizoriu al armelor noastre uşoare.

Noi apărăm perimetrul plajelor, în timp ce englezii, în ordine, ajung la pontoanele improvizate, apoi la vasele lor, apoi în larg.

În cursul nopţii pătrundem în Dunkerque, iar zorii zilei de 4 iunie ne îngăduie să ne vedem aşa cum suntem, turmă nimicită, sleită de oboseală şi înfrângeri, zăcând îndobitocită pe cheiurile portului. Gloriosul Regiment 8 Zuavi a isprăvit războiul.

Drapelul cu zvastica flutură în vârful farului, elementele de avangardă ale inamicului ne dezarmează. Pentru prima oară îi vedem pe învingătorii noştri de foarte aproape. Perfect echipaţi, uneori cu mânecile suflecate, cu pistolul mitralieră atârnând de gât, cu o grenadă înfiptă în carâmbul cizmei, au un aer degajat, de profesionişti şi în comparaţie cu ei, noi arătăm grozav în hainele noastre greoaie, din postav gros, cu arhaicele moletiere ce ne înfăşoară picioarele şi în bocancii noştri scorojiţi! Înaltul Comandament a prevăzut într-adevăr totul: ce bine ne vor prinde hainele astea la iarnă, în lagărele de prizonieri.

Mă dau deoparte ca să plâng în linişte, apoi îmi adun grupa.

Câţiva germani îndrumă fără greutate masa năucită şi amorfă a învinşilor. Mai târziu, în Scoţia, în aşa numitele *moors*[12] unde ne antrenam ca să ne întoarcem în Franţa ocupată, am văzut câini colley, sprinteni şi vigilenţi, procedând cu aceeaşi economie de gesturi la adunatul turmelor de oi. Un câine la trei sute de oi… şi de fiecare dată mă gândeam la Dunkerque.

Sunt sleit, frânt, întâi de toate trebuie să dorm. Trebuie să recuperez, să localizez exact punctul unde mă aflu şi… să evadez.

Pentru moment, abia mai am puterea să încerc să glumesc cu oamenii mei. Zvonuri de două parale circula sprinten, veşnicele

[12] Mlaştini, (engl.).

trăncăneli ce renasc neobosit din propria lor cenuşă, ca pasărea Phoenix, de cum le-ai sucit gâtul: armata generalului Corap i-a încercuit pe nemţi, au căzut şi ei la rândul lor în cursă la Dunkerque, propriile noastre trupe au năvălit în Germania… curând vom fi eliberaţi.

Cotonogeala straşnică pe care a încasat-o divizia noastră, ce se bucurase de-o faimă solidă până atunci, nu mă îndreptăţeşte câtuşi de puţin să cred că alţii s-ar fi putut descurca cu mult mai bine. Dar cu siguranţă că în altă parte există trupe mai bine pregătite, altminteri înseamnă că am fost minţit încă din copilărie, pe când mi se povestea despre eroicele promoţii de la Saint-Cyr, despre şarjele lor cu pompon la chipiu, despre *la furia francese…* De acord, local suntem bătuţi, fulgeraţi, lipsiţi de glorie şi de panaş, dar asta-i ceva trecător. Ideea unei prăbuşiri totale m-ar face să înalţ din umeri, nici măcar nu-mi poate trece prin minte.

Sunt încredinţat că pe râul Somme nemţii au fost opriţi. Trebuie să ajung la cei care se bat… dar întâi de toate trebuie să dorm…

— Aoleu, dom’ sergent, iar plecăm!

Ne-am oprit vreme de-un ceas în periferia numită Rosendael şi-am adormit pe loc. Pot să dorm când poftesc, la orice oră din zi şi totdeauna am tras cât mai mult folos de pe urma acestui dar ceresc. Mă trezesc cu aceeaşi uşurinţă: e de-ajuns ca, în clipa când mă culc, să-mi fixez în minte ora sculării. Cum funcţionează mecanismul ăsta personal? Nu ştiu, dar mă încred în el orbeşte.

Iar plecăm. Somnul mi-a mai limpezit puţin mintea. Pe kilometri întregi turma noastră se întinde, se târăşte, se poticneşte, se opreşte. Mirosul pătrunzător de sudoare de bărbat împuţit şi obosit te face să verşi. Mă simt cu totul străin de masa aceasta. Oricare ar fi împrejurările şi numai cu o raţie de jumătate de litru de apă la dispoziţie şi tot m-am ras zilnic, chiar şi în deşert. E un ritual. Mai târziu, în timpul operaţiilor din spatele liniilor germane, niciodată nu l-am evitat şi totdeauna în timp ce mă rădeam de cu zori, combinam partida de şah pentru ziua aceea.

Depăşim ofiţeri cu barba nerasă. Nedeosebindu-se prin nimic de trupă, se îndreaptă şi ei, pasivi, spre captivitate. Ce-or fi învăţat oare la şcoala militară? Din ziua aceea, cred, am început să nutresc un dispreţ oarecum indulgent faţă de ierarhie, galoane, onoruri, eghileţi, tinichele şi steluţe.

Am văzut cai irlandezi, mistreţi, câini boxeri care, aşa animale cum erau, impuneau fie numai şi prin demnitatea înfăţişării lor. Cei câţiva bărbaţi remarcabili pe care i-am cunoscut şi admirat aveau comun acelaşi lucru: calitatea ţinutei, siguranţa liniştită şi nici galoanele, nici eghileţii nu le sporeau prestigiul.

— Sta-a-a-i!…

Cei din coadă, somnoroşi, se tamponează unii pe alţii. Trecem unul câte unul prin faţa unei mese lungi, pe care trebuie să lăsăm busole, brichete, hărţi şi cuţite. Urmează apoi un baraj mobil din sârmă ghimpată şi iată-ne în cuşcă.

În timpul serii, unul dintre oamenii mei îmi aduce o gamelă cu supă. Mă înfrupt din ea pe îndelete. După ce isprăvesc, mă pofteşte să mă alătur grupei mele ca să... cinăm! Am fost temeinic scotociţi la intrarea în lagărul de tranzit, dar se vede treaba că unul dintre oamenii mei e un adevărat făcător de minuni. Înghit fără să mă mir o porţie de carne de vacă în sos tomat, un morman de cartofi prăjiţi şi o litră de vin pe care un iluzionist le-a scos din neant. Hotărât lucru, francezii sunt imbatabili când nu mai sunt guvernaţi.

Mă simt din nou în plină formă, dar iată că se lăsă noaptea. Hai la culcare.

Pe data de 9 iunie, dimineaţa, nemţii hotărăsc să despartă trupa de gradaţi. Ofiţerii se îngrămădesc într-un colţ, subofiţerii într-unul.

În seara asta, la mine acasă eram sărbătorit, pentru că e sfântul Edgard, rege al Scoţiei şi omorâtor de lupi. Îmi închipui că sfântul meu patron va da un bobârnac sorţii şi hotărăsc să evadez pe 10 iunie. Va fi felul meu de a-mi ura „la mulţi ani”.

Pe 10, mă duc să-mi iau rămas bun de la băieţii mei. Nu pot face nimic pentru ei şi le anunţ cele ce-am pus la cale. Voi evada în cursul nopţii. Păcat că nu mai am nici hartă, nici busolă... dar la urma urmei te poţi lipsi de ele. Şi pentru că nu ştiu cât de riscant e planul meu nu propun nimănui să-şi încerce norocul alături de mine. De altfel, sunt cu toţii convinşi că vor fi eliberaţi cât se poate de repede... de vreme ce aşa a spus comandantul nostru de batalion.

Peste o oră, un caporal îmi aduce-o hartă, o busola un cuţit şi trei cutii de conserve de carne, precum şi felicitările grupei. Cu aceste preţioase provizii, mă voi alătura viitorilor tovarăşi de evadare.

3
SĂ VREI ÎNSEAMNĂ SĂ POŢI

Din cei patru sergenţi care alcătuiau echipa noastră obişnuită, unul Illig, învăţător alsacian, a murit alături de noi în bombardamentul de la Peronne. Rămân Ivan de Colombel, cel mai apropiat prieten al meu pe vremea aceea şi Saint-Girons. Sunt amândoi de acord să evadăm. Îl asociem şi pe Macaire, sergent-major de la o altă companie, care locuieşte la Fort-Mahon.

Planul meu e cât se poate de simplu: să ajungem mai întâi la Fort-Mahon, la gurile râului Authic. Nevasta lui Macaire ne va putea oferi găzduire şi ascunde, în cazul când nemţii au ocupat oraşul. O dată ajunşi acolo, vom vedea dacă e cazul să mergem până la malul sudic al râului Somme, pe care francezii probabil că rezistă.

Cei trei camarazi pornesc să caute provizii, eu însumi încep să dau târcoale şi să adulmec pe la bucătării. E ca în *souk*[13]-urile din Orientul Apropiat, totdeauna te alegi cu câte ceva.

Aflu într-adevăr că apa pentru lagăr e adusă de un camion-cisternă a cărui următoare ieşire e prevăzută pentru ora şase după-amiază. Îmi găsesc camarazii îmbogăţiţi cu şase cutii de sardele, şase de conserve de carne şi câţiva biscuiţi. Verificăm rapid unghiul de marş: Rexpoede-Fort-Mahon… azimut două sute optzeci de grade.

La ora şase, după ce ne-am scos galoanele, ne amestecăm printre cei care se oferă pentru corvoada apei, suiţi într-un camion. Camionul se opreşte în curtea unei ferme, la vreo douăzeci de minute de lagăr.

În timp ce soldaţii îi ajută pe nemţi să umple cisterna, noi ne îndepărtăm cât se poate de nevinovaţi.

La opt seara, ne aflăm cam la treizeci de kilometri de Rexpoede. Ştiu un anume *Obergefreiter* care e pe punctul de-a avea necazuri.

În timpul zilei, dormim camuflaţi prin gardurile vii, iar de cum se lasă întunericul până în zori facem cam douăzeci de kilometri de marş peste câmpuri.

În cea de-a treia seară, ne-am terminat proviziile, iar eu simt o nevoie cumplită să beau o cană de lapte. La fel şi Ivan. Şi pentru că ne pricepem cel mai bine la treburi de felul ăsta, ne apropiem fără zgomot de-o fermă izolată. Parcă o văd şi acum, până în cele mai mici amănunte; noaptea de vară, iazul sub lumina lunii, umbrele diforme ale sălciilor şi pătratul de lumină al uşii larg deschise luminând curtea.

Ne târâsem în tăcere, fără să deranjăm nici măcar concertul

[13] Souk – piaţă în ţările arabe. (N. t).

broaştelor. Că şi merita osteneala!... Uite şi-un câine. Începe să latre, eu îl strig. Niciodată nu mi-a fost teamă de câini, există între mine şi ei un fel de complicitate oarecum magică, ce trebuie să fi început pe când aveam trei ani şi când, lipsit de desert pentru cine ştie ce prostie şi alungat din casă, fusesem găsit în cuşca câinelui, tăvălindu-mă laolaltă cu căţeii şi pe cale să sug la Dora, o căţea ciobănească germană, preferata mea.

Câinele se apropie, îl las să-mi miroasă mâna, apoi îi scarpin vârful urechilor, imitând scâncetele unui căţeluş abia fătat.

Animalul rămâne mut de uimire şi în acelaşi timp liniştit.

— Du-te acum şi taci.

De pe prag, o femeie cercetează curtea. Înaintăm fără s-o înfricoşăm, uniforma noastră n-o sperie. Ivan o întreabă dacă a văzut nemţi.

— De-o săptămână n-am mai văzut.

— Putem căpăta lapte?

— Oh, sigur că da!

Ne ducem după tovarăşii noştri. Fermiera insistă să ne dea de mâncare: lapte cât poftim, o omletă cu slănină ca pentru nişte adevăraţi căpcăuni, brânza de prin locurile acelea şi cafea. Ce ne-am fi putut dori mai mult?

— Şi-acum o să vă duceţi la culcare.

— Cu neputinţă, doamnă, noi trebuie să mergem numai în timpul nopţii.

— De ce? Am să vă dau haine civile şi-o să puteţi merge ziua. Mă duc să vă fac paturile.

— Şopronul ne-ajunge.

— Nici vorbă!

O noapte în puf, o evadare de lux. În cursul dimineţii, travestiţi în muncitori agricoli şi înarmaţi cu o furcă „aşa ca să pară mai adevărat”, o părăsim pe gazdă. Numele? Adresa ei? Nu le-am ştiut niciodată.

Din prudenţă, ne despărţim: Macaire cu Ivan, Saint-Girons cu mine. Întâlnire la Fort-Mahon.

Acum mergem pe şosea, fără să ne temem prea mult.

Trupe germane ne depăşesc cântând; cu capetele descoperite şi mânecile suflecate, cu casca prinsă de centiron, au, bineînţeles, cu totul altă înfăţişare decât infanteria noastră. Geniştii lor, de asemeni, îi vedem cum întind în şanţuri kilometri de cablu telefonic, înfăşurat pe bobine transportate cu camioane. În armata franceză, treaba asta o făceau doi transmisionişti pe jos.

Când voi avea din nou oameni sub comanda mea, ştiu despre ce am să le vorbesc. Am să le vorbesc despre curaj, despre demnitate şi

onoare şi am să-i pun să cânte. Am să-i învăţ să meargă la război aşa cum te duci la vânătoare şi nici n-o să ne sinchisim de regulamentul elaborat de nişte fosile. Fosilele au fost făcute de ruşine şi noi la fel, din cauza lor. Pe viitor, am să mă lupt după cum mă va călăuzi instinctul meu, iar dacă pe râul Somme nu se mai află francezi, nu-i nici o pagubă, am să mă duc în Anglia, iar pe frumoasa infanterie germană pe care o văd acum, o s-o pun eu pe fugă într-o bună zi, aşa cum hăitui un mistreţ şi încă după nişte reguli pe care nici unii dintre galonaţii ăştia nu le-au înscris în vreun regulament.

Nemţii... Vorbesc puţintel limba lor, le-am învăţat istoria la urma urmei, tot nişte oameni sunt şi ei. Nu-s invulnerabili. Ştiu că într-o bună zi, la rândul meu, am să-i pun şi eu pe fugă şi mă amuz amintindu-mi de poveştile pe care mi le istorisea unchiul Georges.

Infirm, ţintuit în fotoliul lui, unchiul a trebuit să rămână în satul nostru din Ardeni în timpul ocupaţiei din primul război. Casa noastră era rechiziţionată pentru statul-major al unui regiment bavarez. Civilii strângeau cureaua, dar bunica şi unchiul refuzau cu îndărătnicie orice cadou din partea ocupantului. În fiecare zi, rotofeiul bucătar al popotei venea să le dăruie hrană şi în fiecare zi, refuzat de ei, se bătea peste pântec întorcându-se spre bunică-mea, care era lihnită de foame: „Eu, toamnă, pine muncat, blian la mine purta...” Asta era imaginea teutonului care-mi înveselise copilăria, o caricatură nu cine ştie ce înfricoşătoare, la o adică.

Mai erau în sat şi doi fraţi, Dore pe nume, niţeluş contrabandişti, niţeluş braconieri. *Kommandatura* locală se afla pe mâna unui *Feldwebel*[14] cam ţicnit, cu cruce de fier şi picior de lemn, poreclit „Medalie”. Fraţii Dore refuzau să muncească la câmp, îşi părăseau lucrul cu cel mai mărunt prilej, făcându-l pe majur să se dedea unor partide de vânătoare zadarnice şi nesfârşite prin toate coclaurile.

„Medalie”, genetician de ocazie, hotărâse să amelioreze rasa de vite autohtonă, aducând în acest scop din Germania un minunat taur de rasă. Însemna o sfidare de neîndurat să le impui ţăranilor noştri din Ardeni să le fie prăsite vacile de un taur neamţ. Aşa că, într-o noapte, fraţii Dore, sfidând santinelele, tăiară frumuşel campionul din *herd-book*[15], luând toată carnea şi nelăsând decât funia prinsă de ţăruş. A doua zi, pentru prima oară după luni şi luni de foamete, tot satul mâncă pe săturate.

Doar n-o s-ajung şi eu un caraghios, ca „Medalie” sau ca porcul de bucătar bavarez! Eram hotărât să lupt în felul fraţilor Dore, omorâţi de altminteri ceva mai târziu de către *Feldwebel*-ul smintit.

Unchiul Georges mă învăţase să citesc, să joc şah, tot ceea ce

---

[14] Plutonier-major, (engl.).

[15] Cartea care consemnează pedigriul unui animal de rasa. (N. t).

ştiam din ale vânătorii şi din tainele pădurii, să-mi dresez câinii, să mă orientez după stele, dar mai cu seamă să nu îndur nici un fel de jug. Tot timpul evadării la el m-am gândit, la curajul, la luciditatea lui, la simţul umorului pe care-l avea, la tot ceea ce mă învăţase şi am jurat să mă bat urmând învăţătura lui în materie de vânătoare şi şah.

Francezii, fireşte, nu rezistau pe Somme. Trupele cele mai apropiate sapă, desigur, tranşee pe lângă Perpignan, aşa că întâlnirea noastră la Fort-Mahon e mai curând tristă.

Ne informăm, căutăm o ieşire. Din păcate coasta e bine păzită, nici vorbă să poţi pleca spre Anglia în barcă. Trei zile de odihnă, apoi ne despărţim, după ce ciocnim un pahar de şampanie.

— La revedere... La Londra... într-una din zilele astea.

Căpătuit cu o bicicletă, ceva mai mult decât rablă, îmi încep pelerinajul. Dar, înainte de a ajunge în Anglia, trebuie să-i văd pe ai mei. Ce s-o fi ales de ei în haosul retragerii? Pe unde o fi micuţa mea verişoară Anne-Marie? Dar unchiul Georges? Dar părinţii?

Anne-Marie era internă la colegiul din Soissons, ceilalţi, locuiau în Ardeni. Trebuie să-i găsesc. Soissons mai întâi, că-i mai aproape. Trec prin Abbeville, răvăşit de-a binelea, prin Amiens, pustiu, fără oameni. Podurile au sărit în aer. La fiece canal, la fiece râu, sunt nevoit să-mi demontez bicicleta, s-o trec bucăţi pe malul celălalt, s-o montez la loc şi să mă usuc.

În prima seară sosesc la Roye, pe Somme, pe-o beznă cumplită. Nemţii mă opresc. E după ora de stingere. Sunt frânt, mort de oboseală, nu mi-e deloc greu să iau o mutră jalnică şi n-am nici un scrupul să mint: sunt student, mă aflam în vacanţă la Bray-Dunes unde părinţii trebuiau să sosească şi ei, dar probabil că înaintarea fulgerătoare a trupelor germane i-a oprit. Am pornit în căutarea lor, mă îndrept spre Soissons, sunt obosit, pic de somn...

– *Ach!... Gross malheur*[16] războiul!

Un soldat îmi arăta o casă goală, unde să-mi petrec noaptea. Mai întâi trebuie să mănânc. Nu găsesc nimic în casa care-a fost prădată; vesela e semănată pe jos şi scrâşneşte sub paşii mei. Orbecăiesc pe întuneric. Mă încumet să-mi folosesc bricheta şi inventariez încăperile. Îngerul meu păzitor pesemne că face ore suplimentare, căci descopăr o legătură de lumânări. Ies în grădină, sub clarul de lună; căpşuni un pic cam trecute, roşii abia date-n pârg, agrişe; le culeg pe dibuite şi mă satur. Lux suprem, dau peste o sticlă de vin de Bordeaux, intactă, într-un bufet. Mă înfrupt din licoare, apoi urc la etaj şi mă întind pe un divan, aflat încă în stare destul de bună. Fixez o lumânare în gâtul sticlei golite şi adorm recitind Poveştile lui Andersen.

Mă trezesc o dată cu soarele, ba chiar ceva mai înaintea lui.

---

[16] Ah, mare nenorocire (războiul), (în germană amestecat cu franceza).

Nici picior de neamţ prin partea locului, aşa că n-aştept să dau ochii cu ei ca să-mi iau rămas bun. De m-ar vedea acum, dimineaţa, ar putea să pice la anume bănuieli. Oamenii ăştia gândesc încet, dar gândesc. Noi, francezii, „frivoli şi uşuratici”, nu avem asupra lor decât un firav avantaj: sesizăm ceva mai repede esenţialul într-o împrejurare. Dacă e vorba de-o luptă, atunci trebuie să ataci foarte repede, cu toată setea şi ura din tine. Dacă întârzii şi prinzi muşte, atunci tot avantajul tău de-o clipă e la pământ: „Fritz” a priceput şi el şi, cum în genere e un animal de categorie grea, rişti să-ţi vină de hac.

…Doamne, câte cursuri de apă mai sunt în drumul meu!

Să înoţi ţinând în mână o roată de bicicletă e joacă de copil, pluteşte singură aproape, dar cu un cadru cu pedale care-ţi paradesc ţurloaiele şi blestematul de ghidon pe care afurisitul de curent se înverşunează, dinadins, să ţi-l vâre pe nas, e cu totul altceva. Încă un gând de recunoştinţă închinat unchiului Georges. El a avut grijă să mă înveţe să înot cronometrându-mi timpul. A avut grijă să execut cât mai bine exerciţiile pe care el nu le mai putea face şi dacă fără să fiu un tip atletic, sunt mai degrabă îndemânatic şi foarte rezistent, lui, un infirm, i-o datorez.

— „Încetişor, băiete; leagă-ţi mai bine mişcările de crawl… Aşa… Uite aşa… Acum e mai bine… Ia-o de la cap. Strânge bine patul puştii… Respiră… Relaxează-te… Mângâie doar un pic trăgaciul.”

E cel mai minunat educator pe care l-am avut.

— „Vezi, în urmă cu trei mişcări şi-ai pornit prost nebunul… Ţi-aş fi putut da şah… Pe urmă ţi-ai mişcat capul fără motiv. Şah la rege… Şi şah mai.

— I-ar te-ai bătut la şcoală… Ai buza ruptă şi şorţul sfâşiat… Frumos! Dar adversarul tău?

— Mai rău!

— Bine!… Ţine-ţi braţul stâng îndoit ca să-ţi aperi stomacul, pumnul stâng bine strâns. Lasă-ţi bărbia-n jos, priveşte-ţi adversarul drept în faţă. Nu trebuie să-l slăbeşti din ochi. Ocheşte-i vârful bărbiei! Hai, fentă, parează. Sprijină-te bine pe picioare, în echilibru… ca un tăietor de lemne. Hai… upercut! Bine… Ia-o de la cap. Luptă-te ca un bărbat, economiseşte-ţi gesturile, respiră adânc, gândeşte. Fii elegant, rămâi totdeauna loial, dar loveşte din răsputeri, la început. Iar dacă sunt zece contra ta, fă ca mistreţii noştri, luptă-te până la capăt, nu cere niciodată îndurare. Nu-i nici o ruşine să fii bătut, ci doar să te culci la pământ.”

Dragă unchiule Georges, mulţumită ţie am să-i răpun pe nemţi!

… Chauny, unde ajung pe la prânz e pustiu de-a binelea.

Hainele mele, muiate de zeci de ori în apă, de zeci de ori uscate în vântul prăfos al pedalatului pe bicicletă, par să fie şterpelite de pe vreo sperietoare ca vai de lume. E un camuflaj ca oricare altul, dar

cum n-am de gând să ma proţăpesc nemişcat într-un ogor, aşteptând să-mi vină inspiraţia, e mai bine să mă aranjez puţin înainte de-a da ochii cu vreun neamţ. Mulţumesc lui Dumnezeu, până acum n-am întâlnit nici unul.

Cunosc oraşul la perfecţie. Îmi ascund bicicleta într-un gang din apropierea unui magazin de confecţii şi pornesc în recunoaştere. Am ceva bani la mine, poate că o să dau peste cineva înăuntru.

Uriaşul magazin abandonat seamănă deopotrivă cu Muzeul Grevin şi cu o catedrală: o linişte de cavou. Sunt sigur că, dacă vreunul din manechinele de ceară ar începe să-mi vorbească, abia de-aş fi mirat, într-asemenea măsură de câteva săptămâni încoace trăiesc într-o lume aflată în afara banalului cotidian.

Autoservire cu anticipaţie! Mă echipez metodic. Mai întâi, pantaloni golf din tweed, sunt comozi, solizi şi ideali pentru bicicletă; două perechi de şosete din lână; e şic şi în acelaşi timp serios; două cămăşi cu mânecă scurtă şi o canadiană pentru ski; două prosoape pluşate şi un impermeabil pentru ploaie; o pereche de pantofi solizi; un fular de caşmir, ca să-mi dea un aer de eleganţă. Ajunge: nu trebuie să încarc prea mult nota de plată şi vreau să fiu în stare să-i plătesc proprietarului, după terminarea războiului.

Înţolit ca un prinţ, îmi iau bicicleta. Se vede cât de colo, e tare obosită. Calul distonează al naibii cu călăreţul, nou d’Artagnan în pană de aventuri.

Din ajun, când, silit de împrejurări, am hotărât să fiu un biet student în căutarea familiei, am intrat bine în pielea personajului şi-i abordez cât se poate de deschis pe nemţii care păzesc podul de pe Oise.

— Actele?

— N-am acte!

Şi dă-i înainte cu placa: vacanţa petrecută la Bray-Dunes, înaintarea irezistibilă a Wehrmachtului. Bietul copil pierdut… De să înduioşezi, până şi pietrele. Par atât de trist şi de abătut încât trecerea mea nu ridică nici un fel de dificultate.

— *Ach!… Gross malheur* războiul!

Hotărât lucru, trebuie să fi învăţat cu toţii cuvintele astea într-un manual pentru ocupanţii corecţi!

Fără să mă străduiesc, înregistrez toate amănuntele: podul, paza, atitudinea soldaţilor, armamentul, materialul lor şi ştiu de pe acum că într-o bună zi voi pune mâna pe astfel de poduri fără să trag nici un foc, fără zgomot, fără vărsare de sânge, dezarmând la rându-mi nişte prizonieri năuciţi.

Casa Annei-Marie trebuie să fi fost prădata de nenumărate ori. Toate casele violate seamănă între ele. Vandalii, oricărei naţiuni ar aparţine, lasă totdeauna aceleaşi urme dezgustătoare în care

imbecilitatea se întrece cu abjecţia. De câteva săptămâni încoace, am văzut atâtea camere prădate, atâtea fotografii împrăştiate şi călcate în picioare, atâtea biete obiecte lipsite de valoare şi care nu aveau preţ decât pentru cei ce ţineau la ele. Întinate, mutilate, distruse prosteşte de către nişte soldăţoi puşi pe chef, îmi vor inspira totdeauna aceeaşi dorinţă irealizabilă: să-i găsesc pe ticăloşi, autori ai unor asemenea fărădelegi şi să le zdrobesc mutra în pumni.

Prădăciunea acestei case, unde mi-am petrecut cele mai frumoase vacanţe de când mă ştiu, pune capăt de-a binelea adolescenţei mele. Va rămâne pentru totdeauna simbolul unei anumite înfrângeri, al unui pământ şi-al unor cămine pe care laşitatea noastră le-a oferit silniciei. Până atunci fusesem visător, gingaş, puţin romantic, în ziua aceea am învăţat dintr-o dată ce-i dispreţul: dispreţ pentru politicieni şi pentru minciunile lor, dispreţ pentru tâlharii care se cred soldaţi.

Doi bătrâni, soţ şi soţie, continuă să locuiască în casa de-alături. Au cunoscut exodul din 1914, apoi întoarcerea în zona ocupată. De data asta, resemnaţi, au preferat să nu se mai despartă de ferma lor. Au scăpat cu viaţă din ultima ocupaţie. Or ieşi ei cu bine şi din asta... Aşa-mi spune bătrânul, silindu-mă să mănânc.

Verii mei, îmi mai spun vecinii, au plecat spre Sois-Sons înainte de sosirea nemţilor, cu mai bine de trei săptămâni în urmă. Vederea casei lor răscolite mă întristează. Mă gândesc la cei care au însufleţit-o, mi-i închipui bătând drumurile cu spaima în suflet, mitraliaţi, bombardaţi, poate morţi... Nu-mi vine deloc să mănânc. Vreau să fiu singur. Să fiu singur şi să dorm...

Îmi aranjez un culcuş în aceeaşi cameră unde dormeam în vacanţe. Mâine... vedem noi ce-o mai fi...

Mult mai târziu, am descoperit un proverb care rezuma toată înţelepciunea englezească: *Well! We'il cross this bridge, when we come to it* (O să ne gândim cum să trecem peste podul ăsta, atunci când vom ajunge la el).

Sub acest aspect sunt teribil de englez, iar ceea ce trebuia făcut a doua zi nu mi-a tulburat niciodată somnul.

Apropo de poduri... Geniştii uneia sau alteia dintre armate s-au ocupat de ele cu mult succes. Podurile de pe Ailette, ca şi cele de pe Aisne, sunt simple schelete torsionate, hăcuite, încât e cu neputinţă să treci peste ele. Îmi demontez neobosit bicicleta şi trec înot printr-o apă împuţită în care plutesc cai morţi, vaci cu pântecul umflat... şi chiar leşuri omeneşti.

Şi, pentru că nu mă zoreşte nimeni, îmi împăturesc grijuliu hainele nou-nouţe, le înfăşor în impermeabil apoi le împing înaintea mea, pe o plută din stuf tăiat. Încă din copilărie, sunt cât se poate de obişnuit cu genul ăsta de ambarcaţiuni: Meuse, în amonte de Charleville, e, la vremea când apele scad, plină de kilometri întregi de gropi cu

vârtejuri. E un loc foarte periculos unde, în fiecare an, înotători excelenţi se îneacă. Părinţii ne interziceau cu străşnicie, bineînţeles, să dăm pe-acolo, dar, când te-ai hotărât să chiuleşti de la ore ca să te duci la scăldat, nu te poţi arăta în văzul lumii. Aşa că ne duceam la Montjoly, cale de-o leghe bună de oraş, tăiam snopi de stuf apoi ne aruncam în curent, provocându-ne unul pe altul.

Pentru moment, sunt atent să nu mă stropesc, ţin să fiu elegant când mă voi înfăţişa micuţei mele verişoare.

La Soissons, bineînţeles, fetele au fost evacuate din liceu şi le-au luat locul aviatorii nemţi! Rarii locuitori care trăiesc prin oraş nu sunt în stare să mă lămurească despre cele pătimite de liceul de fete.

Sunt descumpănit şi, ca un mistreţ rănit care o ia de-a dreptul spre vizuina lui, nu mă mai gândesc decât la un singur lucru: să regăsesc Ardenii, locurile familiare, pădurea, ca să mă refugiez la sânul lor şi să-mi recapăt puterile.

4
ARDENII

Pedalele gem la fiecare învârtitură. Vârât mereu în apa râului, mecanismul nu mai poate şi, la câţiva kilometri de Soissons, hotărăşte dintr-o dată că aventura nu-l mai amuză: una din pedale, strâmbă de multă vreme, se rupe de-a binelea. Şi rămân acolo în pană, la marginea drumului, prea copleşit ca să scot fie şi o înjurătură. *Marinette,* cântecul lui Brassens, s-ar fi potrivit de minune cu situaţia în care mă aflam: „Pe biţiclul meu… păream un nătărău, mamăă, pe biţiclul meu… păream un nătărău”.

Atâta pagubă, adio, dragă vechitură, m-ai slujit cât ai putut, dar nici o voinţă, oricât de dârză, nu e veşnică! Aici ne vom despărţi.

Retragerea din Belgia, cu etapele ei care în anumite zile depăşeau şaizeci de kilometri, chiar dacă nu m-a împăcat cu mersul pe jos, m-a făcut să-mi cunosc puterile. Cei o sută douăzeci de kilometri care mă despart de Charleville vor fi făcuţi, în trei zile.

Aveam o brichetă, câteva sute de franci, o boccea uşoară şi mult optimism. Şoseaua trecea prin pădure, soarele se juca străbătând frunzişul fagilor, coţofenele scoteau ţipete, speriate de trecerea mea. Pădurea înaltă de La Saint-Gobain începea să vestească pădurea Ardenilor. Mă gândeam mai puţin la micuţa mea verişoară şi la casa ei jefuită şi străbăteam kilometrii în ritm egal… fericit, aproape.

Supravieţuisem dezastrului de la Dunkerque, reuşisem să evadez, iar curând aveam să ajung la mine acasă. Acolo, voi da de unchiul Georges. Iar el o să-mi relateze cu toată limpezimea cele petrecute şi pe care eu nu le trăisem. Eram sigur că-mi va aproba alegerea, vom studia împreună poziţia pieselor pe tabla de şah şi vom găsi felul cel mai elegant pentru mine de-a ajunge în Anglia.

Câţi kilometri mai am de mers înainte de-a ajunge acolo? Zeci şi zeci… sute şi sute… Din seara când am evadat, totul se desfăşurase ca pe roate, ca şi cum aş fi fost protejat de vreo vrajă. Steaua mea bună, îngerul meu păzitor sau pronia cerească mă întovărăşiseră, pesemne, mai mult ori mai puţin, de-a lungul drumului.

Îmi amintesc că m-am oprit brusc:

— Oricine vei fi tu, tu care m-ai ajutat până aici, oare cum vrei să continui… fără bicicletă?

Ceea ce va urma îi va face să zâmbească pe sceptici, dar jur pe onoarea mea că-i adevărul adevărat. Doi metri mai departe, am descoperit o ladă părăsită pe taluz, o ladă mare, trapezoidală, intactă. „Ştiam” că înăuntru e o bicicletă. Şi am descoperit, într-adevăr, fără urmă de mirare, o bicicletă cazonă, nou-nouţă şi înfăşurată în fâşii de

hârtie îmbibată cu vaselină. Era vopsită kaki, cu un manşon tricolor pe partea dindărăt a cadrului. Ghidon drept, frâne cu tamburi, schimbător de viteze, geantă pentru scule şi pompă... O maşinărie ca-n vis, cu roţile umflate, far şi dinam. *There are more things on earth and în heaven, Horatio, than are dreamt of în your philosophy. Hamlet, actul II. Ce*rul şi pământul cuprind mai multe lucruri, Horaţio, decât visele filosofiei tale...

Cinci ore mai târziu, intram la mine în sat.

De-a lungul drumului am străbătut târguri pe care războiul le atinsese mai mult sau mai puţin, după cum le fusese norocul. Peste tot întâlnisem aceeaşi aglomerare de faţade spintecate, de grinzi arse, de ferestre căscate, aceeaşi puzderie de olane şi bucăţi de tencuială semănau străzile, aceeaşi duhoare de hoituri intrate în putrefacţie, aceleaşi mugete sfâşietoare ale animalelor cu ugerele pline, dureroase. La fel stăteau lucrurile şi, în satul nostru, numai că eu le resimţeam cu atât mai chinuitor cu cât fiecare casă o cunoscusem în timpul fericirii ei.

Casa noastră, aflată la o bucată bună de vatra satului, îmi dezvălui, în timp ce mă apropiam, aspectul ei familiar. Din acoperiş se înălţa fumul, dar nu simţeam nici o bucurie, inima nu-mi bătea mai tare. Mă apropiam de ea cu părere de rău, parcă. Voiam să ştiu pe cine adăposteşte, căci simţeam din instinct că nu era nimeni dintre ai mei.

Nemţii care o ocupau erau cu toţii, „bătrâni”, oameni trecuţi de patruzeci de ani. Cam îndesaţi şi cam greoi, se deosebeau foarte mult de trupele de asalt întâlnite în nord. Liniştiţi, îşi vedeau de treabă fără grabă la spălătorie şi la bucătăria lor rulantă. Mi-au explicat că locuinţa era goală când se instalaseră ei, ultimii civili fugiseră cu mult înaintea sosirii lor. Ei se aflau acolo ca să se ocupe de trenurile regimentare... Veneam de la Dunkerque? Îmi căutam unchiul? Eram, probabil, frânt de oboseală... Şi mort de foame.

M-au aşezat la masă cu ei. Mă înfruptam pentru prima şi ultima oară în viaţa mea din bucatele bucătăriei germane: o supă deasă de arpacaş, în care pluteau din belşug prune şi bucăţi de carne. Toate astea mi se păreau ireale, în afara războiului şi-n afara timpului. În aceeaşi casă, cu vreo douăzeci şi cinci de ani mai înainte, bunica şi unchiul meu refuzaseră să fie miluiţi cu mâncăruri fără îndoială asemănătoare.

Eu însă nu aveam scrupulele lor. Aveam douăzeci de ani, mi-era foame, gazdele mele erau mai curând simpatice şi, pe legea mea, un călător care nu ştie să-şi facă plinul atunci când se iveşte ocazia, are foarte puţine şanse s-o ţină mult la drum. Eram ospătat, cu dragă inimă şi am primit la fel de simplu şi eu. Mi-era greu să văd inamici în oamenii aceia vârstnici, cu înfăţişare mult mai puţin războinică decât a unui ţârcovnic.

— Vrei să dormi?

— Nu, mai rămân trei ore bune până la interdicţia de-a circula. Voi fi la Charleville cu mult înainte. Trebuie să mă informez despre rudele mele. Mulţumesc, la revedere.

Mai târziu, când voi face prizonieri nemţi asemănători acestora, ei vor întreba, desigur, de ce ofiţerul paraşutist care-i capturase veghea atât de scrupulos să mănânce pe săturate.

Sosesc la Charleville cu mult înainte de ora interdicţiei. Casa e grijuliu ferecată. Un anunţ în germană indică foarte serios numărul încăperilor disponibile... şi că intrarea e interzisă! Dar nu şi pentru mine! Ştiu nenumărate feluri de-a mă strecura înăuntru fără dificultate: tata era o persoană gravă şi, după ce trecea o anumită oră limită, aveam tot interesul să ajung la mine în cameră fără să folosesc cheia, fără să fac zgomot şi fără să dau de bucluc. Camera s-a schimbat mult de la ultima mea permisie. Când deschid obloanele, descopăr întreg dezastrul; aici ca şi în alte părţi, dobitocii s-au amuzat să distrugă totul fără motiv... Aşa-i războiul.

Cineva zgâlţâie uşa jos, la parter... Zbierete puternice... Cobor să deschid: patru soldaţi şi un caporal. Caporalul izbucneşte:

— Ce faci aici? Cine ţi-a dat voie?

Îmi pierd pe loc orice reţinere, orice prudenţă, orice control. Răcnesc mai tare decât el:

— Aici... e la mine acasă! Şi n-am nevoie să-mi dea nimeni voie... Sunteţi nişte porci!... Duceţi-vă şi vedeţi în ce hal au lăsat trupele Fuhrerului camera mea... şi cărţile şi toată casa!

Adevărat miracol. Caporalul rămâne cu gura căscată. Nu-i vine să-şi creadă ochilor: să se audă ocărât în propria lui limbă de un puştan aproape! Faptul avea de ce să tulbure sfintele noţiuni privind ierarhia ale unui *Gefreiter* victorios! Scârbit, se îndepărtează şi mă uit şi eu după el şi după escorta lui cu gura căscată, cum cobora strada.

Bine... Trebuie să fac un pic de ordine, să găsesc un pat nu prea murdar, să mă spăl şi să mă culc. Mâine o să am parte de alte belele, aşa că e mai înţelept să fiu odihnit, ca să le pot face faţă.

Nemţii însă nu aşteaptă să treacă ziua şi-şi fac din nou apariţia: peste o jumătate de oră, cei cinci soldaţi se întorc întovărăşiţi de un ofiţer. Nu-mi dau seama cărei arme îi aparţine. E sublocotenent, văd eu bine, dar nu izbutesc să aflu la ce. Se dezvăluie a fi un interpret de la *Kommandatură* şi vorbeşte o franceză puţintel cam înceată şi preţioasă, presărată de un argou stângaci. Se exprimă foarte blând, aproape fără a-şi căuta cuvintele. Străbate toată casa şi mă întreabă cum am ajuns acolo, îi spun şi lui povestea mea, care sună cu atât mai adevărat şi mai înduioşător cu cât o spun mai des. E, simplu, trist şi impresionant... Aşa ceva nu se inventează.

E cât se poate de acord şi înţelege prea bine... dar Ardenii sunt

zonă strict interzisă, iar eu am pătruns oarecum prin efracţie.

Mă aşteaptă mâine la *Kommandatură.*

A doua zi totul decurge foarte bine. Am minţit cu conştiinţa împăcată, ca un iezuit. Cred că locotenentul nici n-a verificat dacă părinţii mei locuiesc într-adevăr în Charleville şi dacă sunt într-adevăr fiul maică-mii. El povesteşte, eu ascult: războiul… atroce, englezii… nişte bestii, care ne-au împins, pe noi, bieţi francezi, în aventura asta nefericită… Dar o să se termine curând. De cum sfârşeşte vara, Anglia va fi ocupată.

— Dar ia spune, ce studiezi?

Îmi iau cel mai nevinovat aer cu putinţă:

— Eu? Ah, fac seminarul teologic.

E o ocupaţie cât se poate de cuminte, de timidă şi de liniştitoare. Îmi dă voie pe loc să mă întorc acasă, o să-mi întocmească un permis de şedere, pe care-l voi putea ridica a doua zi.

A doua zi, când mă duc să-mi iau *Ausweis*[17]-ul interpretul meu e tot într-o dispoziţie foarte bună.

În clipa când dau să plec, mă întreabă ce am de gând să fac. S-ar zice că un altul răspunde în locul meu:

— Nu prea ştiu… Credeam că o să-mi găsesc părinţii aici, dar văd că nu sunt… Avem o proprietate la treizeci de kilometri de aici, poate că s-au refugiat acolo. M-aş putea duce să văd?

— Desigur, dar e nevoie de un permis de liberă-trecere.

Trebuie să-i suspectezi pe cei care-ţi fac bine, nici că există metodă mai nimerită prin care cineva să te lege. Sunt oarecum protejatul *Kommandaturei…* şi locotenentul îmi semnează un *Ausweis.*

— Să mai treci să mă vezi.

— Da, mulţumesc.

Să fi fost bun şi compătimitor din fire? Să fi urmat instrucţiunile propagandei lui Goebbels, la ordinea zilei? Se vedea peste tot, pe nişte afişe uriaşe: „Populaţii părăsite, aveţi încredere în soldatul german”. Un teuton blond, atletic şi zâmbitor mângâia un copilaş francez pe care-l ţinea în braţe… Sau locotenentul meu era puţintel pederast? N-are importanţă, calul de dar nu se caută în gură.

Îmi leg uşorul meu bagaj şi părăsesc oraşul, cât se poate de hotărât să pun din nou picioarele acolo numai atunci când vom recuceri Franţa.

Trebuie să plec din Ardeni, fapt interzis cu tot atâta străşnicie ca şi pătrunderea pe meleagurile lor. De data asta am indicat ca destinaţie pe permisul meu de liberă-trecere Rumigny. Ştiu foarte bine că părinţii mei nu pot fi acolo, dar e la doi paşi de râul Aisne. Cunosc

[17] Permis de liberă-trecere, (germ.).

toate drumurile forestiere care duc în departamentul vecin şi, o dată ajuns în pădurea mea, sunt la mine acasă. Nici un neamţ nu mă va repera vreodată. Ca să spun drept, încep să-i găsesc niţeluş cam greoi la minte.

Emoţiile din ultimele zile m-au cam obosit. Trebuie să fiu într-o formă fizică excelentă când voi ieşi din zona interzisă, ca apoi să mă îndrept spre Paris. Am nevoie să cuget în linişte ca să-mi fixez următoarele etape.

Rumigny nu prezintă pentru mine decât un interes foarte relativ. E o capitală de canton fără mare anvergură, în ciuda bisericii ei vechi şi a castelului medieval. Prin tradiţie, nu-l iubim deloc: pentru noi evocă mai cu seamă percepţia şi jandarmeria. Contrabandişti de ocazie şi vânători după pofta inimii, suntem totdeauna mai mult sau mai puţin în relaţii delicate cu legea, iar autorităţile ne stingheresc. Dar pe colina care-l domină, la cinci kilometri de târg, există aşa-numitul „Hopităt”. E locul unei mănăstiri într-atât de vechi, că numai nişte subterane cu pereţii ziditi au mai rămas din ruinele ei.

Hopităt e adevăratul leagăn al familiei mele. Aici străbunicul meu a omorât, spune-se, ultimul lup din canton. Aici am încălecat pentru prima oară pe cal, aici am vânat pentru prima oară şi am cosit fânul întâia dată. Cele două ferme ce împodobesc vârful platoului sunt în stăpânirea verilor mei. Pădurea le apără din trei părţi. Spre vest, fâneţele, întrerupte de lăstăriş, unduiesc blând, până la valea prin care curge râul cu păstrăvi şi pe care se află moara la Fantigny. E locul cu cele mai frumoase veri din lume, unde mireasma fânului e cea mai dulce, furtunile cele mai dezlănţuite şi stejarii cei mai minunaţi.

5
PĂŢANIILE UNEI PISICI SĂLBATICE

Drumul abrupt care taie colina parcă îmi taie picioarele. Niciodată n-am izbutit să-l urc până la capăt cu bicicleta; şi nimeni altcineva, de altfel dacă nu soseşti la Hopitât călare sau cu căruţa, trebuie să mergi pe jos.

Acolo, în josul pantei ce devine pieptişă, străbunicul meu a murit. Într-o seară, calul lui a lunecat pe polei. Prins sub căruţa răsturnată, cu ţeasta crăpată pe jumătate, a luptat cât a putut, izbind cu cizma în fundul solid, din scânduri de stejar, al căruţei ca să-l spargă. A fost găsit dimineaţă, mort de epuizare şi de frig. Era, după câte mi s-a povestit, un uriaş jovial, în stare să patineze cu câte un sac de grâu sub fiecare subsuoară, ori să salte căruţele grele, pline cu grâu, de pe la noi, vârându-se sub osie.

Cât de bine mă simt acum! Presimt prezenţe magice, parc-aş fi protejat, vegheat, înconjurat. Pot, în sfârşit, să-mi ridic viziera. Mă aflu în Brocelianda[18] mea.

Cuvântul „servitor” n-a avut niciodată prin părţile noastre sensul umilitor pe care i-l dau ţaţele parvenite, care n-au ştiut niciodată să trateze omul de la egal la egal. Un servitor, la noi, înseamnă exact cel cu care împărţi viaţa casei şi totdeauna am găsit vrednic de admiraţie obiceiul din Ardeni care cere să-i spui „soră” unei fete care trebăluieşte la fermă ori unei slujnice de cârciuma. Numeşti „soră” pe orice femeie al cărei rang subaltern ar putea-o umili, la fel cum faci şi cu verişoarele sau cu prietenele din copilărie. Aşa, avem cu toţii acelaşi rang. „Nici, tu servitor, nici tu stăpân.”

— Salut, soră!

Marie-Louise e mai mare decât mine doar cu vreo patru-cinci ani, cred. Părinţii ei locuiesc la Rumigny. Ea a preferat să rămână la Hopitât împreună cu cei doi fraţi. Raymond, cel mai mare, a împlinit de curând şaisprezece ani, Rene, prâslea, are unsprezece.

Marie-Louise, cu vreo câţiva ani în urmă, a rămas însărcinată cu un mizerabil care apoi a abandonat-o. Să creşti un copil din flori, acum patruzeci de ani, presupunea să ai mult caracter şi mult curaj. Şi fata asta are. Cele întâmplate au maturizat-o au asprit-o. E o femeie frumoasă, inteligentă şi sănătoasă. Ne ştim dintotdeauna şi ţinem mult unul la altul.

— Mănânci o omletă!

— Ce întrebare!

---

[18] Codri necuprinşi din Bretania, unde, aşa cum se spune în romanele cavalereşti ale Mesei rotunde, trăiau vrăjitorul Merlin şi zâna Viviane.

Omleta şi bucăţile de fagure, la Hopitât, sunt pâinea şi sarea cu care-l întâmpini pe călător la orice oră s-ar ivi el. În timp ce savurez neasemuitul jambon din Ardeni, tăiat în felii groase de-un deget, îmi povestesc aventura.

— Aşa... Şi aşa... Asta-i tot.

Băieţii par dezamăgiţi că povestea s-a oprit, nu le-a ajuns nici pe-o măsea. Pe-atunci nu exista televizor, nici tranzistor, încât simpla povestire a unor întâmplări ceva mai neobişnuite captiva auditoriul.

— Şi vrei să pleci în Anglia?

— Am să rămân aici câteva zile, cât să mă odihnesc cum trebuie şi să-i observ pe nemţi.

— Ştii, există o *Kommandatură* la Rumigny, dar friţii n-au urcat niciodată până aici.

Aşa sper şi eu. Am să-i pot cerceta în voie şi să descopăr ochiul cel slab, gaura din plasă.

Pătrunsesem în năvod fără să ştiu că-i năvod, dar felul în care aveam să-i scap, nu-mi dădea nici o bătaie de cap. De-atâtea ori trecusem graniţa cu Belgia, când eram puşti, chiar sub nasul vameşilor! Prin părţile noastre, ăsta era jocul „frauda”, cum îi spuneam; un fraudulos, pentru noi, era un domn care risca... cel care-i zvânta în bătaie pe paznici. Familiile, până şi cele mai înstărite, dresau câini pentru contrabandă şi se puneau pariuri pe cei mai buni, aşa cum se face în nord cu porumbeii voiajori sau cu cocoşii de luptă. În folclorul nostru regional, existau doi eroi: neînfricatul vânător de mistreţi şi contrabandistul fericit.

Când va sosi momentul, voi şti să ies din „zona roşie”.

La jumătatea lui iulie, tot acolo mă aflu. Ceva în mine s-a împotmolit, încât n-am putut lăsa fermele în părăsire.

Mai întâi, a trebuit să adun vacile, vreo şaizeci cu toate. Nu mai fuseseră mulse de săptămâni întregi, încât aveau mamelele diforme, ugerul atârnând şi crăpat; le-am smuls din mărăcinişuri şi din firele de sârmă ghimpată, unde mugeau zi şi noapte. N-a fost uşor deloc.

Acum, uşurate, cu ugerul încă roşu de hipermanganat şi-au reluat viaţa de vaci civilizate. Pe unele a trebuit să le ajut la fătat. Am descoperit gesturi atavice, pe care nu le-am învăţat de la nimeni niciodată.

Iepele mi-au dat mult mai puţin de furcă: le-am adunat într-un ţarc umbros, unde apa de izvor se revarsă din adăpători şi le-am lăsat să fete singure... Se pricep la treburile lor mai bine decât mine.

Cu porcii, treaba a fost mai puţin uşoară. Cu dobitoacele astea, chiar că nu te poţi înţelege. Răzleţiţi pe vreo sută de hectare şi-au regăsit repede felul lor ancestral de-a trăi. Răvăşesc pădurea, care-i ascunde şi nu ies decât noaptea, ca să dea iama prin cuiburile de

cartofi.

A fost nevoie de tot arţagul plin de răbdare al dulăilor de vânat mistreţii, ca să-i scot din bălţile unde-şi făceau veacul, să-i adun şi să-i mân în ţarcul lor, plesnindu-i straşnic cu biciul şi răcnind la ei, în timp ce îmi răspundeau cu grohăituri mânioase. Afurisitele de dobitoace devin cu adevărat plăcute doar sub formă de mezeluri.

Acum totul e în ordine... ori aproape. Va mai trebui să strâng şi fânul. Vremea recoltei e mult mai târziu. Nu pot aştepta până atunci.

Peste o săptămână, ultimele căpiţe de lucerna vor fi la adăpost, încât voi putea să-mi văd de drum. Păcat... Nu voi apuca toamna pe locurile astea, cu încântarea ei aurită, nu mă voi încălzi la cele dintâi flăcări ale vetrei, lângă care te-aşezai fără cizme, cu picioarele întinse când cerul e plumbuit de nori plini de zăpadă iar primele triunghiuri de gâşte sălbatice zboară pe sus, ţipându-şi nelinişstea.

Şi-aşa am întârziat destul. Desigur, nu-i huzurul de la Capua[19], dar acum, când soarta a făcut din mine un soldat, nu trebuie să adorm în acest ostrov de pace, dacă vreau să mă războiesc. Din câte am văzut până în clipa asta, războiul nu evocă pentru mine nici o imagine glorioasă, nici atacuri eroice ori asalturi triumfătoare. Va fi o corvoadă, lungă, aspră, respingătoare, lipsită de romantism şi necruţătoare. Îmi va fi silă de el, îmi voi lăsa pielea, poate, dar trebuie să răspund prezent.

Sunt până-n străfundul măruntaielor un ţăran din Ardeni. Mi-ar plăcea să-mi petrec toată viaţa aici, crescând vite şi vânând. Nemţii mi-au ocupat ţinutul fără ca eu să-i poftesc. În clipa de faţă, mi-ar plăcea să vânez păsări de cum îşi iau zborul, urmărind un prepelicar ce răscoleşte tufişurile şi când colo sunt nevoit să pun laţuri! Tot ceea ce mi-ar plăcea să fac, ocupaţia lor mi-o interzice. Dacă vreau să trăiesc în ţara asta pe care-o iubesc, trebuie mai întâi să-i gonesc la ei acasă.

Modestul meu ţel în războiul ăsta şi care-mi aparţine doar mie, e cât se poate de prozaic: nici vorbă de cruciadă europeană, nici vorbă de mari teme filosofice. Veşnicul nostru vecin aducător de belele a pus încă o dată stăpânire pe ograda noastră, iar acum trebuie să mă silesc din răsputeri ca să-l azvârl îndărăt peste gard.

De când am sosit am trăit din produsele fermei, tot aşa cum au făcut generaţii întregi înaintea noastră, fără nici o legătură cu exteriorul. Nimic nu lipseşte, nici slănina, nici şunca, nici vânatul. Păstrăvii, melcii şi broaştele nu cer decât osteneala să le prinzi. Avem

[19] Aluzie la un episod din timpul războaielor cartagineze: Hannibal cucereşte oraşul Capua (Italia) în anul 215 î.e.n., petrecându-şi aici, alături de trupele sale, întreaga iarnă. Expresia: „8 huzuri în deliciile de la Capua” înseamnă a pierde un timp preţios ce-ar fi putut fi folosit în mod util. (N. t.).

chintale de cartofi de rezervă, butoaie întregi de cidru, miere în cantităţi uriaşe şi atâta unt, încât, trebuie să-l sărăm. Cât despre pâine, când ai grâu, o moară şi un cuptor, ar trebui să fii idiot ca să coborî s-o cumperi din sat.

Trăim ca nişte fericiţi Robinsoni voluntari. Dar vai! Mai suntem şi băutori nesăţioşi de cafea şi, în săptămâna dinaintea celei în care mi-am fixat ziua plecării, am rămas fără nici o boabă.

Am întreprins lungi curse concentrice în jurul diverselor localităţi: ocupaţia germană e sporadică, iar cantonamentele lor sunt toate răspândite foarte departe de liziera pădurilor; atâta doar că aş vrea să ştiu mai de-aproape ce se petrece la Rumigny. Ocazia nu se lasă aşteptată: mă duc cât se poate de prosteşte să reînnoiesc provizia de cafea.

Rene, cel mai mic dintre fraţi, mă însoţeşte.

În sat n-au mai rămas decât oamenii foarte bătrâni, care mă cunosc cu toţii. Ocolesc întrebările prea directe. Mulţi, de altfel, nu ştiu sau au uitat că îmi făceam stagiul militar. Edgar s-a întors, asta-i tot!

Câţiva infanterişti în uniforme de culoarea coclelei fac instrucţie, alţii în pragul caselor, se ocupă cu aceleaşi îndeletniciri mărunte ca toţii soldaţii din lume aflaţi în cantonament de repaos.

Satul e intact. Doar percepţia a încasat prost câteva obuze de tanc. Văd într-asta o manifestare indiscutabilă a justiţiei iminente. De vreme ce „ei” tot se aflau acolo, se cuvenea să-i lase o amintire şi jandarmeriei.

Jandarmii din Rumigny ţin de folclorul local. Totdeauna i-am considerat drept trupă de ocupaţie. Totdeauna străini de ţinut, ostracizaţi în cazărmile lor, erau veşnicii agresori ai firavelor noastre libertăţi: n-ai plăcuţă la bicicletă?... Proces verbal! N-ai ochi de pisică! ... Proces verbal! Nici măcar nu ne lăsau, când din întâmplare supravegheau balurile, să lichidăm „ca între bărbaţi” răfuielile noastre de puştani.

Copoi afurisiţi! Chiar şi numai simpla evocare a amintirii lor şi mi-a purtat ghinion: doi *Feldgendarme*[20] ne opresc la ieşirea din sat. Mă prefac: că nu-i înţeleg ca sa scap mai repede de ei. Micile erori iniţiale de calcul au uneori consecinţe funeste: se apropie ora când nu mai e voie să circuli, iar cei doi cerberi ne duc la postul de poliţie. De data asta le-am căzut în cursă. Tihna vieţii mele bucolice trebuie să-mi fi tocit instinctul de conservare.

Obergefreiter-ul care ne ia în primire are o mutră care nu-mi place deloc. E tipul militarului de carieră. Dacă n-are cel puţin patruzeci de ani, înseamnă că nu mai sunt în stare să cunosc o vacă bătrână după dinţii din gură. Bineînţeles, părerea lui e că circulăm după ora

[20] Jandarmi aparţinând jandarmeriei de companie, (germ.).

permisă.

Târâturile astea de francezi sunt cu toţii la fel! Nici un fel de disciplină… Nici urmă de bun simţ!

Deoarece am hotărât să nu ştiu nemţeşte, îl ascult cu un aer plictisit. Rene nu are nici măcar doisprezece ani, clar nu arată înfricoşat deloc.

— Hai, băieţi francezi… La carceră cu pâine uscată şi apă… Mâine… la *Kommandatur!*

Ne închide într-o cameră de la etajul întâi. Nu tu lumină, nu tu rogojini, nu tu pături. Frumoasă noapte o să mai petrecem! Mă întind pe jos, glumesc cu Rene şi, câteva clipe mai târziu, dorm dus.

Tusea copilului mă trezeşte pe la miezul nopţii. Să fie o reacţie nervoasă? Sau e bolnav de-a binelea? Tuşeşte întruna. Nu mă gândesc nici o secundă la consecinţele posibile: am să-l duc la fermă… Acolo, va sta la el în pat, va avea lapte cald, îngrijiri.

Fereastra nu e nici la trei metri de pământ. Sar primul, apoi îl prind pe puşti în braţe. În mai puţin de o oră, ne aflăm la Hopitât. Ferice călătorul asemeni lui Ulise[21].

E o fericire care nu ţine mult. Pe la patru dimineaţa, mă trezesc în lătrături de câini… Aurora îndoielnică împrăştie umbrele din curte. Vreo zece soldaţi sar dintr-un camion, conduşi de *obergefreiter*-ul care-şi cere „prizonierii”.

Am săvârşit, mi-e tare teamă, o prostie monumentală.

De-abia trec pragul, îmbrăcându-mi canadiana, că o lovitură straşnică de bici îmi arde spinarea. Ticălosul se bucură, a pus mâna pe unul din acele bice de artilerie hipo-mobilă, aşa cum foloseau surugii francezi: mâner scurt şi gros, curea zdravănă, lungă de-aproape doi metri, ca să-l poată ajunge pe calul înaintaş.

Scârba dracului, cum mai plesneşte! Nu pot face nimic altceva decât să-mi apăr ochii cu braţele ridicate. Sunt cu pielea goala sub canadiana descheiată. În câteva secunde, pântecele mi-e năclăit de sânge. Mă ţin zdravăn pe picioare. N-am să cad. Şi loviturile continuă…

O mânie ucigaşă mă cuprinde dintr-o dată; apuc pleasna din zbor, care mi se încolăceşte de braţ şi smucesc cât pot. Dezechilibrat, scârnăvia se prăbuşeşte: e beat ca un porc. Şi sângerează tot ca un porc: şi-a tăiat mâna într-o piatră din curte.

Năucit, se ridică cu greutate şi se uită, nevenindu-i să creadă, cum i se prelinge sângele spre degete. Soldaţii nu l-au ajutat. Sunt azvârlit în camion, mă simt sleit de puteri şi tremur încă de furie. Nemţii l-au

[21] Aluzie la primul vers al unui sonet celebru: *Heureux qui comme Ulysse a fait un beau voyage* aparţinând lui Joachim du Bellay (1522-1560). (N. t.).

uitat pe copil... Măcar cu-atâta lucru m-am ales!

Postul de poliţie e instalat într-un han vechi pe drumul spre Rocroi. Am venit deseori aici, să dansez cu Leone, drăguţul meu flirt de pe vremea aceea. În noaptea asta numai eu singur dansez.

Ticălosul a pus iar mâna pe bici şi şi-a mai recăpătat oarecum şi echilibrul. Urlă înjurături şi mă plesneşte regulat, ca şi cum ar mânui îmblăciul. Am şi-un pic de noroc: o dată din trei, biciul izbeşte mai întâi bârnele foarte joase şi nu m-aleg decât cu o lovitură slabă.

Dacă-şi închipuie cumva că am să strig ori am să cer iertare... o să crape de furie ori de oboseală mai înainte. Şi-apoi, nici nu mai simt loviturile: m-am putut încheia la canadiană pe drum, e năclăită de sânge, dar mă apără.

Obosit, beţivul îşi trage răsuflarea. E ca eroarea unei pauze în timpul unui marş forţat: ar fi fost mai bine ca sa nu fie făcută, pentru că oboseala şi durerea adunate se răspândesc nemilos în picioarele atât de greu încercate, iar ceea ce înduri e cu mult mai rău decât dacă marşul ar fi continuat. Acum chiar că mi-e rău. Când o să înceapă iar, n-am să mai rezist...

— Ajunge! Vreau să vorbesc imediat cu un ofiţer!

Nemţii sunt miraţi să m-audă lătrând în limba lor.

Ipochimenul rânjeşte:

— Aha! Vorbeşti germană... Aşa, prin urmare, vrei să vorbeşti cu un ofiţer?

— Da, numai decât!

Îşi ia arma din rastel şi, în zori de zi, cu puşca în şale, mă îndrept mergând înaintea lui spre castel, unde se află statul lor major.

Încă o dată, îmi dau seama că ar fi trebuit să mă gândesc înainte de-a căsca gura. Tipul care merge în urma mea e un sadic şi un laş, trebuie să fiu destins şi cât mai degajat, ca atunci când ai de-a face cu un câine turbat. Mai întâi, să nu-l sperii cu vreo mişcare bruscă, nu trebuie să-i dau nici cel mai mărunt pretext să apese pe trăgaci. Simt că abia aşteaptă s-o facă.

În timpul primei treimi a traseului simt cu-adevărat teamă. Oare se moare greu de un glonte primit în şale? Apoi tensiunea mea scade, nădăjduiesc că ticălosul de câine din spatele meu, dacă n-a muşcat până acum, nici nu va mai muşca. Sfertul ăsta de oră de mers în zori de zi mi-a sporit autocontrolul cu mult mai mult decât ani de zile de asceză mănăstirească.

În castel, totul e cufundat în întuneric. Santinela de gardă cheamă un sergent. Sergentul refuză să trezească un ofiţer. Ne întoarcem la postul de miliţie. Ticălosul e în spatele meu, de data asta cu puşca la umăr. Faţa mi-e plină de răni, iar sângele care s-a închegat le întinde

dureros. Iar pe tine, târâtură, dacă te-oi prinde la înghesuială într-o bună zi, poţi fi sigur că nici căţeaua de mă-ta n-o să te mai recunoască după ce-o să ieşi din labele mele!…

Când sosesc la post, îmi dau seama că probabil stârnesc milă, pentru că, din proprie iniţiativă, un tânăr caporal mă pofteşte să stau jos, fără să-i pese câtuşi de puţin de „superiorul lui ierarhic”. Îmi amintesc doar că am izbucnit într-un râs cam smintit: ne aflam în curtea şcolii comunale, unde institutorul ne oprea din încăierare înainte ca poliţele să fi fost plătite până la capăt. Aşteaptă, tu, ticălosule… Ieşim noi pe poartă…

Sleit, răpus de dureri, adorm pe bancă.

La ora şase, îmi vin în simţiri. Toate rănile mă ard, faţa pare a nu mai fi decât o crustă de sânge uscat. Din fericire, ochii îmi sunt întregi. Teutonul îşi dospeşte vinul într-un fotoliu. Caporalul care m-a poftit să stau jos mai adineauri, îmi aduce o cană de cafea.

— Nu prea eşti frumos la vedere.

— Îmi închipui… Aş putea să mă spăl undeva?

— Nu, nu chiar acum, nu înainte de-a te fi văzut un ofiţer.

— De ce?

— Ai să vezi, cred că aşa e mai bine.

Sunt de acord, la urma urmei, dar mă întreb de ce. Pe la ora şapte soseşte un locotenent.

— Cine te-a adus în halul ăsta?

— În ce hal?

Mă împinge spre o oglindă: ce caraghioslâc, cel de-acolo nu pot fi eu. Într-adevăr, am o mutră ce l-ar înfiora şi pe Frankenstein: numai vânătăi şi sânge. Doar ochii şi pleoapele mi-au rămas întregi, buzele-mi sunt plesnite, o şfichiuitură de bici mi-a smuls partea de sus dintr-o ureche.

Ofiţerul mă pune să-mi scot canadiana, dar mi s-a lipit de piele ca un pansament.

— Lasă, nu-i nevoie… Dar de ce toate astea?

Îi explic: ferma, cumpăratul cafelei, aşa-zisa depăşire a orei ce permite circulaţia, tusea copilului şi fuga noastră.

Mă mustră cu severitate: am greşit nedând ascultare şi meritam o pedeapsă… *Obergefreiter-ul* însă s-a purtat într-un mod nedemn de un soldat german. Şi-l trezeşte pe beţivan lovindu-l puternic cu cravaşa.

Ticălosul sare în picioare, se clatină, ia poziţia de drepţi, pocnindu-şi cizmele, încasează o salvă de înjurături prea rapidă ca să le înţeleg pe toate, în orice caz nu afecţiunea se revarsă din ele. Îşi rectifică poziţia la fiecare nou val de înjurături: *Jawohl, Herr Leutnant*.

Acum, cei doi îşi spală rufele murdare în familie, iar eu jubilez văzând un neamţ pedepsindu-l pe altul din cauza mea. În orice caz,

dacă într-o zi am norocul să-i prind pe unul sau pe altul dintre ei în împrejurări pe care le doresc din inimă, nu va exista nici o deosebire între felul cum mă voi purta cu ei.

Doctorul care se ocupă de mine în cursul dimineţii găseşte că greşeala mea era relativ neînsemnată, iar pedeapsa, în orice caz, nemăsurat de aspră. E un om cu adevărat cumsecade şi mă însoţeşte la *Kommandatură* în clipa când sunt convocat.

Permisiunea de şedere ce mi s-a dat la Charleville e perfect valabilă, nu sunt întrebat nici măcar de felul cum am aterizat aici.

Comandantul garnizoanei, un maior, îmi ţine un discurs interminabil, un nesfârşit curs de morală privitor la indisciplina francezilor şi corectitudinea armatei germane. În ceea ce priveşte „corecţia”, da, nimic de zis, sunt înzestraţi, tocmai am constatat-o pe pielea mea.

În sfârşit, totul se petrece bine – pe cât e cu putinţă – şi ne despărţim cei mai buni duşmani din lume.

Am nevoie să mă odihnesc mai bine de-o săptămână, înainte de-a fi iar în formă. Tânărul caporal care s-a arătat milos vine la fermă să se intereseze de sănătatea mea. E de-o vârstă cu mine, îl cheamă Alfred Schroeder şi locuieşte la Zittau, în Saxonia. Îi e dor de ţara lui. Speră să se întoarcă foarte repede, cel puţin în permisie, Războiul, îmi spune, n-o să ţină mult: nemţii vor cuceri Anglia încă din toamnă. Pentru moment, aviaţia lor o bombardează, într-adevăr, am văzut trenuri întregi pline cu bombe.

Ne simţim destul de bine împreună, încât îi amintesc că până şi Napoleon cel Mare şi-a rupt colţii încercând să muşte din Anglia. Fără îndoială, îmi dă el dreptate…

Numai că pe vremea aceea nu exista nici Hermann Goering, nici *Luftwaffe*[22].

Nădăjduiesc că bietul băiat n-a murit pe frontul rusesc. Dacă trăieşte, poate că i s-a întâmplat să-şi amintească de conversaţia noastră şi să tragă învăţătura cuvenită: la război, niciodată nimic nu-i definitiv câştigat câtă vreme adversarul n-a depus armele.

Acum nu mai am ce face prin părţile astea: se apropie sfârşitul lui iulie şi, dacă vreau să fiu în Anglia ca să-i întâmpin pe friţi, e timpul s-o iau din loc.

[22] Aviaţia de război germană.

6
TURUL FRANŢEI

Când pedalând, când cu bicicleta la spinare, ajung, tăind-o prin păduri, la cele dintâi sate de pe Aisne. Prin Laon şi Saint-Gobain, fără să merg decât pe drumurile forestiere, sosesc în mai puţin de-o zi la Chauny. Dar n-am să trec fără să mă opresc încă o dată la casa Annei-Marie. Ea nu-i aici... N-are importanţă, am să plec departe şi pentru mult timp: vreau să revăd locul unde, odinioară, am fost atât de des şi-atât de bine primit.

Anne-Marie e acasă, împreună cu bunica ei şi cu verişoara mea Lea, două fiinţe dintre cele mai dragi şi cat se poate de fericite să mă vadă. Exodul le-a dus până la La Rochelle, apoi societatea Saint-Gobain şi-a adus personalul înapoi, iar viitorii mei socri s-au întors printre primii.

Acum, când mi-am întâlnit micuţa verişoară, mă port cu ea cu o îngăduinţă puţintel distantă. E o atitudine de căţelandru în defensivă, care de altfel nu mă înşală decât pe mine.

Îmi îngădui opt zile de vacanţă, timp în care fac rost de un act de identitate, apoi părăsesc casa asta iarăşi vie, de care mă leagă numai amintiri fericite.

Cu bicicleta mea de lux, până la Paris nu fac decât o etapă. Încetul cu încetul, m-am obişnuit cu ocupaţia. Uniformele nemţeşti nu mă mai fac să tresar, s-au integrat ambianţei. Şi-apoi, Parisul nu e „oraşul meu”, să vezi nemţi la Paris e, la urma urmei, ceva banal, ca şi cum ar fi vorba de turişti...

La Bourg-la-Reine, o găsesc, cum era şi de aşteptat, pe bunica dinspre mamă. Foarte coconoasă şi distantă, nepierzându-se deloc în efuziuni sentimentale, dar realmente iubitoare şi-al naibii de săritoare. Într-o clipită, sunt îmbăiat, culcat, adăpat şi hrănit, cu aceeaşi autoritate pe care o avea odinioară când, micuţ şi bolnav, aflat în primejdie să-mi pierd vederea, îi dăduse afară din cameră, fără drept de apel, pe doctor şi pe părinţii mei, rămânând să se ocupe ea personal de vindecarea mea.

Bunica ştie unde-mi sunt părinţii, refugiaţi la Meung-sur-Loire. Mă cred prizonier, dar mai curând rănit sau mort. Plec chiar de-a doua zi, să-i liniştesc.

În timp ce merg, mă impregnez, fără să vreau, de tot ce-mi atrage privirea: aerodroamele de campanie, depozitele de benzină, parcurile de blindate, ca şi de orice a activitate ordonată, după moda nemţească, a unei maşini de război în curs de instalare. Toate astea ar putea să-mi fie de folos într-o bună zi. E ceea ce eu numesc „a face buretele”: nu analizez, ci înregistrez, la fel de inconştient cum respir

sau învârtesc din pedale. Nemţii au şi început să fie viitorul meu vânat, trebuie să-l cunosc bine.

Spre vest, la longitudinea asta, n-am trecut niciodată de Etampes. Câmpiile din Beauce, lanurile de grâne ce-l umplu cât vezi cu ochii îmi descoperă un ţinut cu dimensiuni noi. Nu-mi revin din uimire tot lungul drumului, la gândul că e cu putinţă să existe atâta grâu adunat în acelaşi loc şi nici măcar o pădure demnă de numele ăsta, nici o fâneaţă, nici o turmă. E o prostie, dar abia acum încep să-mi dau seama că Franţa nu se opreşte la hotarul Ardenilor, iar patima aproape visceralã de pământ, cu care m-am născut, simt că acum se revarsă şi asupra altor ţinuturi, altor provincii. Simt că aceste locuri noi înseamnă tot „acasă la mine” şi turbez să-l văd pe cotropitor instalat în ţara cucerită.

Descopăr Franţa cu alţi ochi şi, fără s-o ştiu, îmi pregătesc regrete pentru anii de exil, dar în acelaşi timp şi motive de-a mă lupta, când va veni vremea să mă lupt din nou.

Meung-sur-Loire nu-i decât o scurtă pauză. Îmi găsesc părinţii, o casă, prieteni, dar nimic altceva nu mă leagă de locul ăsta. Sunt grăbit să-mi continui drumul.

Am exclus dintre ipotezele rezonabile plecarea de pe coastele ocupate. Traseul va fi mult mai lung decât crezusem. Drumul spre Anglia trece prin zona zisă liberă, prin Marsilia, Bete, Perpignan... Poate şi prin Africa.

Ieri încă provincial, ultima mea etapă mi-a dezvăluit alte orizonturi şi am început să înjgheb harta viitoarelor mele călătorii la scara unui continent. Trasez principalele axe ale viitoarelor peregrinări, lăsând spaţii albe pentru neprevăzut, acolo unde împrejurările îmi vor impune alegeri cu neputinţă de imaginat acum şi aici... Well*, we'll cross this bridge when we come to it.*

Aflu cu bucurie că unchiul Georges e instalat în Vendeea şi ca e teafăr şi sănătos. Simt nevoia să-l văd înainte de orice altceva. Acum mă aflu în deplină formă fizică şi, pe deasupra, în fonduri mai mult decât am nevoie, atenţiile cu care mama mă înconjoară mă irită, n-am venit aici ca să fiu alintat ca un copil convalescent... N-am nici un motiv să-mi prelungesc şederea, se pregătesc prea multe aventuri în altă parte, ca să mă mulţumesc cu tihna obişnuită a unui frumos sătuc de pe Loiret.

Tata îmi înţelege nerăbdarea. S-a achitat cu bine de celălalt război. „Magnific însufleţitor de oameni”, spun citările lui; gazat la Verdun, rănit în Artois... Nu ne-am înţeles niciodată foarte bine. Îmi aminteşte oarecum de căpitanul Conan[23].

---

[23] Eroul cărţii cu acelaşi nume (*Le Capitaine Conan,* 1934, premiul Goncourt) de Roger Vercel (1894-1957). (N. t.).

Ca şi pe eroul lui Roger Vercel, patru ani de război l-au dezobişnuit de pace. Pacea l-a luat pe nepregătite şi niciodată nu s-a simţit în apele lui. În afară de vânătoare, de pasiunea pentru cai şi cărţi de joc, nimic nu pare a-i mai trezi interesul. Nu avem acelaşi fel de-a simţi fiinţele şi lucrurile…

— Mulţumesc pentru tot, aţi fost minunaţi, dar e timpul să plec.

Şi-mi continui drumul ca un turist. Descopăr fascinat Loara şi castelele ei, livezile, viile ei. Pe la noi nu există livezi atât de mari, fiecare fermă are, desigur, arborii ei fructiferi pentru nevoile familiei, dar ce idee stranie să cultivi fructe ca să le vinzi! Pătrund pentru prima oară în oraşe ce ieri încă îmi erau necunoscute. Tours, Saumur sau Angers n-au suferit cu nimic mai mult decât oraşele din nord sau din Ardeni, numai că aici, în răgazul oferit de-o pace nesigură, masacrul pare nelalocul lui.

Noi, locuitorii din nord, ca şi cei din est, suntem obişnuiţi cu asemenea lucruri, iar ruinele par mai puţin şocante, mai puţin anacronice, mai puţin absurde decât pe această Vale a Loarei, care e o mare grădină. *„Astă preafrumoasă grădină din astă preafrumoasă ţară a Franţei”* nu spune nimic nici inimii, nici simţirilor, nici viselor mele, nu aici mi-ar plăcea să trăiesc şi să mor dar mi se pare revoltător ca pământul ăsta sensibil, unde totul respiră calmul, să fi fost siluit. Provinciile noastre din mărcile estice au fost dintotdeauna scutul şi pare cât se poate de firesc, în dezordinea lucrurilor, ca el să fie izbit, rupt fărâmat de lovituri. Dar aici, în valea asta fericită, ruinele incendiate întrec puterea de înţelegere, pare ceva şi mai inuman, mai anormal, mai stupid, mai odios. Şi încep să urăsc în bloc războiul şi absurditatea lui, pe politicienii noştri, pe şefii noştri militari. Bandiţilor şi boşorogilor, toată stricăciunea asta e opera voastră!

Într-un sătuc de pe lângă Cholet, dau în sfârşit de unchiul Georges.

— Băiete dragă!…

Mă întâmpină fără să se mire. N-am parte de strângerile la piept, nici de îmbrăţişările oarecum smintite ale mamei. El nu s-a îndoit niciodată că o să mă vadă iar viu. Şi-acum sunt în faţa lui, totul e bine.

Unchiul Georges întruchipează curajul, inteligenţa şi vigoarea. Dar şi seninătatea, înţelepciunea, indulgenţa. Boala l-a ţintuit la pat de la doisprezece ani: boala lui Pott sau poliomielita? Doctorii n-au înţeles niciodată nimic din cazul lui. O dată cu trecerea anilor, boala i-a torturat oasele, i-a răsucit picioarele, i-a deformat spatele, dar trupul acesta de Quasimodo e dominat de o faţă de arhanghel viril, cu frumoase trăsături regulate, cu ochi strălucitori de inteligenţă. Gura, ceva cam tristă în stare de odihnă, se luminează la cea mai neînsemnată solicitare de un zâmbet cu dinţi desăvârşiţi, cuprinzând în el întreaga îngăduinţă a lumii.

Stau jos, lângă şezlongul lui, aşa cam stăteam când eram copil, iar

el încropea pentru mine poveşti pe care mi le spunea de-a lungul serilor. Veşnic aceleaşi trei personaje însufleţeau intriga: dulăul Roquet, bun, cinstit şi greoi: „muşchii” combinaţiei. Iepuraşul Lapinos, un fel de spiriduş plin de curaj, de inventivitate şi de găselniţe: „creierul” binomului. Pisoiul Chapuzot, viclean, echivoc, când îndrăzneţ, când laş, calculat şi încurcându-se întruna în combinaţiile lui, un pic trişor, un pic iezuit şi, la drept vorbind, niciodată câştigător. Împărăţia lor era nesfârşita pădure a Ardenilor cu animalele ei sălbatice: mistreţul mai întâi, apoi cerbul, căpriorul, jderul, bursucul, vidra şi vulpea, veveriţa şi cârtiţa, ale căror obiceiuri unchiul Georges mi le înfăţişa urmând firul povestirii. Mai apăreau şi teutoni graşi şi mojici, jandarmi mărginiţi, vameşi înşelaţi şi a contrabandişti abili…

— Mai spune, hai mai spune! Şi ani în şir, infirmul a imaginat pentru mine, de la o seară la alta, aceste poveşti cu zâne pline de învăţăminte.

Acum, e rândul meu să povestesc:

— Belgia, Dunkerque, evadarea, Ardenii, Hopitât, nemţii şi celelalte… Şi-apoi gata, asta-i tot. Suntem împreună, aşa că din nou e în regulă.

Jucăm şah, partidă după partidă. E fericit când izbutesc să-l bat. Studiem cel mai bun itinerariu de urmat ca sa ajung la Marsilia pe şosea. Inutil să risc prosteşte şi să iau trenul: Sunt, la urma urmei, un prizonier evadat şi nu ştim ce dispoziţii au primit funcţionarii şi jandarmii în legătură cu nonconformiştii. Oricum ar fi, funcţionarii şi jandarmii sunt o categorie pe care e totdeauna bine s-o eviţi.

Mai întâi, trebuie să trec linia de demarcaţie în zona oraşului Poitiers; pe urmă, prin împrejurimile de la Châteauroux, voi da de nişte veri de-ai mei, care au scris de câteva zile. Sunt cei care locuiau la Hopitât. La ei mă voi simţi ca la mine acasă. E un refugiu ce va încheia o etapă şi care va fi, o ştiu, primitor fără rezerve, sobru şi călduros.

Timpul trece prea repede. Avem atâtea să ne spunem, atâtea întrebări de lămurit, al căror răspuns ne scapă: cum de în armată s-a înstăpânit atât de repede debandada? De ce aviaţia a fost distrusă la sol? De ce blindatele văzute de mine erau toate imobilizate fie în locurile lor de parcare, fie arse la încrucişările de drumuri? Ce vor face englezii, americanii şi ruşii?…

Când voi lua cunoştinţă, la Londra, de Apelul din 18 iunie[24] nu-l voi

[24] La 16 iunie 19-l0, premierul Marii Britanii, Winston Churchill propune guvernului francez crearea Uniunii anglo-franceze şi continuarea războiului prin eforturile comune ale ambelor ţări. Propunerea, este respinsă de guvernul francez şi la 17 iunie, mareşalul Petain, crezând în înfrângerea rapidă şi inevitabilă a Angliei, cere armistiţiu Germaniei. Generalul de Gaulle însă, în Apelul din 18 iunie 1940, acceptă colaborarea cu guvernul englez,

găsi deosebit de original. Unchiul Georges nu-i nici soldat, nici politician, nici strateg, dar după despărţirea de el, mă voi însenina din nou.

— Am fost înfrânţi, mi-a explicat el în timpul nesfârşitelor noastre convorbiri, prelungite în noapte, dar Anglia rezistă. E vorba de un conflict mondial în care, în mod sigur, dacă englezii vor continua să reziste îndeajuns de mult, americanii vor fi atraşi. Ruşii şi nemţii nu pot coexista... E vorba de primele mişcări de la începutul unui război de uzură, în care nemţii vor mai dobândi şi alte victorii spectaculoase: au redescoperit *Blitzkrieg*[25]-ul lui Gingis Han, până acum le-a mers şi se cramponează cu înverşunare de strategia asta în aparenţă de neînvins... Dar potenţialul industrial al alianţelor probabile îi va zdrobi până la urmă.

De cumva aş fi fost ispitit să-mi pierd speranţa, analiza asta lucidă şi nepătimaşă mi-ar fi redat-o la loc.

— Petain, zise unchiul Georges, a acceptat armistiţiul, nu-i rămânea altceva de făcut pentru moment, de vreme ce ţara nu mai avea cu ce se bate, nici materiale, nici oameni, nici suflet. E rezultatul inevitabil al unor împrejurări specifice, la care ne-au dus orbirea, mărginirea şi teama, dar nu aşa se vor sfârşi lucrurile.

Linia de demarcaţie între Poitiers şi Confolens e deosebit de poroasă. Câteva informaţii culese în grabă de pe la tejghelele bistrourilor, două zile în care am ţinut sub observaţie posturile nemţeşti şi orarul schimburilor... Apoi o trec fără greutate la ceasul cel mai călduros al zilei, când oameni şi câini sunt mai grijulii să caute răcoarea umbrei decât un eventual pasager clandestin.

Mă aflam în „zona liberă” şi, în etape scurte, am ajuns la Châteauroux, o prefectură liniştită despre care atunci nu ştiam că avea să fie pentru mine punctul terminus al atâtor călătorii viitoare.

Verii mei se refugiaseră la Brion, un mic sat ceva mai retras faţă de axa Châteauroux-Vatan. Aici, lucrurile mai stăteau ca înainte de război, oamenii dedicându-se preocupărilor cu totul materiale ale exploatării rurale. Nemţii erau departe, în spatele liniei de demarcaţie, Ardenii încă şi mai departe, iar posibilitatea de întoarcere la sânul lor, în afară de orice speranţă pentru moment. Inutil să visezi, să discuţi sau să te plângi... Ce mi-e un pământ, ce mi-e altul, iar pe cel de-aici verii mei îl exploatează ca nişte mari cunoscători, cu atelajele lor puternice şi greoaie din Ardeni. Locuitorii din Berry erau oarecum miraţi de caii lor gigantici, rasaţi ca nişte animale de lux dar harnice la roboteală, de plugurile din Brabant, de două ori mai grele decât cele din partea locului şi care săpau brazda cel puţin de două ori mai

specificând că războiul nu se limitează la teritoriul Franţei, că este un război mondial. (N. t.).

[25] Războiul fulger, (germ.).

adâncă. Erau uimitor de ospitalieri şi binevoitori faţă de străinii aceia taciturni, care le dădeau liniştiţi peste cap obiceiurile lor de muncă, tehnicile agricole… şi economia.

Fermele din Berry n-au mai putut fi aceleaşi după trecerea noastră pe-acolo.

Existau în regiune mai multe familii prietene, răzleţite după cum fuseseră disponibile fermele. Reînnodam cunoştinţe uitate, era cu-adevărat refugiul fericit pe care-l presimţisem.

Dar nu era, decât o etapă. Războiul continua în altă parte şi tocmai acolo alesesem, să mă duc.

Mi-am urmat călătoria. Citisem din curiozitate *Călătoria lui Edgard* de Edouard Peisson[26], al cărei titlu mă amuzase. Cu excepţia titlului, asemănarea se oprea acolo, aventura mea nefiind încă marinărească.

Înghiţeam îndărătnic şi răbdător kilometri de drum, poposind după cum îmi ieşeau în cale hanurile modeste, ca să-mi cruţ banii. Valea râului Creuse, verde ca Irlanda urma lanurilor de grâne din Berry. Continuam să descopăr Franţa, ţara mea care pe zi ce trecea, nu rămânea doar un simbol, ci era un pământ minunat şi schimbător ca marea şi pe care aveam să-l părăsesc tocmai atunci când mi se dezvăluia, tot mai mult, cât de legat sunt de el, printr-o patimă inexplicabilă şi exclusivă de ţăran.

Încă din zori pedalam prin ploaie, una din acele ploi încete şi dese de la începutul lui septembrie, care răzbat cu răutate, până şi prin impermeabilele cele mai bine închise, pătrunzând pe la gât, şiroind pe spinare, aducând într-o stare jalnică chiar şi pe cei mai optimişti. Mă simţeam la fel ca şi bietele potârnichi pe care în acelaşi anotimp le împuşcam pe-o vreme ca asta: pătrunse de frig până-n oase, îngreuiate de ploaia rece, porneau într-un zbor anevoios, curmat înainte de a-şi lua avânt.

Se lăsa seara, frunzele veştede izbeau asfaltul, luate de rafalele îngheţate. Aproape că moţăiam în timp ce-mi împingeam bicicleta pe coasta pieptişă ce leagă Montlucon de Neris-les-Bains. La jumătatea drumului era cât pe ce să-l depăşesc pe un alt biciclist ce împărtăşea o soartă la fel de vitregă ca şi-a mea, numai că, nefericitul, târa după el un cărucior greu, după toate aparenţele, pentru că se oprea mereu, ca să-şi tragă sufletul.

Mi se părea a fi un bătrân, sub pelerina cu glugă. Eram destul de rezervat ca să-i propun pe faţă să-l ajut: fără să mă audă, am apucat căruciorul şi-am început să-l împing, potrivindu-mi pasul după al lui.

Înaintăm greu, cu vântul şi ploaia în faţă. Abia după cinci sute de metri îşi dă seama de prezenţa mea.

---

[26] Edouard Peisson (1896-1963), autor de romane marinăreşti. *Le Voyage d'Edgard* datează din 1940 şi o fost încununat cu premiul Academiei. (N. t.).

— Oh, îţi mulţumesc! Mă gândeam eu că prea uşor urc coasta… Dar de ce te-ai ostenit?

— Nu ştiu… Poate dintr-un impuls de cercetaş, de pe vremea când mai purtam pantaloni scurţi şi căutam să fac o faptă bună în fiecare zi! Credeam că-i vorba de-o persoană foarte în vârstă.

Izbucnim în râs: noul meu tovarăş trebuie să fi trecut cu puţin peste treizeci de ani.

— Eşti din partea locului?

— Deloc, mă duc la Marsilia şi-mi fixasem Vichyul ca punct terminus al zilei de azi.

— Nu-i bine, ar trebui să mai mergi şi-o bună parte din noapte. Opreşte-te la mine.

Omul mi-e simpatic, dar găsesc că invitaţia lui e prea generoasă faţă de serviciul pe care i-l fac. Şi-apoi, chiar dacă nu ajung la Vichy, găsesc eu un hotel. Vreau să fac o baie, să cinez omeneşte şi să dorm într-un pat ca lumea. Visez la o sticlă de şampanie care, de când a început să plouă, mi se tot arată în faţa ochilor, ca Graalul lui Lancelot. Nu cred că el mi-ar putea oferi toate astea: o bicicletă ca vai de lume, un cărucior cu legume… Trebuie să fie vreun mic negustor acolo, nu cine ştie ce înstărit. Îi ocolesc invitaţia cât mai curtenitor cu putinţă, n-aş vrea să-l jignesc.

Când în sfârşit pătrundem în piaţa comunală, el insistă cu amabilitate să rămân, cel puţin atât cât să beau un păhăruţ. Şi mă duce la *Hotel de la Source,* unul din micile *palace*-uri din Neris, al cărui proprietar este.

Chenaud e un om remarcabil de politicos şi cultivat. Totul e perfect la el în casă, totul e de-o armonie desăvârşită: familia, tablourile, covoarele, mobilele… vinul de Porto. Perspicacitatea şi fineţea lui mă pun în încurcătură:

— Ei, da, îmi mărturiseşte mijindu-şi ochii, nu sunt decât un negustor de supă. Rămâi totuşi? Du-te şi fă o baie, odaia ţi-e pregătită. Te anunţ eu când să vii la masă.

Tata avea o vorbă, că nu există decât două lucruri cu adevărat importante în viaţă: să te scalzi în apă caldă şi să bei vinul rece. Nu sunt departe de a-i înţelege filosofia. Masa e o minunăţie, o capodoperă de bun gust şi măsură. Mă destind, mă destăinui fără teamă: mă duc la Marsilia unde trebuie să-l văd pe consulul Statelor Unite pentru care am o scrisoare de recomandare. Sper că mă va ajuta să ajung la Londra.

Chenaud manifestă un entuziasm moderat. A muncit ani în şir în Anglia, după terminarea şcolii de hotelier, iubeşte Anglia şi pe englezi, dar, fără a voi să mă descurajeze, crede că-mi va fi greu să plec din Marsilia. Se îndoieşte că diplomatul se va compromite pentru un necunoscut oarecare, dar, mai spune, „nu-i nevoie să nădăjduieşti

pentru a întreprinde, nici să reuşeşti ca să perseverezi". Îmi dă adresa verilor lui din Londra şi, a doua zi, ne despărţim după o strângere de mină bărbătească, ce va pecetlui pentru totdeauna o prietenie unică.

Încă nu ştiu că după Châteauroux şi Brion, Neris e a treia carte a brelanului de dame pe care Soarta l-a distribuit clandestinului ce voi deveni.

După câteva etape fără nici un incident, sosesc în cele din urmă la Marsilia, nu însă fără ca doi jandarmi să vrea să-mi confişte bicicleta, *„proprietate a armatei franceze"*. Le mai demonstrez încă o dată că acolo de unde am luat-o eu, armata franceză renunţase de mult la drepturile ei asupra a tot şi toate. Dacă o confiscă, cer să se întocmească un proces verbal amănunţit şi, fie din lene, fie din teama de-a se ivi complicaţii, mă lasă să-mi continui drumul. Ce mai belea şi reprezentanţii ăştia ai *„autorităţii"*! Tata mi-a povestit că la Verdun, în primul război, au fost spânzuraţi jandarmi de cârligele de măcelărie...

Chenaud avea dreptate. Consulul american are, desigur, altele, pe cap decât să mă ajute pe mine. E o vită încălţată, unul din acei „albi mărunţi" pe care lumea anglo-saxonă pare a avea specialitatea de a-i produce la grămadă. Tot ce e *made in USA* nu poate fi, evident, decât *the best in the world*[27].

O corcitură *made in USA.* Zece minute de conversaţie îmi sunt de ajuns ca să mă conving că-mi pierd vremea. O tentativă greşită... ce trebuie uitată!

Timp de două săptămâni mă joc de-a ogarul care adulmecă prin oraş.

Din pistă falsă în impas, mă conving pe zi ce trece că nu toate drumurile duc la Londra. Dimpotrivă, m-au dus spre o situaţie de-a dreptul neplăcută: constat, într-o seară, că mi-am pierdut portofelul, actele şi cea mai mare parte din bani.

Din fericire, am prevăzut un accident asemănător, aşa că n-am rămas chiar fără un sfanţ. Numai că, după ce-mi achit nota la hotel, nici vorbă nu mai poate fi, cu două mii de franci, să tatonez terenul în continuare, mai ales că nici un indiciu nu mă încurajează s-o fac. Singura soluţie rezonabilă e să mă întorc la Brion, unde prietenul meu, institutorul-secretar de primărie, îmi va procura un nou act de identitate şi unde părinţii mei vor putea, eventual, să-mi trimită bani.

E mult mai departe de la Marsilia la Châteauroux decât de la Châteauroux la Marsilia.

La venire, eram însufleţit de visul meu, încât pedalam vesel. Acum, apăs maşinal pe pedale.

Vântul dinspre nord care mătură valea Ronului mătură totodată şi

[27] Tot ce-i mai bun din lume, (engl.).

optimismul meu. E sfârşitul lipsit de glorie al unei aventuri avortate.

Mă opresc la Neris, ca să-l informez pe Chenaud de eşecul meu şi, la finele lui octombrie, ajung la verii mei, a căror bunăvoinţă mă mângâie întrucâtva de eşec. E de la sine înţeles, îmi spun ei, casa lor e şi casa mea. Aş putea sta acolo o veşnicie. Eu însă nu vreau sa stau decât atât cât e nevoie ca să potrivesc la loc bucăţile destrămate ale modestului meu vis.

Nici o clipă nu mi-a venit ideea să trec prin Spania. Totdeauna m-am gândit că, o dată pornit din Franţa, aveam să ajung drept în Anglia, fără tranzit prin vreo închisoare oarecare. Închisoarea într-o călătorie, e un accident posibil, dar refuz s-o introduc la rece, ca pe un factor obligatoriu, în soluţia problemei. Sunt dispus să iau în consideraţie că cincizeci la sută din şanse ar fi contra mea, dar nici una mai mult. Or, eu nu vorbesc spaniola, iar lucrurile sunt şi aşa destul de complicate, fără să le mai adaug un handicap insurmontabil. Pe deasupra, am o fobie de-a dreptul animalică faţă de carceră, încât nu mă pot hotărî să-mi asum riscul ăsta... mai cu seamă când riscul pomenit prezintă toate aparenţele fatalităţii.

Deocamdată nu prea am motive să-mi blestem soarta, căci nu duc lipsă de distracţii care să mă consoleze de eşecul meu marsiliez. Un om în plus la o fermă nu-i niciodată de prisos. Suntem la sfârşitul culesului de vii, muncile agricole sunt în toi. Mă dărui neprecupeţit tuturor treburilor ce se ivesc. Mă scol cum se crapă de ziuă, mă culc frânt şi tot îmi mai rămâne timp să mă duc şi la bal... şi să mă bat dacă e cazul.

Dacă cei mari se înţeleg foarte bine între ei, nu tot aşa stau lucrurile şi cu cei mai mici. Pentru băieţii din partea locului *„refugiaţii”* de-aceeaşi vârstă cu ei sunt nişte străini prea la largul lor, despre care îşi închipuie că sunt nişte înfumuraţi şi care, mai ales, dansează cu fetele lor. Felul nostru de a fi, al celor din est, îi descumpăneşte pe tinerii din Berry şi, pentru că suntem altfel, suntem obligatoriu duşmanii lor. Dansăm des, discutăm într-una şi câteodată ne batem. E o ocazie minunată să ne cunoaştem mai bine. Ne purtăm, la o adică, asemeni unor pui de animale, dar, la urma urmei, încăierările de după bal leagă simpatii solide, încât până şi azi, la mai bine de patruzeci de ani de-atunci, mai am pe-acolo camarazi minunaţi, a căror prietenie se leagă de-o înfruntare pugilistică. Toate astea sunt foarte sănătoase şi cât se poate de în firea lucrurilor.

Poşta dintre cele două zone nu-i un model de abundenţă şi încă mai puţin de regularitate. Să le explic părinţilor mei, din zona ocupată, că am eşuat în prima mea tentativă şi că vreau s-o iau de la cap, că îmi trebuiesc haine şi anumite adrese, presupune un schimb necrezut de amplu de cărţi poştale oficiale, controlate de ocupant şi-n care posibilitatea de-a spune lucrurilor pe şleau e extrem de redusă.

La sfârşitul lui noiembrie, părinţii mei au reuşit în fine să-mi trimită cele trebuincioase. Institutorul mi-a procurat acte noi şi iată-mă iar numai bun să-mi continui cercetarea.

Întreaga viaţă politică s-a refugiat la Vichy şi-n împrejurimile lui. De acolo vin toate informaţiile şi acolo trebuie să mă duc ca să aflu ce se întâmplă.

Nu ştiu să fac mare lucru, dar mi-am găsit la Clermont-Ferrand o slujbă de scrib mai mult sau mai puţini pe placul inimii mele. Dacă trebuie să descopăr o filieră de ieşit din Franţa, acolo voi avea ceva mai multe şanse decât aici, în inima Berryului.

Slujba mea, la Clermont, nu-i chiar atât de lipsită de interes: trebuie să pun pe roate din nimic un birou pentru expedierea coletelor pentru prizonierii de război, aflaţi sub egida Partidului Socialist Francez. Nu-i cine ştie ce treabă genială, dar cel puţin prezintă meritul că nu ţine de rutină.

Mai întâi trebuie să descoperi surse de aprovizionare, ceea ce nu-i puţin lucru, apoi să faci coletele şi să le trimiţi cu regularitate.

Îndeletnicirea asta de băcan mă pune în legătură cu toată fauna din Clermont: auverniaţi şi refugiaţi, funcţionari, oameni politici pro-Vichy, oameni politici anti-Vichy, petain-işti fanatici, politicieni fără slujbă, care au reconstituit, în jurul colonelului La Rocque, o micuţă curte intrigantă şi nebunatică, alcătuită din emigranţi în pană de venituri. Navighez printre doamne de la operele de binefacere, printre directori de uzină şi băcani angrosişti.

Toată mişunarea asta de interese egoiste, de sentimente meschine, de uşurătate burgheză, de laşitate pretenţioasă mă deprimă mai curând decât mă irită, dar ar trebui să fiu al naibii de ghinionist ca să nu pic într-o bună zi, printre contacte atât de diferite, peste cel care mă va călăuzi fie şi indirect, spre Londra. Patimile stârnite de incidentul de la Mers-el-Kebir[28] au constituit o revelaţie: cei care, după masacru, au rămas pro-englezi, merită să fie cu deosebire cultivaţi. Cine ştie? Unuia dintre ei îi va veni într-o bună zi vreo idee, va găsi vreo combinaţie, vreo cheie, care să deschidă poarta spre larg.

Despre rezistenţa internă încă nu poate fi vorba. Francezilor din zona liberă le e gândul la cu totul altceva: poţi să vorbeşti despre mica patiserie, unde se mai distribuie încă ecleruri fără cartelă şi vei avea un auditoriu, dar nu te hazarda să pomeneşti despre ocupaţie!

– Întâi şi-ntâi, că Mareşalul ştie el ce face!...

---

[28] Port din Algeria care, după armistiţiul din 22 iunie 1940, adăpostea o parte importanta a flotei franceze, Anglia, de teama ca vasele sa nu cada în mâinile Germaniei naziste, îl somează pe generalul Gensoul, la 3 iulie 1940, să conducă flota spre Insulele Antile. La refuzul acestuia şi a generalului Vichy, englezii bombardează flota franceza nimicind-o. (N. t.).

Trec săptămânile, în disperare, toate la fel. Sunt ca bărzăunele în spatele ferestrei, orbecăind în gol, în căutarea derizorie a unei ieşiri.

Într-o zi, când prânzeam cu un camarad într-o braserie din Place de Jaude, îmi dau drumul şi încep să-i zugrăvesc pe francezi în nişte culori cu totul lipsite de tandreţe, dată fiind resemnarea, pasivitatea şi prostia lor, de vreme ce înghit fericiţi toată demagogia propagandei. Am vorbit cam tare, încât unul dintre vecinii noştri se simte îndreptăţit să intervină în discuţie. Fireşte, îl reped: aşa a avut loc primul meu contact cu Roger Wybot, care va deveni unul dintre responsabilii cei mai de vază şi mai eficienţi ai contraspionajului nostru.

Pentru moment, recrutează oameni pentru Centrul de informaţii şi studii. E un soi de poliţie paralelă, creată de colonelul Groussard, fost director al şcolii militare de la Saint-Cyr. Wybot îmi spune că, într-adevăr, e vorba de o excelentă acoperire în vederea formării cadrelor unei viitoare armate clandestine. Nu-i nevoie să desfăşoare prea multă elocinţă, perspectiva mă seduce.

Desigur, nu-i chiar deschiderea căutată de mine, dar e în orice caz, o ipoteză de lucru rezonabilă, un fel de premiu de consolare.

Partea a doua
AGENTUL SECRET

7
CATEGORIA „AMATORI”

Am intrat în grupul condus de Wybot la Aurillac. Aici dau peste vreo şase ofiţeri în concediu de armistiţiu, foşti camarazi de şcoală sau de regiment, care mă întâmpină cu multă simpatie. Grupul acesta va da patru participanţi la Eliberare ceea ce e de ajuns pentru a demonstra că, în ciuda aparenţelor suntem fideli ai guvernului de la Vichy, ci doar împrejurările ne-au impus, pentru a putea lupta împotriva nemţilor, să ne înrolăm sub un pavilion de complezenţă.

Din păcate, nici pavilionul, nici marfa pe care o acoperă nu vor rezista primei încercări de forţă: arestarea lui Laval, de care Groussard n-a fost străin, antrenează dizolvarea Centrului de Informaţii şi Studii şi, pentru a evita orice complicaţie cu poliţia din Vichy, ne separăm imediat, cât se poate de hotărâţi să ne revedem după ce valurile se vor fi potolit şi să ajungem la Londra împreună. Trec câteva săptămâni până să ne putem iar întâlni la Toulouse. Zadarnic încercăm sa descoperim un drum spre Spania. Toate filierele ne conduc spre un eşec. Am făcut turul tuturor mitomanilor şi, fără îndoială, al tuturor agenţilor provocatori din regiune. La fiecare tentativă, scândura s-a dovedit a fi putredă.

Descurajaţi, am aterizat la Marsilia, unde Wybot tocmai a fost afectat la BMA.

Biroul de misiuni antinaţionale nu e altul decât Biroul 5 SR[29] de pe vremuri, care şi-a schimbat denumirea.

Nu ştiu care sunt exact atribuţiile lui Wybot. Noi îi dăm ascultare încrezători, iar eu îmi încep, fără să-mi dau prea bine seama, ucenicia clandestinităţii.

Îmi petrec zilele ca toţi ceilalţi pierde-vară de vârsta mea, adică mulţimea de tineri nematurizaţi încă şi fără slujbă, pe care limbajul zilei îi desemnează sub numele de *zazous*. Pot citi în voie, pot să mă duc la cinema, pot să-mi petrec după-amiezile la plajă. Noaptea, fac echipă împreuna cu Gaston Tavian şi Georges Descroizette. Sunt doi adjutanţi şefi de artilerie, încă tineri, din fostul regiment al lui Wybot. Iubind pătimaş calul, au preferat să participe la concursurile hipice

[29] *Service de reseingnement* – Serviciul de informaţii. (N. t.).

decât să urmeze o şcoala de ofiţeri. Gaston, grav rănit de trei lovituri de pumnal la câţiva milimetri de inimă în timpul campaniei din Rif[30] a primit, la nouăsprezece ani, medalia militară „post-mortem”. Şi-a venit în simţiri pe patul de moarte, în timp ce generalul îi prindea panglica la piept... Şi generalul a dus înapoi zdrângănica! Amândoi vor termina războiul cu gradul de căpitan. Ceea ce ei nu cunosc din viaţa de ostaş şi din viaţă nu merită osteneala să fie reţinut. De la Aurillac, m-au luat sub aripa lor ocrotitoare, ca pe un frate mai mic, încă neştiutor şi, dacă mai târziu am ajuns un ofiţer onorabil, o datorez în mare parte educaţiei făcute de ei.

În fiecare noapte, scoatem camioane cu arme şi material din arsenalul de la Toulon şi ne duceam să-l răspândim în cele patru colţuri ale Provenţei după cum erau aşezate fermele complice.

Prin mijlocirea lui Groussard, Wybot a putut lua legătura cu Fourcaud. E un maior trimis de generalul de Gaulle ca să constituie în Franţa reţeaua de informaţii. La 3 aprilie 1941, suntem în mod oficial integraţi echipei lui şi înregistraţi la Londra ca angajaţi voluntari în Forţele Franceze Libere.

Acum dispunem de-o legătură prin radio, de câteva arme şi de foarte puţini bani, dar suntem în rezistenţă pe de-a-ntregul, cel puţin aşa credem noi. Suntem convinşi că-i vorba doar de-o etapă şi avem promisiunea că ea va duce, cât de curând, la plecarea în Anglia şi la încadrarea noastră în rândul forţelor combatante. Mi-ar plăcea să fiu pilot de vânătoare, nu pentru că o vocaţie irezistibilă m-ar îndemna, dar e mijlocul cel mai rapid, după părerea mea, de-a fi imediat util şi-a începe să mă răfuiesc cu ocupanţii.

Până atunci, ne îndeplinim treburile ce ne sunt date: legături, dusul scrisorilor, contacte diverse, toate acele activităţi multiple şi în aparenţă dezlânate pe care le comporta viaţa unei reţele la nivelul unui executant subaltern. Gaston, Georges şi cu mine camuflăm în continuare arme, cu complicitatea activă a armatei de armistiţiu.

Viret, ofiţerul de legătură care ne, supervizează, e un rezervist de la marină, marsiliez bun de gură şi căruia-i place să facă pe caidul. E în legătură cu lumea interlopă din Marsilia, îşi are tacâmul lui la Carbone şi aduce mai curând a gangster de cinema, ale cărui ticuri le cultivă, decât a ins responsabil cu vreo misiune cât de cât secretă. Vorbeşte despre sine cu o nespusă complezenţa, îşi etalează Beretta[31] ultimul model şi face pe durul cu multă convingere: nu-i săptămână, de-ar fi să-l crezi, în care să nu doboare în pumni pe vreun opozant

---

[30] Război purtat de colonialiştii francezi, care instituiseră în 1912 protectoratul lor asupra Marocului, împotriva Republicii Rif, creata în urma răscoalei armate a lui Abd-el-Krim (1921-1926). (N. t.).

[31] Pistol de fabricaţie italiana. (N. t.).

oarecare, pentru un refuz de prioritate, o busculadă în timp ce aştepta la vreo coadă, pentru un „da”, pentru un „nu”... pentru propria lui plăcere. Într-un cuvânt, un palavragiu destul de abil, care-i duce pe mulţi.

Într-o după-amiază, în timp ce încărcăm metale rare într-un hangar retras, la marginea portului, văd dintr-odată că pe şarpantă gânguresc o mulţime de porumbei. Curată pomană. Ceapa crudă, napii şi tomatele pe care le mâncăm cu zgârcenie la bodegă alături de o porţie infimă de carne au făcut din noi nişte hămesiţi. Încărcatul camionului va acoperi zgomotul pistolului meu. Totdeauna m-am numărat, din păcate, printre cei mai neîndemânatici în manipularea acestei arme, care, zău! – nu mă inspiră deloc. Patru gloanţe pentru nimic... Renunţ, Gaston şi Georges sunt la fel de dezamăgiţi ca şi mine.

Al patrulea tip care-i cu noi e un fost preot, cu o înfăţişare bolnăvicioasă, complexat la culme şi devotat trup şi suflet lui Viret. N-are nimic mai bun de făcut decât să se ducă să-i dea raportul: am îndrăznit să trag cu pistolul şi as fi putut atrage atenţia unora din afara „serviciului”, sunt un inconştient, un maniac periculos.

Viret ia foc şi-i face şi el lui Wybot un raport incendiar. Şi pentru ce, la urma urmei? Pentru un fleac. Wybot e de acord cu mine. Dar atâta rea-credinţă din partea unui clovn ca Viret mă face să turbez. Wybot, ca să mă liniştească îmi spune, oarecum în glumă, că n-am decât să-mi iau revanşa şi să-i stâlcesc mutra. De ce n-a spus-o de la început! A doua zi dimineaţa mă duc la garajul unde ne lăsăm maşinile şi-l aştept pe Viret, care trebuie să vină şi el să-şi ia maşina. Îmi iau un aer de îngeraş ca să-i dovedesc încă o dată că n-am comis o crimă, că chibzuisem bine riscurile faptei mele şi că, oricum, el care de-atâtea ori şi-a permis să facă altele şi mai boacăne, nu-i deloc în măsură să facă pe ofensatul.

De faţă cu alţi vreo zece camarazi care mă ascultă, matamorul îşi pierde puţinul lui sânge rece, spumegă, gesticulează şi mă ameninţă cu o mamă de bătaie. Are cu cel puţin douăzeci de kilograme mai mult decât mine, e cu mult mai înalt, trebuie să fiu cu ochii pe el. Mă trag mai aproape, ca să am mai multe şanse. Nu-şi dă seama ce se întâmplă şi se pomeneşte lat, cu braţele desfăcute, peste capota maşinii lui. E cel mai straşnic pumn de care-mi amintesc să-l fi tras cuiva vreodată. E pentru prima dată când izbesc din răsputeri, fără patimă, dar din toată inima, cu dorinţa fierbinte de-a face cât mai mult rău. Gaston şi Georges sunt totodată uimiţi şi încântaţi: mânzul lor nu-i un fleţ.

Evident, aici ia sfârşit colaborarea mea ocultă la activitatea clandestină a armatei de armistiţiu. Rămân în reţea şi nu mai primesc ordine decât direct de la Wybot.

Doi agenţi au sosit de la Londra: Le Tac şi Forment. Au fost paraşutaţi ca să saboteze obiective în regiunea Bordeaux-ului. Misiunea a reuşit. Acum trebuie să fie „exfiltraţi”, cum se spune în limbajul noii şi curioasei mele ocupaţii.

Pentru aceasta e indispensabilă găsirea unui teren potrivit, cu complicitatea activă a celor din imediata lui vecinătate ca sa poată ateriza pe el un avion Lysander. E un aparat de legătură ce slujeşte la infiltrarea şi la luarea agenţilor din Europa ocupată, dar până acum nici o operaţie de genul ăsta n-a avut loc în Franţa.

Însărcinat să organizez premiera asta, mă gândesc cât se poate de firesc la verii mei din Brion şi la alţi ardenezi refugiaţi pe aceleaşi meleaguri. Brion nu-i destul de departe de şoseaua naţională. Trebuie să găsesc o proprietate mare, foarte retrasă faţă de marile drumuri şi care să aibă o pajişte de cel puţin patru sute de metri pe o sută. Jean Faillon, unul din compatrioţii mei, are tocmai ce-mi trebuie. Rămas văduv de câţiva ani, Jean îşi creşte singur cei cinci copii, cel mai mare dintre ei, Jean-Marie, neavând mai mult de doisprezece ani. Mulţi ar fi putut găsi într-asta o scuză inatacabilă, ca să nu rişte nimic. Noi încă nu ne cunoşteam, dar Jean îmi ştie bine familia şi iată că ne pomenim dintr-o dată vorbind aceeaşi limbă şi-şi dă consimţământul cu mult înainte ca eu să fi terminat de expus motivul vizitei mele.

După un schimb de mesaje cifrate, ferma Lagnys e omologată de RAF[32] ca bază de operaţii clandestine, pentru paraşutaje şi misiuni de înapoiere.

Problemele de intendenţă nu m-au pasionat niciodată în mod deosebit, dar necesităţile serviciului pretind dintr-o dată să mă ocup cu asemenea treburi: deplasările între Châteauroux şi ferma Lagnys se pot efectua cât mai autonom şi discret numai cu bicicleta şi am nevoie de două biciclete pentru Le Tac şi Forment.

Dar, ca şi pentru beţivi, există un Dumnezeu şi al nevinovaţilor: mă duc să-mi târăsc încălţările prin târgul din Châteauroux şi cumpăr singurele două biciclete ce se vând în ziua aceea, la un preţ care, de altfel, mi se pare exorbitant. Cu acelaşi prilej Fourcaud îmi trage o săpuneală pe cinste. E dezlănţuit, grosolan şi-mi reproşează într-un limbaj de cătană de ce n-am luat vreo şase, indiferent cu ce preţ!

Experienţă din care trag două concluzii imediate pentru conduita mea viitoare: că un ofiţer superior, chiar şi curajos, ba chiar eroic, nu e neapărat şi inteligent, obiectiv şi rezonabil; că, fiind vorba de slujbă, banul nu trebuie în mod obligatoriu să fie drămuit ca de-un „bun tată de familie”, ci azvârlit cu ochii închişi, dacă obiectul ce trebuie procurat e necesar misiunii.

---

[32] Royal Air Force, aviaţia britanică. (N. t.).

Aterizările clandestine depind de zilele cu lună plină. Diverse nepotriviri ne-au făcut s-o ratăm pe ultima. Şi cum nu poate fi vorba ca Le Tac şi Forment să-şi prelungească la nesfârşit şederea în Franţa, s-a luat hotărârea sa plece prin Spania, iar eu sunt desemnat să-i însoţesc.

Va trebui să obţin de la Londra fonduri, aparate de radio-emisie şi instrucţiuni noi, iată însărcinarea pe care mi-o dă Wybot.

8
SPRE LONDRA

Toulouse e placa turnantă a plecărilor spre Spania. Nu mie îmi revine misiunea să iau contact cu republicanii spanioli, care trebuie să ne procure o călăuza şi acte false, ci tovarăşilor mei de drum. Nu-i văd decât seara, în localurile de noapte, unde vin ca să se destindă şi unde, fără îndoială – sper – se întâlnesc cu cei din reţea.

În ajunul plecării ne petrecem seara la Chantaco, un local la modă unde cântecele englezeşti capătă oarecum nuanţă de frondă şi, de pe acum, vestesc libertatea. Nu le cunosc pe fetele care aparţin tineretului înstărit din partea locului şi care îi însoţesc pe cei doi „agenţi secreţi" ai mei. N-am nici un chef să dansez şi mă plictisesc conştiincios, dar aici şi nu altundeva trebuie să mă aflu de vreme ce aici vom primi curând ultimele instrucţiuni pentru drum.

La ieşirea din bar, târziu în noapte, are loc o încăierare pe trotuar, stârnită de cine şi pentru ce motiv? N-am nici cea mai mică idee. Mă simt îmbrâncit şi mă apăr, izbind în orice mă atacă. Dar aş dori din inimă să ies din îmbulzeala în care n-am ce căuta. Două din fete mă iau de braţ şi mă scot din viespar în chiar clipa când răsună primele ţignale ale poliţiştilor.

Ne îndepărtăm braţ la braţ. Pe cât se pare, Annie şi Marie-Antoinette sunt oarecum la curent cu activităţile asociaţilor mei. Tot ele au presimţit că poliţia va interveni şi au vrut să mă scutească de orice neplăcere; aerul meu de adolescent rătăcit în lumea petrecerilor nocturne le-a trezit instinctele materne. Mă întovărăşesc până la hotelul unde stau şi mă lasă acolo… pentru câteva luni.

Fetele ştiu că plec în Anglia, dar nu ştiu că am să ma întorc şi nici unul dintre noi trei nu ştie că ne vom revedea curând. Nici unul din noi nu-i proroc.

A doua zi, aşa cum convenisem în cursul serii, îi găsesc pe camarazii mei la gară. Ne dăm jos din tren câteva ore mai târziu, apoi, pe jos, prin strâmtoarea Hospitalet, ajungem în Andorra prin munţi.

O scurtă pauză, pe urmă, după vreo douăzeci ore de mers, ţinându-ne ca umbra de călăuza noastră, un fenomen care, fie zi, fie noapte, ştie fiecare pietricică, fiecare porţiune cu zăpadă, fiecare râuşor, sosim în sfârşit la Seo de Urgel. Acolo, fac cunoştinţă cu calea ferată spaniolă. Cu o încetineală calculată ce aduce cu un supliciu al inchiziţiei, ne depune, după două controale, în gară la Barcelona.

Noi controale, noi spaime, dar am avut precauţia să ne îmbrăcăm cât mai elegant, cu oarecare ostentaţie chiar. Se pare că asta impresionează favorabil poliţia. N-avem nimic de-a face cu nefericiţii

aceia care, în fiecare zi, trec graniţa clandestin şi devin suspecţi datorită hainelor lor ponosite de bieţi oameni vlăguiţi. Aşa e cu toţi curcanii din lume: e mai bine să le stârneşti pizma decât mila.

Guarzii civili care, neîndoielnic, nu sunt civili, par a se uita la documentele noastre numai de formă şi ieşim din gară la fel de simplu ca nişte hidalgo onorabili.

Consulul britanic ne aştepta. Ne-a oprit o cameră la consulat. Ieşim în oraş ca să ne procurăm fotografii pentru actele de identitate, apoi ne vârâm iar la noi în cameră, prizonieri pentru o săptămână.

Nu voi cunoaşte niciodată Barcelona şi n-am altă amintire decât aceea a unei odăi prost luminate, cotropită zi şi noapte de miasma neobişnuită a tocanei spaniole, a unor teancuri de romane poliţiste, dar fără nici un joc de şah!

După opt zile de penitenţă pe care nimic nu pare a le explica, iată-ne în sfârşit intraţi în posesia unor acte cvasi-oficiale. Călătorim cu o maşină obişnuită: un Citroen negru, tracţiune pe faţă, pe care-l conduce un căpitan din France Libre. Şi-a petrecut viaţa în Argentina şi găseşte leac la toate necazurile: ne aflăm într-o maşină consulară şi-i pune la punct fără ruşine pe cei câţiva carabinieri care din întâmplare îşi exprimă pretenţia să ne controleze…

Totul merge bine. Porniţi sâmbătă în zori de zi din Barcelona, duminică, la primele ceasuri, ne vom afla la frontiera portugheză.

Dar vai! La jumătate-cale plesneşte un cauciuc, iar Joel le Tac îl schimbă. Presupun că a strâns prost piuliţele, pentru că, puţin înainte de Salamanca, aceeaşi roată, din spate dreapta, se desprinde: şuruburile care o susţineau sunt retezate fără drept de apel, iar moralul nostru se prezintă exact după chipul şi asemănarea lor. Tot butucul roţii trebuie schimbat.

Să găsim piesa şi încă foarte repede, un garaj, un mecanic priceput şi toate astea în Spania, într-o duminica, par de neînchipuit. Dacă n-am fi decât noi, cei trei francezi, am lăsa maşina acolo şi ne-am continua drumul pe jos, dar argentinianul nu se dă bătut. Ne instalează într-un han, apoi opreşte primul camion militar care trece şi porneşte spre Salamanca, asigurându-ne că aranjează el lucrurile.

Nu ştiu de ce ţăranii din partea locului ne iau drept nemţi; Forment care vorbeşte oarecum spaniola, slujeşte drept interpret. Cât despre le Tac şi cu mine, luăm parte la conversaţie cu o zgârcenie spartană. Ciocnim cu guarzii civili veniţi să afle veşti, ne silim să zâmbim cu înţeles când ne felicită pentru succesele pe care „armatele noastre” le repurtează în Rusia. Pe scurt, petrecem acolo patru ore nesfârşite şi din ce în ce mai dezagreabile.

Sosirea călăuzei noastre însoţită de un mecanic are asupră-ne efectul unei butelii de oxigen: curiozitatea ţăranilor devenea stingheritoare, iar întrebările guarzilor civili indiscrete.

Căpitanul e repede stăpân pe situaţie. Nu numai că vorbeşte spaniola, dar se pricepe să le vorbească spaniolilor: maşina e remorcată şi dusă la un atelier, apoi pusă în stare de funcţionare în mai puţin de două ore.

Sosim la frontiera portugheză pe înserate. Şoferul şi maşina vor trece de vamă cât se poate de oficial. Cât despre noi, pasagerii, am coborât cu câteva minute mai înainte şi am fost daţi în grija contrabandiştilor.

Când e întuneric de-a binelea, trecem râul Minho cu barca.

În sfârşit ne aflăm în Portugalia.

Lisabona, unde pătrundem în cursul dimineţii de luni, expune privirilor noastre neîncrezătoare imagini uitate: vitrine de măcelării ticsite de cărnăraie, magazine ca din timp de pace, pentru care n-ai nevoie decât de *escudos* ca să cumperi ce te ispiteşte, acel du-te-vino plin de dezinvoltură al unei populaţii liniştite. N-a trecut nici un an de când ne aflăm sub ocupaţia nemţească şi, iată, am şi uitat cum arată o ţară liberă…

Profit cu lăcomie de pe urma acestei libertăţi regăsite. Trebuie să-mi cumpăr rufărie nouă, să-mi aleg cravate, să încerc pantofi, să fac o baie caldă, să mă spăl cu un săpun adevărat: îmi ofer cu mărinimie toate aceste fericiri modeste, ce-mi sunt la îndemână.

Locuim la Estoril, într-un apartament princiar, marea e magnifică, soarele minunat, savurez fiecare minut din vacanţa asta de milionari. Serviciile Graţioasei sale Maiestăţi nu se zgârcesc când e vorba de oaspeţii lor!

Următorul avion cu direcţia Londra nu are disponibile decât două locuri. Le vor ocupa acoliţii mei care trebuie să raporteze neîntârziat despre misiunea lor. În ceea ce mă priveşte, mă voi îmbarca pe ascuns pe o navă comercială ce se îndreaptă spre Gibraltar, unde se va alătura unui convoi în curs de formare.

Dacă te-ai lua după comunicatele germane ai fi ispitit să crezi că întreaga marină britanică este scufundată, aşa că rada portului Gibraltar, cu sutele ei de nave ancorate şi legănându-se pe hulă, reprezintă, prin contrast, un spectacol de-a dreptul reconfortant. Crucişătoare, torpiloare, corvete, nave de comerţ, *avisos*[33] şi dragoare de mine, toate cu pavilionul fluturând în vânt, alcătuiesc o adevărată chermesă, deasupra căreia se clatină baloanele de baraj argintii.

Două zile, atât cât să mă familiarizez cu echipajul lui şi cei câţiva pasageri, apoi *El Pelayo* porneşte în larg şi scârţâind din încheieturile-i bătrâne, îşi ocupă locul în convoiul ce se aliniază.

Aproape trei săptămâni până să ajungem la Liverpool! Măsurile de

[33] *Aviso* (span.) – vas de război uşor şi cu deplasament foarte rapid, care transmite ordinele (vas-curier). (N. t.).

securitate ne silesc să facem zigzaguri lungi, care ne plimbă la sute de mile spre vest, ca să evităm bombardierele şi submarinele germane din bazele de pe coasta Franţei.

În cea de a cincea zi, nava din spatele nostru face explozie în zorii zilei. Se scufundă în câteva secunde, dispărând cu oameni şi bunuri. Vreo mină rătăcită, probabil.

Mult mai târziu un *Focke-Wulf*[34], cu rază lungă de acţiune, survolează convoiul. Artileria antiaeriană se dezlănţuie pe toate punţile, în timp ce la tribordul unei corvete îşi ia zborul un avion de vânătoare catapultat. Urcă vertical spre bombardier, se înalţă deasupra lui şi se plasează, cât se poate de clasic între soare şi el.

În câteva secunde, totul e terminat, *Focke-Wulf*-ul cade în ocean. Atunci vânătorul ne survolează şi-şi înclină aripile în semn de victorie.

Aflându-se prea departe de-o porţiune de uscat prietenă, pilotul abandonează avionul şi sare. Învingător şi învins se cufundă în aceeaşi baie: alegorie a finalului de război.

Zece baleniere se îndreaptă spre paraşuta ce coboară încet. Operaţie de rutină pentru marinari, spectacol fantastic pentru profanul de mine. Ofiţerul de cart pe care l-am urmat pe dunetă comentează laconic:

— Vezi şi dumneata pe ce se duc impozitele luate de la noi!

Neobosit, cu o îndărătnicie specific englezească, vasele din convoi spintecă hula Atlanticului. La un semnal, navele schimbă compasul, apoi îşi reiau mersul eşalonat. Toată această putere liniştită şi încurajatoare, seninătatea conversaţiilor în careu, intervenţia fulgerătoare a avioanelor de vânătoare ce ne protejează e deja întreaga ambianţă a Angliei aflată în război.

Maulevrier, locotenentul care are în grijă să-mi perfecţionez engleza, a fost torpilat de trei ori, dar trebuie să insişti mult ca să-l faci să-şi povestească viaţa.

— Bah!... Chestie de obişnuinţă.

I se pare cu mult mai urgent să-mi îmbogăţească vocabularul cu toate expresiile deocheate, limbajul maritim englez dispunând de un florilegiu unic în acest domeniu. Când debarcăm la Liverpool, engleza mea clasică e la fel de lacunară, în schimb dispun de un argou ultra bogat, ce le face să tresară pe matroanele respectabile, ori de câte ori, cât se poate de nevinovat, încerc să-l plasez în conversaţie.

Regăsesc, la Liverpool, spectacolul oferit de străzile din Dunkerque: schelete de hangare bombardate, coşuri de uzină inexplicabil de intacte în mijlocul unui decor de ruine, porţiuni ample de clădiri făcute

---

[34] Avion Focke-Wulf 200(Condor), cvadrimotor de recunoaştere îndepărtată şi bombardier. (N. t.).

una cu pământul. Portul însă debordează de-o activitate ordonată şi neobosită; tot acel du-te-vino al tractoarelor care manipulează prundişul, necurmata mişcare a macaralelor, rotirea camioanelor ce aduc marfa pe cheiuri, întreagă acea mişcare neostoită şi coerentă stă mărturie a unei naţiuni care n-a abdicat şi care, asemeni unui muşuroi de furnici zdrobit, fără a deznădăjdui, începe iar să-şi rânduiască viaţa.

Trenul de noapte m-a dus la Londra. N-am văzut nimic din peisaj, cufundat în *black-out*[35] şi-am rămas cu impresia că tot timpul am mers printr-un tunel. Eu însă am ajuns la ieşirea din propriul meu tunel: după un an şi trei luni de căutare, de speranţe, de eşecuri, de decepţii şi sfâşiere sufletească, în sfârşit... libertatea!

Am jurat că voi ajunge la Londra şi iată-mă ajuns.

O clipă, nu-i chiar atât de simplu: împreună cu alţi câţiva francezi întâlniţi la Liverpool, suntem întâmpinaţi la coborâre de către poliţia militară. Cu multă curtoazie, dar şi cu tot atâta fermitate, suntem îndreptaţi spre *„Patriotic School”.* Ferestrele mate ale vehicolului ce ne transportă opresc privirile curioase şi, fără a fi putut vedea ceva din oraş, iată-ne ajunşi într-un colegiu dezafectat, în mijlocul a sute de persoane care se plimbă pe sub arcadele mănăstireşti.

E un turn Babel unde se încrucişează toate limbile continentului. Prind în tăcere crâmpeie de polonă, conversaţii în valonă, înjurături alsaciene... Ce caut eu aici?

„Patriotic School” e un centru de triere pentru străini. Poţi rămâne aici zile, săptămâni, luni poate, dacă nu i-ai satisfăcut pe deplin pe inchizitorii de la Intelligence Service.

Călător fără bagaje, sunt îndrumat spre un dormitor cu vreo douăzeci de locuri, a cărui simplă vedere face să mi se ridice părul măciucă. A, nu! Nu mai vreau să stau iar ca în dormitorul comun al Regimentului 8 de Zuavi! Am avut norocul, să scap de *ergastulele*[36] spaniole, aşa că n-am chef să putrezesc într-o temniţă englezească. Am să fac atâta tărăboi, încât să-i silesc să se ocupe de mine...

— N-am de gând să dorm aici în seara asta!

— Crezi? mă întreabă un vecin francez, cu un aer trist.

Toţi cei de-alde Dupont-Durant sunt la fel: când au intrat la apă, primul lor gând e nu să scape de-acolo, ci să-i pizmuiască întâi de toate pe cei care încearcă s-o facă.

— Nu numai că o cred, dar sunt în stare să fac şi prinsoare!

— Cinci lire?

— S-a făcut!

Îl atac numai decât pe un căpitan care hoinăreşte prin curte:

---

[35] Camuflaj, (engl.).

[36] *Ergastula* – temniţă, (span.).

— M-am angajat la *Forţele Franceze Libere* din aprilie trecut. Am ştiri pe care trebuie să le transmit urgent statului major al FFL… Vreau să ies de-aici numaidecât!

Mă ascultă cu un aer blazat. E atât de obişnuit cu tot felul de mitomani, de maniaci care scornesc fel de fel de aiureli…

— Bine, bine, vedem noi!

— Ba nu, nu vedem noi! Ci să vedem chiar acum. Nu-mi mai vorbiţi ca unui debil mintal, pe care trebuie să-l calmezi. Nu pot tolera să fiu vârât într-o închisoare, fie ea şi confortabilă. Doar n-am scăpat din ghearele nemţilor ca să mă pomenesc privat de libertate în Anglia. Probabil s-a produs o greşeală de orientare pe undeva. În sfârşit, vă costă ceva dacă-i telefonaţi maiorului Passy, şeful SR francez? Nimic dacă o faceţi, dar poate veţi avea parte de unele mici neplăceri, dacă n-o faceţi. Sosesc din Franţa şi aduc informaţii preţioase pentru el.

Probabil că nu l-am convins, dar m-am străduit să fiu convingător.

— De acord… Nu-i de resortul meu, dar am să te conduc la persoana pe care cazul dumitale o poate interesa.

Osborne, căruia mă prezintă, e un civil plin de urbanitate, îmbrăcat cu perfecţiunea unei gravuri ce reprezintă moda englezească. Are înfăţişarea unui tinerel nevinovat, nu prea viclean şi puţin frivol dacă-l judeci după haine: grija lui de căpetenie pare a fi fost să-şi asorteze cravata cu şosetele şi batista albă de la buzunar cu albul cămăşii. Cu atât mai rău pentru victimele lui, dacă-l judecă aşa. E unul din confesorii cei mai subtili şi mai suciţi din câţi voi cunoaşte vreodată.

Uşurinţa şi lipsa de accent cu care vorbeşte franceza te descumpănesc. Pune o grămadă de întrebări, în aparenţă neînsemnate, lasă să se lege conversaţia între două sorbituri de ceai, excelent altminteri, apoi se întoarce dintr-o dată la o întrebare dinainte, într-o formulare nouă. Cum nu am nimic deosebit de ascuns, după două ceasuri se declară mulţumit şi liniştit cât priveşte faptul că într-adevăr sunt cel care pretind a fi.

— Excelent… am să telefonez serviciilor maiorului Passy. A, apropo de asta… Ce fel de informaţii îi aduceţi?

Jos pălăria, domnule Osborne! Numai că Gaston Tavian, cu viclenia lui hâtră de ţăran burgund, a vegheat la educaţia mea: „N-o să pierzi niciodată nimic dacă o să te dai mai şmecher decât eşti, asta-i măguleşte pe superiori şi-i zăpăceşte pe duşmani”.

Nu ştiu dacă am forţat nota înzestrărilor mele naturale dar, pe cât se pare, am reuşit: dragul de Osborne mă crede mult mai tâmpit decât sunt convins eu personal că sunt.

— Păi, cred că maiorul Passy vă va vorbi el singur despre asta.

Osborne, ca un judecător corect, dă de înţeles că am marcat. Se întreabă, desigur, dacă nu m-a subestimat un pic şi dacă nu cumva l-am cam dus de nas încă de la începutul conversaţiei noastre.

Prea târziu, iepuraşule! O maşină a şi pornit la drum ca să mă ducă la statul-major francez, iar eu părăsesc *„Patriotic School”* patru ore după ce i-am călcat pragul, mai bogat cu cinci lire, pe care pizmaşul meu partener de prinsoare mi le întinde codindu-se.

9
FRANŢA LIBERĂ

Joel Le Tac mă aşteaptă şi se ocupă de treburile mele. El e un obişnuit al casei şi mă lasă să profit cu dărnicie de pe urma experienţei lui. Nu numai că am evitat dormitorul de la *„Patriotic School”* dar englezii, datorită lui, mă cazează la Grosvenor House, un Palace pentru texanii înstăriţi, care dă spre Hyde Park.

E de-ajuns să apeşi pe butonul potrivit, ca în aceeaşi clipă să se ivească un fecior, o lenjereasă, un groom cu whisky sau băiatul de la etaj, aducând platoul cu prânzul. Banii sunt de prisos: o semnătură în josul notei şi Tezaurul britanic se va ocupa de amănuntele astea vulgare.

Bietul Joel! L-am cunoscut atunci în cea mai bună formă a lui: era frumos, rasat, impertinent şi generos. Astăzi e chel, îndesat, conformist, conservator… *Sic transit.*

Încă din prima noapte am parte de-o alarmă. Timp de zece minute, urletul omniprezent a o sută de sirene dezlănţuite, apoi, o oră întreagă, bubuitul continuu al tunurilor antiaeriene, punctat de căderea bombelor. Am devenit prea fatalist şi sunt prea leneş ca să cobor în adăposturile subterane.

Începutul alarmei m-a surprins în baie şi când gâlgâitul sincopat care anunţă încetarea se stinge, mă aflu în pat şi adorm în aceeaşi clipă.

De când mă ştiu sunt împăcat cu gândul morţii. Dacă tot o să mă ia, mai bine să mă aflu într-un pat confortabil decât sub ruinele unui adăpost nenorocit.

Îmi duc viaţa după ora englezească. În primele zile, sunt la fel de nedescurcăreţ ca orice provincial proaspăt sosit într-o metropolă, apoi încep să capăt siguranţă: părăsesc taxiurile pentru metrou.

La Londra se trăieşte într-o ambianţă liniştitoare de curaj, întrajutorare şi bunăvoinţă. Agenţii de poliţie sunt îndatoritori, uniforma mea străină îmi deschide toate uşile, îngăduindu-mi accesul imediat la comori de gentileţe. Dacă mă opresc o clipă, şovăind încotro s-o apuc, mă şi pomenesc numai decât cu vreo două-trei călăuze benevole, care se interesează de ceea ce doresc şi mă scot din încurcătură. Şi totuşi toţi oamenii aceştia au dormit ca vai de lume în cursul nopţii, în adăposturi improvizate sau pe peroanele metroului, ce slujesc drept refugiu. Iar când s-au sculat, au văzut cum cartiere ce le erau familiare se prefăcuseră în ruine. Ar trebui să fie îngrijoraţi, preocupaţi, acriţi, egoişti pe când, dimpotrivă, iată-i că sunt senini, destinşi, binevoitori, serviabili.

Curajul acesta zilnic, acest refuz îndărătnic de-a lua lucrurile în tragic, această bunăvoinţă nicicând dezminţită e una din cele mai măreţe lecţii pe care-o dă Anglia lui Churchill. Machiavelii de subprefectură care pretindeau să guverneze Franţa au îmbrobodit un întreg popor, promiţându-i un trai facil şi l-au dat pe mâna sclaviei ocupaţiei naziste. Churchill n-a promis poporului său pentru viitorul imediat decât sudoare, lacrimi şi sânge. L-a considerat un adult care trebuie să-şi domine soarta. A comunicat propriul lui curaj unei întregi naţiuni, curajul în sensul înţeles de Bernanos, care *„nu-i, la urma urmei, decât una din manifestările superioare ale bunului simţ”*. A avut curajul să spună adevărul şi să prevadă ce-i mai rău. Victoria făgăduită de el dovedeşte limpede că nu-i vorba de-un fel de prinsoare prostească. Nu regret că am avut douăzeci de ani în 1940 şi-i plâng pe bieţii copii care au astăzi vârsta asta.

… Mi-am primit solda restantă şi-o pap bucuros. Cum spune un proverb englezesc: „Giulgiul nu are buzunare” şi, ducându-mi viaţa între un bombardament şi altul, e un adevăr de care te convingi pe zi ce trece.

Joel mă duce la croitorii de pe Saville Row, în *night-club*-urile la modă, prin restaurantele exotice. Passy, pe care l-am văzut timp de câteva ceasuri, trebuie să-i fi dat însărcinarea să vegheze la aclimatizarea mea. Mentorul meu îşi ia misiunea foarte în serios şi, după două săptămâni, nu mă mai simt deloc străin în cetatea asta uriaşă pe ale cărei trotuare colcăie soldaţi aparţinând nenumăratelor naţiuni: indieni sikhs cu turbane, polonezi cu şapcă, australieni cu pălării ca în brusă, canadieni, belgieni, olandezi, buri, francezi din toate armele şi de toate gradele.

În ziua când trebuie să-i fiu prezentat lui de Gaulle, Joel mă conduce la Carilton’s Gardens.

Decepţie: înălţimea lui neobişnuită, faţa lipsită de căldură, bărbia aproape inexistentă… Fizic, mă simt prost, ca în faţa anumitor infirmi. De Gaulle nu străluceşte de nici un fel de bunăvoinţă şi, în concluzie, nu stârneşte nici un fel de elan.

Mă primeşte stând jos la biroul lui şi mă întreabă cu un aer suveran şi plictisit ce am văzut în Franţa, ce am făcut acolo şi ce am de gând să fac de acum înainte.

— Aş vrea să fiu pilot de vânătoare!

Probabil că nu-i nevoie de asemenea tipi, de vreme ce de Gaulle mă asigură că după toate probabilităţile războiul va lua sfârşit înainte ca eu să-mi fi terminat antrenamentul. În schimb, se simte, pare-se, lipsa ofiţerilor de informaţii… şi sunt afectat statului său major personal.

La statul-major m-am întâlnit cu camarazii destinaţi misiunilor în Franţa. Asemeni lor, voi fi şi eu antrenat, ca să capăt brevetul de paraşutist, să învăţ să-mi cifrez mesajele, să le descifrez pe altele, să manipulez explozibilele, să stăpânesc la perfecţie tehnica aterizărilor clandestine. Voi fi iniţiat în manevrarea tuturor tipurilor de armă cunoscute, să fac *close-combat*, adică să ucid cu mâinile goale.

Pe la mijlocul lui octombrie, sunt expediat în primul meu stagiu de instruire, la Inchmery, pe coasta sudică, în faţa insulei Wight, unde se adăposteşte un nucleu de paraşutişti francezi.

E un peisaj clasic de ţară pe care conacul în stil renascentist, peluzele şi pădurile lui nu-l deosebesc prin nimic de alte zeci de proprietăţi asemănătoare aflate în New Forest. Nimic care să sugereze mai puţin războiul decât această locuinţă luxoasă de gentilomi, cuibărită la adăpostul pinilor, cu peluzele ei de gazon inimitabil şi aleile netezite parcă cu pieptenul. Totul aici e calm şi tăcere, te-ai crede mai curând în parcul unei case singuratice, ce-ar aparţine unei persoane avute, ori în parcul unei mănăstiri, decât pe domeniul unei şcoli de luptă.

E drept că-i duminică. Îmi voi da seama chiar de-a doua zi cât de înşelătoare erau aparenţele acestea de apă liniştită!

Intrăm pe mâna unor instructori englezi de cum facem ochi, dimineaţa, pentru cultura fizică, iar aceştia ne dau apoi pe mâna altor „specialişti”, la alte discipline. Daca timpul înseamnă bani, aici preţul lui e evaluat cu cel al diamantului şlefuit. Nici o clipă de trândăveală. Te scoli în fugă şi te duci la culcare în pas alergător. Suntem instruiţi intensiv şi ne simţim prinşi într-un angrenaj, ca la banda rulantă… Nici un fel de pauză, nici un fel de odihnă. Nimic de zis, însă: ofiţerii nu răcnesc nici un ordin.

— Faceţi ca mine!

Iar ei fac cu mult mai mult şi mai bine decât noi. A comanda înseamnă exact asta.

Sunt un elev silitor, dornic să învăţ repede şi să fac bine ceea ce sunt învăţat. Curând, armele uşoare, grenadele şi plasticul, minele şi aşa-numitele *booby-traps*[37] nu mai au secrete pentru mine.

Selecţia naturală îi elimină pe cei neîndemânatici: ofiţerul care ne învaţă să folosim explozivele ţine să uzeze de metodele cele mai practice. Amorsează o grenadă şi ne-o azvârle la picioare. Şi-atunci trebuie pe negândite fie să te arunci la pământ, fie s-o apuci foarte repede şi s-o arunci din nou cât mai departe. Un joc stupid, dar excelent pentru reflexe. Într-o zi, monitorul pierde o secunda înainte de-a arunca grenada şi-şi pierde şi mâna dreaptă cu ocazia asta.

[37] În traducere literală: „capcane pentru fraieri”. E vorba de *plastic high explosive*; explosiv extrem de puternic, o cantitate cât o nucă poate reteza şinele de cale ferată. (N. a.).

Învăţăm cum să ne suim în camioane din mers, apoi să ne strecurăm sub osie, ca să lipim de ea o încărcătură magnetică. Atunci când mina e la locul ei nu te mai ţii de vehicol şi-ţi dai drumul între roţi, ţeapăn ca lemnul, cu braţele puţin depărtate de corp, ca să nu te rostogoleşti pe-o parte. Dar nu prea depărtate, ca roţile din spate să nu-ţi turtească vreo mână.

Sportul ăsta inuman cere multă supleţe, judecată şi sânge rece. Din punct de vedere fizic, o scoatem la capăt fără prea mari pagube, în schimb, nici cizmele de asalt, nici ţinuta de luptă nu rezistă mult la uzura asta neobişnuită.

Din zori şi până se întunecă, nu ne oprim decât pentru un prânz spartan, luat la repezeală. Când ajungem în dormitoare, după un duş rece ca gheaţa, adormim în chiar clipa când ne trântim pe pat. Dar, înainte de-a ne cufunda într-un somn fără vise, trebuie să dăm dovadă de o viclenie de indian ca să dezamorsăm capcanele ale căror fire invizibile se încrucişează pe duşumea. Vai de cei distraţi sau prea grăbiţi: un detonator le explodează în picioare ori sub pat, veioza le zboară în ţăndări şi, cu oarecare ghinion, ajung să adoarmă la infirmerie.

Din fericire, există *week-end-urile* englezeşti, două zile sacrosancte pe care nici un instructor nu le tulbură. Cine se simte în stare se duce la dans. În ce mă priveşte, prefer să călăresc sau să joc tenis.

De altfel, e şi mult mai puţin periculos. La sfârşitul primei săptămâni, am vrut şi eu să mă duc la dans. Sergentul care mă ducea pe motocicleta lui era un om brav în toate accepţiile cuvântului. Brav… dar chior. Mergând fără lumină pe o noapte cu lună îndoielnică, n-a văzut o ceată de ponei sălbatici care hoinăreau pe drum, aşa încât m-am trezit la spitalul din Lymington, înfăşurat în pansamente.

Uniforma mea cea nouă e bună de dat la reformă şi îmi dau seama cu oarecare tristeţe că solda de pe luna în curs va ajunge toată în buzunarele croitorului. Două zile mai târziu, un *constable*[38] foarte politicos vine şi-mi pretinde patru lire. Aşa cere legea: de când Wilhelm bastardul a plantat New Forest, ordonanţele regale au continuat să rămână în vigoare. E interzis să vânezi sau să molestezi animalele, sub pedeapsa cu amenda.

Cu opt secole în urmă, aş fi meritat ştreangul!

Antrenamentul nostru, epuizant la început: alergările zilnice de cincisprezece kilometri, dinaintea micului dejun, febra musculară, durerea de şale, toate astea, după o lună, nu mai sunt decât o amintire fără importanţă. Nimeni nu credea că o să supravieţuiască ritmului ce ne este impus. Şi iată că supravieţuim foarte bine, iar condiţia noastră fizică ne dă o siguranţă şi-un echilibru necunoscuta

[38] Poliţist, (engl.).

vreodată.

Fostul poliţist din Hong-Kong care ne învaţă karate, nu glumeşte: ne transmite propria-i pricepere lovindu-ne puternic cu latul palmei. Eu, care credeam că ştiu să ma bat şi să scap cu uşurinţă dintr-o încăierare de cârciumă, îmi dau seama prin durere de propriile-mi lacune. Numărul de lovituri pe care maşina asta de demolat le poate administra în zece minute întrece orice închipuire. Nu-i o învăţătură pentru prunci nevinovaţi, dar ieşim musculoşi, siguri de noi şi, lucru uimitor, cu mult mai amabili. Agresivitatea e fiica fricii, iar nouă nu ne mai e frică de nimic şi de nimeni şi această siguranţă ne face binevoitori.

Am învăţat mai multe în două luni petrecute în Anglia decât în doi ani în armata franceză. Nu eram prea solid când am început stagiul la Inchmery, dar când îl termin, ca să-l încep pe cel de paraşutism, plutesc în uniformă, muşchii mi s-au oţelit şi pot alerga zece mile fără ca măcar să suflu greu. Am învăţat în treacăt să conduc o locomotivă şi s-o scot din funcţiune cu o simplă cheie engleză plasată la locul cuvenit, să conduc un tanc, să blochez un tun, să deschid broaşte fără cheie şi, tot fără cheie, să pornesc orice fel de maşină. Mă slujesc mulţumitor de-o mitralieră Thomson, ca în filmele cu gangsteri şi ştiu să trag eficace cu pistolul, ţinându-mi arma la şold, ca în filmele cu cowboys.

Cu toată modestia, eu singur fac acum pe puţin cât cincisprezece din foştii mei zuavi…

10
CE BINE S-A NIMERIT

Stagiul de paraşutism de la Ringway mă face să-mi apreciez cu mai multă măsură puterile. Aici, nimic nu-i precupeţit ca să ni se vâre în cap, în braţe şi-n fese că un salt cu paraşuta e un lucru serios, care nu se improvizează. Avem destul timp la dispoziţie ca să ne dăm seama cu toată obiectivitatea de calităţile şi limitele noastre. Eram convins că nu-mi va mai fi teamă de nimeni şi de nimic, iar acum mă întreb oarecum îngrijorat dacă-mi va fi teamă să sar.

Suntem pregătiţi cu o mare ştiinţă a dozării. În fiecare dimineaţă, timp de două ore, monitorii fac exerciţii cu noi. Nici un ordin brutal, nici o comandă măcar, ci doar: „Faceţi ca mine”. Culcaţi pe iarbă, repetăm la nesfârşit aceeaşi gimnastică ce ne întăreşte muşchii abdominali, ne fortifică bicepşii şi face să ne pocnească vertebrele una după alta. Apoi învăţăm să plonjăm, cu capul înainte, în faţă, în spate, la stânga, la dreapta, amortizând şocul cu braţul îndoit: e tumba clasică: niciodată capul nu trebuie să atingă pământul, numai antebraţul şi umărul iau contact cu el.

După ce ajungem să stăpânim bine tehnica asta, până ce putem face fără greş un salt periculos simplu, suntem iniţiaţi în următoarea tortură: stând jos, la spate, pe podeaua unei camionete care merge mult prea repede după părerea mea, cu picioarele atârnând în gol şi sprijiniţi în mâini, aşteptăm, leoarcă de sudoare şi de spaimă, semnalul *dispatcher*-ului: Go!

Şi sărim...

Călcâiele percutează pământul, un şoc irezistibil, fără putinţă să-l frânezi, te trage îndărăt, stomacul îţi saltă în gură, te rostogoleşti pe spate, îţi vâri capul între umeri, îţi aperi ceafa cu antebraţul ţeapăn... şi te pomeneşti în patru labe ori pe burtă, mirat foarte că mai eşti încă întreg. E impresionant, dar nu cine ştie ce periculos... Vai însă de neîndemânaticul care stă ţeapăn, nu-şi vârâ capul la cutie în momentul critic şi se trezeşte la spital, cu vertebrele în ghips.

— Faceţi ca mine! spune instructorul.

Şi cum nu poţi nicicum face mai bine, facem exact ca el.

După o săptămână, abordăm pământul sub toate unghiurile posibile. Nici acum nu pot suferi să sar dintr-o camionetă în mers, dar să ies teafăr din încercarea asta a ajuns pentru mine o joacă de copil.

Antrenamentul progresează întruna, neobosit.

La gimnastica de dimineaţă şi la săritura din camionetă se adaugă, de la o zi la alta, noi ştrengării. Învăţăm să sărim prin gaura unei

carlingi: e un puţ circular, cu diametrul de trei metri, adânc cam de doi. Din poziţia aşezat pe margine, trebuie să-ţi dai drumul în gol, sprijinindu-te în mâini, apoi, fără să aştepţi nici o secundă, să-ţi lipeşti mâinile pe lângă corp şi stai ţeapăn ca la paradă. E singurul mod de-a proceda corect, altminteri te izbeşti de peretele din faţă, adică „suni clopotul”, cum se spune în argoul nostru soldăţesc. În engleză expresia trebuie luată *ad litteram*, în timp ce în franceză are un farmec aparte, dar şi o nuanţă sinistră.

Vrând nevrând, unii tot se aleg cu buza plesnită, cu nasul julit ori cu glezna sucită, deoarece carlinga e cocoţată la mai bine de zece picioare de pământ; dar repetând întruna ceasuri în şir, ne îmbunătăţim tehnica până la perfecţiune.

Mai rămâne jocul cu ruleta.

Ruletă rusă[39], ruletă de dentist[40], ruletă de cazino, toate ruletele sunt „jocuri de tâmpiţi”, cea de la Ringway nefăcând nici ea excepţie. Urci la mai bine de zece metri pe platforma unui pilon, de unde un cablu lung de vreo 60 de metri porneşte oblic spre sol, unde este ancorat de un stâlp sinistru, ce aminteşte în toate privinţele stâlpul de execuţie. O rotiţă aleargă de-a lungul cablului. Te prinzi de ea prin două frânghii laterale şi la fatidicul semnal: *Go!* – te azvârli în gol şi aluneci, pământul se apropie în goana mare…

Fiecare dă drumul la frânghii când găseşte cu cale, în aşa fel încât să poată atinge pământul printr-o tumbă spre înainte. Nefericitul care se codeşte şi face ca măgarul lui Buridan, se izbeşte în potopul de ancore şi, în general, nu mai are ocazia să-şi încerce norocul pe viitor. La ieşirea din spital i se va găsi un post în intendenţă sau, în cel mai bun caz în infanterie, dar va trebui să-şi ia adio de la trupele aeropurtate.

După toate mizilicurile astea, avem în sfârşit dreptul să vedem de-aproape o paraşută, călăuza noastră spre pământ. Fetele care se ocupă cu împăturirea lor lucrează cu un dichis liniştitor de dantelărese şi de moaşe. Nu ştiu dacă au fost anume selecţionate ca să ridice moralul trupelor – lucru foarte posibil de altfel – în orice caz arată toate ca în filme, iar interesul cu care ne zâmbesc ne mai despăgubeşte un pic de torturile noastre iniţiatice.

Ne petrecem o zi întreagă înhămându-ne cu paraşuta stingheritoare, potrivindu-i hamurile, manipulând de sute de ori sistemul SOA[41] de prindere de cablurile ce se întind de-a lungul

---

[39] Duel cu pistolul în care cei implicaţi au doar doua gloanţe în butoiaş, fără a le cunoaşte poziţia. (N. t.).

[40] Bormaşina. (N. t.).

[41] *Sangle d'ouverture automatique*; chingă de deschidere automata. (N. a.). Cablu de carabină care leagă siguranţa paraşutei de cablul întins în avion, pentru asigurarea deschiderii paraşutei în cazul saltului automat. În

fuselajului. Şi iar şi iar, de la cap, ca nişte roboţi. Nici unul dintre noi nu va fi în pericol să uite vreodată acest punct vital, căci a devenit un reflex: odată intrat în avion, îţi agăţi cordul paraşutei.

Suntem numai buni să sărim de-adevărat.

Am dormit buştean. Când ordonanţa mă trezeşte aducându-mi ritualul ceai de dimineaţă, îmi dau seama că minutul adevărului se apropie: peste câteva ore, mă voi afla la şase sute de picioare în aer, la marginea atât de cunoscutului chepeng. Încă nu mă aflu acolo şi mi-e o frică soră cu moartea.

Ordonanţa e numai zâmbet:

— Bună dimineaţa, domnule! Aţi dormit bine, domnule? E o zi foarte frumoasă pentru sărit, domnule.

Nu văd cum îşi dă seama de asta, dobitocul! Încă nu s-a luminat de zi şi scame de ceaţă trec prin dreptul ferestrei.

Îmi aduce aminte de povestea cu ţârcovnicul care, de douăzeci de ani, îl trezea pe preot după acelaşi ceremonial:

— Bună dimineaţa... Bună dimineaţa, părinte! E ora şase şi e timp frumos.

— Mulţumesc... mulţumesc, fiule! Dumnezeu şi cu mine ştim asta, răspundea invariabil preotul.

— Păi dacă-i aşa, se revoltă într-o bună zi ţârcovnicul sastisit, sunteţi amândoi nişte nătărăi: e trecut de zece şi plouă cu găleata!

Să fie o relaţie de la cauză la efect? Vezica începe să-mi joace feste şi mă reped spre toaletă pentru prima oară în dimineaţa asta. Nu şi ultima, vai! Şi nu-mi aduc aminte de nici o altă împrejurare, din toată viaţa mea, când să fi simţit nevoia să fac pipi din sfert în sfert de ceas, ca un căţel de şase săptămâni.

Pe aerodrom avioanele îşi încălzeau motoarele; ne vom lua în primire cea dintâi paraşută. Pachetul acela de hamuri poartă un număr de ordine de vreo şase cifre sau chiar mai mult. Fiecare îşi cercetează achiziţia numerotată, aşa cum ar cântări şansele unui bilet de loterie.

Dacă suma cifrelor e un multiplu de nouă, sigur că-mi frâng gâtul... Nu! Am noroc. O, nu sunt superstiţios!

Tâmpit trebuie să mai fii ca să nimereşti într-un asemenea loc! Doar era infanteria şi blindatele şi marina. Exista până şi posibilitatea să-mi petrec zece luni liniştit într-o şcoală de ofiţeri... şi când colo, paraşutişti mi-a trebuit! Dobitocule, frumos o să mai arăţi, peste câteva clipe, când o să te agăţi ca un păduche de marginea chepengului şi n-o să vrei să-ţi dai drumul...

Sergentul care mă ajută să mă înham şi care o să sară cu noi îşi

---

limbaj curent : cordul paraşutei. (N. t.).

cunoaşte la perfecţie enoriaşii.

— Vă vine să faceţi pipi, domnule?

— Cred că da!

— Duceţi-vă. În fund, pe dreapta… Să nu vă fie teamă, şmecheriile astea funcţionează întotdeauna!

Greoi ca nişte scafandri, jenaţi la încheieturi de combinezonul nostru, urcăm apăsat pasarela de acces. În penumbra fuselajului alcătuim un tablou sinistru. Cei mai înfricoşaţi încearcă să se păcălească prin vorbe de duh, care cad ca nişte pietroaie.

Intru ultimul şi, unul după altul, ne agăţăm cordul paraşutei.

Motoarele avionului se dezlănţuie. Ne mişcăm. Un cabraj, un palier… Zburăm şi urcăm în cercuri largi spre plafonul de şase sute de picioare.

— Săriţi primul, domnule.

Asta mai lipsea. Se pare că monitorii au remarcat că aş fi cel mai înzestrat dintre colegii mei. Dacă-i aşa, atunci cum or fi arătând ceilalţi, săracii…

Mă aşez la marginea chepengului. Colo jos, foarte jos, peisajul defilează, cu căsuţele, tufişurile şi pătratele lui de ogoare semănate sau arate. Automat, iau poziţia corectă, mă sprijin în mâini, cu fesele puţin desprinse de podea. Asta-i! Iar îmi vine să fac pipi.

Avionul se opreşte acum la altitudinea fatală. Becul roşu se aprinde, aparatul începe…

— *Prepare for action number one!*

Cât despre faptul că sunt gata, sunt gata, asta-i sigur… să-mi ud slipul, da! În privinţa acţiunii, mă îndoiesc!

— Amintiţi-vă încă o dată, domnule, la comanda *Go*, vă daţi drumul foarte drept, cu braţele lipite de corp, aşa cum aţi făcut la antrenament, strângeţi bine genunchii şi ţineţi picioarele lipite.

— *Action station!*

Da, ştiu, asta vrea să însemne că trebuie să-mi trec greutatea în mâini, să pândesc lumina verde, dar niciodată n-o să pot trece prin afurisitul ăsta de puţ prea strâmt, tot corpul se înţepeneşte, împotrivindu-se.

Am mai trecut prin starea asta la piscină când cocoţat pe platforma cea mai înaltă, ca să le impresionez pe fete, mă bălăceream în toate felurile că mă vârâsem într-o asemenea încurcătură. Dar până la urmă tot plonjam. Da, dar sub mine nu erau decât şase metri, iar dedesubt apă! Aici, dedesubt sunt două sute de metri… Şi dacă jucăria nu funcţionează? Chiar că trebuie să fii mai dobitoc decât e îngăduit ca să ajungi aici. Eşti mulţumit, ai, tâmpitule? Las’ că vezi tu…

— *Go!*

Lumina roşie s-a stins, cea verde începe să clipească şi, în aceeaşi clipă, sergentul urlă ordinul să sar.

— Go… Go… Go… De-o mie de ori la ordinul ăsta am ieşit din carlinga de exerciţiu şi, ca şi în cazul câinilor lui Pavlov, reflexele condiţionate au luat locul fricii.

… O crispare de refuz, apoi m-am lăsat în mâini şi, ţeapăn ca un cadavru, am trecut prin trapă.

„Încărcătură pornită”, spun artileriştii. Nu mai e nimic de făcut.

Rotirea elicelor m-a culcat la orizontală şi, cu ochii închişi, mă prăbuşesc în gol. În câteva secunde am să mă fac praf.

„Zdrup!” pânza scoate un zgomot şi se desface. „Au!” face nătărăul care nu s-a pregătit pentru asta şi-a cărui spinare încasează lovitura deschiderii. A mers. Mulţumescu-ţi ţie, Doamne! Cobor încet spre verzile păşuni. Pământul ia uneori înfăţişarea paradisului.

— Ei, ei! Numărul unu! Nu dormi! Controlează-ţi pânza! Potriveşte-ţi chingile! Ţine-ţi picioarele lipite! răcneşte un monitor în megafon.

— Bine, domnule. O să aterizaţi. Amintiţi-vă: o smucitură ca să vă scurtaţi suspantele exact înainte de-a atinge pământul. Bine! Bărbia în piept. Daţi drumul la pânză. Uitaţi-vă la pământ! Gata! O tumbă tare frumoasă, domnule!

— Ş-acum sus! Alergaţi ca să vă aşezaţi cât mai repede împotriva vântului, cu paraşutele între voi şi el. Perfect! Descătărămaţi-vă chingile, împletiţi-vă suspantele cu un lănţior, aşa cum aţi învăţat, împăturiţi pânza. Duceţi-vă umbrela la camion. Sunteţi la doi paşi de bucătăria rulantă. O duşcă de ceai binemeritată, domnule…

Nu-i cine ştie ce complicaţie. O să vedeţi, până la urmă o să vă placă jocul ăsta de nerozi.

La drept vorbind, niciodată nu i-am invidiat pe cei cărora le place. După zeci de sărituri, până şi astăzi mi-e la fel de greu să mă desprind de carlingă, la fel ca-n ziua primei încercări. Numai în timpul operaţiilor de război mi-am dat drumul în jos fără să mă gândesc prea mult la plonjare. În asemenea cazuri nu-i decât un mijloc de-a ajunge cât mai repede jos, acolo unde încep adevăratele necazuri, sau unde te gândeşti că vor începe.

În cele două-trei ore de zbor spre obiectiv, un ofiţer are cu totul alte griji decât micile lui necazuri personale. Noi, cei de la trupele aeropurtate, suntem prin vocaţie destinaţi să sărim drept în mijlocul dispozitivului inamic, ca să-i distrugem angrenajele. Asta-i problema cea mai serioasă şi care te preocupă în mod exclusiv. Părăsirea avionului nu-i decât un moment neplăcut, extrem de scurt şi repede uitat. Adevărata teamă te cuprinde în timp ce coborî. În neputinţă de apărare şi atât de vulnerabil, te simţi cu-adevărat gol-goluţ. Nu-i nevoie de-o imaginaţie aprinsă ca să-ţi închipui mitraliera ce te pândeşte şi te va măcelări în zbor, inamicul ascuns, care te va împuşca fără drept de apel, ţăruşii antiparaşută care te vor trage în

ţeapă ori linia de înaltă tensiune pe care o să te frigi. Şi nu eşti singur... Mai sunt şi băieţii, atât de încrezători în tine, care te urmează fără să murmure, pe care o să-i duci în iad şi va trebui să-i scoţi de-acolo.

Dar mai e până-atunci...

Mă prăbuşesc în gol abia pentru a doua oară. Am ţinut ochii deschişi şi, când paraşuta se deschide, şocul nu mă mai surprinde. Îmi controlez coborârea cât se poate de lucid. Genunchii strânşi, picioarele lipite, aterizez ca o frunză... Al şaselea şi ultimul salt. Plec la Ringway la un alt teren şi schimb stagiul de salt pentru o cu totul altă şcoală, o bază secretă, lângă New Market, unde, într-un magnific castel stil Tudor, stau în cameră împreună cu doi francezi.

Ţinem de acelaşi serviciu, dar ne vedem pentru prima oară. Fassin, cel mai tânăr dintre noii mei colegi, trebuie să aibă cam treizeci de ani. Fost institutor, a servit, în timpul războiului ciudat, ca observator navigant, îmi amintesc şi-acum, de parcă ar fi fost ieri, hohotele lui de râs, ca de copil, o bucurie nestinsă de-a trăi, ca şi poveştile nostime cu care ne amuză la nesfârşit, cu o vervă de măscărici: „Asta-mi aminteşte de... Stai aşa, da asta!...” Picam de somn după o zi dărâmătoare şi adormeam cu părere de rău, de teamă să nu ne fi scăpat ultima anecdotă.

Nimic din fiinţa lui nu evoca moartea şi totuşi a murit foarte repede, în cursul primei lui misiuni.

Celălalt tovarăş al meu, Max, nu are decât un prenume. Mi-e greu să-i dau o vârstă. Când ai douăzeci de ani, toţi ceilalţi sunt bătrâni. E calm, zgârcit la vorbă, acelaşi zâmbet indulgent şi amuzant îi luminează mereu faţa, chiar şi-atunci când eu întorc camera cu fundul în sus, încăierându-mă în glumă cu Fassin. Liniştea lui îţi trezeşte încrederea. Dă impresia unui om care a suferit, care poate înţelege totul şi căruia, fără rezervă, îi poţi dărui afecţiunea. Din prima clipă ne simpatizăm toţi trei de parcă ne-am cunoaşte de când lumea. Cei doi colegi ai mei mai vârstnici mă suportă cu o indulgenţă răbdătoare. Fie că-i fac să cadă din pat sau că le pun exploziv în bagaje, aşa cum se proceda cu noi la Inchmery, se pretează la jocurile mele de parcă ar fi de-o vârstă cu mine.

Max era funcţionar, asta-i tot ce ştiu despre el. Regula de aur a casei constă de la bun început să nu-ţi povesteşti viaţa, doar atât cât să fixezi nişte coordonate şi să nu pari un străin bănuitor, dar, mai cu seamă, să nu faci confidenţe. Voi afla, mulţi ani după aceea, când el va fi mort, că Max era *Jean Moulin*[42].

[42] Jean Moulin (1899-1943), politician şi patriot francez. În 1940 este prefect al departamentului Eure-et-Loir. După ce ia contact cu generalul de Gaulle la Londra, organizează în Franţa Consiliul naţional al Rezistenţei. În

Nu-mi mai amintesc cu precizie despre convorbirile noastre de-atunci. Îmi aduc aminte doar de anecdotele lui Fassin şi de doi camarazi zâmbitori şi deschişi, binevoitori şi simpli, alături de care am trăit fericit. Războiul prilejuieşte uneori asemenea limanuri binecuvântate, care te fac să-l poţi îndura.

1943 este arestat de Gestapo şi transferat în Germania, unde moare. (N. t.).

11
ŞCOALA AGENŢILOR SECREŢI

Noua noastră şcoală e un colegiu cât se poate de cuminte pentru adulţi foarte serioşi. Nu ne mai sculăm cu noaptea în cap, ca la Inchmery sau la Ringway, ci facem ochi abia pe la şapte, ca nişte răsfăţaţi, când ordonanţa – personaj echivoc — ne trezeşte aducându-ne prima ceaşcă de ceai.

Cultură fizică, şedinţă de tir, duş... şi ne instalăm pentru micul dejun împrejurul mesei din sufragerie, alături de alţi vreo doisprezece ofiţeri: câţiva englezi, câţiva norvegieni, un olandez şi-o mână de belgieni, fără să mai vorbim de câteva fete în uniformă, toate cât se poate de seducătoare şi de binecrescute.

La Inchmery, aşa-numitele *booby-traps* erau detonatoarele. Aici, sunt aceste domnişoare, cel puţin aşa umblă zvonul... despre care am să mă conving repede că-i adevărat.

Din fericire, sunt mai curând cast, îndrăgostit de micuţa mea verişoară şi îndeajuns de obosit de antrenamentul nostru nemilos. Educatorii noştri nu neglijează nici un detaliu: fetele astea de familie bună, unele dintre ele cu facultate, foarte cultivate şi chiar mai mult decât îndatoritoare, sunt la dispoziţia noastră, asta-i. Supuse disciplinei draconice a unui comandant-femelă, mă duc cât se poate de firesc cu gândul la escadronul volant de animatoare de care se înconjurase Caterina de Medicis.

Au maşinile lor personale, ne conduc la bal, la *pub* sau la concert, ne însoţesc la cinema şi ne calcă bucuros uniforma. Dar naivul înfumurat care se crede irezistibil şi îndreptăţit să treacă de limitele flirtului îngăduit se pomeneşte „şters dintre cadre”: vulnerabil la femei, *self-control* insuficient, riscă să se culce cu prima prostituată ce-i iese în cale şi să-i povestească viaţa lui. Bun, poate, pentru alt serviciu, dar nu pentru misiunile în Europa ocupată...

Până şi ordonanţa „masculină”, cu înfăţişare de pedofil indulgent, e o momeală deliberată: unul dintre colegii noştri belgieni, indiscutabil cu moravuri cât se poate de ortodoxe, a mirosit „capcana cu fete” şi, plin de umor, la întoarcerea dintr-o permisie, i-a adus flori ordonanţei-deşteptătoare.

Şi ne părăseşte în aceeaşi seară, etichetat drept pederast... Judecătorii noştri britanici n-au, zău aşa, nici un strop de simţ al umorului.

Eu însumi sunt la un pas de catastrofă: într-o seară, când trebuie să mă duc să dansez cu Phyllis singura dintre fete la care ţin foarte mult, îmi dau seama că nici una din cămăşile mele nu-i călcată. Ies de sub

duş cu un prosop petrecut în jurul şalelor, ca un *pagne* oriental şi pornesc în căutarea unui fier de călcat. Nu găsesc la etajul nostru. Cobor la primul, în cartierul fetelor, fără să-mi treacă prin cap să mă îmbrac, cu prosopul în jurul taliei şi cu cămaşa pe mână.

Pic, bineînţeles, peste o toantă, pentru care nu pot spune că am o simpatie deosebită. Phyllis e drăgălaşă şi blândă, rezervată şi un pic tristă: şi-a pierdut logodnicul, un pilot de vânătoare, cu câteva luni în urmă; pe deasupra, e şi o bună camaradă. Asta, dimpotrivă, titrată şi snoabă, pare a-i dispreţui cu deosebire pe francezi. Face pe fecioara ofensată şi începe să-mi facă morală ca un *clergyman* în fustă. Realizez în aceeaşi clipă şi situaţia: cazul meu, abil prezentat, poate foarte bine să-mi aducă sancţionarea: am să fiu dat afară!

Şi iată-mă pradă uneia din acele mânii pe care niciodată n-am ştiut să mi le stăpânesc în faţa prostiei, a răutăţii sau nedreptăţii şi-i ard măgăriţei o palmă cu toată puterea. E singura dată în viaţa mea când am lovit o femeie.

Furibund, am dat ca într-un bărbat. Fata îşi pierde echilibrul, se dă înapoi, cu gura larg deschisă, se izbeşte de perete şi cade în fund pe pardoseală. Iat-o că plânge acum cu lacrimi mari, fără urmă de cochetărie. Mi-e atât de milă, încât o ridic în picioare. O consolez, ne pupăm şi ne explicăm. Când de fapt de-aici ar fi trebuit să începem..

Incidentul e închis fără urmări.

În şcoala asta cu legi atât de severe ni s-au dat cei mai buni profesori la fiecare specialitate. Sunt învăţat să cifrez un mesaj, pornind de la o carte apărută. Am ales, poeziile lui Valery în colecţia NRF. Le ştiu pe de rost, pe cele mai multe şi până şi pagina la care se află. Un avantaj sigur, în cazul când, printr-un ghinion, mi-aş pierde cartea-cheie.

Codificare, decodificare, convorbiri de rutină despre: tir şi explozive, expuneri ale specialiştilor asupra unor cazuri tipice: minimum de cunoştinţe pe care trebuie să le posede un agent secret, ceea ce trebuie să evite cu orice preţ, dacă nu vrea ca totul să se soldeze cu un eşec fatal, ceea ce-şi poate permite să încerce, în caz de forţă majoră. Nici un fel de romantism în meseria asta, care are legile ei intangibile, impuse de bunul simţ şi confirmate de experienţa. Dacă le urmezi întocmai, poate că nu faci isprăvi geniale, dar nu asta ni se cere şi, oricum, eşti cel puţin sigur că o să trăieşti ceva mai mult.

Zilele ne sunt pline până la refuz de ocupaţii mai puţin brutale, dar la fel de epuizante ca şi în stagiile precedente. Cât priveşte nopţile, ni le petrecem într-un fel ce n-are nimic vrednic a fi pizmuit: învăţăm să semnalăm un teren de aterizare, să ghidăm un avion spre balizele clandestine şi să-i dăm toate şansele să decoleze din nou, în deplină siguranţă.

Zburăm mult atât ziua, cât şi noaptea, eu mai cu seamă, deoarece Sticky Murphy şi cu mine ne înţelegem de minune. Sticky, pilotul nostru, mă preferă totdeauna pe mine, când e vorba de zboruri zise de aclimatizare.

Am şi ajuns la jumătatea lui noiembrie, cu dimineţile lui ceţoase, când soarele luminează cu zgârcenie. Suntem preafericiţi să lăsăm ceţurile câmpiei englezeşti în schimbul unor lungi curse pe cer senin, deasupra norilor cenuşii.

Sticky e un pilot extraordinar. Specialitatea lui e „vânătoarea" şi a trecut prin momentele cele mai grele ale bătăliei pentru Anglia, din care a ieşit teafăr, încununat de glorie. Comandă o escadrilă de Spitfire şi, ca sa se odihnească, între doua operaţii, pătrunde în Europa ocupată atunci când luna plină îngăduie zborurile de noapte, ca să lase agenţi şi să-i ia pe alţii, răniţi, reperaţi sau ceruţi de Londra.

Aparatul lui, un Lysander cu două locuri, cocoţat pe nişte picioare înalte, are fuselajul împodobit cu un desen linear ce reprezintă Sfântul, eroul meu preferat din romanele poliţiste, pe care creatorul lui Leslie Charteris, îl mai numeşte şi corsarul vremurilor moderne.

— *May I intrude?* întreabă personajul într-o bulă, ca la benzile desenate.

Ceea ce pe scurt, în traducere, ar suna aşa:

— Îmi daţi voie?

E un joc de cuvinte intraductibil, dar plin de umorul dezinvolt al Angliei aflate în război.

Sticky e tipul desăvârşit al ofiţerului RAF, veşnic destins, curtenitor şi binevoitor, ca toţi cei care sunt confruntaţi zilnic cu moartea şi care găsesc că viaţa e prea frumoasă ca să ne-o stricăm cu calcule egoiste, meschinării sau capricii de primadonă. E un maestru în meseria lui. Nu lasă nimic la voia întâmplării, îşi face treaba cu seriozitate, dar se fereşte mai presus de orice să se ia pe sine în serios.

Plimbările noastre sunt pline de neprevăzut. Când zburăm la joasă înălţime, trebuie, în principiu, să identific fără greş terenurile convenite aterizării noastre.

— Ei tinere gentilom, te hotărăşti o dată, ori dormi? Câmpul ăsta, la stânga… merge?

— Ascultă, Sticky, eşti obositor. Ţi-am semnalat cinci până acum şi-ai făcut pe năzurosul… Aşa că puţin îmi pasă. Când o să vii după mine în Franţa, de s-o nimeri să pice în ziua ta de plimbare, tu o să-ţi aduni oscioarele de prin lucerna, dacă eu o s-aleg terenul.

— Ce sâcâitor poţi să fii, puştiule. Hai îndărăt să vedem. Uite, colibele astea drept înainte, OK?

— Fie…

Sticky taie gazul, se clatină de pe-o aripă pe alta, ca să reducă viteza, sărim peste un gard viu şi picăm la o mustaţă de-o batoză,

ascunsă în spatele gardului. Lucrătorii, luaţi ca din oală, se întind pe burtă sau plonjează care încotro, ca nişte broaşte îngrozite.

Iar noi ne înălţăm drept ca lumânarea, să ne ascundem în nori. După un sfert de oră, când mânia victimelor trebuie să se mai fi domolit, ne aşezăm în acelaşi câmp, ca să le cerem scuze.

— Sticky? Mi-e sete!

— De acord, ne întoarcem.

— Nu, aterizăm. Găsim un *pub...* şi dăm ceva pe gât.

— Te-ai scrântit de tot?

— Aha, n-ai curajul?

— Eu? Să n-am curajul? Bine, aterizăm, găsim un *pub*, dăm ceva pe gât... şi, plecăm.

Şi ne alegem, din isprava asta, cu opt zile de arest, în chip de premiu.

La finele lui noiembrie, autorităţile hotărăsc că sunt îndeajuns de instruit pentru munca pe care trebuie s-o fac.

„Quite competent and very versatile”, spun notele despre mine. *Versatile* e unul din acei falşi prieteni de care colcăie amândouă limbile, în engleză, e un compliment: mă adaptez repede şi am asimilat cunoştinţe convenabile în domenii foarte diferite. În franceză, nu-i deloc măgulitor! Un anume colonel de stat-major îmi va reproşa într-o bună zi tocmai acest lucru. Dar pune-te şi explică-i unui brevetat al statului-major subtilităţile limbii engleze! Oamenii ăştia ştiu totul! Am întâlnit foarte puţini cu care să fi putut avea vederi comune.

Noi, combatanţii din trupele de şoc, suntem nişte ulcele rustice, sobru pictate. În schimb rezistăm la foc. Ei, ca nişte porţelanuri preţioase de Saxa, sunt foarte bogat pictate, dar cât priveşte proba focului...

De la 1 noiembrie, Roger Wybot se află la Londra. Arestat la Marsilia de către poliţia din Vichy, a izbutit să fugă prin Spania. A cerut să mă vadă şi am făcut amândoi bilanţul în timpul uneia din permisiile mele. Va rămâne în Anglia ca să reorganizeze serviciile noastre de informaţii, rebotezate BCRA[43], materie în care, la drept vorbind, e singurul specialist prezent la Londra.

În ceea ce mă priveşte, ma voi întoarce în Franţa ca să duc reţelei noastre esenţialul de care duce lipsă: fonduri şi un post de emisie-recepţie modern. Va trebui de asemeni să organizez un serviciu de legături aeriene între Anglia şi Franţa, ca să trimit la Londra „personalităţile”, ce-mi vor fi date în grijă şi ca să-i primesc pe agenţii inapţi să sară, sau să-i repatriez pe alţii.

---

[43] *Bureau central de resingnements et d'action.* (N. a.).

Între noi fie spus, de amănunte puţin îmi pasă. Am să mă duc în Franţa ca să le duc camarazilor mei milioanele de care au nevoie, să le organizez legătura prin radio şi serviciul de transport aerian, apoi mă întorc aici cât mai repede. Pentru că sunt un răcan prost de tot, n-am pic de stofă de agent secret. Ceea ce vreau eu, e să mă bat fizic, fără cruţare. N-am nici un fel de vocaţie pentru un „soldat din umbră”. Sunt francezi care se luptă în Libia ori alături de britanici; lângă ei aş vrea să fiu şi eu.

12
PARAŞUTAJ DE NOAPTE

Stau câteva zile la Londra, ca să pun la punct amănuntele viitoarei mele misiuni şi fac cunoştinţă, cu radio-telegrafistul care mă, va însoţi. E un băiat rezervat, în vârstă de vreo douăzeci de ani. Mai are stângăcii de adolescent, care nu s-a maturizat încă. Fecior şi supărat că este, nu se simte la largul lui şi nu s-a dezbrăcat încă de educaţia iezuită pe care a primit-o. Eram şi eu ca el abia cu trei ani în urmă şi-mi inspiră dintr-o dată o milă indulgentă şi oarecum protectoare. Cât am îmbătrânit în câteva luni!

În ciuda stângăciilor lui, Jo Piet are calităţi cât se poate de solide. Stângăcia îl va duce într-un lagăr de exterminare, dar curajul, încrederea şi voinţa îl vor face să scape de-acolo cu viaţă.

În ciuda deosebirilor dintre noi, ne adoptăm reciproc, ca atelajele acelea, heteroclite care trag la plug. În Maghreb, cămila şi catârul. Fiecare şi-ar trăi foarte bine viaţa fără celălalt, dar o providenţă ironică îi înlănţuie la aceeaşi soartă şi, zău aşa, îşi ară ogorul la fel de bine — sau mai bine — decât alţii.

A sosit decembrie şi luna plină care îngăduie salturile de noapte. Totul e pregătit. Sunt în ajun de-a mă afla cu fundul la marginea trapei şi cu inima zvâcnindu-mi în gât.

Până atunci, la baza secretă unde am fost trimişi, îmi refac de zece ori bagajul, care încape tot într-o raniţă: două costume, un palton, două perechi de pantofi, o trusă de toaletă, un pistol extraplat, o sabie lată de comando şi un pachet pătrat, învelit în pânză etanşă; vreo cinci-şase milioane de pe vremea aceea, în bancnote de cate cinci mii de franci, proaspăt ieşite de sub teasc. Contemplu fără bucurie, în palmă, pilula de cianură ce ne-a fost dată drept ultimă soluţie pentru cazul când…

Aşteptăm. Legăturile cu Franţa nu sunt totdeauna uşoare. Se pare că n-au putut fi avertizaţi camarazii care ne aşteaptă. Nimeni nu se va afla jos, ca să ne primească. Dar, cum în principiu voi sări în preajma fermei de la Lagnys, deficienţa asta n-are nici o importanţă, socot că-i de prisos să deranjez pe indiferent cine ar fi. Cunosc regiunea, n-am nevoie să fiu îndrumat.

În seara plecării, cinez la popotă cu Sticky Murphy. Nu-mi închipuiam că faţa lui lungă şi colţuroasă, butucănoasă şi lipsită de netezime, ar putea exprima teama: îi e frică pentru mine. Toţi camarazii noştri piloţi reacţionează în acelaşi fel: să zboare, să se bată, să fie doborâţi – asta-i regula jocului lor, asta-i treaba lor şi socot

că au şanse s-o scoată la capăt. Pe când noi, cei pe care curând îi vor paraşuta, lăsându-i singuri, singuri şi goi în noaptea unei ţări ostile – găsesc că soarta noastră e inumană. Au sentimentul că ne abandonează ca pe nişte surghiuniţi pe-o insulă pustie. Se gândesc că ei au partea cea mai bună, ei care mâine, se vor înapoia pe pământul, unei ţări libere. Bieţi şi dragi băieţi... Ghinionul ne paşte în egală măsură: unii dintre noi nu vor mai reveni, dar câţi dintre ei vor muri carbonizaţi în bombardierul doborât, pe drumul de întoarcere!

— Nu face mutra asta de înmormântare, Sticky nătărăule! La noapte o să fiu în Franţa, iar mâine dimineaţă, la micul dejun, am să destup o sticlă de şampanie, gândindu-mă că tu, biet irlandez băutor de bere, eşti pe cale să-ţi sorbi fără nici un chef ceaiul de dimineaţă, care nu-i decât apă chioară.

— Ai dreptate, dar mărturiseşte că plecările n-au nimic haios în ele... Iar maimuţoii hidoşi de felul tău, de care până la urmă te lipeşti prin cine ştie ce aberaţie mintală inexplicabilă, o şterg într-o noapte cu lună... şi află dacă poţi ce s-a ales de ei! Unii se întorc peste câteva luni, taciturni, îmbătrâniţi, de nepătruns. Nu-i mai recunoşti... Alţii nu mai vin deloc. E ca şi cu fartaţii noştri din escadrilă: seara, în ajun, te mai cinsteai cu ei, iar a doua zi, iar tabelul efectivelor, cutare, pilot, dispărut!

— Asta-i viaţa, Sticky, aşa-i războiul... Nici ţie, nici mie nu ne stă nimic în putere. Ne-am amuzat de minune împreună şi sunt sigur că o să ne întâlnim iar, ca să zburăm în tandem în hodoroaga asta a ta de cursă de şoareci. Numai un whisky mic, în chip de rămas bun. Trebuie să am capul limpede; pentru că peste două ore o să-mi ţâţâie fundul de frică.

— La revedere, ţâncule... Orice ţi s-ar întâmpla, bătrânul Sticky o să vină să te caute.

— La revedere, puşlama bătrână... Mai curând mă întorc înot. În sănătatea ta!

Nu voi afla decât după sfârşitul războiului vestea morţii lui, la întoarcerea dintr-o misiune în Franţa. Lysanderul lui a fost doborât de antiaeriana germană.

... Focurile de poziţie clipesc pe pistă. Elicele, la ralanti, vântură aerul îngheţat de decembrie. Ne îmbarcăm şi cu mine, singurii pasageri ai unui Halifax, bombardier anonim al unei escadrile de bombardament. Vom zbura în grup până în interiorul Franţei, apoi aparatul nostru se va detaşa, ca să coboare spre Châteauroux.

Faci cuie în carlinga asta. Vârâţi în hamurile noastre, picotim, legănaţi de ritmul motoarelor. O mică lampă albastră, ca pentru veghea unui bolnav, luminează masa navigatorului, absorbit în calculele lui. Regleta cursorului se duce şi vine pe hartă. Navigatorul

face însemnări pe care *dispatcher*-ul le transmite pilotului. Adorm.

Dispatcher-ul mă trezeşte: ceaşca de ceai a tuturor deşteptărilor englezeşti. Survolăm ultimii kilometri înainte de linia de demarcaţie. În clipa asta, antiaeriana ne prinde în proiectoarele ei. Avionul îşi continuă cursa, e finalul traseului, nici vorbă nu poate fi să deviezi cu o linie. Obuze explodează destul de departe, ca o tafta pe rare ai rupe-o. Urâtă experienţă să zbori la bordul unui bombardier care e bombardat! Nu mă gândesc la noi care vom sări, ci la pilot şi la echipajul lui, care vor sluji drept ţintă la întoarcere. Bieţii de ei!

În mod normal, procedeul e categoric: ajuns deasupra obiectivului, radiotelegrafistul sare primul, ca să-i fie cât mai la îndemână: postul, legat în suspante; îi complică în mod periculos manevrele şi se cade să aibă de partea lui toate şansele. Avionul trasează apoi un cerc complet care-l readuce iar deasupra terenului. Atunci ofiţerul, şeful misiunii, sare la rândul lui.

Ar fi o prostie să prelungim riscul şi îi transmit pilotului că voi sări imediat după transmiţător.

— Nu sunt de acord... E contrar regulamentului.

— Fii drăguţ şi dă-l încolo de regulament. Aş fi dezolat să văd cum voi ardeţi, în timp ce eu m-aş afla bine mersi pe pământ. Fă-o pentru mine... Şi apoi, de acord sau nu, eu tot o să sar. Aşa că mai bine spui „da”.

— OK, de acord!

— Întoarcere bună!

— *Action stations, Go!*

Jo Piet a trecut prin trapă, încă pe jumătate, adormit, iar eu l-am urmat fără să aştept.

În graba mea, nu m-am supravegheat să stau cât se poate de ţeapăn, stingherit de altfel de raniţa ajunsă aiurea, în dreptul burţii. Cobor eu capul în jos, cu un picior prins în suspante. Încerc eu să mi-l scot, dar am sărit de la foarte mică înălţime.

Cu capul înainte, împung pământul îngheţat, fără să mă fi putut restabili în poziţia bună.

Când îmi recapăt cunoştinţa, o jumătate de secol ma târziu, nu-mi mai amintesc de nimic. Sângele îmi curge din nări şi din urechea dreaptă; îl simt şi în gură.

Ce mi s-o fi întâmplat? Nu-mi pot aminti. Mi-e rău, fiecare bătaie a inimii îmi explodează ca un gong în cap şi nu izbutesc să dau de nici un fir: amnezie totală.

La plecare, mi s-a făcut cadou o sticlă de whisky de argint, de formă rotunjită, ca să se muleze pe fesă. O simt în buzunarul-revolver; automat, o scot şi-o beau pe jumătate.

Alcoolul mă zgâlţâie un pic, creierul mi se pune cu greu în mişcare: mi-am dat drumul cu paraşuta... Sunt la Ringway... Dar de ce nu e

nimeni? Nu la Ringway sunt... Dar atunci unde?

Încetişor, memoria îmi revine: Sunt în Franţa, trebuie să dau de ferma Lagnys. Dar ce tare mă doare capul! Ce mi s-o fi întâmplat?

Aerul glacial şi o duşcă de whisky pun, pentru o clipă, lucrurile oarecum la locul lor. Rutina antrenamentului ia locul voinţei absente. Îmi deschei harnaşamentul împăturesc cu grijă paraşuta, apoi, cu lopăţica ce face parte din echipament, sap ca s-o îngrop.

Amintirile năvălesc acum, luând forma imaginilor: decolarea, zborul, proiectoarele, antiaeriana, săritura mea în urma radiotelegrafistului.

Ce s-o fi ales şi de ăsta? Pornesc în căutarea lui, descriind cercuri din ce în ce mai largi în jurul punctului meu de cădere. Noaptea e luminoasă. Ar trebui să mă vadă. Ar trebui să dau de el.

În timp ce m-apropii de un tufiş, zgomotul unei culase ce e încărcată m-azvârle la pământ într-o clipă. Scrutez întunericul fără să văd nimic, îmi armez *Coltul* şi mă târăsc spre arbuşti.

— Tu eşti Edgard?

— Da... Tu eşti, Jo? Ce faci în ascunzătoarea asta?

— Cred că mi-am rupt piciorul.

— La naiba... De mult am atins pământul?

— Douăzeci de minute. Nu ştii?

— Nu, am căzut în cap şi sunt năclăit tot de sânge, dar, acum mi-e mai bine. Rămâi aici şi păzeşte-mi raniţa: am să te culc în paraşuta ta. Nu te mişca de aici, stai ascuns, mă duc în recunoaştere.

În afară de izbiturile de ciocan ce-mi explodează în timpane, acum sunt lucid. Dacă navigatorul n-a greşit calculul, ne aflăm în zona liberă. Căzusem de acord ca şoseaua naţională Châteauroux-Vatan să-i servească drept ultim punct de reper.

Două ipoteze; mă aflu fie la nord, fie la sud de şosea. Din obişnuinţă, mă orientez după Ursa Mare, apoi verific cu busola.

— Jo... Peste două ore cel mai târziu mă înapoiez. O oră am să caut. Cealaltă îmi trebuie pentru întoarcere. Aşteaptă-mă aici fără să te mişti. Ţine, trage o duşcă de whisky.

Merg spre nord douăzeci de minute şi dau peste şoseaua binecunoscută. Numărându-mi paşii cu grijă, caut o bornă kilometrică, să-mi precizez poziţia. Vatan: 14 kilometri. E bine. Întoarcere, patru sute optzeci de paşi. Drept spre sud acum.

Douăzeci de minute de mers şi dau de Jo care a adormit.

— Ei, băiete, trezeşte-te! Nu stăm prea rău: ferma, după socoteala mea, e la mai puţin de şapte kilometri. Mă duc să-l scol pe Jean Faillon şi-o să venim să te luăm cu maşina. În mai puţin de două ceasuri vom fi aici. E ora trei dimineaţa, la cinci o să fii în pat. Nu care cumva să te mişti de-aici până la sosirea mea. Dacă mi se întâmplă cine ştie ce şi nu mă mai întorc, să nu încerci să vii la Lagnys. Brion se află la nord-

nord-est, cam la opt kilometri. Sunt două case la care te-ai putea duce: fie la institutor, fie la verii mei, familia Blain. Şi-acum la revedere, pe curând.

Îl las ghemuit în paraşuta lui.

Luna s-a ascuns. Ceaţa, în strame lungi, deformează perspectivele. N-am decât un gând: să ajung la fermă. Mă pierd într-o lume de vată, urechea începe iar să-mi sângereze, mi-e greaţă tot timpul.

De m-aş putea opri măcar o clipă, să mă ghemuiesc în adâncitura unui şanţ... şi să dorm! Mă doare capul înfiorător, un animal s-ar culca, aşteptând să-i treacă. Dar eu nu-mi pot permite nici măcar asta. Trebuie să ajung la Lagnys cât mai repede, înainte de-a mă prăbuşi.

Sosesc, după două ore de mărşăluire peste ogoare. Bat în uşă. Aştept. Insist. Pauline, bătrâna guvernantă, vine să-mi deschidă. Asta-i tot ce-mi amintesc…

De nenumărate ori după aceea, Jean Faillon mi-a povestit urmarea: m-am prăbuşit pe jos, am fost dus în pat, mi s-a dat să beau cafea tare. Când mi-am venit în simţiri, am început, să dau explicaţii… dar în engleză. Faţă de imposibilitatea evidentă a gazdelor mele de-a mă înţelege, căci mă priveau uluite, am recurs la franceză, nu însă fără a trece mai întâi printr-un talmeş-balmeş, amestec cu neputinţă de descâlcit al celor două limbi, în care până şi celui ce le-ar fi vorbit la perfecţie i-ar fi fost greu să se descurce în sintaxă.

Încă puţină cafea, o frecţie bună cu apă rece şi iată-mă în măsură să-l ghidez pe Jean Faillon până la punctul nostru de cădere.

Jo Piet s-a trezit, îl punem în maşină, împreună cu aparatul de transmisie, îi îngrop paraşuta şi la drum!

Suntem poftiţi să ne culcăm, ni se dau îngrijiri. Eu nu mai ştiu dacă e noapte, dacă e zi, dacă suntem în Franţa, Anglia ori Patagonia. Adorm buştean pentru mai bine de douăzeci şi patru de ore.

Mă trezesc înfometat. Pauline bombăne şi-şi face de lucru pe lângă camera mea:

— Mie nu-mi spune nimeni nimic, aici! Ce pramatie! Şi eu care-l credeam un student liniştit, acolo… Iar el soseşte cu paraşuta. O să ne împuşte pe toţi, din cauza lui…

Totdeauna am văzut-o pe Pauline bodogănind mânioasă cu faţa ei mustăcioasă de maşteră sexagenară. La fiecare operaţie, când debarcam la fermă, ne întâmpina mârâind, cu priviri bănuitoare şi înfăţişare ursuză. Felul ei de-a ne iubi erau mâncărurile şi plăcintele pe care ni le făcea.

Până la sfârşitul războiului, ferma Lagnys a slujit drept bază de operaţii, fără ca vreodată nici poliţia, nici vecinii să aibă nici cea mai mică bănuială. Pauline cârtea, dar ştia şi să tacă. Dacă toţi agenţii

secreţi ar fi avut discreţia ei, am fi trăit cu toţii „fericiţi ca-n sânul lui Avram, în Franţa”, fără necazuri, fără razii, fără deportări.

În timp ce eu dormeam, un vecin l-a îngrijit pe radiotelegrafist. Cu fractura izolată şi parţial pusă în ghips, Jo şchioapătă spre „pianul” lui şi transmite primul mesaj pe care eu l-am cifrat: „Sosiţi cu bine. Stop. Plec spre Aurillac. Stop. Iau, cum am stabilit, legătura cu Renard. Terminat”.

Renard e un prieten al lui Roger Wybot. Părăsind Franţa, acesta din urmă l-a însărcinat să menţină legătura cu aceia dintre camarazii noştri rămaşi la locul lor.

În această calitate, e normal să-l văd pe el primul.

Sosind seara la Toulouse nu am tren spre Aurillac decât a doua zi dimineaţa. Cu raniţa în spate, umblu prin în căutarea unui hotel. Încă mă resimt de pe urma aterizării mele şi-i izbesc pe trecători, care se îndepărtează de mine, clătind din cap. Îşi închipuie, desigur, că sunt pilit… E mult mai rău: o migrenă cumplită îmi strânge tâmplele ca într-o menghine, iar vederea mi se tulbură în orice clipă.

Neatent şi speriat, o iau pe aleile La Fayette. Ridic capul să caut firma luminoasă a unui hotel şi mă izbesc de două fete nevinovate care veneau din sens opus.

— Pardon… Dar… ne cunoaştem!

De necrezut sau nu, dar am dat nas în nas cu singurele persoane pe care le cunosc din tot oraşul: Annie şi Marie-Antoinette care, acum şase luni, mi-au slujit drept îngeri păzitori. Annie pur şi simplu îmi sare de gât.

— Eşti bolnav?

— Nu, dar hai să stăm jos. Sunt un pic obosit.

La cafenea, le povestesc în mare ceea ce cred că le pot spune: sosesc de la Londra, nu mă simt deloc strălucit şi caut un hotel liniştit.

Annie găseşte că hotelul ar putea prezenta riscuri. Curând se vor împlini şase luni de când am plecat din Franţa. Dacă poliţia ar face cumva un control, ce domiciliu aş declara, ce loc de muncă? Îmi oferă apartamentul ei. Are cu şase ani mai mult decât mine şi mijloace materiale berechet, ca să-şi permită să întreţină un gigolo. Care poliţai ar avea ceva de obiectat? E o acoperire de aur, nu?

Sunt luat un pic cam pe nepregătite. Gigolo, iată un rol în care nu m-am visat niciodată, dar, la urma urmei, nu-i ceva chiar atât de deplasat.

Îndopat cu aspirine, duşat şi răcorit, mă cufund din nou în neant pentru douăzeci de ore.

Trenul de Aurillac va pleca fără mine. Annie l-a chemat pe unul din prietenii ei, doctor, deoarece starea mea o descumpăneşte oarecum. Au hotărât că trebuie să dorm. Personal, n-am nimic împotrivă…

Două zile de odihnă completă mi-au alungat migrenele şi sunt aproape în formă când mă întâlnesc cu Renard.

E un personaj complicat, plin de calcule şi mai curând zgârcit, fără nici un dram de spontaneitate. Peste un an, ne vom afla împreună cu batalionul din Antile, iar camarazii noştri din Martinica, ţărani de treabă ce sunt, îl vor judeca dintr-o privire sigură de geambaş şi-l vor porecli *Sourite:* Şoarecele.

Astăzi, după aproape patruzeci de ani, timp în care l-am frecventat când şi când, nu-mi amintesc de nici un prilej în care să-l fi văzut acţionând cu oarecare dezinteres, generozitate sau îndrăzneală. Totdeauna extrem de circumspect, prudent şi conformist, îl întruchipează întocmai pe echivocul Chapuzot din poveştile unchiului meu Georges.

Ca şi Arsene din La Bruyere, „îşi închipuie, cu puţinul merit ce-l are, că posedă întreaga vrednicie ce-o poţi avea şi pe care n-o va avea niciodată". Crede că e subtil şi foarte fin psiholog, dar nu judecă niciodată decât după clişee şi va introduce un trădător în reţeaua noastră. Ia servilismul drept politeţe, ironia drept insolenţă şi curajul fizic drept brutalitate.

Nu-i port pică. E mai curând o victimă a educaţiei lui, a mediului şi-a înclinării spre intrigă, iar cel mai îngăduitor lucru ce-l pot spune despre el e că nu se potriveşte, deloc cu idealul meu uman. Aşa cum e azi, aşa era şi-atunci. N-a avut niciodată douăzeci de ani. Totdeauna mă duce cu gândul la acei jucători de pocher care-şi ţin cărţile dispuse-n evantai cât mai aproape de ei, strânse, ca să nu tragă nimeni cu ochiul la cărţile lor bune. Vai! – nici măcar jucător de pocher nu e. Pentru el, s-ar potrivi mai curând beziga, la un sfert de centimă miza. Ofiţer de carieră, fiul unui om politic celebru, având certitudinea senină că aparţine elitei, aşa cum obişnuiesc să şi-o închipuie burghezii, nu se îndoieşte câtuşi de puţin că o anume întâietate de drept divin îi conferă toate meritele şi, credincios poncifelor ce-i ţin loc de judecată, mă consideră un ţăran de treabă, cam tinerel încă, dar de care s-ar putea sluji.

Ce mai, cu el trebuie să lucrez. Îi aduc câteva milioane şi posibilitatea de-a comunica cu Londra. Nu nutresc faţă de el nici un fel de aversiune şi, slavă Domnului, nici o dispoziţie ierarhică nu mă supune autorităţii lui: se va ocupa cu furnizarea informaţiilor politice, pentru care manifestă oarecare predispoziţie. Cât despre mine, răspund singur de latura „acţiune" şi, în domeniul ăsta, englezii mă consideră singurul lor interlocutor. Am aflat, mulţi ani mai târziu, că suporta foarte greu independenţa mea dezinvoltă.

Încă o pereche stranie pe care fatalitatea o înhamă la acelaşi plug. Dar sunt fericit; peste câteva zile am să-i revăd pe Gaston Tavian şi Georges Deseroizette, oameni pe placul inimii mele.

I-am transmis foarte exact lui Renard directivele pe care Wybot mi le-a dat pentru el. Dar, de când Wybot a plecat din Franţa, lucrurile s-au mai schimbat. Renard, funcţionar la prefectura din Cantal, e perfect acoperit. Din păcate, prefectul lui, cum e şi normal, e trup şi suflet alături de cei de la Vichy… şi chiar colaboraţionist serios: va şi fi, pe cât îmi aduc aminte, împuşcat din motivul ăsta.

Aşa că nici vorbă nu poate fi să-mi instalez postul de radio-emisie în regiune, după cum fusese prevăzut iniţial. La nevoie l-aş putea instala la Toulouse dar ca operaţiile aeriene să se efectueze cum trebuie, am nevoie de-o bază mai apropiată de Châteauroux, deoarece, pentru expedieri, timpul e cât se poate de măsurat.

Procedeul e foarte strict: în ajunul operaţiei, receptăm pe postul nostru de radio un mesaj cifrat care precizează amănuntele. Fără să pierdem nici o oră, pornim la drum împreună cu radiotelegrafistul la ferma Lagnys, unde aşteptăm la faţa locului mesajul de confirmare. Se poate foarte bine întâmpla ca acesta să sosească după ce avionul a şi pornit din Anglia. În acelaşi timp a trebuit să organizăm venirea pasagerilor la fermă. Mesajul de confirmare ne este transmis răspicat de BBC. E o frază cheie ce ne asigură despre valabilitatea operaţiei prevăzute. Aterizările au de preferinţă loc între ora unsprezece şi două noaptea. În afară de mine, mai sunt necesari încă trei oameni pentru balizarea terenului.

Aşteptăm pătrunşi de frig până-n oase, chirciţi pe pământul îngheţat. Auzim venind avionul de departe. Curând ne survolează şi transmite în morse, cu motorul lui, litera convenită pentru operaţia din noaptea acea. R de pildă: o accelerare scurtă, una lungă, una scurtă, punct, liniuţă, punct.

Retransmit la rândul meu acelaşi semnal cu lanterna mea electrică. Aparatul descrie un cerc, ajutoarele mele îşi aprind şi ei lanternele, ce trasează la sol un triunghi dreptunghic: două lumini verzi pentru bază, una roşie pentru vârf. Latura mare a triunghiului indică direcţia vântului după sensul vârf-bază. Avionul pierde înălţime, reduce motorul şi atinge solul între luminile verzi. Apoi îşi continuă mersul şi se opreşte în dreptul luminii roşii. Cei doi pasageri sar jos cu bagajele lor iar cei doi pe care îi ia se urcă fără să mai aştepte. Pilotul execută o întoarcere, vine în dreptul celor două lumini verzi şi decolează cu vântul în faţă. Totul se petrece în mai puţin de cinci minute.

Se mai întâmplă şi ca treaba să iasă pe dos. Avionul aşteptat de noi să facă cale-ntoarsă din cauza antiaerienei, a promoroacei sau a ceţii. De cum începe să se crape de ziuă, ştim că nu există nici cea mai mică şansă să-l vedem apărând. Şi ne întoarcem cu coada între picioare ca nişte vânători ghinionişti. Încă o zi de aşteptare, de schimburi de mesaje, ce trebuiesc cifrate şi descifrate. Poate că la

noapte o s-avem mai mult noroc…

Se mai întâmplă şi ca nopţile cu lună plină să treacă, iar necazurile să se adune care mai de care: ultima noapte luminată se duce fără să se fi petrecut nimic.

La următoarea lună plină! Pasagerii nu pot rămâne o lună întreagă la fermă. Şi se întorc necăjiţi la viaţa lor furişă de clandestini urmăriţi, aşteptându-şi norocul data viitoare.

Trebuie să ai nervi solizi ca să joci pocherul ăsta nocturn. Pentru mine, care, am capul spart şi migrene frecvente, partida n-are nimic distractiv.

13
NECAZURILE UNUI SOLDAT DE OCAZIE

Prima mea grijă e să găsesc o bază convenabilă. Aş avea nevoie de o vilă îndeajuns de apropiată de Châteauroux, care să ne îngăduie să ajungem la terenul de aterizare în mai puţin de o zi şi totuşi îndeajuns de depărtată, ca deplasările noastre să nu poată fi puse în legătură, ca de la cauză la efect, cu activităţile din partea locului.

Montlucon ar fi perfect şi tocmai am un prieten pe-acolo, Chenaud, hotelierul din Neris. Se cade să-i fac măcar aşa, o vizită de curtoazie: verii lui m-au primit foarte bine la Londra. Şi se cuvine să-i mulţumesc barem pentru faptul că mi-a dat adresa.

Nu l-am mai văzut de peste un an, fără să-i fi scris scrisori, ori telefonat vreodată. Când ne revedem, lucrurile se petrec la fel de simplu de parcă ne-am fi despărţit în ajun. Îmi cercetează ca unul care se pricepe, paltonul din păr de cămilă.

— Felicitări, prietene! Cum ştiu că nu eşti în măsură să-ţi procuri lucruri la bursa neagră, concluzia se impune de la sine: ţi-ai cumpărat haine pe Regent Street.

Din fericire poliţia nu dispune nici de experienţa lui de viaţă englezească, nici de perspicacitatea lui!

Chenaud e din acelaşi aluat cu unchiul George: unul dintre acei oameni inteligenţi şi simpli, cărora tot ce e vulgar şi meschin le e de-a dreptul străin. Vulgaritatea şi meschinăria există, întocmai cum există minciuna sau vărsatul o ştiu şi ei, dar faptul nu-i priveşte.

Îi povestesc despre plecarea mea prin Spania, antrenamentul din Anglia şi scopul vizitei mele. Am nevoie sa închiriez sau să cumpăr o vilă prin părţile acelea. Ştie cumva ceva care să-mi convină?

Chenaud cugetă îndelung, prânzul minunat al cărui oaspete am fost e pe sfârşite. La desert, îmi dezvăluie concluzia la care a ajuns:

— De ce să rişti trezind curiozitatea? Ar fi mult mai simplu să vă instalaţi la *Hotel de la Source*: în anexă se află un apartament liber. Vecinii din camera alăturată sunt o pereche de evrei alsacieni care, pe deasupra şi din fericire, sunt surzi ca un cămătar la rugămintea unei călugăriţe strângătoare de pomeni. Încă din perioada galo-romană termele de la Neris erau recomandate pentru consolidarea fracturilor. Radiotelegrafistul tău va locui aici, ca un băiat cinstit aflat în convalescenţă, se va vindeca de tot şi va putea opera în voie... De acord?

Dragul şi admirabilul meu Chenaud! Când mă gândesc la toţi falşii luptători în Rezistenţă care, ca nişte precupeţi hâtri, s-au priceput să-şi transforme în rentă viageră pseudo-eroismul, să se aleagă cu

Legiunea de onoare, consideraţie şi slujbe! Nu i-am adus ocara să solicit pentru el nici o bucăţică de panglică.

Mă duc să-l iau pe Jo Piet de la Lagnys şi-l instalez la Neris-les-Bains. Timp de-o săptămână stau şi eu cu el, pentru ca pensionarii hotelului să se obişnuiască cu noi şi să se îmblânzească oarecum.

Pensionarii aceştia sunt, în cea mai mare parte, bieţi oameni bătrâni...

Ne-am început liniştit un trai clandestin lipsit de orice necazuri.

M-am întors la fermă ca să cercetez amănunţit terenurile. Jean Faillon nu-şi pierduse timpul, a convins un vecin din Berry să ne ajute şi el şi să ne dea o păşune, pe care avea sa pască oi, ca să taseze pământul, uşurând astfel manevrele de aterizare. Între ferma Barillon şi ferma Lagnys, dispun acum de un adevărat aeroport de buzunar.

La întoarcerea din călătoria asta, în timp ce trenul e gata să pornească, din gara Châteauroux, văd năpustindu-se pe peron un băiat atletic care, ajuns în dreptul ferestrei mele, se apucă de bară ca un acrobat şi sare pe scară. E camaradul meu Ivan de Columbel, împreună cu care am evadat. Pentru el, asta a însemnat întâlnirea destinului. Se angajează în reţeaua mea şi nu mă mai părăseşte.

La câteva luni după întoarcerea mea în Anglia, va fi arestat de poliţia de la Vichy şi dat pe mâna nemţilor. Va muri într-un lagăr de exterminare, el, care mi-ar fi plăcut atât de mult să-l am drept tovarăş de arme într-o luptă cu viziera ridicată.

Timpul trece repede. Gaston mi-a găsit un apartament la Marsilia, Annie mi-a închiriat la Toulouse un refugiu discret. Împreună cu *Hotel de la Source*, dispunem astfel de trei staţii de poştă liniştite, care ne îngăduie să evităm fişele poliţiei, necesare, în cazul când închiriezi o cameră mobilată.

Renard a izbutit să fie convocat la Londra ca să facă rost, pe cât se pare, de nişte instrucţiuni ceva mai pe placul lui. De altfel nici nu se va mai întoarce, rămânând în Anglia.

Îi pregătesc expedierea pentru nopţile cu lună plină din februarie. Totul se petrece fără incidente. E însoţit, de un camarad pilot care, arestat la frontiera spaniolă, a evadat dintr-o închisoare franceză şi are nevoie să schimbe aerul.

După ce-şi ia zborul, hotărăsc să coborâm la Marsilia ca să alegem alt loc pentru transmisiile noastre radio. E o măsură de securitate normală, pentru a contracara orice reperaj posibil.

Ne întoarcem la Neris cu câteva zile înainte de fiecare lună plină.

Jean Faillon a insistat să iau de la fermă un cufăr ticsit cu de-ale gurii; jamboane afumate, unt, brânză de capră, zahăr, mezelărie – adevărată comoară care, la bursa neagră, ar face o întreagă avere. Îi va ferici pe camarazii mei prost hrăniţi, deoarece prin prăvăliile din

Provenţa suflă vântul.

Când sosim în gară la Marsilia, las bagajele în grija lui Jo Piet şi mă duc să arunc o privire spre ieşire. Adesea sunt controlate de poliţie iar astăzi, cu încărcătura pe care o avem, recunoaşterea terenului e indispensabila. Controlul mi se pare a fi neobişnuit de riguros: de cum trec de portiţa de fier, călătorii sunt poftiţi de către poliţişti şi vameşi în uniformă să-şi deschidă valizele. Câţiva poliţişti în civil completează echipa.

Încep să fiu îngrijorat. Cercetarea ieşirii dinspre *Hotel Terminus* nu mă linişteşte cu nimic. Aici, pasajul e mai îngust, călătorii mai rari şi, proporţional, poliţiştii mai numeroşi. Trebuie să iau foarte repede o hotărâre dacă ieşim printre ultimii călători, riscăm să atragem şi mai mult atenţia asupra noastră şi nu ne-o putem permite. Angajez un hamal cu un cărucior şi pornesc în căutarea lui Jo.

Oricum, tot prost am nimerit-o: dacă mă pun să deschid cufărul, voi fi arestat ca traficant la bursa neagră, valiza care conţine aparatul de transmisie va fi deschisa şi ea şi-atunci nici o ieşire posibilă n-ar mai fi…

Şi totuşi trebuie să ne hotărâm, aşteptarea nu ne duce nicăieri. Punem cufărul cu cărnărie pe căruţ, iar valiza cu radioul peste el. Cu Dumnezeu înainte!…

Ca să călătorim mai uşor şi să avem prioritate la toate rapidele, am scos pentru fiecare dintre noi un abonament pe un an la clasa întâi. E un cartonaş galben-deschis barat de tricolor şi care aduce oarecum cu legitimaţia de poliţist. Îl prezint funcţionarului de serviciu de la uşiţa de ieşire. Fără ca măcar să-l cerceteze, îmi face semn să trec, dând din cap cu înţeles.

Un poliţist ne opreşte căruţul.

— Controlul bagajelor, domnilor.

Am un gol în minte. Situaţia mă depăşeşte. Deschid încet încuietorile frumoasei valize englezeşti care conţine aparatul de radio-emisie, întredeschid capacul. Postul se iveşte, cu becurile pentru semnalele luminoase de control şi manipulatorul lui.

Poliţistul se uită la mine iar eu explic plictisit:

— Radiodifuziunea naţională… Vreţi să vedeţi şi cufărul?

— Nu-i nevoie, nu-i nevoie, spune agentul.

Ce geniu necunoscut mi-a şoptit explicaţia asta? Unde am găsit tupeul fenomenal să-l duc pe poliţist fără să mă tulbur? Totul s-a petrecut cum nu se poate mai firesc, fără ca eu să am vreun amestec. O forţă mai presus de logica sau voinţa mea ne-a ajutat să ies din acest impas.

Pe trotuarul gării Saint-Charles constat pe pielea mea ca „a ţi se muia genunchii” nu-i o simplă figură de stil!

Jo e şi el lângă mine. Ne hurducăm bagajele până la staţia de

tramvai, iar eu mă reped spre cea mai apropiată vespasiană, vezica mea nu mai poate.

Informaţiile din surse multiple ne năpădesc. Un singur post radio e insuficient pentru a le face să se scurgă, încât a devenit foarte urgent să procedăm la o nouă operaţie aeriană care, în nopţile cu lună plină din martie, va transporta la Londra valizele-curier.

Jo şi cu mine plecăm spre Châteauroux. Îl las pe el la *Hotel de France*, iar eu mă duc să duc aparatul la fermă. Mi-am luat şi eu o cameră la acelaşi hotel, unde am hotărât să rămânem cele două zile dinaintea operaţiei.

Când mă întorc pentru culcare, nu sunt mirat să-l găsesc pe Jo la mine în cameră, trântit pe pat, iar doi străini aşezaţi în fotoliu.

Pricep numai decât despre ce-i vorba. Răsucesc cheia în uşă, o pun la mine în buzunar şi, nedându-le nici un fel de atenţie necunoscuţilor, mă adresez lui Jo. E greu de explicat, dar nu mi-e teamă. Mi-am şi dat seama, inconştient că o să ieşim cu bine din încurcătura asta.

— Domnii sunt de la poliţie?

Jo e la pământ. Un control de rutină, actul de identitate un pic suspect şi inspectorii l-au mirosit numai decât. I-au smuls mărturisirea că am sosit împreună şi… asta-i.

— O să ne urmaţi.

— Chiar aşa?

Îmi ţin o mână în buzunar şi mă sprijin de uşă. Poliţiştii stau tot în fotolii. Situaţia e pe muche de cuţit. Se gândesc că sunt înarmat şi-i simt că şovăie. În ceea ce mă priveşte, sunt hotărât s-o scot la capăt, orice s-ar întâmpla. Iar ei simt asta, încât au pierdut partida.

— Sunteţi un agent gaullist?

— Dacă vreţi.

— Aţi face mai bine să mărturisiţi, atunci când vă veţi afla în faţa unei instanţe, că aparţineţi serviciilor engleze.

— Dar n-am nici cea mai mică intenţie să mă aflu în faţa unei instanţe. Iar dacă faptul s-ar întâmplă, înseamnă că dumneavoastră mă veţi sili şi nici nu poate fi vorba să mă siliţi să întreprind fie şi cel mai mărunt lucru… Oare nu vă e puţin silă, dumneavoastră, care sunteţi francezi, să faceţi meseria pe care o faceţi?

Cel mai bun mijloc de a învinge rămâne tot cel de a ataca, aşa încât îi atac. O, nu-i vorba de un discurs. Sunt cu totul lipsit de elocinţă, ci pur şi simplu mă descarc cum îmi vine la gură de tot ce am pe inimă: de ce mă bat, de ce am ales calea asta şi că, oricum, nu ei sunt cei care, aici şi acum, mă vor împiedica s-o urmez.

După un sfert de oră, partida e câştigată. Cel mai vârstnic dintre inspectori e alsacian şi am izbutit să-l zgudui. Cădem de acord să iasă de la mine din cameră şi să uite că ne-au văzut. Mă angajez, în ceea ce mă priveşte, să neg că i-aş fi văzut vreodată, dacă într-o bună zi

voi fi arestat.

După două zile plecăm din Châteauroux. Pe peron, cel mai tânăr dintre poliţişti se apropie de mine şi, în treacăt, mă sfătuieşte să evităm un vagon de clasa întâi unde se află trei dintre colegii lui, simpatizanţi germani, pe cât se pare.

Cum să-mi explic atitudinea celor doi poliţişti? Puţină teamă, puţină ruşine, un dram de bun simţ, poate... sau instinct de conservare? Cine să ştie?

Am să-i revăd la Ministerul de Interne peste câţiva ani, în timp ce m-am dus să-i fac o vizită lui Roger Wybot, în calitate de vicepreşedinţi sau secretari ai Asociaţiei poliţiştilor din Rezistenţă. Până în ziua când au dat ochii cu mine, povesteau cui voia să-i asculte cum, la Châteauroux, salvaseră doi ofiţeri ai Franţei libere... Se pare că, pe urmă, au devenit ceva mai discreţi.

14
ÎNAPOI ÎN ANGLIA

Culegere de informaţii, stabilire de legături, luări de contact: reţeaua funcţionează normal. Dar nu şi persoana mea: sufăr din ce în ce mai des de migrene incurabile: adesea, în mijlocul unei fraze, mă opresc dezolat, căutând un cuvânt ce nu vrea să vină. Tensiunea permanentă pe care munca noastră o cere nu-mi îmbunătăţeşte deloc starea.

Cum nici vorbă nu poate fi să mă îngrijesc în Franţa, începem sa discutăm despre eventuala mea întoarcere în Anglia. Din nefericire, sunt singurul specialist admis în operaţiile nocturne şi nu pot să-mi părăsesc aşa, de pe o zi pe alta, atribuţiile. Cădem de acord ca Gaston Tavian să plece în aprilie la Londra cu valizele-curier. Va învăţa în Anglia să conducă operaţiile de aterizare clandestină, apoi se va întoarce în locul meu în nopţile cu lună plină din mai. Eu însumi voi pleca cu acelaşi avion care-l va aduce pe el.

La 24 aprilie, Lysander-ul este exact la întâlnire. Ni-l aduce pe Pierre Beech, un excelent camarad şi un excelent radiotelegrafist, pe care l-am cunoscut în Anglia. Bietul Pierre, repezit ca un berbec, generos şi în acelaşi timp deosebit de înzestrat cu un simţ ieşit din comun ce-i îngăduia să descopere capcanele, va cădea, totuşi, câteva luni mai târziu în mâinile Gestapoului. Va supravieţui lagărelor de concentrare şi, după război, voi da de el în Tunisia, unde mă voi instala. Va muri într-o încăierare, ucis de nişte felahi anonimi, el, care dăduse totul pentru libertatea celorlalţi. Se numără printre rarii francezi a căror demnitate, generozitate şi curaj îi atrăseseră respectul şi simpatia micului popor tunisian. Şi tocmai el a trebuit să dispară.

Gaston se îmbarcă, însoţit de Mariotti, un căpitan de vapor cu înfăţişare de corsar ce tocmai a dezertat din marina naţională.

Avionul ia foc la sol, pilotul îşi pierde oarecum cumpătul şi, în loc de extinctor, pune mâna pe o grenadă incendiară; destinată să distrugă aparatul într-un caz disperat, într-o clipă, focul ia o amploare demnă de un montaj hollywoodian.

Din fericire, ne dăm seama de „mica” lui greşeală; cu un extinctor adevărat, stingem flăcările, care trebuie sa se vadă la kilometri distanţă jur-împrejur şi părăsim grabnic ferma Lagnys, care are toate şansele ca în viitorul apropiat să devină pentru noi un punct prea fierbinte.

Odihnă la Toulouse, întoarcere la Marsilia, obişnuitul du-te-vino de

rutină al muncii clandestine... Pe la sfârşitul lui mai, primesc ordinul să mă pregătesc pentru întoarcerea în Anglia.

La 27 mai 1942, într-o seară, ne aflăm la fermă. Am primit prin radio confirmarea aşteptată, Gaston Tavian se întoarce, împreună cu un agent destinat altei reţele, iar eu voi pleca cu acelaşi avion.

Ora unsprezece noaptea... Ascultăm ultima emisiune BBC. Mesaje personale: „Palmierul e în oază... Repet: palmierul e în oază...” Mesajele dătătoare de speranţă se înşiruie unul după altul.

Nici unul care să mă privească. Iar dacă nu ni se transmite mesajul, nici operaţia de aterizare nu va avea loc: tăcerea BBC-ului anulează toate dispoziţiile stabilite pe parcursul schimburilor cifrate.

Dezamăgiţi, ne-am şi resemnat cu gândul să ne omorâm timpul încă o zi, să aşteptăm încă o noapte, apoi, cu îngrijorarea în suflet, întreaga perioadă de lună plină.

„Totor şi-a ras mustaţa...”

E pentru mine!

Suntem afară mai înainte de-a aştepta ca fraza să se repete.

Lysander-ul ne survolează. Atinge păşunea clătinându-se de pe-o aripă pe cealaltă, într-un fel care-mi aminteşte de ceva. Am mai văzut eu un pilot conducând aşa... Dar prea mă doare capul ca să-mi storc creierii să-mi aduc aminte.

Gaston sare din carlingă, ne îmbrăţişăm în viteză. Îi dau şevaliera mea lui Georges Descroizette ca să-i poarte noroc. Sunt ajutat să urc la bord. Punct fix. Aparatul se smulge de pe sol. Ne aflăm la trei sute de picioare înălţime şi abia atunci îmi dau seama că zburăm cu toată viteza.

Păşunile defilează pe sub aripi. Iar plec din Franţa.

Mi-am pus automat casca interfonului şi mă adresez pilotului, care stă în faţa mea, dar de care mă desparte un panou blindat:

— Cine eşti dumneata, dacă nu, te superi?

— Sunt eu, Sticky, bineînţeles! Ce prostie să mai întrebi!...

Zborul de noapte, pe lună plină, aproape razant cu fâneaţa, e o promenadă feerică: păduri de cerneală, râuri de argint, eleşteie de aur pe care plutesc nori.

Sticky a fost reperat de antiaeriană la venire, aşa că a trebuit să-şi schimbe direcţia de întoarcere.

— S-ar putea ca benzina: să ne-ajungă tocmai la fix, puştiule! Nu ţi-e frig?

— Nu prea!

— Dormi, am să te trezesc când o să trecem de coastele Franţei. Le trecem aproape o dată cu zorile. Survolăm foarte jos nişte cazemate adormite şi, aproape razant cu valurile, ne năpustim spre Anglia.

Falezele albe se ivesc în soarele abia înălţat, o spumă argintată scânteiază de-a lungul plajelor.

Călătorie terminată, misiune terminată… Am mare nevoie să dorm.

BCRA-ul s-a mai întins de şase luni încoace. I-au trebuit localuri mai spaţioase ca să-şi adăpostească „specialiştii” şi şi-a schimbat cartierul.

Ca în orice societate umană, găseşti oameni de toate felurile: eroi adevăraţi, ca Fred Scamaroni, care aruncă flăcări pe nas de nerăbdare să plece mai repede în misiune şi care-şi va da viaţa pentru eliberarea Corsicăi; timizi curajoşi, ca Bruno Larat, care va muri şi el în Franţa; temerari eroici, ca Saint-Jacques, care va trece peste toate obstacolele cu acea dezinvoltură insolentă a călăreţilor lui Murat. Pe aceştia îi consideram prietenii mei…

Mai erau însă unii, mult mai numeroşi, care îmi displăceau profund. Instalaţi în confortabila lor mediocritate birocratică, crabii administraţiei retraşi la adăpostul dosarelor, vor rezista aprig trei ani, în localul de pe Duke Street, cu sălbăticie cramponaţi de perniţa de pe scaun ca de-o geamandură de salvare.

În ceea ce mă priveşte, am terminat-o cu serviciile secrete. Doctorii au căzut de acord că e vorba de o fractură a osului temporal. A început să se consolideze şi, pentru moment, nu se impune nici o operaţie, dar am nevoie, se pare, de o convalescenţă liniştită, de câteva luni.

Deocamdată, nu protestez şi, de teamă ca vreun examen mai amănunţit să nu ceară să fiu reformat, plec cat mai repede din Londra şi mă îndrept spre Herefordshire.

Acolo mă întâmpină o familie de englezi după placul inimii mele. Alice, cea mai mare dintre cele două fete, are exact vârsta mea. Şi-a făcut o parte din studii în Germania şi a locuit o vreme în Franţa. N-are câtuşi de puţin acea minte un picuţ mărginită, a anumitor insulare. E o dulceaţă de fată, o inteligenţă uimitoare, înzestrată cu un simţ al umorului fără greş… Toate calităţile, plus alte câteva. Dacă aş avea o soră, n-aş dori să se deosebească prin nimic de ea.

Îmi petrec la Kingston trei luni de tihnă şi fericire, răsfăţat mai ceva decât fiul risipitor de nişte gazde discrete şi nespus de generoase.

Bombardierele germane nu se mai aventurează deasupra acestei câmpii fericite. Dorm douăsprezece ore pe noapte, călăresc în fiecare zi, mă duc la vânătoare când am chef şi la piscină când poftesc. Pentru că mi s-a interzis să citesc şi să scriu, citesc foarte puţin şi scriu încă şi mai puţin, e beatitudinea aproape animalică, lipsita de orice grijă.

Alice îmi triază răbdător vocabularul, despărţind engleza ortodoxă de argoul marinăresc înmagazinat pe *El Pelayo* şi ajung, mulţumită ei, un interlocutor aproape convenabil.

Pe scurt, o permisie de convalescenţă perfectă, în stare să-l împace

până şi pe-un anarhist cu existenţa, familia, bogăţia şi societatea.

Mă întorc la Londra după trei luni ca să-mi cer vărsarea la forţele combatante, dar doctorul consideră că o perioadă suplimentară de odihnă se impune, încât mă expediază, pentru alte două luni, într-o insulă minunată, în largul Scoţiei, în familia unui doctor de ţară, erudit şi francofil.

Doctorul Christie şi soţia lui mă adoptă de cum cobor de pe vas. Pescuitul pe mare, plimbarea în iolă şi călăritul îmi umplu zilele. Am început să citesc treptat, fără ca migrenele să mai revină. Afazia traumatică ce mă îngrijora atât de mult dispare cu încetul. Foarte rar mi se mai întâmplă să caut zadarnic cuvântul precis ce se ascunde.

Până şi într-un colţ liniştit ca acest golfuleţ leneş din marea Scoţiei, emoţiile puternice nu sunt cu totul absente: într-o după-amiază, mă aflu la pescuit împreună cu Donald, nepoţelul lui Christie. Ceaţa ne învăluie brusc, ca ochiurile unei plase. N-am văzut-o venind, ocupaţi fiind cu un pescuit miraculos: zeci de merlani negri care muşcă întruna.

Înainte de-a pricepe despre ce-i vorba, o ceaţă deasă ne înghite, ascunzându-ne cerul, soarele, coasta. Donald are opt ani şi e poreclit *chatter box*, moară stricată, pentru că-i merge gura de cum face ochi până seara târziu. De data asta rămâne fără glas.

Barca a luat-o uşor în derivă pe o mare fără valuri, cangea noastră ridicolă pe care am lăsat-o în jos nu dă de fund. Rămân şi eu fără glas. Improvizez o ancoră plutitoare din vâsle şi grătarul bărcii, dar nu-i decât o improvizaţie de moment, nu o soluţie.

Ceaţa asta ce pare solidă, tăcerea deplină mă neliniştesc, înţeleg de ce Scoţia e prin excelenţă ţara fantomelor şi a legendelor fantastice.

Un muget la babord îl face pe Donald să se arunce în braţele mele. Sunt cât pe ce să intru şi eu în panică. N-am auzit niciodată despre ceva asemănător şi mă resemnez sa asist la orice fel de viziune infernală. Încerc să-l liniştesc pe Donald, dar cred că nu sunt deloc convingător.

Mugetul se repetă, apoi un cap mare, rotund, cu ochi drăgălaşi, strălucitori, lunecă de-a lungul bărcii: e o focă, prima din viaţa mea pe care o văd liberă. Trebuie să fi plonjat foarte adânc, ca să pescuiască, dar pare să fi fost mai puţin norocoasă decât noi şi a urcat la suprafaţă ca să-şi tragă răsuflarea.

Fără să stau pe gânduri, îi arunc unul din peştii noştri, care dispare din două mişcări de falcă. După ce a devorat vreo douăzeci, clatină din cap, înoată de vreo două-trei ori împrejurul bărcii, apoi o şterge drept înainte.

Am recuperat la repezeală lopeţile şi vâslesc din răsputeri în siajul

focii. Dacă aş fi în locul ei, acum după ce m-am îndopat, m-aş duce să mă întind pe uscat, ca să-mi fac digestia liniştit.

După ce animalul dispare, eu continuai să păstrez cu sfinţenie direcţia şi zece minute de vâslit ne duc la o insuliţă, în care-mi înfig cangea; în felul ăsta măcar suntem siguri că n-o să pornim în derivă spre mijlocul Atlanticului. Ceaţa se ridică după o oră şi ne îndreptăm spre coastă, foarte vizibilă acum, la trei mile de insuliţă.

A doua zi, pescuim în acelaşi loc ca şi în ajun, în plină lumină a lunii august. Şi iar „suflă" ceva în partea stângă, iar foca se iveşte din nou; îşi aşteaptă peştele…

Am hrănit-o aşa două luni, până la plecarea mea din Scoţia. Porneam pe mare până şi duminica după-amiază, ca să n-o dezamăgesc. I-o datoram cu prisosinţă!

Mi-am recăpătat echilibrul. Sunt tăbăcit, bronzat, fără să fi luat în greutate o uncie de prisos. E timpul să mă duc să-i zgâlţâi pe glorioşii mâzgălitori de hârtie, pe cei din comandourile de şoc din Piccadilly Circus, în a căror grijă mă aflu şi să le amintesc că am alte planuri decât să trăiesc ca un paşă la Rothesay, pe insula Bute.

Sunt trimis la Camberley, o tabără sinistră ca toate taberele militare pe care le-am cunoscut până acum: barăci negre din tablă, deservite de drumuri cât se poate de negre, presărate cu zgură. E un centru de regrupare pentru ofiţeri fără trupe şi pentru trupe fără ofiţeri. Locul respiră plictisul şi tristeţea lipsită de speranţă. Pe deasupra, aminteşte de satele de mineri din nordul Franţei, de-a dreptul deplasat în magnificul peisaj din Surrey; pe care-l urâţeşte, ca un şancru dezgustător pe o faţă armonioasă. Şi ca să pună capac la tot, plouă!

Îl bombardez pe Roger Wybot cu scrisori vehemente: când voi fi trimis să lupt?

Nu sunt la Camberley nici de trei săptămâni, când il văd sosind pe Renard, ofiţer fără trupe şi el şi care a părăsit BCRA-ul.

Mister al afectărilor? Mirobolante decizii ale geniilor statului-major? Mă înştiinţează că sunt desemnat să plec împreună cu el la Saint-Pierre-et-Miquelon. Trebuie să pornim pe loc spre Scoţia, cu alţi vreo doisprezece subofiţeri, să ne îmbarcăm la Glasgow pe *Queen Elizabeth,* să debarcăm la New York, apoi să ne instalăm la Saint-Pierre, ca să constituim acolo un comando pe bază de recrutări locale!

Nu se poate spune că sunt nebun de entuziasm. Dar am cerut să fiu afectat undeva… şi sunt!

În orice caz e preferabil inactivităţii deznădăjduite din fundătura asta, în care zilele, mohorâte precum cele de post, ţi se lipesc de piele ca funinginea.

15
BATALIONUL ANTILELOR

Când sosesc la Greenock, avanportul Glasgowului, sunt numaidecât surprins că nu dau de un convoi în formare. Mă aşteptam la o călătorie ca aceea făcută de mine între Gibraltar şi Liverpool. Lucrurile nu stau de loc aşa: Suntem vreo zece mii de oameni cu destinaţia America: permisionari canadieni, englezi detaşaţi cu postul în Canada, în calitate de instructori sau elevi piloţi, actori americani de teatru care au jucat pentru armată, aviatori yankei care se întorc la ei acasă ca să aducă de-acolo bombardiere nou-nouţe.

Zece mii de oameni ticsiţi într-un vapor de lux, a cărui capacitate de absorţie a fost triplată prin scoaterea pereţilor despărţitori şi supraetajarea cuşetelor. Aşa se face că suntem şase locotenenţi într-o cabină pentru tineri căsătoriţi: doi piloţi americani, doi canadieni, doi francezi care, cu două decade în urmă, ar fi putut fi stegari în regimentul Carignan şi afectaţi la Ville-Marie.

Cum nu mai există nici o altă navă care să facă acelaşi traseu, nici nave de escortă, ridicăm ancora singuri, necontând decât pe viteza noastră ca să scăpăm de submarinele naziste. Urmăm o rută foarte spre nord, la o latitudine unde avioanele germane nu se aventurează niciodată.

Americanii au transformat-o repede pe serioasa *Queen* într-un soi de tripou plutitor, stând în patru labe pe mocheta saloanelor odinioară selecte, sumedenie de bărbaţi îşi petrec zilele şi jumătate din noapte jucând fantastice partide de *craps*[44] un pumn de dolari mototoliţi în mâna stângă, în timp ce cu dreapta mătură covorul că să adune întruna zarurile, să le aducă la buze pentru o sărutare magică şi să le arunce la nesfârşit, cu un gest de semănător. Acum aproape două mii de ani, legionarii romani jucau cu zaruri asemănătoare cămaşa fără cusături a lui Hristos. Jucătorii de pocher ocupă toate mesele. E o hărmălaie, o forfotă şi o dezlănţuire ca de bâlci.

Uimitor e faptul că în fiecare dimineaţă, timp de o oră, vânzoleala asta uriaşă încetează ca prin farmec. Vociferările se opresc brusc, lăsând locul unor ordine precise şi toţi pasagerii, cu uniformele la fel de spilcuite ca pentru paradă, cu colacul de salvare în poziţia reglementară, se află pe punţi, repetând exerciţiile de părăsire a navei. Timp de o oră, disciplina de galeră a marinei regale engleze îşi reia drepturile, fără putinţă de apel.

Subofiţerii noştri provin în cea mai mare parte din infanteria

[44] Joc de noroc asemănător cu barbutul. (N. t.).

colonială. Destul de tineri cu toţii ca să suporte un antrenament sângeros, dispun totuşi de acea experienţă caracteristică bătrânelor cătane „care au văzut multe la viaţa lor” şi caracteristică mai cu seamă soldatului francez: împăcaţi o dată pentru totdeauna cu carenţele superiorilor, au deprins obiceiul să se descurce singuri şi-o fac destul de bine.

În prima zi, la masa ofiţerilor, bem, ca toată lumea, ceai şi coca-cola. A doua zi, chelnerul ne aduce, numai celor doi francezi, un Bordeaux binevenit: sergenţii noştri, care nu ştiu boabă de englezească, s-au priceput să-l convingă pe comisarul de bord că raţia lor reglementară comportă cel puţin un sfert de vin. Lipsindu-i de molanul lor roşu înseamnă să-i persecuţi dar, dacă nu se găseşte din ăsta se mulţumesc cu orice băutură, numai vin să fie şi roşu! Generoşi, au atras atenţia că şi ofiţerii lor se bucură de acelaşi privilegiu şi, în timpul celor cinci zile cât a durat traversarea, ne-am înfruptat din producţia celor mai renumite podgorii, aflată încă în cămările ex-transatlanticului de lux.

Navigam cu treizeci de noduri pe oră, fără încetinire nici schimbare de direcţie. Un ofiţer canadian a alunecat pe deasupra balustradei: având, desigur, rău de mare, s-a aplecat prea mult şi a plonjat în valuri. Marinarii îi aruncă mai mulţi colaci de salvare şi o barcă pneumatică, dar nava nu se opreşte, nu poate fi pusă în pericol viaţa atâtor mii de oameni pentru stângăcia unuia singur.

Oare pentru liniştea noastră sufletească am fost asiguraţi că l-a pescuit mai târziu o navă de război?

Cu coatele sprijinite de balustradă, descoperim America.

Accesul la continent se face prin acele porţi nemăsurate care sunt cheiurile new-yorkeze. Nimic asemănător în Europa care să ne fi pregătit pentru acea densitate strivitoare a zgârie-norilor iluminaţi. E cu adevărat Lumea Nouă: chiar de la început, te descumpăneşte prin imensitatea ei, o lume în care reperele şi criteriile cunoscute nu-ţi mai sunt de nici un folos, în care franceza nu-ţi slujeşte la nimic, iar engleza nu la mare lucru, o lume enormă şi străină pe care o abordezi cu sentimentul că nici o experienţă anterioară nu-ţi va fi de folos.

Dar nu-i decât o impresie, încă din prima zi descoperim foarte repede că gigantismul nu se aplică decât betonului. Oamenii, orice-ar crede ei, sunt pe măsura noastră, iar adesea încă şi mai mărunţi, în conformismul lor puritan, în necunoaşterea Lumii Vechi şi prejudecăţile lor infantile.

Colonia franceză din New York este, ca şi Franţa însăşi, divizată în două clanuri: susţinătorii Mareşalului şi simpatizanţii gaullişti. Aceştia din urmă au constituit un Comitet al Franţei Libere. Doamne ale Operei de binefacere întâmpină cu emoţie comando-ul francez. Cei

mai mulţi dintre noi nu s-au bătut încă pe front, iar ele ne sărbătoresc ca pe nişte eroi. E tăiat viţelul cel gras pentru micii fii risipitori!

Dejunuri oficiale, dineuri oficiale, pupături de mâini recepţii… Toată această vanitate de mămici abuzive care încearcă să ne prezinte ca pe nişte câini dresaţi întrece repede măsura şi, încă din a treia seară, cea mai mare parte din subofiţeri o ştergem englezeşte în toiul unui dineu, ca să ne ducem să respirăm oraşul.

E cu mult mai nostim: Broadway-ul şi rotiseriile lui, cu puii puşi unul lângă altul în frigare şi pe care poţi să-i mănânci cu mâna, „bombele" franţuzeşti, unde câteva din noastre sunt animatoare sau deschizătoare de taxiuri. Sunt, oricum, mai pe măsura vârstei noastre decât tipicul unei mese oficiale ce aduce cu un parastas, plină de gânguritul doamnelor ce le patronează, născute toate cu cel puţin cincizeci de ani înaintea noastră.

Renard, foarte protocolar, a rămas să ne acopere retragerea, împreună cu câţiva sergenţi timizi. Nu ştiu dacă s-au amuzat. În ceea ce ne priveşte, nu ne-am plictisit şi, dimineaţa, când ne întoarcem din turul nostru princiar, New York-ul nu ne mai impresionează.

După o călătorie de două zile cu un tren de lux, ajungem în Canada şi părăsim portul Halifax la bordul unei goelete cu trei catarge, îndreptându-ne spre ultimul vestigiu al imperiului francez din America.

De obicei se face o zi şi o noapte pe mare, ca să ajungi în insulele Saint-Pierre-et-Miquelon; nouă însă ne trebuie cinci zile: abia ieşiţi din strâmtoarea Belle-Isle, furtuna o şi ia în primire pe *Herminie.* Punem la capă şi navigam cu motorul, dacă asta se mai poate numi navigat. Foarte curând ne vedem siliţi să reducem velatura.

O zi şi o noapte întreaga mare ne mătură puntea, vasul o ia orbeşte în derivă prin viforniţa de zăpadă, sub un cer jos, mai-mai să atingă arboretul.

Căpitanul nu-i deloc vorbăreţ: a dat cu precizie, la momentul cuvenit, ordinele ce se impuneau, fără să-şi trădeze prin ceva îngrijorarea, fără să ridice vreodată glasul. Aş dori ca toţi împăunaţii care se socot şefi să-l fi cunoscut pe căpitanul Reu. Poate că pentru o singură dată în viaţa lor ticăloasă ar fi avut prilejul să vadă ce-i aceea un comandant. Acest simplu căpitan de cursă lungă, mai curând şubred la trup, e o prezenţă literalmente magică, în toiul furtunii, mi-l aminteşte pe Sticky la bordul avionului lui: acelaşi zâmbet aproape imperceptibil şi liniştitor, aceleaşi mâini solide şi competente de muncitor, aceeaşi atitudine de sfidare, liniştită şi un pic batjocoritoare.

În afară de căpitan, marinarii nu sunt cu mult mai breji decât noi, bieţi pământeni care-nfruntă pentru prima oară o furtună pe mare: îşi varsă şi ei, întocmai ca şi noi, până şi ultima picătură de bilă.

Mi-am avut şi eu trista parte, am atins culmea greţii, clipa aceea oribilă când nu mai eşti decât un animal bolnav şi-ţi doreşti să mori

mai curând decât să-ţi simţi măruntaiele încleştate într-un nou spasm, o nouă contracţie sterilă, de vreme ce-ai vărsat tot din tine.

La cârmă, un bătrân locuitor din Saint-Pierre, care trebuie să fi fost mus prin anii când Pierre Loti publica *Pescar din Islanda*, nu-i nici el scutit de răul de mare. Se cramponează de barele cârmei, varsă, îşi vâră mâna într-un butoi plin cu mere, mănâncă vreo două-trei, ţine cârma imperturbabil vreo jumătate de oră, apoi se întoarce ca să verse printr-un sabord întredeschis.

Bătrânul redresează roata cârmei, varsă merele pe jumătate mistuite, corijează cursa şi-şi cufundă din nou mâna în butoi. Îmi face semn să fac şi eu la fel. Potel, un lungan de sergent-major care e alături de mine, lângă habitaclu, se înfruptă şi el din fructele fetide şi, ore întregi, facem ca şi bătrânul: mâncăm, vărsăm, ne jurăm că aşa nu se mai poate şi că o să crăpăm pe loc, apoi iar mâncăm... şi iar vărsăm.

Potel şi cu mine ne îndreptăm spre cambuză, cramponându-ne de nişte odgoane, care ne împiedică să fim măturaţi de valuri şi-acolo, în mijlocul ustensilelor care derapează pe jos, tribord-babord, în ritmul raliului, ne pregătim la grătar două *steaks*-uri în sânge, mari şi groase cât palma unui măcelar.

Împăcaţi cu viaţa, facem pe infirmierele şi le ducem ulcioare cu ceai celorlalţi tovarăşi ai noştri. Încă din primele ore ale furtunii aceştia s-au dat bătuţi şi zac prăbuşiţi în cuşete, semănând cu nişte cârpe ce-ar fi slujit la ştersul vărsăturilor.

Exemplul căpitanului şi al bătrânului său cârmaci este pentru mine o lecţie nepreţuită. Asemeni lecţiilor primite de la unchiul Georges: să-ţi priveşti adversarul în faţă, să refuzi să i te supui, să te baţi. Mă voi gândi adesea la ele în anii ce vor urma, când, aflându-ne într-o încurcătură fără ieşire la prima vedere, voi fi ispitit să cer îndurare, dar, amintindu-mi de ei, voi găsi puterea să scap, împreună cu oamenii mei, ca *Herminie* din furtună.

Vântul s-a mai domolit un pic, marea s-a mai cuminţit, iar noi putem în sfârşit să ne adăpostim într-un mic golf de pe coasta sudică a insulei Terra-Nova. Căpitanul a lăsat o barcă la apă şi eu îi însoţesc pe trei din marinarii noştri, care se duc după apă proaspătă.

Îmi amintesc foarte bine de locul liniştit de unde ne-am luat apa ca şi de vâslitul nostru puternic, care făcea ca barca cea albă să înainteze rapid prin undele verzi. Sărind pe plaja plină de galenţi, aveam impresia că trăiesc clipe mai trăite o dată, ca şi cum, cu secole în urmă, aş fi fost unul dintre acei francezi anonimi, marinari sau hoinări prin codri, care ne aduceau un imperiu, fără vorbărie, înarmaţi doar cu curajul lor de ţărani încăpăţânaţi.

Ocupaseră Terra-Nova, urcaseră în sus pe fluviul Sfântul Laurenţiu,

domesticiseră o lume ostilă, prefăcuseră pădurea în ogor, fondaseră Quebec-ul şi Ville-Marie în timp ce, la Paris, încă de pe-atunci nişte neisprăviţi de politicieni, lipsiţi de imaginaţie şi de curaj, într-o bună zi i-au vândut. Se găsiseră „genii" la modă care să facă apologia crimei: „La ce bun atâtea sacrificii pentru *câteva pogoane de zăpadă*"[45]? Armistiţiul din iunie 1940 avusese şi el voltairii lui pe măsură. Istoria nu se schimbă deloc, iar oamenii şi mai puţin! Stranie ţara asta a mea: mai mult decât altceva pe lume, a zămislit legiuni întregi de sfinţi şi de eroi, dar în acelaşi timp a secretat şi ambiţioşii cei mai vrednici de dispreţ ca şi laşii ce mai abjecţi... Un Chan*zy*[46], *pen*tru un Baz*aine*[47], *un J*ea*n Moulin*[48], *pent*ru un Lav*al*[49], *un L*ec*lerc*[50], *pent*ru un Dar*lan*[51].

Furtuna a fugit spre est. Căpitanul a dat comanda ca velatura să fie întinsă şi, pe o dimineaţă strălucitoare cu un cer din Provenţa, acostăm la cheiul din Saint-Pierre, ultimă stâncă dintr-un imperiu. Biată stâncă, într-adevăr: trei mii de locuitori ale căror case se răzleţesc în neorânduială în jurul unei biserici din piatră, lipsită de stil, ce s-ar voi catedrală, câteva blocuri de beton pentru localurile administrative, câţiva kilometri de asfalt ce se duc să se piardă fără ţintă spre stâncile din interior. Asta-i tot. Un loc sărac ca o bucată de catifea roasă, acoperit de ceţuri cel mai adesea, stâncă golaşă bătută

---

[45] Cuvintele aparţin lui Voltaire. (N. t.).

[46] *Alttaine-Eugene Alfred Chanzy* (1823-1883), general şi senator francez, se distinge în timpul războiului franco-prusac (1870). Deputat de Ardeni, reorganizează armata franceza şi candidează la preşedinţia republicii(1879). (N. t.).

[47] *Achile Bazaine* (1811-1888), mareşal al Franţei. Trimis în 1863 în Mexic, pentru a acţiona în favoarea împăratului Maximilan, întreprinde înţelegeri cu insurgenţii in favoarea sa. Tot cu scopul unei lovituri de stat în folosul său acţionează şi în timpul războiului franco-prusac. Condamnat la moarte de către tribunalul militar, i se comuteaza ulterior pedeapsa în detenţie pe viaţă. (N. t.).

[48] *Jean Moulin* (1899-1943), politician şi patriot francez. În 1940 este prefect al departamentului Eure-et-Loir. După ce ia contact cu generalul de Gaulle la Londra, organizează în Franţa Consiliul naţional al Rezistenţei. În 1943 este arestat de Gestapo şi transferat în Germani, unde moare. (N. t.).

[49] *Pierre Laval* (1883-1945) om politic francez, şeful guvernului de la Vichy (1942), a dus o politică de colaboraţionism faţă de Germania nazistă. Condamnat la moarte şi împuşcat. (N. t.).

[50] *Philippe de Hauteclocque, zis Leclerc* (1902-1947), mareşal al Franţei, a debarcat în Normandia în 1944 şi a eliberat Parisul in fruntea diviziei a 2-a de blindate. (N. t.).

[51] *Francois Darlan* (1881-1942), amiral francez, colaboratorul şi succesorul lui Petain în 1940-1942. A deţinut puterea în coloniile franceze din nordul Africii. În 1942 e asasinat. (N. t.).

de vânturile atlantice, de care nici un copac, oricât de pitic ar fi el, n-are nici o şansă să se agaţe.

Simţi sărăcia, dar nu şi tristeţea. În anumite zile de îngheţ, sub cerul senin, şisturile policrome prind tot soarele în ele, iar Atlanticul, în lungi hule de jad, tiveşte stâncile cu horbotă argintie şi e frumos cum e în Bretania a doua zi după furtună. Pe Anglade, o insuliţă adăpostită de vânturile din est de către insula Saint-Pierre, o pădurice de pini cu tulpina strâmbă, a izbutit să se agate, prin care curge râul Frumos, colcăind de peşte şi cu unda limpede, ca torenţi canadieni din nordul îndepărtat.

Cel mai adesea, când ceaţa năpădeşte insulele, de nu vezi în faţă decât la un pas, când zgomotele familiare se aud ca prin vată, iar sirenele de ceaţă îşi lansează apelurile liniştitoare, te-ai crede într-un alt univers: Avallon, insula legendelor celte unde nu te poate atinge nici răul, nici moartea. Şi-atunci înţelegi de ce oamenii s-au stabilit aici din moşi strămoşi, sau de ce, după ce-au navigat sub toate cerurile lumii, vin să-şi sfârşească zilele aici.

Bază de operaţii pentru pescuitul islandez sau cel din apele ce ţin de Terra-Nova, insulele acestea sunt, evident, o colonie de marinari cu ascendenţă bască sau bretonă, un soi de oameni aspri şi sinceri, pe care nici o dulcegărie nu i-a abătut de la firea lor dreaptă. Cât despre fete, „merită ocolul făcut”. Niciodată n-am văzut atât de multe fete la un loc, care să fie atât de frumoase.

Câteva luni mai înainte, marina Franţei Libere a debarcat pe nepusă masă un corp marinăresc simbolic. Guvernatorul vichyst al insulei a fost debarcat la rându-i şi înlocuit cu Savary, un rezervist din marină, ce funcţiona în statul-major al amiralului Muselier.

Dar de ce un comando la Saint-Pierre? Şi astăzi încă mă mai întreb.

Prima oară când am dat ochii cu guvernatorul, înconjurat de-o curte de „gâşte” şi de ofiţeri cât se poate de şterşi, mi s-a părut genial. Am conchis, un pic cam repede, că, girând ei în pofida bunului-simţ afacerile teritoriului, se afla în ajunul unor necazuri financiare şi că nu-i mai rămânea decât o portiţă de salvare glorioasă: să părăsească insula Saint-Pierre în fruntea unui comando. Dar nu asta era explicaţia. Chiar dacă administraţia lui Savary nu era exemplară, el personal era tot atât de puţin vinovat de acest fapt ca şi un pedagog de liceu căruia nu-i poţi reproşa proasta administraţie a şcolii unde funcţionează. Făcea şi el ce putea.

Aşa încât ce paranoic pervers putuse concepe acea „mare intenţie”? Între Savary, care „guverna” Saint-Pierre, Chevigne care, la Washington, conducea misiunea franceză şi Billotte care, la Londra, administra statul-major, cooperarea, legăturile şi înţelegerea nu mi se păreau a fi exemplare. Nici până azi nu ştiu care din trei era cel mai

blamabil... Sau poate mai era un al patrulea? De altfel, asta-i o poveste tare veche şi tare meschină.

Botezată la început Rochambeau, apoi comando franco-american, apoi comandoul numărul patru, unitatea aceasta n-a existat decât în dosarele statului-major. Ca un fetus într-un borcan de formol, trebuie să zacă astăzi pe undeva în arhivele armatei. Destinată să-i regrupeze pe voluntarii din Saint-Pierre, n-a izbutit niciodată să regrupeze pe nimeni. La sosirea noastră, pe la finele lui decembrie 1942, de multă vreme băieţii de vârsta cuvenită se angajaseră pe *Lobelia, Aconit, Rose-lys şi Mimosa*, corvetele de escortă care însoţeau convoaiele în Atlanticul de nord.

În lipsă de recruţi teritoriali, „responsabilii" s-au gândit să încorporeze pe voluntarii francezi locuind în Canada sau refugiaţi în Statele Unite. Dar clienţii nu s-au manifestat niciodată şi, timp de mai bine de două luni, personalul sortit să-i încadreze şi adus cu mare cheltuială de la Londra n-a găsit nimic de încadrat...

Şi chiar de-am fi avut trupe de instruit, alegerea insulei Saint-Pierre ca bază de antrenament era, oricum, o aberaţie. Trebuia să fii sau sadic sau perfect incompetent ca să-ţi treacă prin minte să expui nişte oameni pe una din mările cele mai periculoase din lume şi să-i debarci pe nişte stânci unde până şi cei mai buni marinari evitau să se aventureze, încă de secole.

Bineînţeles, nu existau nici odgoane, nici căngi, nici vapoare, nici specialişti în raiduri de debarcare. Veşnică improvizaţie şi incurie „*a la francaise*" care, după ce cu două secole în urmă contribuise la pierdea unui imperiu, se manifesta cu aceeaşi stupiditate senină pe ultimele pogoane ale acestui imperiu vândut la solduri.

Străin de intrigile şi manevrele administrative, m-am mulţumit ca timp de aproape trei luni să-i ocup pe subofiţeri cu exerciţii extrem de dure şi lipsite de orice concesie: cultură fizică zilnică, după moda englezească, băi în marea plină de bucăţi de gheaţă, unde mă urmau fără prea mare sârg; marşuri forţate prin zăpadă în nişte zile cu viscol când nici câinii nu-şi scoteau botul afară. Mă întovărăşeau şi în lungi partide de vânătoare pe mare, după raţe sălbatice, sau prin insula Anglade, după iepuri.

Ne omoram timpul într-un fel ceva mai puţin prostesc decât o făcusem eu însumi în iarna lui 1940, deşi ocupaţiile noastre nu aveau nimic de-a face cu antrenamentul inteligent şi raţional la care aveam să fiu supus mai târziu, alături de comando-urile engleze. În treacăt, i-am învăţat pe oameni cum să conducă un buldozer, cum să manipuleze o încărcătură de dinamită, ca să pregătească apropierea de un viitor aerodrom de buzunar, cum să se descurce cât mai bine într-o barcă cu motor, să mănânce carne de focă şi să lase Pernod-ul şi molanul pentru Whisky. Whisky-ul de contrabandă se găsea pe

nimic la Saint-Pierre şi era o ocazie unică să-i învăţ cum să le reziste anglo-saxonilor, când ar vrea să-i îmbete criţă. Ţineam mult la ei, deşi ştiam că eu voi face războiul la paraşutişti, iar ei, trupeţi, vărsaţi la infanteria colonială, acolo se vor bate; că niciodată n-aveam să-i conduc la luptă, iar eşecul comandoului numărul patru avea, probabil, să ne separe foarte curând.

Nici nu-mi dădeam seama cât de optimist eram…

La finele lui februarie, în faţa eşecului lor evident şi fără leac, „capetele gânditoare" hotărăsc să ne întoarcem în Statele Unite. Cu câteva zile înainte de plecare, mă rănisem uşor, în timp ce îmbarcam efectele pe o balenieră: lunecând pe grătar, mă lungisem pe fundul vasului şi mă zgâriasem la încheietura mâinii într-un cuţit lăsat pe jos. Cuţitul în cauză slujise la spintecatul morunilor în timpul unei întregi campanii de pescuit. Dacă n-aş fi fost nerod, n-aş fi neglijat tăietura aceea în aparenţă ridicolă şi poate că în felul ăsta n-aş fi stat două luni la Walther Reed, spitalul militar din Washington, epuizat de febră şi torturat de o furunculoză rebelă la toate tratamentele.

Obosit de atâtea injecţii şi sătul de sulfamide la fel de ineficace ca o cauterizare pe un picior de lemn, i-am sugerat medicului chirurg să încerce pur şi simplu o autohemoterapie. Procedeul data din alte vremuri şi n-a părut să-l încânte, dar, ţinând cont de eşecul tratamentelor moderne, până la urmă s-a resemnat. Peste o săptămână, eram din nou pe picioare.

Mă şi vedeam zburând spre Anglia, lăsând departe în urma mea păţaniile din insula Saint-Pierre… Dar, vai! Locotenenţii îşi fac vise, iar statele-majore dispun: la ieşirea din spital, eram afectat la batalionul din Antile în calitate de comandant de companie!

Aproape un milion de francezi din Martinica şi din Guadelupa îşi părăsiseră insulele ca să se angajeze în trupele Franţei Libere. Adunaţi la Fort Dix, în New Jersey, aşteptau oarecum nerăbdători ca cineva să binevoiască a le organiza viaţa. Renard şi subofiţerii veniţi o dată cu noi din Anglia se şi puseseră pe treabă: era ultima afectare cunoscută a comandoului numărul patru… Câţiva ofiţeri şi subofiţeri de rezervă, rezidenţi în Statele Unite, care de mult pierduseră orice contact cu viaţa militară, completau cadrele de instrucţie.

Să instruieşti nişte recruţi pe care nimic în trecutul sau în ascendenţa lor nu-i pregătise pentru exigenţele războiului nu era prea ispititor, dar n-aveam încotro: m-am înhămat fără nici un entuziasm la treaba asta încercând să fac totul cât mai bine cu putinţă.

Subofiţerii mei îşi cunoşteau meseria, iar eu, la rându-mi mă vedeam silit, să învăţ anumite aspecte ale muncii mele pe care le cunoşteam foarte prost.

Eu, care niciodată nu-mi complicasem viaţa cu o organizare cum

scrie la carte, nici nu urmărisem mersul hârţoagelor sau al capcanelor intendenţei, mă vedeam nevoit, *volens nolens*, să sar, întocmai ca micuţul cangur-tată din *Povestirile* lui Kipling: urmărit neobosit de câinele Dingo, n-are nici o clipă de odihnă şi trebuie să sară râuri şi obstacole. El, care n-are decât nişte lăbuţe la început, a fost silit să se obişnuiască. Apoi, funcţia creând organul, labele i s-au alungit, încât a devenit un campion de temut în specialitatea lui.

„Când n-ai ceea ce iubeşti, trebuie să iubeşti ceea ce ai.” Sergentul contabil aflat în subordinea mea era hârşâit cu şicanele administrative, iar administraţia militară, rodată timp de decenii, e la drept vorbind mult mai logică, mai asimilabilă şi mai eficace decât administraţia civilă. Pot spune măcar că în perioada asta am învăţat să organizez un secretariat competent cu elemente şi mijloace mediocre, să verific dintr-o aruncătură de ochi o contabilitate spinoasă şi să rezolv cât am putut mai bine problemele complicate în care se scaldă intendenţa.

Existau, din fericire şi unele compensaţii: aveam jeepul meu personal, pe care-l conduceam în goana mare pe şosea ca şi pe teren accidentat, studiindu-i resursele inepuizabile, ca mai târziu să fac din el o unealtă de război. Învăţam, de asemeni, să cunosc oamenii mai bine: antilezii, copilăroşi şi chinuiţi în acelaşi timp, contestatari şi susceptibili, trec într-o clipă de la cea mai adâncă stare depresivă la exuberanţa cea mai dezlănţuită. Nu se îmblânzeau decât cu condiţia să fii tu însuţi foarte atent la stările lor sufleteşti, foarte nuanţat în păreri, binevoitor fără dulcegărie şi neînduplecat când era vorba de pedeapsă.

În luna august, când i-am părăsit, ştiau să mărşăluiască întocmai ca nişte veterani, să se slujească foarte bine de puşcă şi de mitralieră şi învăţaseră câteva rudimente de tactică. Cât despre a-i învăţa să se târască, să se camufleze şi să-şi ţină gura, nu pe mine mă aşteptaseră ca s-o facă. Dimpotrivă, în materia asta m-au învăţat ei pe mine câte ceva; de la un dulgher din marina Guadelupei am învăţat o mulţime de chichiţe în lucratul lemnului, iar de la bucătarii mei, bucătăria antileză.

Ne-am despărţit cu oarecare tristeţe şi-am păstrat multă vreme la mine în portofel rugăciunile specifice adresate sfinţilor lor, caligrafiate de ei pentru mine pe foiţă: aveau rostul să mă facă invulnerabil, dacă le înghiţeam înainte de-a intra în luptă.

De data asta, Renard, lucrând pentru el, lucra şi pentru mine: bombarda statul-major cu telegrame iritante în care cerea insistent chemarea noastră în Anglia. Pentru osteneală, se alegea cu arestul, dar ideea îşi urma drumul şi, în mijlocul verii lui 1943, am plecat în sfârşit din New York târându-ne ca melcul şi trecând prin Miami,

Brazilia, Dakar şi Marrakech, soseam la Casablanca. L-am lăsat pe Renard la Alger, de unde s-a alăturat diviziei l-a a Franţei Libere. Am întreprins o vânătoare de câteva zile prin oraş, am întâlnit din fericire câţiva vechi camarazi de la Londra, ofiţeri sau secretari la statul-major al aviaţiei şi, mulţumită lor, după două săptămâni de aşteptare, am putut să zbor spre Londra cu un ordin de misiune oarecum discutabil, desigur, cât priveşte obiectul lui, dar deplin autentic cât priveşte parafele oficiale şi cel puţin câteva dintre semnături…

Întors la Londra, fără să pierd un minut, graţie unui bacşiş princiar am fost dus glonţ la statul-major al aviaţiei.

Personalul statului-major nu-i de temut prin nimic altceva decât prin anonimatul său. Foaia de drum semnată „ilizibil" care te expediază la dracu-n praznic e un accident de nereparat. Devenită ordin de misiune, este executorie „pe loc şi fără zăbavă", în virtutea codului militar. O poţi contesta, e dreptul tău reglementar, dar numai după ce ai început să o pui în aplicare. Iar atunci, cel mai adesea, e mai mare daraua decât ocaua.

Când însă dai ochii cu oamenii în cauză, situaţia se schimbă. De un an încoace, am învăţat cum trebuie să te porţi cu personalul în chestiune: funcţionarul, fie el militar sau civil, e înainte de orice conservator. Clientul îi tulbură totdeauna digestia, sau visarea bovină, cuvintele încrucişate sau tricotatul. E foarte legat de plăcerile astea mărunte, iar tu i le dai totdeauna peste cap. Iar când e deranjat, devine agresiv; agresiv, dar nu periculos: reacţionează ca un cotei căruia i-ai luat osul pe care-l rodea.

Trebuie să fii politicos, dar neînduplecat, să-i explici limpede ceea ce doreşti, lăsându-l să adulmece că reaua lui voinţă îi va aduce negreşit necazuri mai devreme sau mai târziu: poate o nouă afectare ce-l va lipsi de micile lui privilegii, sau poate şi asta foarte repede, o să se pomenească cu mutra pocită şi cu biroul vârât în burtă. Nu trebuie să-l laşi să se îndoiască o clipă că, la urma urmei şi fară el eşti în măsură să obţii ceea ce vrei şi că e în interesul lui să nu facă nazuri şi să te ajute.

Întocmai aşa se petrec lucrurile şi cu comandantul personalului de la statul-major al aviaţiei: ca un cocoş pieptos, domneşte peste o ogradă de păsăret care cotcodăceşte în birou. Îl deranjez, se vede cât de colo şi-l dispreţuiesc, simte asta. N-o să mor eu din câteva zile de arest în plus, dacă într-adevăr mă hotărăsc să-i stâlcesc mutra, miroase asta. Cum spunea cu un aer mucalit un vechi prieten de-al meu din Ardeni: „Vezi tu, Edgard, trebuie să fii corect… Eu totdeauna am fost pentru corecţie…" Pedigriul meu îl stinghereşte: statul-major personal al generalului de Gaulle, misiune specială în Franţa, paraşutist, comando…

Năzuros fără motiv la început, devine repede linguşitor şi servil.

Poate că încă mai am prieteni puternici la statul-major personal? Ţine la locul lui, dobitocul.

Obţin afectarea după care am venit: Camberley, care nu-mi place defel, dar unde un batalion de paraşutişti e, pare-se, în formare. În sfârşit, am să mă pot ocupa de lucruri serioase.

Partea a treia
NOVICIATUL ARMELOR

16
CLANUL CÂINILOR CREDINCIOŞI

Camberley nu s-a schimbat: continuă să fie aceeaşi fundătură sinistră. L-am părăsit pe ploaie, în noiembrie anul trecut şi, în crepusculul de septembrie, tot burniţa mă întâmpină.

Cum era şi de aşteptat, batalionul de paraşutişti, dacă pe hârtiile de la Londra există fără putinţă de îndoială, aici nu-i decât în stare de schiţă şi ce schiţă! Două sute de oameni fără o afectare bine precizată, câţiva ofiţeri, puţini la număr, câţiva subofiţeri, fără mare pricepere. Nu-i un spectacol prea entuziasmant. Dar trebuie să fim drepţi: nu toţi oamenii ăştia au avut norocul meu. Evadaţi prin Spania, au fost încarceraţi luni în şir în lagărul de la Miranda, pe care eu m-am mulţumit să-l salut în trecere de la o distanţă destul de mare. Măcinaţi de dizenterie şi de umilirea temniţei, abia acum, de câteva săptămâni, încep să trăiască, de când sunt în Anglia.

Mai întâi trebuie să se aclimatizeze, să-şi recapete forţele şi să-şi redobândească demnitatea. Fizic vorbind, mulţi dintre ei sunt nişte epave, dar nişte epave voluntare pentru trupele aeropurtate. Inutil să-ţi pierzi răbdarea, trebuie să pui problemele în ordine; mai întâi, să faci din ei nişte animale în stare bună; vom vedea, la timpul cuvenit, cum să facem şi oameni. Abia pe urmă va fi momentul să ne înhămăm la treabă adevărată, ca să facem din ei nişte luptători.

Pentru moment, să mănânce pe săturate, să bea cât au chef, să doarmă ca nişte butuci, e tot ce le cer şi începem încetul cu încetul să ne ordonăm viaţa...

În cea mai mare parte, ofiţerii sunt locotenenţi sau sublocotenenţi de rezervă, fără prejudecăţi şi fără morgă, care în scurt timp devin excelenţi camarazi.

Cei câţiva ofiţeri de carieră sunt oarecum derutaţi de eficacitatea noastră leneşă şi de disciplina înţelegătoare pe care o instaurăm fără tam-tam. Oameni simpli şi gradaţi, suntem cu toţii voluntari şi unor voluntari nu le comanzi aşa cum comanzi unei turme. Oamenii noştri sunt nişte oameni liberi şi tocmai în această calitate înţelegem să-i respectăm.

A comanda înseamnă întâi de toate a ţine la cineva, a convinge în

loc de-a constrânge şi, înainte de orice, a da exemplu cu propria-ţi persoană şi propriu-ţi timp; să fii primul la adunarea pe care ai fixat-o tu însuşi; să veghezi la toate amănuntele, în aparenţă neînsemnate, care alcătuiesc viaţa unei trupe fericite; să îndrepţi nedreptăţile: să vezi în fiecare om un companion pe care trebuie să-l ajuţi să se regăsească, să se afirme, să capete încredere în sine şi, mai ales, să-l faci capabil să conteze numai şi numai pe el însuşi.

E, fireşte, mai greu decât să mâni trupele „după modelul prusac", dar eu am teoria mea de cercetaş întârziat. Încă mai sunt plin de lecturile din Kipling şi Jack London, din Bernanos şi Rosny, i-am admirat pe Mermoz şi pe Saint-Exupery... chiar şi mai târziu, când scepticismul va predomina asupra entuziasmului, nu voi putea deveni un cinic, pentru că asta înseamnă, nici mai mult nici mai puţin, să renunţi la a mai fi om. Ştiu ce vreau să fac: vreau să le comand unor oameni liberi, nu unor şerbi, nici unor roboţi. Încă de la început, paraşutiştii Franţei Libere vor fi marcaţi de această disciplină curtenitoare, această încredere oferită şi primită, acest respect reciproc al unor oameni care şi-au ales aceeaşi soartă.

O, mai sunt şi câteva neînţelegeri. Câţiva întârziaţi mintal iau uneori drept slăbiciune ceea ce nu-i decât simplă curtenie şi drept indecizie ceea ce nu-i decât toleranţă. Păcat... Atunci ofiţerul lor îi cheamă deoparte, îşi scoate tunica de *batlle-dress* şi-i pofteşte să facă la fel. Fiecare cu norocul lui. Nu-i foarte ortodox faţă de normele burgheze, dar, după părerea mea, e o metodă excelentă: reinventăm cu acest prilej legea primelor clanuri.

Insolentul care îşi primeşte corecţia îşi dă dintr-o dată seama că nu-i decât un prost lipsit de abilitate... şi un prost care a fost pus la punct. Poate, la alegere, sau să rămână cu tine şi să respecte regulile, sau să-şi ceară mutarea în altă parte. Iar dacă ofiţerul e cel care a încasat-o, atâta pagubă pentru el, înseamnă că nu era în stare de mare lucru şi cere din oficiu să comande în altă parte.

În orice caz, noi niciodată nu vom avea carceră: sau accepţi regula jocului, sau îţi ceri mutarea, uşa e larg deschisă, nimeni nu-i ţinut cu de-a sila.

Îmi amintesc de un conflict între un tânăr ofiţer şi un bătrân sergent-major, foarte bine clădit altminteri şi foarte mulţumit de sine. Ca să facă pe grozavul în faţa trupei, răspundea cu o dezinvoltură cam insolentă la întrebările aspirantului.

Gilles Anspach era pe vremea aceea un tip deşirat, indolent şi îmbrăcat aiurea, încă nesigur pe autoritatea lui şi încă foarte departe de locotenentul perfect ce-avea să devină mai apoi. Mirat de agresivitatea gratuită a subofiţerului, el căruia niciodată nu i-ar fi trecut prin minte să umilească pe cineva, se întoarce spre mine uimit şi descumpănit.

— Ia zi, Thome, ce-i de făcut într-un caz ca ăsta?

— Corecţie, Gilles... Ca de obicei, corecţie.

Şi-l încurajez cu un semn din cap să lovească tare şi fără fasoane. Un K.O. magnific, zău aşa, curat, sobru, indiscutabil, din cele care te obligă să consideri boxul ca fiind cu-adevărat „nobila artă”.

Oamenii, uluiţi se uită fără să le vină să creadă la lunganul de adolescent pe care-l credeau limfatic. După aceea, Gilles n-a mai avut niciodată probleme: a fost de-ajuns, aşa cum era regula la noi, să meargă el cel dintâi acolo unde voia să-şi ducă trupa, iar trupa lui l-a urmat totdeauna cu mare fidelitate.

Oamenii, de-a lungul săptămânilor ce s-au scurs, au dat uitării carcerele spaniole. S-au însănătoşit şi şi-au pierdut înfăţişarea aceea de câine bătut. Încă nu sunt de nestăpânit, dar o să vină curând şi asta. A sosit momentul să fie educaţi un pic.

Până acum ne-am mulţumit să le impunem o educaţie fizică de cincvagenari adolescenţi, ceea ce nu mai e destul de obositor pentru a-i ajuta să fie cuminţi. Le trebuie altceva, o simt prea bine şi ei şi-o vor avea: duc vreo şaizeci dintre ei la prima lor *battle-school*, la paraşutiştii englezi. Doi sublocotenenţi şi doi sergenţi majori ma însoţesc.

Această *battle-school* de la Hardwick este, cu o nuanţă ceva mai gravă, o combinaţie între Inchmery şi Ringway, unde am fost eu însumi educat pe vremuri. Ce bine că m-am străduit să mă menţin în formă încât pot ţine pasul, fără prea mare osteneală, la nivelul instructorilor.

Cat despre ceilalţi, e prima lor surpriză... şi suferă, aşa cum am suferit şi eu pe vremuri.

Pierd toţi foarte repede kilogramele de prisos puse pe ei la Camberley. Sar toţi cu gura că programul ăsta e făcut să-i ucidă şi că viaţa la Miranda era cu mult mai puţin exigentă.

E drept că ritmul care li se impune aici e destul de greu de menţinut. La antrenamentul nemilos cunoscut de mine, experienţa anilor a mai adăugat şi giumbuşlucuri noi, ca, de pildă, să treci un râu înot printre jerbe de apă şi unde de şoc declanşate de mecanisme scufundate în adânc şi toate astea sub tirul razant al mitralierelor ascunse pe maluri.

E vorba de gloanţe adevărate, bineînţeles, dar accidentele sunt rarisime şi, dacă au loc aici, faptul s-ar fi intimidat fără doar şi poate şi în luptă. Antrenamentul ăsta necruţător care stârneşte lacrimile sufletelor duioase a salvat, la urma urmei, multe vieţi, care fără el ar fi pierii în război, lipsite de experienţa reală a focului. Uneori, duritatea spartană e mult mai umană decât mila.

La ieşirea din apă, nici vorbă să se usuce, să bea ceva cald sau

măcar să-şi tragă sufletul. Ceaiul cald e pentru mai târziu, după ce vom fi escaladat, falezele puţin îmbietoare, aflate acolo anume pentru noi. Şi nu ne alegem nici măcar cu un guturai.

Englezii sunt foarte pretenţioşi în privinţa ţinutei impecabile a trupelor lor, încât le pretind oamenilor mei sa fie şi ei impecabili. Englezii sunt lustruiţi şi spilcuiţi şi cu toate că mie, spun drept, nu-mi plac exagerările de natura asta, suntem într-o şcoală englezească, aşa că vor fi mai englezi, decât englezii, dacă e posibil.

Îi adun pe băieţi:

— Vreau să ieşim mai bine decât gazdele noastre în toate cele. Vreau să zic că nu trebuie să le dăm prilej să se ia de noi în nici o privinţă, nici chiar în materie de îmbrăcăminte, care e ceva lipsit de importanţă. Vreau să-i pun la punct din capul locului pe ofiţerii lor, dacă le-ar trece prin minte să ne controleze. Asta-i tot. Nu vă place? Vă înţeleg, dar e o vorbă veche: „Dacă ai intrat în horă, trebuie să joci”. Voi aţi ales să intraţi în horă, aşa că n-aveţi de ales, decât să părăsiţi compania.

Cârtesc, dar fiecare îşi lustruieşte cizmele, îşi aranjează echipamentul, dă luciu armelor. Curând toţi intră în joc şi se iau la întrecere; nici măcar nu mai e nevoie să-i trec în revistă.

În fiecare seară, când ne întoarcem după o zi cum nici un ocnaş n-a cunoscut vreodată, ofiţerul comandant al şcolii ne adună ca să ne comunice programul pe-a doua zi. Băieţii se ţin cu greu să n-adoarmă din picioare, în timp ce majorul ne anunţă cu drăgălăşenie că, pe terenul de paradă, camioanele îi aşteaptă pe cei care ar avea chef să se ducă la dans. Nu vor fi clienţi decât după ce vor trece trei săptămâni.

După trei săptămâni, încep să găsesc gluma asta cam răsuflată şi, la un sfert de oră după ce s-a ordonat ruperea rândurilor, toţi francezii, spălaţi, raşi, cu cravată, puşi la şpiţ, fără o cută la haine, se instalează în camioane.

Obiectiv Chesterfield, o încântătoarea cetate veche din Derbyshire, cu uimitoarea ei turlă de biserică răsucită-n spirală şi *pub*-urile reconfortante, unde-i atât de plăcut să-ţi petreci serile de noiembrie. Până la terminarea stagiului o să ne ducem la dans în fiecare seară: e un pariu faţă de noi înşine. Uimitor e că numai cu cinci ore de somn, după nişte zile care ne-au stors de vlagă, nu simţim la drept vorbind nici o oboseală anormală. La douăzeci de ani, dispui de un potenţial inepuizabil.

Şase săptămâni petrecute la *battle-school* i-au transformat în soldaţi pe foştii „evadaţi din Franţa”. Mai au încă multe de învăţat înainte de-a putea să-i duci să se bată fără să ai conştiinţa încărcată, dar efortul i-a purificat şi şi-au recăpătat o nouă demnitate.

Tot asudând şi trăgând împreună, am învăţat să ne cunoaştem, reguli tacite s-au stabilit, care fac ca semnele exterioare ale disciplinei clasice să fie de prisos, încât atunci când luăm trenul la Chesterfield, ca să ne ducă la Ringway, nimeni nu-şi mai târşeşte paşii, nimeni nu şi-a uitat raniţa, nimeni nu se văicăreşte, totul e cât se poate de limpede. Nici un subofiţer nu răcneşte. Bentiţa brodată purtând pe ea însemnul FRANCE şi cusută pe epoleţii noştri nu mai e sinonimă cu dezordinea, cu indiferenţa şi înfrângerea. Mă simt fericit şi sunt sigur că într-o bună zi băieţii ăştia vor fi la înălţimea celor mai buni ostaşi.

Nimic mai uşor decât să comanzi soldaţi francezi. Şi-mi vine în minte dintr-o dată poemul lui Peguy[52], *Francezii*. La şaisprezece ani, când îl citeam, îi găseam un stil pompieristic, pe când azi, pe peronul acestei gări, aproape că mă mişcă.

Stagiul pentru exerciţii de sărit cu paraşuta, de la Ringway nu mă învaţă cine ştie ce noutăţi. Şi totuşi, aici ca şi în altă parte, experienţa a adus cu ea un spor de supralicitare.

La terminarea antrenamentului la sol, n-am nici o îndoială că a doua zi oamenii mei vor efectua cu bine prima săritură cu paraşuta. Sunt neliniştiţi, iar eu îi liniştesc: să facă întocmai ceea ce au învăţat să facă şi totul va fi foarte bine. „Şmecheriile asta funcţionează întotdeauna”, spunea cu doi ani în urmă instructorul meu de pe vremea aceea.

A doua zi, nu avem avioane...

Suntem duşi foarte departe de aerodrom, pe o pajişte uriaşă. Ne luăm paraşutele dintr-un hangar şi ne înhămăm. În mijlocul pajiştii, cu nacela priponită la sol, un balon captiv îşi leagănă hobanele ţepene. Iată supralicitarea de care vorbeam: să sărim dintr-un balon, asta ne mai lipsea!

O companie canadiană se pregăteşte să sară înaintea noastră. Primii canadieni aterizează fără nici o dificultate, iar eu comentez pentru băieţii mei diferitele faze ale saltului.

Deodată, desigur din motive de pornire prost sincronizată, două paraşute se izbesc în timpul zborului. Cei doi paraşutişti se răsucesc în hamuri: e aşa-numitul twist, torsiunea care înfăşoară în spirală suspantele între ele, având drept punct maxim al amploarei închiderea umbrelelor. Nu-i vorba de torţa romană, care e imparabilă şi mortală; un paraşutist încercat poate totdeauna controla twist-ul, înainte de-a se agrava: manevrează harnaşamentul în sens invers rotaţiei lui şi restabileşte echilibrul.

Dar canadienii sunt la prima lor încercare. Cele două umbrele, necontrolate, se deschid şi se închid alternativ, cu o plesnitură seacă,

---

[52] *Charles Peguy* (1873-1914), scriitor de inspiraţie creştină, socialistă şi patriotică. (N. t.).

asemeni unei velaturi ce se zbate în vânt, fără să se umfle.

Bieţii băieţi nu mai sunt purtaţi spre sol aşa cum trebuie. Sunt crispaţi şi se zdrobesc pe pământ în ţipete. Unul dintre ei, ni se spune, are amândouă picioarele rupte, iar celălalt şi-a fracturat bazinul. Brancardierii îi duc până la ambulanţă, iar paraşutele, lestate cu saci plini de grâne, sunt lăsate întocmai în punctul de cădere, până la venirea anchetatorilor care le vor examina.

Canadienii au terminat de sărit, acum e rândul nostru: mă îndrept spre balon împreună cu alţi trei francezi.

Nacela e o simplă podea găurită în mijloc în formă de pătrat, cu latura cam de cinci picioare, iar o pânză umflată, întinsă pe un cadru de oţel, o mărgineşte. Balustrada asta, înaltă de abia trei picioare, nu-i aici decât cu numele; e mai curând o apărătoare de vânt decât o bară de protecţie.

Ne aşezăm toţi patru, cu picioarele spânzurând în gol, în cele patru puncte cardinale. Deasupra capetelor noastre, pântecul argintat al balonului ne ascunde cerul complet.

Cei trei fac întocmai mişcările executate de mine... de vreme ce sunt veteran! Dar şi pentru mine e ceva nou şi, e nevoie să-mi adun toate forţele ca să mă constrâng să rămân impasibil.

Sper, fără să fiu prea convins, că faţa mea nu-i atât de verde precum cele ale tovarăşilor mei.

Monitorul a îndepărtat pripoanele, balonul se înalţă încet, trăgându-şi firul, ce se desfăşoară de pe un mosor uriaş de la sol. În afară de scâncetul vântului care suflă în hobane, liniştea-i deplină... o adevărată tăcere de moarte.

Firul se desfăşoară, iar noi urcăm încetişor... Tare încet... până la şase sute de picioare. Prin trapa prin care vântul pătrunde, vedem cum pădurile şi fâneţele se micşorează, hangarul nu-i mai mare acum decât o cabină de plajă, iar cele două paraşute ale accidentaţilor sunt nişte cârpe jalnice pe care privirile noastre le evită, dar de la care nu ne putem lua ochii.

Am tot timpul să mă gândesc la îndrăzneala absurdă care m-a făcut să-mi aleg soarta asta jalnică. Mi-e teamă, îmi vine să-mi slobod băşica, îmi vine să vărs, îmi vine să urlu. Ca totdeauna, spaima de-a sări în gol mă împietreşte şi cu atât mai mult acum, după accidentul pe care l-am avut în Franţa, gândul la contactul cu pământul mă sperie, îmi jurasem să nu mă gândesc tocmai astăzi la asta şi izbutisem, dar căderea celor doi canadieni ne-a întors pe dos pe toţi. Aş fi vrut să fi murit.

Firul s-a întins, balonul rămâne nemişcat.

— *Prepare for action number one!* Lumină roşie... Lumină verde...

— *Go!*

Am sărit... Săritura din avion e o plăcere, în comparaţie cu

nesfârşita cădere în care plonjez: când ieşi din avion, mişcarea elicei şi vântul cursei accelerează, ajutând-o, desfăşurarea pânzei. Nimic din toate astea în cazul balonului, nimic care să reducă, fie numai şi cu un sfert de secundă, groaza aşteptării. E căderea cea mai lungă, cea mai disperată, executarea celui mai împotriva firii act din câte se află şi prin care am trecut.

Zdrup!

Uf!… A mers şi de data asta.

Sunt un pic cam prea contractat în clipa aterizării, apoi mă destind automat, ca să mă rostogolesc pe partea dreaptă, fără urmă de frică.

În timpul următoarelor sărituri, mă voi gândi din ce în ce mai puţin că într-o noapte cu ghinion mi-am spart craniul. Până la urmă nu m-am mai gândit deloc. La fiecare salt următor va fi cu ceva mai puţin dificil… dar cu-atât de puţin!

De cum ating pământul, băieţii se poartă în două feluri: unii sunt calmi, îşi împăturesc grijuliu paraşutele, o duc fără grabă la camion, apoi se duc să se încălzească cu o ceaşcă de ceai, fără vorbă, ca nişte buni lucrători. Dintre aceştia îmi voi alege totdeauna oamenii pe care-i voi conduce în Franţa.

Ceilalţi sunt surescitaţi, râd fără motiv şi-şi povestesc impresiile, convinşi c-au făcut o ispravă. Pentru mine nu prezintă nici un interes, doar dacă experienţa şi timpul îi va schimba. Nu-mi plac nici vorbăria, nici exuberanţa, care maschează totdeauna absenţa curajului adevărat, a simţului măsurii şi a adevăratului sânge-rece.

Un paraşutist trebuie să fie exact contrariul unui saltimbanc.

17
SPECIAL AIR SERVCE

Opt sărituri reglementare ca să fii brevetat, iar instructorii le înmânează oamenilor mei insigna de argint care le va împodobi bereta. Opt sărituri, nu-i mare lucru, dar e o experienţă care lasă urme într-o viaţă. Dacă nu eşti de-a dreptul dobitoc ori total inconştient, te învaţă să-ţi recunoşti limitele şi să fii modest.

Încă din primele zile ale lui decembrie, ne întoarcem la Camberley. Deosebirea dintre paraşutiştii brevetaţi şi noii-veniţi care continuă să debarce din Spania şi Africa de Nord sare în ochi până şi celor mai puţin avizaţi. Primii au uşurinţă în mişcări ca de sportivi; siguri pe ei, unii sunt ispitiţi cam prea mult „să pună-n mişcare angrenajele”. Va trebui să bag de seamă şi să corectez această vanitate de parvenit. Ceilalţi seamănă cu recruţii pe care-i primeam noi, pe vremuri, în vechiul meu regiment: nişte plugari îmbrăcaţi ca de duminică în uniformele lor nou-nouţe. Nu trebuie să ne batem capul prea mult. Peste câteva luni vor fi toţi la fel, musculoşi, sprinteni, liniştiţi cât priveşte valoarea proprie şi conştienţi de demnitatea lor.

Acum, după ce ne-am obişnuit cu rigoarea eficace a unităţilor engleze, Camberley, cu vesela lui dezordine *a la francaise*, ni se pare o ţară străină.

Câteva sute de noi voluntari au completat efectivele, instalarea lor e inadecvată, cei de la comandament sunt depăşiţi, nimeni nu mai ştie de ce răspunde. Şefii de batalion se succed ca să preia comanda unei unităţi neîncheg ate, ce nu are încă nici un nume şi din care abia jumătate e alcătuită din paraşutişti nou instruiţi. După ce stau câteva săptămâni aici şi sunt gata-gata, să se-aleagă cu un infarct sau cu o depresiune nervoasă, se retrag spre birourile din Londra, lăsând îndărătul lor dezordine şi mai mare.

De Gaulle se opune, pare-se, ca francezii să fie integraţi în unităţi britanice, încât tratativele franco-engleze nu se mai sfârşesc, purtate între incapabili de ambele părţi. Iar noi, noi vrem mai cu seamă să ne antrenăm şi să învăţăm să ne batem. Asta ne-a adus aici şi nu *Apelul din 18 iunie* pe care nimeni nu l-a auzit şi nici ambiţiile politice. Cei roşi de ambiţie politică stau la adăpost în birourile lor şi-şi rezervă preţioasa persoană pentru a se înfrupta, mâine, din deliciile puterii. Treaba lor, fiecare cu vocaţia lui. Dar atunci să nu se amestece în viaţa noastră! Chiar şi de-ar fi să dezertăm din Forţele Franceze Libere, vrem să ne batem, fie că asta ar avea loc încadraţi într-o brigadă engleză, fie constituiţi în unităţi autonome... fie înfrăţiţi cu diavolul.

Protocolul acordurilor diplomatice, subtilele şi deşartele argumentări birocratice, valsul plin de ezitări al aliaţilor rău aliaţi, mezaliaţi, ieşirile paranoice, toate astea ne sunt cât se poate de străine şi nici nu vrem să ştim nimic despre ele. Cei mai abili dintre noi la felul ăsta de jocuri sunt delegaţi de către ceilalţi să facă presiuni pe lângă statele-majore, să le forţeze mâna unora, să-i convingă pe alţii, să-i ameninţe pe ceilalţi cu o rebeliune ori o dezertare colectivă.

Cei de sus cedează şi obţinem în sfârşit ceea ce-am pretins: crearea a două batalioane sub comandament francez, dar organic integrate unei brigăzi engleze, foarte specială SAS *brigade*[53] aflată sub comandamentul general al *TAP*[54]-urilor britanice.

Pentru că negocierile şi subtilităţile dialectice n-au fost niciodată specialitatea mea, las pe seama camarazilor aleşi grija de-a duce la bun sfârşit afacerile noastre. Alături de vreo alţi şase ofiţeri şi o sută de oameni de trupă, acceptăm o propunere de-a englezilor pentru un stagiu de şase săptămâni într-o şcoală de comandouri.

Scoţia în luna decembrie… trebuie să-ţi placă aşa ceva… Dar în sfârşit, facem ceva, învăţăm trucuri noi, ne jucăm după pofta inimii cu tot felul de explozive, învăţăm să neutralizăm minele, să tragem folos de pe urma unei ambuscade reuşite, să ne deplasăm fără zgomot, să ne contopim cu natura, să supravieţuim fără raţii alimentare, să sabotăm căile ferate, să scoatem maximum de randament de pe urma jeepurilor de luptă şi chiar să şi tragem cu arcul!

Jeepul e o armă teribil de eficace în mâna unor specialişti: două mitraliere de avion instalate pe capotă curăţă un sector de optzeci de grade, cu un debit de o mie şase sute de gloanţe pe minut; în spate, o mitralieră grea montată pe pivot poate opera în toate direcţiile sau poate servi pentru tragerea antiaeriană. Iar în remorcă, poţi îmbarca un aruncător de optzeci şi unu de milimetri… E o bază de foc mobilă, infinit mai suplă, mai puţin vulnerabilă şi cu mult mai de temut decât orice automitralieră. Dacă dispui de un şofer priceput şi doi servanţi bine antrenaţi, îţi poţi îngădui orice. Multe convoaie germane din Franţa vor face această fatală experienţă pe pielea lor. Patru jeepuri ivite din pământ vor ajunge din urmă, mergând cu o sută la oră, un convoi ce nu se aştepta la nimic, scuipând foc pe toate gurile, apoi dispărând pe primul drumeag ascuns de malurile lui înalte şi lăsând în urmă un adevărat măcel cuprins de flăcări. Susţinute până la pământ de patru paraşute, jeepurile devin operaţionale la douăzeci de minute după ce aterizează, se pot ascunde peste tot, pot străbate, practic, orice fel de teren, fără să pretindă deloc o întreţinere complicată: adevărate catârce, din care s-ar fi putut alcătui o întreagă cavalerie

---

[53] *Special air service brigade.* Brigada comandourilor de paraşutişti. (N. a.).

[54] Trupe aeropurtate. (N. t.).

infernală.

Dacă Înaltul Comandament ar fi avut mai multă îndrăzneală, toţi paraşutiştii ar fi trebuit să fie motorizaţi pe jeepuri. Dar vai e vorba de-un material costisitor, pe cât se pare şi numai câţiva tineri ofiţeri de trupă sunt convinşi de uluitoarele lor posibilităţi.

În timp ce noi ne instruim, Statele-Majore discută.

În sfârşit, în ajunul Crăciunului din 1943, toţi francezii sunt transferaţi în Scoţia. Şi totuşi, încă nimic nu e definitiv tranşat. Repartizaţi în cazărmi improvizate, cei vreo şase sute de voluntari, încadraţi la întâmplare, sunt dispersaţi în cele patru colţuri ale aceluiaşi comitat, fără ca cineva, fie el şi profet, să poată cunoaşte structura viitoarelor două batalioane.

Ca treaba să fie „mai serioasă”, batalioanele iniţiale sunt rebotezate regimente, al doilea, pe care-l comandă Bourgoin şi al treilea, de sub ordinele lui Château-Jobert.

Afectat celui de-al doilea, aparţin în principiu unei companii nebuloase, comandată de Moreau, un ofiţer de carieră care are despre meşteşugul armelor idei diametral opuse ideilor mele: răcneşte tot timpul, e grosolan, vulgar şi se poartă cu oamenii de parcă ar fi vite. Îşi închipuie că e un strateg, când de fapt e o nulitate meschină. Cu părul ras nemţeşte, cu gura lui urâtă şi vocabularul de soldăţoi îmi displace de cum îl văd. La a doua întâlnire mă dezgustă de-a binelea, iar la a treia ne încăieram...

În sfârşit, cel puţin aşa sună eufemismul ce desemnează situaţia...

Păcat mai curând pentru el. Două săptămâni de arest sever pentru mine. Două săptămâni de vacanţă, la drept vorbind. Nu-i plătită prea scump plăcerea de-a te destinde.

Incidentul îmi îngăduie să descopăr că sunt departe de-al simpatiza pe Bourgoin, a cărui nehotărâre cronică mă descumpăneşte. Ştia că avem dreptate şi totuşi a pus capăt diferendului în felul lui Pilat, adică în felul cel mai puţin complicat pentru el. Şi totuşi, la început îi fusesem favorabil. Atâta pagubă! „Dacă prietenul tău te înşală odată, e vina lui. Dacă te înşală de două ori, e vina ta: n-ar mai fi trebuit să fie pentru tine un prieten”, aşa glăsuieşte proverbul arab.

Bourgoin m-a înşelat şi nu mai am nici un chef să slujesc unitatea lui. Există un loc în regimentul al treilea, la comanda celei de-a doua companii. Îl cer şi-l obţin.

La începutul lui ianuarie 1944, în sfârşit mă simt în apele mele. Ca şi cele două regimente de altfel, care-şi au tabăra la Auchinleck, unde începe să se organizeze o viaţă oarecum normală.

O companie, sau *squadron*, se împarte în două *troops*, comandate fiecare de câte un locotenent. Fiecare *troop* e alcătuit din patru *sticks*:

stick-ul numărul unu direct sub ordinele şefului de *troop*, celelalte trei sub ordinele adjuncţilor lui, sublocotenenţi sau locotenenţi recent promovaţi. Un *stick* are între cincisprezece şi douăzeci de oameni, inclusiv şeful de *stick* şi subofiţerul lui adjunct.

În fruntea companiei, un căpitan sau un comandant de batalion comandă stick-ul lui: un radiotelegrafist, un om care codifică mesajele, agenţi de legătură şi grup de protecţie pe lângă cele două mortiere de optzeci şi unu de milimetri. În afară de radiotelegrafist, toţi oamenii companiei se pot schimba între ei şi ştiu să folosească toate armele colective sau individuale, inclusiv cele germane.

Armamentul e acelaşi ca în toate armele din vremea aceea: carabină automată sau mitralieră, plus un pumnal scurt şi lat şi un pistol Colt 45 pentru fiecare, o puşcă mitralieră Bren cu doi servanţi; eventual un trăgător de elită având puşcă cu lunetă, completează arsenalul *stick*-ului.

Într-o raniţă, fiecare îşi îndeasă atâta explozibil cât crede c-o să poată duce, atâtea grenade cât pofteşte, câteva cutii de detonatoare, un mosor de bandă detonatoare şi, alese pe sprânceană, aşa numitele *booby traps.*

Era cât pe ce să uit esenţialul: aşa-zisele *Gammon bombs*. E o maşinărie derizorie în aparenţă, un fel de mic săculeţ negru din împletitură elastică, ce-ar putea fi confundat cu o poşetă de femeie, când se duce seara la o petrecere. Numai că în săculeţul ăsta n-o să găseşti nici pudrieră, nici pufuleţ, nici accesorii de înfrumuseţare. Burduşit de vreo două-trei livre de *plastic high explosive*, nici o şenilă de tanc şi, practic, nici un blindaj nu-i rezistă. În plastic se poate amesteca şi *thermite* şi-atunci tancul inamic va arde ca o căpiţă de paie.

Iniţial, încărcăturile *Gammon* se foloseau numai pentru distrugerea blindatelor. Mai târziu, după ce-i vom fi cunoscut mai bine pe nazişti, după ce vom fi descoperit trupurile torturate ale camarazilor noştri asasinaţi, aveam să devenim şi noi, la rândul nostru, necruţători. Vom prefera să ucidem fără nici o remuşcare decât să luăm prizonieri.

Încărcăturile *Gammon* vor deveni atunci maşini infernale, bucşite de lanţuri de bicicletă, de gloanţe de colt ori de buloane. Le vom folosi şi pentru tancuri şi pentru infanterie. Hăcuie sau sfâşie totul pe o rază de douăzeci de metri; colete expres pentru infern, îşi culcă la pământ victimele cu zecile. Pe deasupra, explozia lor e întru totul asemănătoare celei a obuzului de mortier şi totdeauna i-am văzut pe nemţi că se înşală, închipuindu-şi că sunt atacaţi de forţe dispunând de armament greu, când în realitate era vorba de-o mână de oameni.

SAS brigade de care aparţineam a luat naştere în deşertul Libiei, datorită lui David Stirling, un mare senior scoţian, a cărui familie deţine de secole comitatul cu acelaşi nume. A părăsit Sandhurst,

şcoala militară britanică, având nişte note mai rău decât proaste, spune-se. Ţăran şi vânător şi el, strategia foştilor care se joacă întruna de-a bătălia de la Waterloo n-a reuşit să-l entuziasmeze şi, în Libia, cu o mână de jeepuri înarmate şi conduse de câteva zeci de paraşutişti încercaţi, a reuşit să facă nişte raiduri senzaţionale în spatele trupelor germane.

Oamenii din Special Air Service, dintre care mulţi erau francezi, au ajuns nişte combatanţi legendari. Invizibili şi necruţători, i-au costat scump pe cei din *Afrika Korps* al lui Rommel. Înaintaşii noştri invocă totdeauna, ca pe nişte clasici ai genului, operaţiile de pe aerodroamele libiene: la sfârşitul unui raid fantastic, de cinci sute kilometri în plin deşert, soseau în toiul nopţii, îşi depuneau încărcăturile explozive pe avioanele parcate, pe rezervoare de benzină, în depozitele de muniţii, fără a alertă santinelele şi, cu rare excepţii când se lăsa cu schimburi de focuri, plecau precum veniseră. La douăzeci de minute după plecarea lor, exploziile cu întârziere îşi începeau ravagiile: avioanele de vânătoare, bombardiere, benzină, exploziv şi bombe săreau în aer într-un tunet de apocalips.

Câţiva supravieţuitori se află printre noi de câteva săptămâni. Le-au adus francezilor o reputaţie indiscutabila de oameni serioşi, curajoşi şi plini de eficacitate. Datorită lor, englezii ne-au integrat fără să cârtească în prestigioasa lor unitate.

Trupele aeropurtate engleze sunt considerate o elită de cohorte ieşite din comun, iar *SAS brigade* drept o elită a acestei elite! Câtă onoare să fi fost admişi în acest club foarte închis.

Acum, nu ne mai rămâne decât să nu ne facem de râs.

Văzându-i pe cei din noua mea companie, n-ai zice deloc că ai de-a face cu nişte campioni: foarte puţine gabarite mari, atât de frecvent întâlnite, de pildă, în rândurile americanilor aceleiaşi arme. Unii au chiar o înfăţişare jalnică, iar statisticile oficiale de după război dovedesc că cel puţin o treime din efectiv ar fi fost reformată într-o armată normală, pe timp de pace.

Marea majoritate dintre ei, tocmai asta e, că nu-i… majoră. Mulţi mulatri din Algeria şi Tunisia, câţiva basci, câţiva bretoni, câţiva locuitori din Ardeni, câţiva alsacieni, loreni şi-o mână de parizieni. Cât despre originea lor socială, e o amestecătură pe cinste: studenţi cu studiile întrerupte, muncitori din Belleville, pescari din Socoa, funcţionari de la căile ferate, funcţionari de bancă, foşti mateloţi în marina comercială, cultivatori din Lorena, ţărani din Vannetais şi câţiva ciobani corsicani…

Ce i-a îndemnat să vină în Anglia? Gustul pentru aventură? Ura faţă de ocupanţi? Idealul unor oameni liberi? Câte un pic din toate astea, fără îndoială, în proporţii ce diferă de la individ la individ. Mulţi dintre

ei n-au sărit niciodată cu paraşuta şi, în afară de câteva excepţii, nici unul nu s-a luptat vreodată. Nu au în comun decât bunăvoinţă şi, desigur, curajul, de vreme ce se afla aici prin propria lor alegere.

Troop-a pe care urmează s-o comand nu are încă efectivul complet. O voi întări mai târziu cu cei mai tineri dintre recruţii ce continuă să ne sosească.

Pierre Sicaud, comandantul meu de companie, e administratorul teritoriilor franceze de peste mare. Breton de origine, e clădit ca un dulap normand. E cu doisprezece ani mai mare decât mine. Forţa lui fizică impresionează pe toată lumea şi toţi îl consideră un ofiţer bun.

Primele minute din timpul primei noastre întâlniri se desfăşoară într-o rezervă politicoasă, căci mi-a ajuns la urechi din diverse surse că îşi propusese să-l „strunească pe tânărul Thome”. E un punct ce trebuie clarificat de urgenţă şi-l întreb fără ocolişuri:

— Vreţi să mă struniţi, pe cât se pare. Şi pentru ce?

Sicaud rămâne uluit, dar ne plăcem unul pe altul. Râde şi ne explicăm: cele spuse mie de bunii şi drăguţii mei camarazi nu sunt cuvintele lui. A precizat numai că nu se va lăsa tratat aşa cum am procedat cu Moreau. La asta n-am nici o obiecţie: întâi de toate că el nu e Moreau şi-apoi nu există nici un motiv *a priori* ca noi doi să nu ne înţelegem. E loial el însuşi şi poate conta pe propria mea loialitate. Va avea în mine un secund fără probleme.

Îi cer numai de la bun început să stabilească raporturile noastre cu o mare precizie. El comandă compania, e căpitan, iar eu sunt locotenent. E în firea lucrurilor ca eu să-i dau ascultare şi sunt foarte hotărât s-o fac. Dar nu asculţi aşa cum trebuie de cineva decât dacă ai încredere în el, aşa că asta e treaba lui, să nu-mi dezamăgească încrederea pe care cu bună-credinţă şi fără nici o limită i-o acord încă de pe acum. O ultimă precizare: înţeleg să fiu stăpân în propria mea dugheană şi să conduc *troop*-a cum voi socoti de cuviinţă.

Am făcut târgul. Pierre Sicaud îmi va lăsa într-adevăr, totdeauna o libertate totală şi vom străbate toţi anii războiului împreună, fără să avem vreodată nici o discuţie. Am pecetluit în ziua aceea o prietenie care ţine şi astăzi.

O dată pusă la punct problema asta, mă ocup de sublocotenenţii mei. Nu-i cunosc deloc. Gilles Anspach are vârsta mea; ceilalţi doi, Gourko şi Puydupin, sunt cu câţiva ani mai mare decât mine.

Le expun în câteva cuvinte cum cred că trebuie să fie raporturile dintre noi: amândoi au fost brevetaţi de curând la Ringway şi n-au nici o idee precisă despre rolul comandourilor paraşutiste; eu însă am şi încă foarte precisă. Mă voi ocupa personal de antrenamentul celor din *troop*. Lor nu le rămâne decât să se instruiască în acelaşi timp cu oamenii lor. Cu timpul, sper să învăţăm sa ne cunoaştem şi să ne stimăm. Întâmplarea a făcut să ne îmbarcăm pe acelaşi vapor, dar e

foarte limpede că un vas nu poate avea decât un singur comandant. Nu ştiu ce cred ei despre mine, dar eu încă nu cred nimic despre ei; vom vedea la lucru dacă ne putem înţelege.

— În ceea ce mă priveşte, le spun, sunt foarte hotărât sa ne înţelegem. Vom face bilanţul peste câteva săptămâni. Asta-i tot pentru astăzi. Duceţi-vă şi ocupaţi-vă fiecare de *stick*-ul vostru. Mâine dimineaţă la ora şase întâlnire pentru şedinţa de educaţie fizică; pe urmă duş şi micul dejun. La ora zece, am să vă văd împreună cu oamenii voştri, ca să facem cunoştinţă… ori, măcar să începem să facem cunoştinţă.

„Centuria" mea e imaginea fidelă a companiei, a carei jumătate o constituie. Fidelă? Nu tocmai: dintre toţi eu i-am moştenit pe cei mai tineri şi asta numai datorită întâmplării, dar faptul îmi convine de minune. E mult mai uşor să-l înveţi trucuri noi pe un mânz decât să dezveţi un cal bătrân de năravurile lui rele. Cu cât ştiu mai puţin, cu atât mai bine, raporturile noastre se vor simplifica în. Aceeaşi măsură.

Ne cercetăm în timp ce ei se instalează în sala de instrucţie. Îmi închipui exact cam ce trebuie să gândească despre mine: „Ăsta-i noul îmblânzitor?… Pe semne că zâmbeşte doar în zilele de sărbătoare. Se spune că-i rău ca un dulău… A fost în misiune în Franţa… Şi-a căzut în cap… Eşti nebun, e de vârsta noastră!… Se spune că-i prost ca noaptea… Se spune că-i un tip şic…"

Îi cercetez cu de-amănuntul ca să-i pot recunoaşte, mi-am petrecut ziua de ieri cercetându-le antecedentele şi privindu-le fotografiile.

Sunt printre ei şi nişte fenomene: Philippe Dubosc, cincisprezece ani, dar care se jură că are optsprezece, familie normandă de forestieri înstăriţi, greutate mijlocie şi nişte ochi albaştri de-o falsă candoare sub chica lui creaţă de tăuraş. Şi-a părăsit familia lăsând o scrisoare de scuze pentru giuvaerurile „împrumutate" de la mama lui, în chip de parale.

Louis Bellon, optsprezece ani şi el, de vreme ce e vârsta legală ce-ţi îngăduie să te angajezi. Numai că în urmă cu un an nu avea decât cincisprezece şi-şi termina „prima" clasă la liceul din Sfax!

Pantalacci, un corsican bâlbâit cu accent din Bastia, pieptul scobit şi înfăţişarea de clovn trist. Are douăzeci de ani şi pare de treizeci; faţă de cei cu care e în cameră, susţine teorii antimilitariste. Totdeauna am să mă minunez cum se poate ţine pe picioare fără să aibă nevoie de cârje; în luptele corp la corp, se va dovedi încă şi mai uimitor, doborând SS-iştii cu aerul că-şi cere scuze şi la fel de calm de parcă ar fi la standul de tir: „Dddomnule locoten… nnent… în… în… m-ar fi secerr… rat, ticălosul, ddd-ar fi fost mai iu… iu… iute!"

Îl recunosc în trecere pe Uranga, un pescar din Saint-Jean-de-Luz, jucător de pelotă şi microbist de rugbi. S-a aşezat în ultimul rând, ca un elev prost, dar foarte cuminte, lângă Domingo, complicele lui de

toate zilele. Au crăpat de foame împreună în carcerele spaniole; Domingo mai ales, magnific luptător la categorie mijlocie mi s-a spus şi campion al Franţei militare.

Hârşâitul picioarelor se potoleşte, şuşotelile au încetat. Putem începe.

— Bun!... Sunt convins că v-aţi interesat despre mine la plantoanele birourilor şi la Radio-bucătărie. Cum n-am intenţia să vă povestesc viaţa mea, înseamnă că mă cunoaşteţi la fel de prost pe cât vă cunosc şi eu. Pentru moment n-are nici o importanţă, avem o veşnicie în faţa noastră.

Meseria mea e să vă învăţ cum să vă bateţi şi, în domeniul ăsta, vă promit că o să vă învăţ tot ce ştiu şi eu. O să iasă untul din voi, aşa cum a ieşit şi din mine. O să simţiţi că vă daţi sufletul, aşa cum mi s-a întâmplat şi mie, iar în unele zile o să regretaţi că n-aţi ales intendenţa sau trenurile militare. N-are a face, o să vă obişnuiţi. Tot ce vă cer e să faceţi exact ce-o să fac şi eu. O să săriţi cu paraşuta după ce-o să sar eu, o să treceţi pe-acolo pe unde o să trec şi eu. O să faceţi în toate şi totdeauna exact ca şi mine... Şi chiar mai bine, dacă va fi cu putinţă.

Anul ’44 începe. Nu trebuie să fii ghicitor ca să ştii ca, înainte de-a se sfârşi, ne vom bate în Franţa. Îmi trebuie şase luni ca să fac din voi nişte paraşutişti cum scrie la carte. Şase luni zi şi... noapte.

Nu vreau să comand nici ucigaşi, nici amatori. Vreau sa conduc la luptă în Franţa nişte soldaţi fără cusur. De va fi cu putinţă, nişte cavaleri sau şi mai bine, nişte seniori. Calităţile astea există în voi în stare latentă, chiar dacă voi n-o ştiţi. Aţi ales să vă bateţi în loc să staţi resemnaţi şi tocmai asta-i trăsătura esenţială prin care un senior se deosebeşte de un sclav.

Nu citesc nici un fel de mirare pe tinerele chipuri din faţa mea. Concepţiile mele despre război sunt întocmai aceleaşi ca şi ale băieţilor pe care-i voi comanda.

— Şi încă ceva: noi nu vom avea închisoare. Ori respectaţi regulile jocului, ori plecaţi. După cum nici nu voi trece în revistă echipamentul: armele voastre sunt uneltele de care vă veţi sluji, iar un luptător bun n-are nevoie ca un altul să se ocupe de întreţinerea uneltelor lui.

Dacă din întâmplare hotărârile mele vi se vor părea uneori nedrepte sau arbitrare, dacă vă veţi socoti jigniţi sau maltrataţi, vă poftesc să mi-o spuneţi pe loc. Iar dacă nu izbutesc să vă conving de contrariul şi vă mistuie o sete de nestins să-mi pociţi mutra, vă stau la dispoziţie. Am încercat şi eu adesea asemenea sentimente... nu trebuie să ţi le înăbuşi. Întrebări? Nimic? Perfect. Sunteţi la dispoziţia şefilor *stick*-urilor. Camerele voastre put ca nişte cocine. Aveţi ziua de azi la dispoziţie să faceţi ordine şi curăţenie. Pantalacci, ai părul tuns aşa cum purtau artiştii înainte de celălalt război, să-i spui frizerului şi

ţi-l scurteze binişor, îţi schimbi şi cămaşa şi, cu ocazia asta, faci şi un duş, apoi îţi schimbi şi şosetele.

Mâine, educaţie fizică la aceeaşi oră ca şi astăzi. Numai că va fi ceva mai greu decât azi. După micul dejun, trec să vă inspectez camerele. Pe urmă ne întâlnim tot nici şi-am să vă vorbesc despre antrenamentul vostru.

Mâine după-amiază o să aveţi liber, de vreme ce-i Sâmbătă... se dau şi permisii pentru cei interesaţi, până luni dimineaţă. Încă un amănunt: permisiile veniţi să le luaţi de la mine de la birou. Aveţi grijă ca uniformele să vă fie fără cusur. Nu vreau ca pentru scoţieni, francez să fie sinonim cu păduchios. Astea fiind zise, spor la treabă! Şi băieţii o şterg afară, ca nişte căţelandri pe care i-am ţinut prea mult în lanţ.

Chiar de luni, trecem la programul pe care-l vom urma trei luni în şir.

A trebuit să redistribui oamenii în *stick*-uri, ca să-i despart pe corsicani, care, cu de la ei putere, stăteau şi în acelaşi dormitor.

— Nu vă convine? Atunci gata, în altă parte! Ba da? Atunci rămâneţi cu mine.

Şi nu-i nici unul care să plece.

Gilles Anspach i-a dus la Ringway pe cei douăzeci de începători care nu aveau încă brevetul şi, de cum se întorc, ne punem pe treabă. Ziua începe printr-o mărşăluire de zece kilometri în ritm de cros prin ţinut, precedată, pentru încălzire, de-o jumătate de oră de educaţie fizică. Duş, *breakfast* şi, de la ora 9 la 12, instrucţie teoretică.

După-amiaza e consacrată aplicaţiilor practice la cele expuse teoretic, dimineaţa: tir, dacă a fost vorba de o lecţie despre armament; aruncări de explozibil, dacă despre explozibil a fost vorba; orientare după busolă şi harta pentru lecţiile de orientare; ambuscade pentru ilustrarea orelor de tactică.

„Arta militară e o artă simplă, numai aplicaţie”, spunea Napoleon.

Din punct de vedere intelectual, băieţii mei sunt mai puţin înarmaţi decât erau un Hoche, sau Murat, sau Lefebre. N-am ambiţia să fac din ei nişte generali, dar vreau să dobândească toate cunoştinţele utile unui ofiţer mijlociu.

Îi elimin fără cruţare pe leneşi, pe incapabili şi pe fanfaroni.

Organizăm mari jocuri în care jumătate, din *troop* o atacă pe cealaltă, turniruri de *close-combat*, raiduri de o săptămână pe înălţimile Scoţiei, unde trebuie să-ţi duci zilele fără raţii alimentare, să dormi noaptea sub cerul liber, să traversezi râurile pe poduri improvizate de frânghie, să mărşăluieşti patruzeci de kilometri ducând o greutate de patruzeci de livre, să escaladezi faleze, să coborî în prăpăstii, să-ţi strângi cureaua... şi să-ţi păstrezi zâmbetul pe buze.

După un trimestru, trupa mea de la început, a deveni o echipă. „Cercetaşii lui Thome”, zic gurile rele. Dar cercetaşilor puţin le pasă. Sunt politicoşi, dar pocnesc nemilos şi sunt uniţi ca membrii aceluiaşi clan.

Sunt altfel decât ceilalţi... oarecum ca nişte călugări-soldaţi. Cel puţin cinci zile pe săptămână: week-end-urile sunt în întregime libere. Ne întâlnim uneori cu toţii la bal sau la piscină, la pub sau la patinoar, iar când e vorba de încăierările acelea fără motiv împotriva americanilor şi de partea englezilor, împotriva englezilor alături de canadieni, împotriva australienilor alături de toată lumea, arătăm că ştim să ieşim din încurcătură.

A sosit momentul să trecem la o viteză superioară. Băieţii au acum destulă încredere în mine ca să considere normale hotărârile ieşite din comun pe care le iau şi pe deasupra, să nu tolereze ca cei străini de *tropp*-a noastră, fie şi într-un mod timid, să-i pună la îndoială reglementaritatea.

Îi adun pentru un *briefing*[55].

— Astăzi, iepuraşilor, o să trecem la dificultăţi ceva mai mari. Nu sunteţi buni de nimic şi nici un caporal italian n-ar vrea să vă ia drept auxiliari în grupa lui de luptă. Dar o să încercăm totuşi să vă dăm câteva şanse suplimentare de supravieţuire... de cumva comandamentul e îndeajuns de smintit ca să-şi închipuie că vă poate trimite la război. Tot ce-aţi învăţat să faceţi ziua, o să faceţi numai noaptea. O să dormim ziua, o să luăm masa de seară împreună cu restul regimentului. Apoi veţi avea doua ore de teorie, după care ne petrecem noaptea afară.

V-am învăţat să vă orientaţi corect după busolă, ziua; acum o să învăţaţi să faceţi acelaşi lucru noaptea şi să va orientaţi şi după stele. Abia acum începe adevăratul vostru antrenament, pentru că nouă ni se va pretinde să ne batem mai cu seamă noaptea: vom fi paraşutaţi noaptea, în spatele liniilor germane. Poate că ne vom vedea puşi în situaţia să ne batem de cum vom atinge pământul şi-atunci Dumnezeu cu mila. Şi chiar dacă una ca asta nu ni se va întâmpla, tot vom fi nevoiţi să mărşăluim noaptea, ca să ieşim din zona, de aterizare. Cele mai multe lovituri le vom da în timpul nopţii; ne vom ascunde prin păduri. A trăi noaptea, trebuie să devină a doua voastră natură, iar pădurea mediul vostru preferat.

Vom ataca de preferinţă noaptea. Va trebui să ne apropiem cât mai mult de adversar, ca vânători de fiare sălbatice şi să tragem în el de la o distanţă de la care l-am putea atinge chiar şi cu mâna, pentru că nu

[55] Expunere concisă cu scopul instruirii oamenilor în privinţa misiunii şi a planului de luptă. (N. t.)

avem decât arme uşoare. De asta v-am învăţat să umblaţi fără să faceţi zgomot, să vă camuflaţi până la a vă confunda perfect cu orice fel de ambianţă şi să trageţi fără să ochiţi, ţinându-vă arma la şold. O să vă antrenaţi în condusul jeepurilor pe timp de noapte, cu farurile stinse, o să vă pregătiţi şi-o să daţi foc pe întuneric încărcăturilor voastre explozive.

Şi-o să ne mai obişnuim să ne separăm la un semnal şi să ţâşnim în toate direcţiile, ca un stol de potârnichi, ca apoi să ne adunăm la puncte de întâlnire succesive, dinainte fixate, timp de trei zile. Pentru asta, trebuie să vă grupaţi în tandemuri, după afinităţi.

V-am mai spus că e interzis să ne lăsăm ambalaţi în lupte prelungite unde, în mod fatal, noi vom fi cei învinşi, deoarece adversarul va avea tot timpul să-şi aducă întăriri, pe când noi, noi suntem singuri. Aşa că ne vom vedea siliţi să întrerupem lupta brusc şi să dispărem, într-o clipă. Cu situaţia asta trebuie să vă obişnuiţi. O ştergeţi doi câte doi şi vă repliaţi spre un punct de întâlnire ce-ar putea să fie situat la doi, sau zece, sau douăzeci de kilometri. Dacă ne regrupăm acolo cu toţii, cu atât mai bine. Dacă nu, va exista un alt punct de întâlnire prevăzut în altă parte, pentru a doua zi şi un altul, pentru ziua următoare.

În tot cursul lunii aprilie 1944, am trăit practic ca nişte hoţi noptatici. *Home guard-ul* şi poliţia ne caută, ca sa facă jocul şi mai plauzibil. Trăim în mijlocul naturii, dormind ziua, pitiţi în vizuini ca nişte viezuri. Noaptea, simulăm atacul unor posturi deţinute de englezi, punem false încărcături de dinamită pe calea ferată, la macazuri, la gările de triaj şi la aerodroame. Nimeni nu ne vede... nimeni nu ne prinde. Şi niciodată n-avem să fim prinşi.

Toţi băieţii au căpătat o mare încredere în ei înşişi. Sunt convins că într-asta stă singura îndatorire a unui educator: să-şi conducă oamenii în aşa fel, încât să se poată lipsi de el, să-l renege la nevoie, dacă asta îi poate constrânge la a nu conta decât pe singurele lor resurse. Pană şi căprioara, care-i toată numai gingăşie, îşi alăptează puii până la vremea înţărcatului, apoi îi alungă, izbindu-i îndelung cu botul: i-a învăţat să pască şi-a îndeplinit misiunea... Aşa că să se descurce singuri.

Oamenii mei se descurcă foarte bine şi nu sunt nişte rumegătoare. Ci o adevărată haită de lupi şi nici unul n-are chef să părăsească haita, iar haita simte prea bine că fiecare dintre ei îi este indispensabil.

Ce-ar face Klein, cel mai bun trăgător cu carabină, fără Oppisi, cel mai bun trăgător cu puşca-mitralieră? Ce-ar face amândoi, de n-ar fi Uranga, cel care aruncă grenadele la nişte distanţe de necrezut, cu precizia lui uimitoare de jucător basc de pelotă?

„Forţa lupului e în haită. Forţa haitei e în lup”. Kipling a scris asta undeva în Cartea junglei. De vreme ce suntem o haită, îi învăţ să vâneze ca o haită şi să urle ca o haită: temuta infanterie romană era înfricoşată de urletele celţilor, pionierii vestului american de chiotele călăreţilor indieni, trupele nordiste de chiuiturile cavaleriei confederaţilor. E o constantă istorică. *Rebels'yell*[56]*-ul* sudiştilor m-a sedus, dintotdeauna în mod deosebit şi, la fiecare atac simulat, toată *troop*-a urlă ca un singur om:

— *Iep... iep... iuu... iuu...*

Strigăt născut odată cu omul, iar omul nu se schimbă. O trupă care atacă scoţând strigătul ei de război dă fiecăruia dintre membrii ei sentimentul că aparţine aceleiaşi falange, unice şi invincibile. Urlând, individul se eliberează de propria lui spaimă şi se linişteşte auzind acelaşi strigăt scos de către soţii lui.

Cât despre tipii „din faţa noastră”, cu cât se cred mai civilizaţi, mai raţionali şi mai organizaţi, cu atât mai mult strigătul acesta de sălbatici îi derutează şi cu atât mai vulnerabili devin. Cele câteva secunde ce-i trebuie ca să-şi vină în fire, îi sunt în general fatale. Mulţi prizonieri germani mi-o vor confirma, atunci când îi voi interoga.

Apoi îmi mai învăţ *troop*-a să şi cânte: nu arii imitate după *lied*-urile germane şi care n-au nimic de-a face cu folclorul nostru, ci vechi cântece deocheate, moştenite de la armata regală şi de la marea armată: *Din Piemont când ne-ntorceam*, *Grenadierul din Flandra*, *Pe drumul dinspre Dijon* – iar oamenii le deprind gustul.

În pas de marş, cu mânecile suflecate, capul descoperit, băieţii mei, cu mersul lor elastic de animale în plină formă, au, după părerea mea, o ţinută mult mai degajată decât trupele germane de asalt, care m-au impresionat odinioară.

[56] Strigătul răzvrătiţilor (americ.).

18
AŞTEPTAREA

Suntem în cea mai bună formă a noastră. Nu ne rămâne decât s-o menţinem, în aşteptarea zilei când vom sări „la noi acasă”.

Au sosit primele zile ale lui mai şi nu-i nevoie să fii cal bătrân de război ca să simţi că ziua cea mare se apropie: în timpul manevrelor făcute în sudul ţării, am putut vedea parcajele de maşini, depozitele de muniţii, concentrările de blindate, colcăiala ameţitoare a trupelor americane. Seara, în jurul focurilor de tabără, despre asta vorbim.

Ca toţi oamenii care-şi cunosc bine meseria şi oamenii mei se întreabă dacă vor fi la înălţime.

— Liniştiţi-vă, nu vă mai văicăriţi atâta! Vă asigur ca o s-o scoatem foarte bine la capăt încă de la pornire; cei din faţa noastră nu sunt mai buni decât noi şi reacţionează mai încet. Dacă m-ar fi silit cineva să vă duc în luptă atunci când ne-am cunoscut, m-ar fi mustrat conştiinţa la fel de tare ca şi cum aş fi furat tipsia unui orb ori suzeta unui orfan. Astăzi însă, sunt liniştit. Vă puteţi lipsi de mine.

În mijlocul lunii mai 1944, prima divizie aeropurtată britanică cere ca o *troop*-ă a *SAS*-ului francez să-i fie afectată pentru a-i sluji drept cercetaş dacă ar urma să fie paraşutată în Franţa. *Troop*-a mea e aleasă.

„Cercetaşii” mei, cum e şi lesne de înţeles, se bucură fără modestie. Plecăm din Scoţia spre Peterborough, în Northamptonshire.

În ceea ce mă priveşte, voi avea parte de o comandă pe care orice locotenent şi-o visează: nu am nici un superior ierarhic, în afară de generalul de divizie în persoană!

Propunerea m-a ispitit din prima clipă dar cum e vorba de-o treabă cu totul specială şi deosebit de periculoasă, mi-am consultat toţi oamenii înainte de-a da răspunsul. Nimeni n-a avut nici o obiecţie. Mi-am dat consimţământul, dar cu o condiţie: dacă regimentul meu ar urma sa intre în luptă înaintea englezilor, va trebui să fim scutiţi de misiunea noastră pentru a ne integra lui.

Suntem perfect antrenaţi. Fie că e vorba de luptă, de sărit noaptea cu paraşuta, de orientare, de camuflaj ori de viclenie, de sabotaj sau de transmisiuni, ne avem locul printre cei mai buni.

Până şi la încercările sportive ne situăm în fruntea celorlalţi.

Generalul ţine mult la întrecerile de sâmbătă, când se înfruntă campioni din toate regimentele. Când mi-a cerut să-mi angajez oamenii, m-am codit oarecum:

— Oh, ştiţi, domnule general, noi francezii şi sportul…

— Ce mai, Thome, faceţi şi voi un efort! Doar ai şi tu nişte băieţi

acolo care ştiu să fugă, ori să arunce greutatea… poate chiar şi vreun boxer?

— Nu vă pot promite nimic. Am să văd… Sâmbăta următoare, specialiştii ne acordă proba de patru sute de metri în persoana lui Eterradossi, un corsican destul de bine înzestrat, iar proba de o mie cinci sute de metri e luată de Gilles Anspach. Sub privirile lor neîncrezătoare, Klein umflă toate premiile la tir iar Uranga îşi azvârle grenadele cu douăzeci de metri mai departe decât cei mai buni aruncători englezi şi, practic, într-un teren limitat cât o batistă de buzunar, cu precizia lui dezinvoltă de basc jucător înnăscut de pelotă. Tot el ia şi probele de aruncarea greutăţii, fără să forţeze nota.

Şi cei mai rău, campionul englez divizionar la toate categoriile e pentru prima oară făcut KO de mâinile lui Domingo, a cărui eleganţă eficace şi curtoazie sportivă dezlănţuie entuziasmul privirilor. Englezii apreciază cu deosebire arta litotei, iar victoriile noastre lipsite de lăudăroşenie le stârnesc respectul şi ne menţin situaţia de privilegiaţi.

Luna mai ia sfârşit în timp ce noi facem neîntrerupt manevre: raiduri simulate după o descindere cu paraşuta pe timp de noapte, exerciţii continui de tir, atât ziua, cât şi noaptea, marşuri forţate ce-ar stârni protestele până şi-ale celor de la infanterie.

Inaugurăm un nou material: aşa-numitul *leg-bag*. Curată nebunie ce-şi mai pun cercetătorii ăştia mintea la contribuţie ca să ne complice viaţa!

E un sac din pânză tare în care intră tot calabalâcul nostru, inclusiv armamentul. Conceput ca o cizmă ce s-ar da după picior, se mulează pe tibie şi stă fixat pe pulpe prin două chingi, prinse la rândul lor în două ştifturi. Ştifturile sunt şi ele legate de un şnur petrecut prin gura sacului. Aceasta e legată de hamurile paraşutei printr-o funie de şase, metri, vârâtă într-un buzunăraş de la gura leg-bag-ului.

O întreagă gimnastică! În afară de controlul suspantelor pe care trebuie să-l faci la deschiderea paraşutei, mai trebuie şi asta fără să pierzi o secundă, să apuci funia cu mâna stângă, acolo unde e prinsă de leg-bag şi să smulgi cu dreapta sforicică ce trece prin ştifturi. Sasul, eliberat din chingi, se balansează atunci, atârnându-ţi de mâna stângă, îl laşi să lunece binişor în jos, slobozind un metru de frânghie, apoi, cu amândouă mâinile, dai drumul la toată frânghia.

Dacă manevrezi corect, sacul se balansează la şase metri sub tine şi te echilibrează ca un lest. Noaptea, izbitura lui de pământ te avertizează că ţi-a venit rândul, ceea ce e un avantaj sigur.

Dacă nu faci ce trebuie, aterizezi cu *leg-bag*-ul încă prins de picior şi, cel mai adesea se rupe câte ceva. Dar niciodată sacul… din păcate!

Inaugurăm şi primul aparat Dakota. Catârcă bună la toate a armatei aeriene americane, serveşte la transportul pasagerilor, al mărfurilor, la bombardamente, la raidurile de recunoaştere şi – de ce nu? – la

lansarea paraşutiştilor.

Până acum am sărit din avioane englezeşti: Halifax, Whitley sau Stirling, din care îţi dai drumul printr-o trapă făcută în podea. Din Dakota ieşi pe uşă, foarte simplu. Ca întotdeauna şi aşa cum e firesc, eu sar primul.

Agăţat de cadrul uşii, cu capul pe jumătate scos afară, îl aud prost pe *dispatcher,* care-mi dă ultimele instrucţiuni:

— Prin urmare când strigi *Go,* îmi dau drumul la mâini ori ce fac?

— Nu vă osteniţi, domnule... Vă scoateţi în afară piciorul drept, cel care are legat deci de el *leg-bag*-ul şi să nu vă mai pese de nimic.

Adevărat: de cum mi-am scos afară piciorul cu balast, vântul mă smulge din carlingă, scutindu-mă să mă mai gândesc la ceva. Chiar aşa, nu mi-a mai păsat de nimic... hotărât lucru, e mult mai uman decât experienţele mele anterioare.

Montgomery ne-a adunat ca să ne treacă în revistă şi să dea o proclamaţie către trupe, care s-a terminat cu urarea clasică: „Baftă la vânătoare şi... noroc!”[57]

Activitatea aeriană s-a triplat, noi, care ocupăm lojile din faţa, ne putem da seama. Ziua în care vom sări cu paraşuta în Franţa, nu-i departe, ne spunem noi. Suntem gata: nici surescitaţi, nici temători, un pic îngrijoraţi numai, cum e şi firesc; o îngrijorare îndreptăţită, o îngrijorare de oameni serioşi care nu se lasă orbiţi de realitate şi ştiu prea bine că ceea ce vor avea de făcut e treabă chibzuită, iar nu o petrecere câmpenească.

Am ales deliberat să facem ceea ce ni se va pretinde să facem, ne-am pregătit pentru asta cat mai bine, nu mai avem nimic altceva de făcut decât să aşteptăm.

Anunţarea debarcării nu ne surprinde. Suntem doar miraţi că nu ne-au chemat pe noi cei dintâi. Câteva mici grupe din regimentul al doilea au sărit în Bretania în noaptea de 5 spre 6 iunie, regimentul meu se află tot în Scoţia, pe când prima divizie aeropurtată stă în expectativă.

Când am căpătat certitudinea că nu va interveni în Franţa, cer, aşa cum rămăsese stabilit, să fim alipiţi regimentului nostru care, pe la finele lui iunie, se pregăteşte să plece din Scoţia spre tabăra secretă de la Fairford, în sud-estul Angliei.

Viaţa într-o tabără secretă e, moralmente vorbind, epuizantă: aflu că regimentul al doilea este în întregime în Franţa, iar camarazii mei înrolaţi în rândurile lui au şi murit. Atâţia prieteni dragi pe care nu-i voi mai vedea....

Regimentul al treilea este ţinut în rezervă. În rezerva cui, Doamne

[57] Joc de cuvinte în franceza: *Bonne chase et bonne chance*. (N. t.)

iartă-mă? Suntem izolaţi, de lume, stăm în corturi într-o tabără, fără să primim scrisori, fără permisii, fără să facem nici unul din aceste exerciţii istovitoare şi indispensabile unei trupe care trebuie menţinută în formă. E cazul să fac ceva cu oamenii, să-i abat de la gândurile negre ce-i muncesc, să-i aţâţ degeaba, numai ca să-i ţin treji. Pentru un ofiţer, e încercarea cea mai demoralizantă din câte se află.

În Franţa oamenii noştri se bat, iar noi nu ne aflăm printre ei, cei mai buni prieteni ai mei şi-au pierdut viaţa, iar noi stăm aici degeaba, fără rost. Le ce bun atunci toate lunile astea de antrenament inuman? Cum să le menţin moralul băieţilor, când şi eu gândesc la fel ca ei, iar lipsa de acţiune mă exasperează?

Nepricepuţii ăia de la statul-major o să ne mai ţină încă multă vreme la linia de pornire? Nu mai avem nici o tragere de inimă să ne jucăm de-a războiul, când războiul cel adevărat s-a şi dezlănţuit la noi acasă. Machisarzii sunt ucişi, în timp ce cunoştinţele noastre le-ar fi salvat viaţa. Convoaie germane se îndreaptă probabil spre Normandia, pe când dacă noi am fi fost acolo, la faţa locului, n-ar fi trecut.

Cu fiecare nouă încercare crezi că ai ajuns la limita silei şi a incoerenţei, pe când fiece experienţă ulterioară îţi demonstrează cat de naiv de optimist ai putut fi: *Hope for the best, expect the worst,* încă un proverb englezesc cât se poate de impregnat de realism lucid: speră ca totul va fi cât mai bine, dar aşteaptă-te la ce-i mai rău.

Ce-i mai rău, pentru clipa de faţă, e că ne aflăm aici, închişi, legaţi de mâini şi de picioare, neputincioşi, supuşi arbitrariului anonim al birocraţilor celor dispreţuiţi. „Ei” ar trebuie să ştie însă foarte bine că nu poţi ţine în inactivitate la nesfârşit nişte tineri pe care i-ai supraantrenat. Mai bine ne-ar fi trimis la indiferent ce *battle-school*, invocând orice pretext, ca măcar să avem ce face, ca să ne împiedice să gândim, în loc să ne lase să zăcem în lenea asta deprimantă.

Uşor lucru ca, în tihna confortabilă a unui birou, să jonglezi cu nişte matricole, să înfigi steguleţe pe o hartă şi să aduni procentajul pierderilor. Oare nici unul din puii ăştia de lele n-a călărit un cal nărăvaş, nu şi-a asumat comanda unor soldaţi tineri, supraantrenaţi şi nerăbdători?

După ce un an de zile ai pregătit un cal pentru un concurs hipic, îl ţii pe urmă închis, săptămâni la rând, într-un grajd? Ar fi un nonsens, o absurditate. Şi tocmai asta-i situaţia-n care ne aflăm noi. După cum nu laşi nici taurul gata de luptă la un loc cu ceilalţi, în ultimele zile dinaintea coridei: şi-ar pierde repede şi muşchii şi agresivitatea.

Psihologi de trei parale, va veni oare ziua în care să înţelegeţi ca psihologia nu se învaţă din cărţi, că sufletul nu se poate pune în ecuaţii? Veţi avea vreodată destulă umilinţă şi bun simţ ca să

recunoaşteţi că nici noi nu suntem altceva decât nişte animale abia superioare şi atât de uşor de dezorientat, încât ceea ce e bun pentru cal şi pentru taur, poate *a fortiori* să nu fie rău nici pentru om?

— Ei îşi bat joc de noi, domnule locotenent!

— Nu ştiu dacă ei îşi bat joc de noi, dar voi, voi începeţi să mă obosiţi cu văicărelile voastre de babe. Începând de mâine dimineaţă o să aveţi două ore de educaţie fizică în loc de una, tir în restul dimineţii şi trei ore de tactică după-amiaza. Şi încă vă mai rămâne destul timp liber ca să vă prăjiţi la soare, să citiţi romane şi să faceţi pe stâlpii de cafenea.

Şi, fiţi liniştiţi, n-o să se sfârşească războiul fără voi: Sunt şi aşa destule nume de grăbiţi să fie înscrise cu litere aurite pe monumentele ridicate în cinstea morţilor.

M-am decis să merg încă şi mai departe:

— Şi-apoi, nu sunt chiar aşa de sigur c-o să fiţi în stare să vă bateţi... Dacă într-o tabără, adică departe de orice pericol, nu sunteţi în stare să suportaţi inactivitatea, cum o s-o suportaţi când vom fi la război? Înconjuraţi de inamici porniţi în căutarea voastră, o să răcniţi în gura mare, ca aici, că viaţa-i o tâmpenie şi că vă pare rău că vă aflaţi unde vă aflaţi? V-aţi pierdut răbdarea ca nişte şcolari în ajunul vacanţei mari. Iar atunci când ne vom afla de partea cealaltă, vom fi în plin război. Războiul e o meserie şi un lucru serios. Smintiţii şi vorbăreţii nu ies teferi din el. E o partidă de şah în care moartea pedepseşte greşelile, nu o distracţie.

Şi dintr-o dată mă hotărăsc să-i învăţ pe băieţi să se poarte cu sânge rece. Am neglijat un aspect important al educaţiei lor: ştiu să arunce destul de bine grenadele, dar ca nişte amatori; trebuie să înveţe să procedeze ca nişte specialişti.

Utilizarea grenadelor e o excelentă şcoală de *self-control*; există două tehnici, cea a muncitorului mijlociu şi cea a bunului meşteşugar. În primul caz, după ce-ai tras inelul de siguranţă, arunci grenada numai decât. Opritorul care blochează percutorul îl eliberează. Arcul pe care-l ţinea presat se întinde şi propulsează percutorul. Acesta loveşte o amorsa, iar amorsa aprinde un fitil care arde timp de cinci secunde. După ce s-a terminat fitilul, flacăra acţionează asupra detonatorului, iar grenada explodează. Cele cinci secunde sunt esenţiale: îi pot îngădui unui adversar încercat să apuce grenada şi să ţi-o azvârle îndărăt... situaţie fără scăpare!

Al doilea procedeu te obligă să-ţi asumi un risc calculat: laşi percutorul să izbească amorsa şi numeri, liniştit, până la patru, înainte de-a azvârli jucăria. Şi-atunci explozia se produce la sfârşitul traiectoriei sau chiar în clipa când atinge solul; iar adversarul nu mai are nici o şansa.

E o metodă care cere mult sânge rece, multă experienţă şi multă îndemânare: de fapt, îţi pui viaţa în joc pentru o nenorocită de secundă. Grenada va fi totdeauna arma mea preferată: riscând eu însumi totdeauna, mi se va părea că-i dau o şansă adversarului. Eram cinstit? Să fi fost vorba de alegerea unui romantic întârziat sau de slăbiciunea unui chinuit, care nu vrea să aibă conştiinţa încărcată? Nici până azi n-am izbutita să lămuresc chestiunea.

Timp de trei zile, băieţii cârtesc. Nu cruţ pe nimeni:

— V-am spus să număraţi liniştit până la patru, ca şi mine. Iar voi, de cele mai multe ori când ajungeţi la trei, aţi şi făcut vânt grenadei. Vă arde mâinile? Prin urmare ăştia-mi sunteţi, voi, care vă închipuiţi că de voi depinde soarta războiului? Vă ţâţâie fundul, nu-i aşa?

Nu sunt obişnuiţi să-i consider nişte copii, nici să-i umilesc. Şi-mi poartă pică. Citesc în privirile lor ca într-o carte deschisă: ticălosule... şi noi care te credeam altfel decât ceilalţi... şi unde mai pui că ţineam la tine... Da ştiu că ne-ai dus cu purtarea ta de frate mai mare şi iubitor!

Numai că rolul meu nu presupune să mă bucur de afecţiunea lor. În vreme ce-şi rumegă mirarea plină de dorinţe de răzbunare şi mânie înăbuşită, nu se gândesc la altceva. E un fel ca oricare altul de a le umple mintea şi de-a le abate atenţia de la gândurile lor negre.

În a patra zi, s-au obişnuit cu riscurile jocului celui nou şi, în sfârşit, îi văd destinşi: glumele încep binişor să ia locul mutismului îndărătnic.

— Oh, oh, Pantalacci!... Ce-ar fi să numeri în gând? Dacă numeri cu glas tare, sărim cu toţii în aer până ajungi tu la patru!

Încetul cu încetul atmosfera se dezgheaţă. Înainte de sfârşitul săptămânii, raporturile dintre noi au redevenit normale. Au înţeles cu toţii ce-am vrut să fac şi nu-mi poartă pică.

— O partidă de luptă, domnule locotenent?

E Philippe Dubosc. Obişnuim să ne luăm la trântă după regulile luptei ţărăneşti, ori de câte ori unuia dintre noi în vine chef. În ciuda tinereţii lui, e singurul care-mi ţine piept la jocul ăsta. E cea mai bună dovadă că lucrurile au intrat în normal şi că din nou le pot vorbi deschis băieţilor mei.

— Ei, bandă de ticăloşi, aţi terminat cu mutrele voastre acre? Barem aţi învăţat o figură nouă, pe care-o ştiaţi prost. Acuma sunteţi siguri că grenada aruncată de voi n-o să vă pice pe cap ca un bumerang, ceea ce ar fi, trebuie să recunoaşteţi, un fel cu totul idiot de a-ţi pierde viaţa.

Şi nu mai începeţi să vă faceţi iar gânduri negre. Suntem într-o tabără secretă de-o lună de zile. Pe undeva, trebuie să se fi produs vreo greşeală, asta-i sigur, dar simplul fapt că suntem ţinuţi aici dovedeşte cu prisosinţă că o să plecăm foarte repede, altfel ne-ar fi

lăsat în permisie.

Eu unul mă prind cu cine vrea: o să plecăm la viitoarea lună plină... Asta înseamnă că nu mai avem de aşteptat decât o săptămână. O să profitaţi de timpul ăsta ca să învăţaţi să vă echilibraţi bine raniţele. Şi nu uitaţi muniţia pentru armele individuale. Cât priveşte plasticul, zece kilograme sunt de-ajuns pentru fiecare. O să avem de zece ori mai mult în containerele care vor fi paraşutate o dată cu noi şi, la nevoie, ni se vor paraşuta tone mai târziu.

Nu luaţi raţii concentrate decât pentru patru zile. Doar n-o s-avem cine ştie ce mare nevoie de ele în Franţa... Altminteri degeaba mi-am pierdut timpul să vă învăţ să pescuiţi păstrăvi cu mâna goală şi să puneţi capcane!

Gata... descurcaţi-vă singuri în săptămână care vine. Ca şi cum aţi repeta la un examen. Şi nu uitaţi prinsoarea mea: plecarea la viitoarea lună plină...

Din fericire pentru ei, nici unul n-a pariat împotriva mea! Ar fi pierdut.

E lună plină şi iată că pe 3 august 1944, după-amiaza, mi se spune că în aceeaşi noapte şi eu şi *troop*-a mea vom fi paraşutaţi în Bretania.

Împreună cu ofiţerii ne ducem să luăm hărţile necesare şi distribuim câte una fiecăruia dintre oameni.

Briefing-ul de la punctul de comandă n-a ţinut mai mult de zece minute: americanii încep să se desprindă de plajele unde au debarcat şi, după spărtura efectuată la Saint-Lo, vor progresa spre vest. Noi vom sări în Finistere, ca să punem cât mai multe beţe în roate unităţilor germane care ţin Bretania şi să facilităm înaintarea yankeilor. Suntem primii din regimentul nostru care plecăm şi vestea s-a răspândit înainte de a apuca eu să dau ultimele instrucţiuni. Klein, adjunctul meu, vine la mine în cort.

— Sunt afară doi tipi care vor să vă vadă, domnule locotenent.

— Îi cunoşti?

— Nu, domnule locotenent. Cred că fac parte din secţia de sabotaj a regimentului.

— Bine dar... a fost dizolvată săptămână trecută.

— Păi tocmai asta i-a adus şi pe ei.

— Ia zi, Klein, mă iei drept un caraghios?

— Oh, domnule locotenent...

— Tipii ăştia, pe care zici că nu-i cunoşti, pari a şti foarte bine de unde vin şi, culmea, mai ştii şi ce vor. Aşa că ce vor?

— Nu vreţi să-i primiţi? Arată bine, o să vedeţi.

— Zi-le să intre.

— Caporal-şef Le Nabour... Respectele mele, domnule locotenent.

— Paraşutist Guichard. Aă…

Le Nabour, un breton cu părul blond-roşcat şi cu faţa presărată de pistrui, are misiunea să vorbească. Are reputaţia că nu mă-ntind la vorbă cu străinii şi se simte intimidat.

— Iată ce-i, domnule locotenent…

Ia aer în piept şi se-azvârle în apă:

— Secţia de sabotaj a fost dizolvată şi, de-atunci, căutăm să ne lipim şi noi undeva, Guy Guichard şi cu mine. Am vrea să venim la dumneavoastră… Suntem specialişti în sabotaj… iar eu sunt breton… Am auzit că plecaţi în Bretania. Vreţi să ne luaţi? Mai sunt şi infirmier.

Băiatul e simpatic şi nu umblă cu ocolişuri. Mi-a plăcut de cum l-am văzut. Celălalt mi se pare prea tânăr: abia dacă are optsprezece ani… Şi nu i-am instruit eu. Totdeauna e riscant să introduci recruţi într-o echipă bine rodată, în ajunul meciului: înseamnă să le întinzi mina celor care vor să te bată şi să deschizi larg uşa dezordinii.

— Luaţi-ne, domnule locotenent. E mult de când vrem să venim în *troop*-a dumneavoastră. Ştim cum merge… dar nu ni s-a dat voie.

— Dumneata, Le Nabour, de acord. Te iau în *stick*-ul meu dacă vrei. Dar doi nou-veniţi deodată, n-ar fi rezonabil… Guichard să se ducă pe la sublocotenenţii mei. Dacă cineva vrea să-l ia, n-am nimic contra.

Andre Le Nabour insistă:

— Guy şi cu mine, domnule locotenent, nu facem decât una. Suntem împreună încă din Algeria, am dezertat amândoi din primul RCP[58], ca să venim în Anglia… şi pe dumneavoastră v-am ales.

— Asta-i bună, acum! M-aţi ales! Aţi ales aşa cum pui ochii pe-un căţel care-ţi place. Vreţi cumva să dau din coadă şi să latru de bucurie?

— Domnule locotenent, nu voiam să…

— OK. Dacă e de-acord Klein, vă iau pe-amândoi. O să săriţi pe locul doi şi trei, imediat după mine. Îi ştiţi pe băieţii din *stick*-ul meu?

— Bineînţeles, domnule locotenent, ei ne-au zis să venim să vă vedem…

— Dacă înţeleg eu bine, e vorba de-o conspiraţie.

— Oh!…

— OK! Duceţi-vă la ei. Echipaţi-vă exact ca şi ei. Doica voastră, Klein, o să se ocupe de amănunte. Pornim la noapte, la ora 10.

— Mulţumim, domnule locotenent, pentru încrederea acordată.

— Şi faceţi în aşa fel ca să nu regret.

Mă uit la ei cum pleacă. Cei doi băieţi par încântaţi.

3 august 1944, ora 10 noaptea, ziua noastră cea mare. Îi trec în

---

[58] *Regiment de chasseurs paraschutistes:* regiment de vânători paraşutişti. Avea baza la Fez şi era de coloratură petain-istă. (N. a.).

revistă pentru ultima oară pe cei din *troop*.

— Aşa… aşa… Ceea ce aştepţi, până la urmă tot soseşte. Ştiţi cu toţii ce-avem de făcut. *Stick*-ul numărul unu, sare cel mai la sud, împreună cu mine în regiunea Plougastel-Daoulas; celelalte trei se eşalonează spre nord. Fiecare *stick* vânează pe contul lui. Ne vom regrupa, după ce luăm legătura prin radio, ca să ne ajutăm unii pe alţii.

Amintiţi-vă de ce-aţi învăţat, puneţi în practică şi nu uitaţi că războiul nu-i o plimbare la ţară. Războiul vesel, în dantele, nu există decât la cinema. O să fiţi hăcuiţi. Bateţi-vă ca nişte câini. M-am bătut laolaltă cu voi în *pub*-uri, de câte ori a fost cazul şi n-am plecat niciodată cu coada între picioare. Ceilalţi au cedat întotdeauna pentru că noi eram dârzi, ca o singură haită. Bătaia, când calităţile tehnice sunt egale, e o chestiune de înverşunare. Bateţi-vă din rărunchi şi-atunci vine clipa când adversarul cere îndurare. Când o să v-ajungă până peste cap şi-o să fiţi ispitiţi să lăsaţi treaba baltă, adversarul vostru, dacă v-aţi bătut din toată inima, e în aceeaşi stare ca şi voi. Învingătorul e totdeauna acela care găseşte, în ultima secundă, un ultim strop de curaj.

Sper că şi la voi ca şi la mine, fricometrul e la zero; mai rău o să fie când ne dăm drumul pe uşă. Pe urmă, totul merge de la sine… La revedere, iepuraşilor… şi baftă!

La dispoziţia şefilor de stick.

Fiecare *stick* se îndreaptă tăcut spre avionul care-l va transporta.

Pun la punct împreună cu pilotul nostru ultimele amănunte ale paraşutării. Zburăm la azimutul de două sute cincizeci de grade. Eu voi sări primul, iar adjunctul meu ultimul. Ajunşi la sol, va trebui să ne îndreptăm unul spre celalalt şi să-i recuperăm treptat pe oameni, care vor trebui să rămână exact pe locul unde au căzut.

Uşile sunt zăvorite, ne aşezăm în două şiruri paralele pe banchetele aflate de-a lungul fuselajului.

Ne întoarcem „acasă”…

Partea a patra
PE VIAŢĂ ŞI PE MOARTE. A SOSIT CLIPA SA LUPTĂM

19
LUPILOR LI S-A DAT DRUMUL

Punct fix… Decolare… Zburam…

Ca să mai încălzească atmosfera – ăsta-i adevărul – câţiva glumeţi pornesc să intoneze un cântec sinistru: „Când eşti gata de sărit / Aminteşte-ţi, uite-aşa / Cam ce s-ar putea-ntâmpla: / Umbrela nu s-a deschis. / Iară tu te prăbuşeşti / Fluturi ca o torţă-n vânt / Şi-apoi păs de mai trăieşti / Cazi ca piatra la pământ”.

Corul urmează, fără convingere, apoi dă chix şi-n locul încercării nereuşite se aud şuşotelile conversaţiei, în sfârşit, pot şi eu să dorm.

— Aţi dormit bine, domnule?

Dispecerul îmi întinde un termos cu ceai.

— Binişor, mulţumesc.

— Vom zbura peste *DZ* [59] în zece minute, domnule.

— OK.

Îmi potrivesc hamurile şi-mi prind *leg-bag*-ul de picior. Oamenii fac la fel.

— *Stick* numărul unu… Gata?

— Gata, domnule locotenent!

— OK. Dacă vă trage inima, n-aveţi decât să trageţi o duşcă de whisky. Lăsaţi sticla să circule. Pentru asta am păstrat-o. La sol, dacă totul e-n regulă, aşteptaţi ca de obicei să fiţi recuperaţi de Klein şi de mine. Dar pregătiţi-vă armele înainte de-a vă împături paraşuta. Dacă nu-i în regulă, împrăştiaţi-vă mai întâi câte doi, unde vedeţi cu ochii. Pe urmă vă luaţi direcţia bună şi ne întâlnim în cursul zilei la primul loc fixat. Chiar dacă treaba stă al naibii de prost şi tot trebuie să ne-ntâlnim cu toţii peste trei zile… Pe curând.

Nu cunosc Bretania, care defilează sub mine.

Un clar de lună desăvârşit luminează peisajul; ceea ce văd aduce doar pe departe cu hărţile cercetate de mine în cursul după-amiezii, dar e firesc: nici un fel de lumină care să îngăduie reperarea unui oraş şi să te situezi în raport cu el.

---

[59] *Dropping zone,* zona de paraşutare. (N. a.).

— *Go!*

Am trecut de uşă şi sunt smuls la orizontală. Îmi închipui că sunt pe burtă şi privirea îmi e atrasă de un cerc galben-oranj… Un proiector al antiaerienei dat la mic. Doamne, sunt pierdut! Paraşuta se deschide. De fapt eram pe spate şi mă uitam la lună…

Dacă nervii îmi joacă feste înainte de-a ajunge pe pământ, halal războinic am să mai fiu!

Efectuez automat toate manevrele ca să dau drumul *leg-bag*-ului şi aterizez printre ferigi, în picioare, fără zgomot, fără izbitură: e pentru prima oară în viaţă când n-am fost nevoit să fac o tumbă.

Îmi scot hamurile şi-mi pun lucrurile grămadă.

O privire spre busolă, ca să-mi dau seama de azimutul zborului şi, cu carabina la subsuoară, pornesc în căutarea lui Klein.

— Le Nabour?

— Da, domnule locotenent!

— OK, stai aici. L-ai văzut pe Guichard?

— A deviat spre sud, l-am văzut aterizând de cealaltă parte a vâlcelei ăsteia.

— Bine, mă duc să văd. Urcă spre Klein, în locul meu. Unghiul de mers: două sute cincizeci de grade.

Recuperarea lui Guichard îmi ia un sfert de oră. Ne întoarcem la locul unde mi-am lăsat echipamentul, îl lasă şi el pe-al lui şi pornim în căutarea celorlalţi.

— Dumneata eşti, Klein?

— Da, domnule locotenent. Toată lumea e OK în afară de Philippe Dubosc: avea puşca mitralieră la el şi a aterizat fără să poată da drumul la leg-bag, iar puşca mitralieră i-a rupt piciorul. Bruand şi Bellon sunt lângă el.

— Mă duc să-i văd. Adună-i pe ceilalţi, luaţi-vă raniţele şi paraşutele şi veniţi la noi.

Philippe plânge de furie şi scrâşneşte din dinţi. Ceilalţi vin şi ei: foarte departe, la est, se aud câinii lătrând…

— OK toată lumea? Nu ştiu deloc unde ne aflăm şi e imposibil, noaptea, să stabilesc coordonatele corect. În orice caz, suntem în plină câmpie. Inutil să rătăcim orbeşte. Am să-i fac o injecţie cu morfină lui Dubosc, iar voi să vă instalaţi în formaţie de protecţie circulară, la treizeci de metri de el.

Briguet, eşti servantul numărul doi la puşca mitralieră, aşază-te în poziţie de tragere cu faţa spre sud şi acoperă-mă, mă duc în recunoaştere în direcţia asta. Klein, preiei comanda până la întoarcerea mea.

— Bine, domnule locotenent.

Şi dispar în noapte.

După o jumătate de oră de mers, nu sunt cu nimic mai dumirit:

tufişuri, garduri vii, ogoare, drumeaguri desfundate, lande pline de drobiţă… Nimic ieşit din comun în peisaj care să-ţi îngăduie să te orientezi.

Dacă pilotul a procedat corect, ar trebui să fim, în principiu, la nord-vest de Daoulas… Dar unde, exact?

Nici un zgomot de nici un fel, în afară de strigătul huhurezilor care se aude din locuri fixe. Aşadar nimeni nu-i stinghereşte, aşadar nimeni nu ne caută. Până acum, lucrurile nu stau prea rău, cum spunea un paraşutist care cădea cu pânza paraşutei „în torţă” (nedesfăcută), în timp ce trecea prin dreptul unei ferestre de la primul etaj.

Inutil să-mi prelungesc plimbarea, mai bine să mă întorc şi să-i liniştesc pe băieţi.

— *Halt*!

— OK… Bine, Bellon, m-ai reperat de la zece metri, de-ar fi fost un friţ, n-ar fi avut nici o scăpare… Şi-ai rămas foarte calm.

— Aţi răcnit destul la mine în Scoţia, domnule locotenent şi m-aţi tras în tărbacă de câte ori a fost nevoie, ca acum să fiu în stare să mă camuflez şi să tac.

— Bine. Adună-ţi camarazii şi adă-i la mine.

— Toată lumea prezentă?

— Toată lumea!

— Cum se simte Philippe?

— Le Nabour i-a pus atele. Doarme.

— Bine. Încercaţi şi voi să dormiţi. Nu vă desfaceţi sacii de dormit. Înveliţi-vă în paraşute şi puneţi-vă o grenadă la îndemână, în cască. Eu o să stau primul de veghe.

— Nu mi-e somn, domnule locotenent, pot să vă ţin tovărăşie?

Şi Lucien Klein se aşează lângă mine în ferigile care ne ascund. Chiar în faţa noastră, un gard viu dă ocol unei ridicături de pământ care domină un drumeag.

— Chiar nu ştiţi unde ne aflăm, domnule locotenent?

— În orice caz, nu foarte exact. Trebuie să aşteptăm ziua ca să fixăm coordonatele. Ce e sigur e că n-am fost reperaţi: huhurezii nu şi-au schimbat nici locul, nici felul de-a striga şi nu s-aude nici un zgomot de camion ori de alt vehicul… Nemţii, aşa cum îi cunosc eu, n-au cum să fie prea doritori să pornească în căutarea unor tipi în plină noapte, într-un ţinut împădurit şi întretăiat, ca ăsta, de garduri vii şi drumuri desfundate. Valea de unde l-am luat pe Guichard mai adineauri e orientată est-vest; pare a corespunde unui accident de pe hartă şi, în cazul ăsta, am fi cam la vreo doi-trei kilometri nord-nord-vest de Daoulas. Dar cum nu e destulă lumină ca să verific detaliile topografice, nu mi-aş pune nădragii la bătaie pe ipoteza asta.

— Auziţi, domnule locotenent?

— Da… Lătrat de câini… Sunt şi oameni cu ei. Foarte liniştit, Klein a

îngenuncheat în spatele ridicăturii de pământ, cu carabina pusă în faţa lui.

— Doi câini, domnule locotenent... câini de vânătoare. Sunt şi doi tipi cu ei... Pe cât se pare, nu sunt înarmaţi.

Paulus şi Le Nabour ni s-au alăturat pe tăcute. Cei doi câini se apropie, urmaţi foarte de-aproape de oamenii care vorbesc cu glas tare. Nu-i o germană clasică..., dar e guturală.

— *Ja... Ja...*

— Friţi, domnule locotenent.

— Nu care cumva să tragi! Lasă câinii să treacă şi pregăteşte-te să le sari în spinare tipilor.

Ne-am lipit de gardul viu gata să ne năpustim pe drumul pe care-l dominăm cu un metru. Câinii trec fără ca măcar să adulmece.

Cei doi oameni, înspăimântaţi, se pomenesc la pământ, ţintuiţi de patru sălbatici.

— *Nann... Nann...*

Le Nabour izbucneşte în râs.

— Sunt bretoni, domnule locotenent. Da, în bretonă se zice *ja,* ca în nemţească, asta ne-a înşelat. Dar *nann* înseamnă nu şi numai în celtă.

Ne ridicăm victimele, care acum vorbesc în franceză.

— Paraşutişti francezi... Doamne sfinte! Doamne sfinte! Şi se pun pe sporovăit.

— Păi vă căutam!

— Pe noi?!

— Da... Am auzit avionul, pe urmă câinii au început să latre. Ne-am gândit că poate vă putem ajuta. Sunt aproape două ceasuri de când am plecat de la fermă. Şi-acum, când ne-ntorceam... Hop! Da *şt*iu că pocniţi, nu glumă, mă băieţi!

— Şi-i departe ferma dumitale?

— La o jumătate de ceas de-aici.

— Care-i localitatea cea mai apropiată?

— Daoulas.

— La câţi kilometri?

— Vreo doi-trei.

— Şi nemţii?

— Mai ales. La Daoulas.

— Mulţi?

— Greu de spus... O sută, o sută douăzeci la *Kommandatur*. Şi mulţi care se duc şi vin în timpul zilei.

— Credeţi că sunt alertaţi?

— Se prea poate... Da' noaptea le ţâţâie fundu'. Nu-şi scot niciodată nasul afară, doar pe străzile târgului, imediat după ora când nu mai e voie să circuli. Noi, facem mereu braconaj noaptea, niciodată n-am dat de ei. Şi-apoi, ca să vă găsească ei pe voi... Noi, e altceva,

suntem din partea locului, ştiam cam pe unde-aţi putea fi… Şi-aşa şi-am umblat două ceasuri de pomană! Aşa că nemţii… Dar veniţi acasă, se lasă răcoarea odată cu roua.

— Suntem mai bine de doisprezece.

— E loc destul.

— Şi mai am şi-un băiat care şi-a rupt piciorul.

— O să-l culcăm.

— Ferma dumitale e izolată?

— Da, aproape ascunsă în pădure, niciodată nu s-abate nimeni pe-acolo.

— Nici nemţii?

— Uneori, în timpul zilei, câte doi-trei care caută ouă şi vreo găină de cumpărat. Le vindem şi noi una, alta, ca să scăpăm de ei.

— Drumul care trece pe lângă fermă e important?

— Nu… Drumul asfaltat e la un kilometru. Pe la noi trece doar un drumeag mărginit de taluzuri şi garduri de mărăcini, ca aici.

— Klein, găseşte un loc unde să ascunzi paraşutele şi *leg-bag*-urile.

— S-a şi făcut, domnule locotenent. Dacă vreţi să veniţi să vedeţi ascunzătoarea.

— Mai e şi containerul cu exploziv… O să-l ducem la fermă şi-o să-l vârâm într-un ungher uşor reperabil… pentru noi.

Dubosc a fost pus pe o brancardă improvizată. Şi la drum.

Luna s-a ascuns. În şir câte unul, îi urmăm pe ţărani, care într-o jumătate de oră ne duc la casa lor.

— Soldaţi francezi… Soldaţi francezi…

Femeilor care se ocupă de noi nu le vine să-şi creadă ochilor.

— Paraşutişti… Doamne sfinte!… O, Doamne sfinte!… Ne aduc lapte, cidru, rachiu, la masa lungă, comună, la care ne-am aşezat cu toţii, în afară de cei doi băieţi puşi de mine de pază afară, în curte.

— Aveţi un loc liniştit în afara casei, unde să-l instalăm pe rănit?

— Dar… într-o odaie, aici.

— Nu… nu în casă.

— De ce nu?…

Şi femeile mă cercetează neîncrezătoare, neliniştite şi aproape supărate.

— Închipuiţi-vă ce-i mai rău… Că nemţii o să ne caute în timpul zilei, că vin aici şi dau de băiatul ăsta. Puţin probabil. Sunt de acord, dar să presupunem că aşa ar fi. Dacă dau de el în casă, veţi fi arestaţi cu toţii… şi n-aţi avea nici o scuză. Dacă e afară, aţi putea, barem, să spuneţi că nu ştiţi nimic, că s-a târât singur până acolo. Riscaţi mult ajutându-ne şi nu trebuie să-l ispitim pe diavol. Până la sfârşitul zilei, găsesc eu o soluţie. Dar pentru moment e nevoie să-l ascundem afară.

— Ar fi şura cu fân…

— Foarte bine, să mergem împreună să vedem. Philippe continuă să moţăie când îl instalăm în fân. În clipa asta n-are dureri, dar va trebui foarte repede să-i găsim un doctor şi o ascunzătoare sigură.

Regăsim cu deliciu gustul pâinii franceze şi-al slăninei fripte în felii groase, incomparabil mai bună decât bacon-ul englezesc.

Paulus, care e din Ardeni, îmi face cu ochiul şi zâmbeşte:

— Ca pe la noi, domnule locotenent. S-a luminat aproape de-a binelea.

— Organizarea e lucrul de căpetenie, cum zicea una din micuţele mele camarade englezoaice al cărei apartament era un adevărat *souk*.

— O cunoaştem şi noi domnule locotenent?

— Nu despre asta-i vorba acum... Dar de organizat trebuie să ne organizăm. Klein, postează *stick*-ul jur-împrejurul fermei, în poziţie de protecţie. Fiecare să doarmă cât mai mult. Numai cei doi de pază să stea treji şi să fie schimbaţi din două în două ore. Mă duc în recunoaştere pe lângă Daoulas. Cât timp lipsesc eu preiei comanda. Sper să nu se întâmple nimic. Dacă totuşi nemţii se apropie... vei cântări singur situaţia. Eu însă nu văd decât două ipoteze: ori e vorba de vreo trei-patru inşi care vor să se aprovizioneze şi-atunci îi puteţi neutraliza, ori de-o trupă organizată care ne caută şi-atunci îi ucideţi. Sunt categoric numai într-o singură privinţă: nu angajaţi lupta decât dacă sunteţi absolut siguri că-i lichidaţi pe toţi. Dacă aveţi o cât de mică îndoială în legătură cu asta, ştergeţi-o prin pădure şi-l luaţi şi pe Phillipe cu voi. Şi-atunci ne întâlnim mâine, la cea dintâi întâlnire fixată ieri, la Fairford. E exact aici pe hărţile voastre.

Îi las pe băieţi să memorizeze punctul de raliere, apoi continui:

— Dacă mi se întâmplă un accident şi nici în a treia zi nu am venit la cea de-a treia întâlnire, vă duceţi la locotenentul Anspach sau la căpitanul Sicaud. Dar fiţi liniştiţi, am de gând să mă întorc înainte de vremea prânzului... Era să uit... Le Nabour, la ora zece să-i mai faci o injecţie cu morfină lui Dubosc. Iar dacă răcneşte că-i e foame, să-i spui din partea mea că n-are voie decât să bea o cană cu lapte, asta-i tot!

De veţi fi nevoiţi să vă bateţi, agăţaţi-i pe friţi cât mai departe de fermă. Oamenii ăştia s-au purtat frumos cu noi, aşa că-i cazul să le dăm posibilitatea să jure că nu ne-au văzut în viaţa lor. Probabil că nici asta nu-i va salva, dar e singura lor şansă şi trebuie să le-o dăm.

După ce băieţii se instalează în poziţie de apărare afară, mă informez pe lângă fermieri:

— Există membri ai Rezistenţei prin regiune?

— Se spune că ar fi un machi pe la Brasparts. Asta ar face cam douăzeci de kilometri în linie dreaptă, dar pe-aici pe la noi, nu-i nimic organizat... din lipsa de arme.

— Nu cunoaşteţi pe nimeni… vreun fost ofiţer ori un ofiţer la pensie cunoscut ca ostil nemţilor, dar care să nu fi avut niciodată necazuri cu ei?

— A, ba da… Amiralul!

— Amiralul?

— Da! Amiralul de Boisangers.

— Unde locuieşte?

— La Daoulas.

— Chiar în oraş?

— Nu, conacul e ceva mai la marginea oraşului.

— Mă poate duce unul din voi acolo, înainte de-a se lumina de-a binelea?

— Nimic mai uşor… Când poftiţi.

— Chiar acum.

20
LIMITA POSIBILITĂŢILOR

Pe la ora şase dimineaţa, călăuza mea mă lasă la poarta proprietăţii Boisangers. Un portic breton de granit vesteşte conacul.

Bătrâna care vine să-mi deschidă mă priveşte fără bunăvoinţă. Mă ia probabil drept un neamţ.

— Doamnă, aş dori…

Îmi trânteşte uşa-n nas. Dar mi-am pus cizma de-a lungul uşciorului. Nu-i zăresc decât ochii mânioşi care-mi aruncă priviri ucigătoare prin deschizătură.

— Doamnă, sunt francez. Aş dori să-l văd pe amiral.

— Francez… francez… Cum adică, francez? Domnule! Domnule!…

Şi-o ia la fugă, bodogănind. Pătrund în hol şi închid grijuliu uşa cu cheia.

După două minute am în faţa ochilor un domn bătrân şi furios: păr alb, sprâncene albe, barbă albă, pare cât se poate de şubred în halatul uzat, dar ochii îi strălucesc ca para focului.

— Nu vreau să am de-a face cu dumneata, domnule, ieşi afară!

— Dar, domnule, sunt francez!

— Cum?

— Dezolat că vă deranjez domnule: locotenent Thome, Regimentul 2 vânători Paraşutişti.

— Cum?… Eşti francez!… Imposibil… imposibil!

— Ba da. Şi-aş dori să stau de vorbă cu amiralul de Boisangers.

— Eu sunt!

— Vă prezint respectele mele, domnule amiral.

— Dar… dar… eşti cu-adevărat ofiţer francez?

— Aşa cred, domnule amiral. Am aterizat în noaptea asta şi un fermier m-a adus până aici.

Bătrânul domn vine spre mine şi mă cuprinde pe după umeri..

— Un ofiţer francez… în sfârşit! Ah, drăguţule… dumneata nu poţi înţelege…

Ne zâmbim…

— Îmi pare rău că v-am sculat la ora asta şi vă rog să mă iertaţi, dar n-aveam încotro.

— Slujnica te-a luat drept neamţ! Uniformele astea de camuflaj cam seamănă între ele. Şi eu am făcut aceeaşi greşeală.

— Nimic grav, domnule, amiral, eu sunt de vină. Dacă aş fi avut cască, aţi fi văzut că nu-i germană, dar nu suport casca.

— Un ofiţer francez… Un ofiţer francez… Un paraşutist! Nu mai credeam că apuc să vă văd. Ia loc, locotenente, o să luăm micul dejun

împreună. O să-mi povesteşti…

— Cu dragă inimă, domnule amiral, dar, dacă nu cumva abuzez de ospitalitatea dumneavoastră, aş vrea ca mai întâi să mă rad. Câtă vreme nu sunt ras, n-am mintea limpede. Cel puţin aşa mi se pare mie. E ca prima ţigară de dimineaţă, pentru unii.

Slujnica cea bătrână s-a ivit iar. Neîncrezătoare, îmi pipăie vesta de paraşutist. Îi întind carabina.

— Vreţi să fiţi bună s-o puneţi într-un colţ? Nu vă fie teamă, nu-i încărcată.

Îmi desprind cele două grenade de la centiron şi le aşez cu sfinţenie pe o măsuţă, lângă binoclu.

— Nu vă deranjaţi pentru mine, un lighean cu apă rece e de-ajuns.

Bătrâna o ia înaintea mea spre baie, ducând un cofer cu apă caldă.

Uimitor cum te secătuieşte o aterizare pe timp de noapte… Spălat, ras, înviorat, sunt gata să încep o nouă zi. Înainte, mă aflam în timpul nopţii de ieri:

— Ia loc, locotenente, vom dejuna numaidecât.

Cafeaua cu lapte abureşte în ceşti, pâinea albă şi bucata de unt auriu luminează masa de stejar, soarele străluceşte în vasele de aramă de pe bufet: un Vermeer în Bretania! Totul e atât de liniştit şi de senin încât, pentru o clipă, îmi vine greu să cred că mă aflu aici ca să iau parte la război.

— E foarte simplu, domnule amiral, oamenii mei sunt ascunşi la doi kilometri de aici. Unul are un picior rupt…

— Va fi îngrijit aici, una din fiicele mele e infirmieră.

— Mulţumesc. Mai poate aştepta un pic, i s-a făcut o injecţie cu morfină şi i s-au pus atele. Misiunea noastră e să le facem viaţa imposibilă nemţilor, dar n-am nici un fel de informaţii cu privire la dispozitivele lor locale. Dumneavoastră ştiţi câte ceva? Se află pe-aici oameni din Rezistenţă, fie organizaţi, fie nu? Care sunt în genere sentimentele civililor faţă de ocupanţi: teamă, indiferenţă, ostilitate?

Gazda mea pare sincer şocată:

— Ostilitate, evident… Suntem doar în Bretania! Îi cunosc pe câţiva responsabili ai Rezistenţei locale. Vrei să te întâlneşti aici cu ei?

— Dacă-i posibil, da.

— Am să le dau de veste.

În timp ce mâncăm în doi, îi povestesc amiralului despre traiul nostru în Anglia, despre antrenamentele noastre, despre calitatea oamenilor şi genul de luptă pentru care i-am format. Pentru el, asta înseamnă revelaţia unui univers străin: căci n-a cunoscut nimic asemănător în marină.

Încă nu e ora opt când slujnica îi lasă să intre pe cei doi şefi ai Rezistenţei.

Cel mai tânăr are fizionomia unui om cumsecade. Robust, cu ochii

vioi, are un zâmbet plăcut şi cinstii pe o faţă mare şi deschisă. Celălalt are o gură de om îndărătnic, fruntea joasă şi o expresie rea. Simt că n-am să pot tine la el... De altfel, lucrurile se limpezesc numai decât: mă atacă fără menajamente:

– Sunt căpitanul *FTPF*[60] pe canton. Am fost înştiinţaţi de sosirea voastră de-o săptămână de către statul-major al generalului Koenig. Unde sunt armele pe care ni le-aţi adus? Eu sunt căpitan, iar dumneata locotenent, vei fi aşadar subordonatul meu.

Caraghiosul ăsta e de-a dreptul nerod! Mă fac că n-am auzit cele spuse de el şi-l întreb pe amiral ce înseamnă *FTPF*. Am început să-mi îndes metodic pipa, pentru că simt cum creşte mânia în mine... şi n-ar fi nici diplomatic, nici curtenitor să transform în câmp de bătaie bucătăria de la Boisangers.

Celălalt n-a înţeles.

— Cum aşa! Asta zice că e ofiţer francez şi nici măcar nu ştie ce înseamnă Franctirori şi Partizani francezi!

Mă ridic şi mă îndrept spre el.

— Ascultă, maimuţoi de căpitan ce eşti, au trecut două minute bune de când ăsta se străpăneşte să nu-ţi stâlcească mutra. Aşa că tacă-ţi fleanca, altminteri o păţeşti.

Îi suflu în plină faţă o gură de fum, iar el se dă îndărăt până la perete.

— Faptul că faci parte din FTPF nu te scuteşte să fii prost ca noaptea. Ultima oară când am plecat din Franţa, partidul tău politic nu se hotărâse încă dacă să treacă în Rezistenţă sau nu şi-mi amintesc că în 1940 propovăduia colaborarea... Ai uitat, poate? Eu nu!

Mă aflu aici ca să mă bat împotriva nemţilor şi ca să-i ajut pe toţi cei care vor s-o facă... Şi nu ca să discutăm politică. Aşa că stai jos şi să încercăm să vorbim serios.

Îl aşez cu de-a sila în capul mesei, ducându-l de umeri. Dintr-o dată nu mai are nimic de zis.

— Bine. Cred că acum se poate discuta. Cum v-am mai spus, mă aflu aici ca să mă bat. Tot ce vreau să ştiu e care vă sunt intenţiile şi de ce efectiv dispuneţi.

— Câţi oameni aveţi?

— Cam o sută.

— Şi armament?

— Nimic.

— Cum aşa?

Cel mai tânăr intervine:

— Tocmai asta e, domnule locotenent... n-avem arme deloc. Eu fac

[60] *Franc-Tireurs et Partisans Francais.* (N. t.).

parte din FFI[61]. Dar FTPS sau FFI, fără arme nu suntem buni de nimic. Când ni s-a dat de veste că un ofiţer francez vrea să ne vadă, ne-am închipuit că ne-aţi adus arme.

— Din păcate, dragul meu, nu ştiam nimic nici măcar despre existenţa voastră. Am fost lansaţi cu paraşuta şi n-avem decât armele noastre personale. Voi încerca mai târziu să transmit un mesaj la Londra şi să cer să vă fie paraşutate, dar pentru moment nici vorbă de-aşa ceva. Care-i numele dumitale mic?

— Paul, domnule locotenent.

— Uite ce, Paul, de vreme ce pari mult mai calm, explică-mi puţin cum vedeţi voi situaţia. De caţi oameni dispuneţi?

— Vreo treizeci.

— Dacă am înţeles bine, sunteţi cam o sută treizeci împreună cu oamenii camaradului dumitale şi nu aveţi nici o armă?

— O, poate că vreo zece Mausere luate de la nemţi şi câteva puşti franceze vechi. Dar ar exista un mijloc de-a ne procura mai multe.

— Cum?

— Kommandatura e ticsită de arme, fără să le mai socotim şi pe-ale soldaţilor. Dacă am putea ocupa *Kommandatura* cu paraşutiştii dumitale, am avea cu ce să înarmăm o companie.

„Căpitanul” nu mai cârteşte:

— Are dreptate, domnule locotenent. M-am purtat prosteşte mai adineauri… Suntem cu toţii aici ca să-i batem pe nemţi întâi de toate. Am văzut că aveţi un pistol şi o carabină. Presupun că şi ceilalţi oameni ai dumneavoastră au la fel. Dacă le daţi la fiecare din Rezistenţă un pistol, de pildă, vom fi o sută care să vă ajutăm, dacă atacaţi *Kommandatura.*

— Mulţumesc. Vorbiţi-mi un pic despre *Kommandatura* asta.

— E o clădire mare, la opt sute de metri de-aici, de partea cealaltă a drumului care duce de la Landerneau la Châteaulin. Se află în mijlocul unui parc.

— Şi spuneţi că e ocupată cam de vreo sută de nemţi?

— Da, cam aşa ceva…

— De unde ştiţi că au arme?

— De la cei care au fost închişi acolo şi-apoi li s-a dat drumul.

— Au avut loc des asemenea arestări? Şi pentru ce?

— Oh, ei arestează pentru te miri ce: dacă nu mergi pe bicicletă chiar pe dreapta drumului; dacă merg doi biciclişti alături unul de altul; dacă te prind cu de-ale gurii: dacă ai o mutră care nu le e lor pe plac… Te bagă la zdup pentru câteva zile. Te silesc să le văcsuieşti cizmele şi să le faci corvezile. Pe urmă îţi dau drumul.

— Şi cum trăiesc friţii din clădirea *Kommandaturei?* Ştiţi unde se

[61] *Forces Francaises de la Interieur.* (N. t.).

află postul lor de gardă?

— La dreapta, cum intri... Apoi urci peronul.

— Chiar aşa, urc peronul... şi mă anunţ.

Izbucnesc toţi în râs. Nu-i o glumă prea originală, dar atmosfera s-a încălzit.

— Şi santinelele?

— Nu-i decât una, afară, în faţa grilajului de la parc, care dă spre drum.

— Ştiţi la ce oră mănâncă friţii?

— La douăsprezece şi la şase seara. Fix ca un ceasornic.

— Unde se află sala lor de mese?

— La primul etaj.

— Prin urmare, la şase seara toţi soldaţii sunt la primul etaj, în afară de cei din postul de gardă şi de santinelă din fata grilajului. Sunteţi absolut siguri de informaţiile pe care mi le daţi?

— Absolut siguri, domnule locotenent.

— Nu mai sunt şi alte trupe în sat?

— Ba da... Un post de gardă, din şase sau opt oameni şi un sergent. Alcătuiesc un post de control rutier, la ieşirea din orăşel, în direcţia Plougastel-ului.

— Ştiţi ceva despre Plougastel?

— Se spune că sunt acolo SS-işti cu automitraliere şi tancuri...

— Nimic altceva?

— Ba da, intervine amiralul. La cinci sute de metri spre est, la ieşirea din satul aflat vizavi de postul de control, e un transformator care alimentează toată regiunea, un fel de ciutură mare prin care trec toate firele telefonice din sector. Dacă vă hotărâţi să luaţi *Kommandatura,* ar trebui distruse şmecheriile astea două, ca friţii să nu poată chema întăriri.

— Vă mulţumesc... Toate astea sunt foarte, foarte importante. Cred că diseară la ora şase ne vom ocupa de *Kommandatura.*

— Adevărat? Atunci ne daţi pistoale şi atacăm împreună?...

— Nu... Asta-i treabă de profesionişti şi-ar însemna să-i expunem pe oamenii voştri de pomană: ar cădea ca iepurii şi, văzând cât le e de uşor, nemţii din garnizoană s-ar simţi încurajaţi să reziste... Nu, o să facem toate astea noi singuri. Tot ce vă cer e să-mi trimiteţi doi oameni aici la ora cinci după amiază ca să-i ducă pe paraşutiştii mei până la transformator şi la punctul rutier de control. Cât priveşte *Kommandatura,* mă voi ocupa eu însumi de ea. Pornesc în recunoaştere numaidecât. Aveţi grijă să aduceţi neapărat unu-două camioane la ora şase şi un sfert, ca să încărcăm armele pe care le vom lua.

Şi-acum, nu mai avem timp de pierdut. Dacă Paul ar vrea să mă îndrume până la *Kommandatura...* Trebuie să văd la faţa locului cum

se prezintă lucrurile. Curând e ora zece... Potriviţi-vă ceasurile după al meu. Nu, eu îl am pus după ora englezească. Aşa că procedăm invers, eu îl potrivesc după al vostru. Trimiteţi-mi neapărat la ora cinci fix cele două călăuze chiar aici. Totul e foarte clar?

— Dar oamenilor dumitale, locotenente, nu le trebuie de-ale gurii, întreabă amiralul.

— Nu... Mai întâi, că au raţiile lor şi apoi, cei de la fermă au ei grijă.

— Pot hrăni cei de la fermă o sută de oameni?... A chiar crezi dumneata asta?

— Dar cine-a spus că sunt o sută! Am aterizat treisprezece.

— Doar n-o să atacaţi *Kommandatura* cu treisprezece oameni?

— Nu, domnule amiral, numai cu nouă; am doisprezece paraşutişti disponibili, de vreme ce unul şi-a rupt piciorul. Sergentul meu şi un paraşutist pentru cei de la postul de control, un alt paraşutist care să se ocupe de transformator şi de centrala telefonică... Voi avea deci opt oameni alături de mine ca să luăm *Kommandatura.*

Mă privesc toţi trei înmărmuriţi: au de-a face cu un nebun?

— Veniţi-vă, rogu-vă, în fire, nu-i vorba de-o fanfaronadă. Avem efectul surprizei de partea noastră şi am fost antrenaţi special pentru genul ăsta de treburi. Nu vă fie teamă, totul va merge ca pe roate.

— Şi băiatul dumitale rănit?

— Dacă puteţi, domnule amiral, trimiteţi un doctor la fermă pe la prânz. Dacă socotiţi că se află o ascunzătoare mai sigură, cereţi câtorva oameni din Rezistenţă să-l transporte acolo. Dacă nu, lăsaţi-l unde e, mă ocup eu de el mai târziu.

— Va fi îngrijit aici, e un punct care mă priveşte personal.

— Mulţumesc, domnule amiral... mulţumesc pentru tot. Sper să ne mai vedem. Respectele mele, domnule amiral.

— La revedere, locotenente. Când te vede omul aşa de liniştit, se simte obligat să te creadă. Şi totuşi... Dacă cineva mi-ar povesti ce s-a întâmplat aici, în dimineaţa asta, i-aş spune că-i nebun.

— Recunosc că nu ne lipseşte un grăunte de nebunie, domnule amiral... Că dacă n-am fi fost aşa, am fi ales intendenţa. Gata, Paul, mergem?

21
KOMMANDATURA

Luând-o pe drumeaguri bine adăpostite de garduri vii, Paul mă duce la o sută de metri de *Kommandatura.* A ales minunat punctul de observaţie.

Ascuns, într-un gard viu, disting perfect în binoclu amănuntele viitorului meu obiectiv; e o casă mare, pătrată, înconjurată de un parc spaţios, retrasă cam la vreo patruzeci de metri de la drum. Patru maşini şi un *side-car*[62] sunt parcate în curtea din faţă a clădirii.

Pe fereastra deschisă a postului de gardă îi văd pe soldaţi stând jos şi armele puse în rastel. Vreo treizeci de friţi îşi fac de lucru prin curte. Santinela umblă încolo şi-ncoace, cu arma la umăr, în faţa portalului.

Faţada dinspre nord, pe unde vom ataca noi, are patru ferestre mari la parter, de fiecare parte, a peronului de la intrare şi alte patru la primul etaj.

Încep să văd destul de limpede cum va trebui să procedăm.

— OK, Paul, mă poţi lăsa singur. Ce-ai de gând să faci acum?

— Mă duc să-i înştiinţez pe câţiva prieteni, pe care diseară am să-i aduc cu unul din camioanele cerute de dumneavoastră.

— Nu uita că întâlnirea e la ora şase şi un sfert fix. Asigură-te mai întâi că totul e-n regulă, când vii cu băieţii. Dacă nu reuşesc lovitura în zece minute... Înseamnă, că mi-am calculat prost elanul. Şi nu cumva să vă arătaţi înainte de şase şi un sfert. Pe diseară!

Santinela îşi continuă monotonul du-te-vino: doisprezece paşi în fiecare direcţie, plus, la sfârşit, o întoarcere impecabilă, nemţească.

Va trebui să-l ucid pe cel care va fi de pază diseară la ora şase. Mă voi târî până la portal, ascuns de adâncitura şanţului. Va trebui să-l lichidez cu pumnalul, aşa cum faci cu un vânat... Simt o amăreală în gură... Asta-i! *We'll cross this bridge when we come to it.*

10h30: santinela se schimbă. Există şanse ca la 11h30 să se schimbe şi asta. Cea ce înseamnă că la ora 6 după-amiază voi avea de-a face cu un funcţionar neatent şi obosit de-o jumătate de oră de dus încolo şi-ncoace şi, fireşte, mai puţin atent decât o persoană de pază aflată la începutul veghei.

Merită să mai stau încă o oră ca să-mi confirm bănuiala.

Şi cu câte amănunte te-alegi, într-o oră de observaţie!

Cele patru maşini din curte sunt toate în stare de funcţionare; sunt scoase şi aduse înapoi *side-car*-ul nu s-a clintit din loc. Diseară, la alegere, vom putea fie să le distrugem, fie să le luăm.

---

[62] *Side-car* – motocicletă cu ataş. (engl.).

Soldaţii din curte nu prezintă nici o importanţă: infanterie obişnuită. Sunt cam neglijenţi pentru nişte nemţi... Ofiţerii lor pesemne că nu sunt cine ştie ce pretenţioşi... Faptul că nici un detaşament n-a pornit în căutarea noastră mă linişteşte oarecum cât priveşte capacităţile lor.

Americanii sunt încă în Normandia, nici un pericol iminent nu-i ţine pe nemţi în alertă şi se încred cam prea mult în calmul aparent al garnizoanei lor.

Să fiu în locul ofiţerilor lor şi să ştiu că în regiune au aterizat paraşutişti, oamenii mei nu s-ar plimba prin curte, tăind frunză la câini. Prin urmare n-au idee despre operaţia din noaptea asta... Toate astea sunt foarte bune pentru treburile noastre.

Cedri mari şi pini mărginesc de-o parte şi de alta aleea care duce de la portal la casă. Sunt îndeajuns de rari pentru a ne proteja înaintarea, fără s-o împiedice. Excelent!

11h30: santinela se schimbă. Faptul confirmă cele sperate de mine.

Ştiu destul pentru cele ce urmează să fac. Mulţumit, mă întorc la fermă.

Klein mă întâmpină cu nonşalanţa lui obişnuită.

E un loren înalt, cocoţat pe picioarele lui de cocostârc. E slab şi nervos ca un levrier slughi. Niciodată nu l-am văzut exteriorizându-şi vreo emoţie oarecare. E zgârcit la vorba şi eficace în tot ce întreprinde. Ştiu că într-o zi, în Scoţia, i-a pus la punct pe nişte subofiţeri care-mi criticau morga şi felul în care-i antrenam pe cei din *troop*, dar nici unui dintre noi n-a pomenit niciodată nimic despre incidentul ăsta. Amândoi suntem făcuţi din aceeaşi plămadă: emoţiile nu se manifestă în exterior.

Îmi zâmbeşte cu-adevărat pentru prima oară de când îl cunosc. Mă face să mă gândesc la acei minunaţi câini de vânătoare care se uită chiorâş la stăpânul lor când au ratat vânatul pe care l-au răscolit pentru el şi care, scârbiţi, se duc să-şi închine talentele unor trăgători mai dibaci. Tot timpul războiului va fi mereu alături de mine, vigilent şi imperturbabil, exact în locul unde era de cel mai mare folos, încredinţat în sinea lui că glonţul ce trebuia să-l ucidă n-a fost încă turnat.

— A trecut mult, domnule locotenent! Aţi lipsit aproape şapte ore. A avut când să ne treacă tot felul de prostii prin cap!

— Cum se simte Dubosc?

— A venit un doctor să-l ia. Totul părea, în ordine, aşa că l-am lăsat să plece. Oamenii de la fermă îl ştiu bine pe doctor şi-apoi venea din partea amiralului, pe care v-aţi dus să-l vedeţi.

— Aţi mâncat de prânz?

— Nu, domnule locotenent. Vă aşteptam... Încă nu e ora unu şi, de la douăsprezece, tot amânam din sfert în sfert de ceas, la gândul că

asta o să vă facă să veniţi mai repede!

— Mulţam… O să mănânc în viteză jumătate dintr-o cutie cu raţii. Pe urmă, o să căutăm un loc nisipos, în chip de „cutie cu nisip”. Am să vă explic detaliile operaţiei pe care o s-o executăm spre seară, apoi toată lumea o să tragă un pui de somn.

După ce mâncăm la repezeală, oamenii fac roata în jurul meu pe locul unei foste arii de bătut grâne. De la antrenamentul nostru în Scoţia, le sunt foarte familiare aceste *briefings* în plin aer. Cu vârful pumnalului meu, desenez pe jos un plan de trei picioare pe trei.

— Toată lumea vede bine? OK!

Încă de la începutul instrucţiei, i-am silit să memoreze fără greş schema reglementară a unei succesiuni de operaţii, singurul lucru care, după părerea mea, merită să fie reţinut din manualul militar; 1) Situaţia; 2) Misiunea; 3) Direcţia; 4) Punctul de atins; 5) Formaţia; 6) Sprijinul: 7) Itinerariul: 8) Momentul plecării; 9) Itinerariu de repliere; 10) Mijloace.

Aşadar pot începe lungul meu monolog.

1) SITUAŢIA: *a. Situaţia generală:* o ştiţi *grosso-modo* la fel de bine ca şi mine: americanii se află la trei sute de kilometri spre est, au spart frontul din Normandia la Saint-Lo şi s-au năpustit spre Bretania, având drept punct terminus oraşul Brest. Nemţii sunt foarte bine fortificaţi în Brest. Au în mâinile lor toate oraşele din Finistere, între altele şi Daoulas, care ne interesează în mod deosebit

b. Situaţia particulară: Ne aflăm în inima dispozitivului german, la doi kilometri de Daoulas. Verificaţi pe hărţile voastre situaţia fermei. OK. Există, la Daoulas, cam o sută de rezistenţi fără arme şi o *Kommandatura* care spune-se e plină de armament. *Kommandatura* se află în paza a vreo sută de nemţi. La vest de Daoulas, oraşul Plougastel e ocupat pe cât se spune de un regiment de SS-işti motorizaţi. Drumul între Plougastel şi Daoulas e supravegheat de un post de control deservit de şapte ori opt infanterişti. La est, spre Châteaulin, la cinci sute de metri de Daoulas, se află un transformator, având la temelie un post telefonic îngropat, pe unde trec toate firele din regiune. Punctul de control aici, iar transformatorul aici, pe plan.

2) MISIUNEA. Să izolăm pentru moment Daoulas, controlând punctul rutier şi distrugând legăturile telefonice… şi transformatorul, cu ocazia asta. Nu se ştie niciodată… Fără curent, comunicatele radio vor fi mai greu de stabilit. Toate astea ca să ne permită sa luăm *Kommandatura*, să punem mana pe armele ce le are şi să-i înarmăm pe cei din Rezistenţă.

3) DIRECŢIA. Obiectivele noastre se află la sud. În linii mari şi, practic, pe drumul care trece prin Daoulas de la est spre vest.

4) PUNCTUL DE ATINS. Trei, evident: punctul de control transformatorul şi Kommandatura.

5) FORMAŢIA. Doi oameni, Klein şi Garrros, ca să neutralizeze punctul de control. Clement va distruge transformatorul şi centrala telefonică cu două încărcături de plastic. Restul *stick*-ului va fi condus de mine pentru atacul *Kommandaturei.* Vom ataca clădirea prin partea dinspre nord, unde sunt opt ferestre şi o intrare cu peron. Voi ucide santinela şi mă voi năpusti imediat asupra clădirii. Sabatier, Bellon, Paulus şi Brund mă vor urma în aceeaşi clipă. Sabatier va avea în grijă fereastra dinspre vest, marcată pe plan cu numărul 1. Numărul 2, mergând spre est, e pentru Bellon şi mine. Corespunde postului de gardă şi cere o atenţie specială. Numărul 3 pentru Paulus şi numărul 4 pentru Bruand. Două grenade în fiecare fereastră şi, dacă aveţi timp, o încărcătură Gammon. Briguet se va adăposti îndărătul cedrilor, cu puşca mitralieră şi va acoperi peronul şi uşa de la intrare ca să interzică orice... ieşire. În acelaşi timp, Le Nabour îşi va arunca grenadele prin fereastra vest numărul 1 de la etaj. Eu mă voi ocupa de numărul 2, Guichard de numărul 3 şi Pantalacci de numărul 4. După ce aruncăm grenadele, Sabatier, Paulus şi Bruand vor da ocol clădirii împreună cu mine, ca să atacăm dinspre sud. Le Nabour, Guichard şi Pantalacci se vor culca la baza ferestrelor, de-o parte şi de alta a peronului. Vor ţine sub foc portalul parcului cu carabinele lor, în cazul când ar veni întăriri din afară. Puţin probabil pentru că, din câte ştiu, nu există alte trupe în Daoulas... Dar nu se ştie niciodată, vreun detaşament neprevăzut aflat în trecere prin târg ar putea încerca să intervină.

6) SPRIJINUL. De reţinut: prietenii noştri cei mai apropiaţi se află la trei sute de kilometri. Poate la două sute optzeci, dacă au rulat ceva mai repede de când mi-am început eu cuvântarea.

7) ITINERARIUL. Vă voi conduce mai întâi acasă la amiralul de Boisangers, unde două călăuze îi vor lua pe Klein, Garros şi Clement ca să-i ducă la obiectivele lor. Restul *stick*-ului mă va urma la *Kommandatura:* de la casa amiralului, opt sute de metri, drept spre vest ne duc în desişul care domina calea ferată. De acolo, traversăm calea ferată, urmând apoi pe cinci sute de metri un unghi de mers de două sute douăzeci de grade. Asta ne duce la marginea unui drum care traversează burgul la o distanţă de două sute de metri de Kommandatura într-un viraj invizibil atât nemţilor de la punctul de

control, cât şi santinelei de la intrarea în parc. Vom trece drumul doi câte doi, dintr-un singur salt şi ne vom ascunde în şanţul din faţă.

8) MOMENTUL PLECĂRII. Vom pleca de la fermă la ora patru, ca să fim la întâlnirea cu ghizii la ora cinci. Fiecare va trebui să fie lângă obiectivul lui la ora cinci şi cincizeci. Ora H: 18h 05! Clement, dumneata o să dai semnalul de atac, aruncând în aer transformatorul. Reglează-ţi bine grenadele: vor trebui să pârâie exact la 18h şi 05!

9) ITINERARIUL DE REPLIERE. Dacă totul merge bine, vă recuperez pe toţi şi vă duc Dumnezeu ştie unde. Dacă totul merge rău, ştiţi ce să faceţi: la semnalul meu, *stick*-ul explodează, iar voi ţâşniţi doi câte doi spre prima întâlnire prevăzută. Nu s-a schimbat de ieri. Dacă mi se întâmplă ceva, sergentul Klein preia comanda şi vă descurcaţi ca să ajungeţi fie la locotenentul Anspach, fie la căpitanul Sicaud.

10) MIJLOACE. Ca armament: puşca mitralieră, armele individuale, şase grenade cadrilate şi două Gammon fiecare.

— Cred că asta-i tot. Dacă am uitat ceva ori dacă un punct nu vi se pare clar, acum e momentul s-o spuneţi... Întrebări? Bine! E 14h15. Potriviţi-vă ceasurile. Plecăm de-aici la ora 16 fix. Duceţi-vă să vă odihniţi un pic şi fiţi liniştiţi: aţi fost antrenaţi exact pentru acest fel de atacuri fulger.

Nemţii, pe care i-am observat în dimineaţa asta timp de două ore, nici măcar nu ne bănuie existenţa. La 18h05, vor fi la masă, sau pe cale să se aşeze la masă, departe de armele lor şi deloc pregătiţi pentru ceea ce-i aşteaptă.

Totul trebuie să se termine în zece minute!

Dacă mai aveţi când în timpul operaţiei, azvârliţi câteva explozibile Gammon spre hangare şi spre vehicule. Zgomotul lor dă exact impresia unui tir de mortier şi n-o să le pice bine tipilor din casă.

Cât ţine atacul, răcniţi din răsputeri: friţii nu trebuie să realizeze că suntem puţini la număr. OK! Eu unul vreau să trag un pui de somn... Faceţi şi voi la fel... Vă promit că totul o să meargă bine...

În timp ce băieţii se împrăştie, mă gândesc la o zicală din evul mediu, care mi-a plăcut totdeauna: „La oameni viteji, spadă scurtă”.

22
ATACUL

La ora cinci, cele două călăuze sunt prezente la întâlnire. La ora şase eu stau culcat în şanţul care merge de-a lungul zidului de la Kommandatura.

Când am traversat calea ferată, am trecut chiar pe lângă botul locomotivei unui tren încărcat cu trupe, care mergea, practic, la pas. Ispita a fost mare să anulez toate ordinele anterioare şi să comand un masacru, dar mi-am amintit la timp proverbul care spune să nu fugi după doi iepuri deodată.

Tot ce pot nădăjdui acum e ca trenul să fi luat viteză şi să se îndrepte spre Brest, încât ocupanţii lui să nu pe pice în spate în următoarele minute.

Cei opt băieţi ai mei, lungiţi şi ei în spatele meu, se fac una cu pământul printre mărăcini şi buruieni înalte.

Santinela se plimbă pe dinaintea portalului. Când face stânga-împrejur, îi văd de fiecare dată cizmele la un metru în, faţa mea. Tremur puţin: încordare, teamă, oboseala?

Va trebui să mă reped la tipul ăsta când o face întoarcerea, să apuc, cu stângă partea de sus a căştii şi să-i îndes din toate puterile casca pe ceafă, ceea ce, după părerea specialiştilor, îi va rupe cu siguranţă vertebrele, apoi să-i implânt pumnalul în gâtlej ori în scobitura şalelor…

La antrenament, când lucram pe manechine, era uşor… După cum uşor era şi… În timpul manevrelor, să simulezi toate astea pe santinele engleze!

Sudoarea îmi curge în broboane mari, îmi scaldă sprâncenele, îmi intră în ochi. Mi-am tras pumnalul din teacă… Am să ucid cu sânge rece primul inamic.

Cu sânge rece… Uşor de spus! Ştiu că n-o să am „curajul” să, ucid cu armă albă. Capul mi s-a golit de tot. Mă şterg mereu la ochi cu o bucată de paraşută, ca să mă pot uita la santinela liniştită, la minutarul ceasului, la băieţii întinşi pe jos… O buburuză urcă răbdător pe-un fir de iarbă sub nasul meu: când ajunge în vârf, firul de iarbă se îndoaie, gângania se prăbuşeşte pe spate, îşi mişcă picioarele, se redresează şi ia urcuşul de la cap: o întreagă lecţie!

H fără zece secunde. M-am încordat, gata să sar.

N-am să pot niciodată ucide cu un cuţit, vâr sabia la loc în teacă şi amorsez o grenadă pe care-o strâng în mâna dreaptă.

Ora şase şi cinci minute.

Explozia transformatorului încă îmi mai răsună în urechi, santinela

s-a oprit, uluită. Ridic căpăcelul, număr până la patru şi, de la mai puţin de doi metri, îi azvârl maşinăria la picioare. Soldatul se prăbuşeşte, rupt în bucăţi.

M-am năpustit urlând, urlând, paraşutiştii mei mă urmează.

Iie... iie... iuu... u... u... u...

Neglijând s-o mai luăm pe sub copaci, ne repezim spre clădire, amorsându-ne grenadele.

În câteva secunde, ferestrele de la parter sunt pulverizate, înăuntru izbucnesc urlete.

Alte opt grenade prefac în ţăndări ferestrele de la etaj, strigătele răniţilor se înalţă în crescendo, între două explozii câteva gloanţe răsună într-un colţ al parcului.

Dinspre interior, nici o reacţie.

Fac semn celor patru dinainte desemnaţi să dea ocol împreună cu mine clădirii, iar celorlalţi trei să stea lipiţi de-a lungul ferestrelor.

În trecere, azvârlim două încărcături Gammon pe ferestrele laterale. Edificiul se zguduie, un fum negru iese în volute groase prin ferestrele distruse.

Pătrund primul prin uşa de serviciu, aflată pe latura sudică a clădirii. Ghipsul de pe plafoane cade întruna în cataracte orbitoare. Miroase a exploziv, a urină caldă şi chiar a moarte... Un miros asemănător celui răspândit de un iepure prost împuşcat, căruia i-au plesnit maţele.

La dreapta, o uşă închisă împodobită cu plăcuţă scrisă cu litere gotice anunţă: HAUPTMANN. Cum am fost învăţat în comandouri, mă dau un pic îndărăt, îmi iau avânt şi sar cu picioarele lipite la înălţimea broaştei.

Uşa cedează de la primul asalt, iar eu aterizez în birou într-o tumbă.

Probabil că tocmai asta m-a salvat: în clipa când ating pământul, biroul explodează, pereţii se crapă, plafonul se năruie.

Sunt asurzit de-a binelea, orbit de praf şi de moloz. Zăpăcit cu totul, mă ridic pe dibuite. Carabina pe care-o aveam atârnată de gât, spânzură la capătul curelei, ruptă în două. Binoclul mi s-a făcut ţăndări, rupt şi el în două bucăţi, care se balansează prosteşte de cureluşa de la gât.

Merg clătinându-mă pe picioare până la ieşirea ce dă spre livadă.

Printre lacrimile ce-mi împăienjenesc ochii, zăresc un neamţ la vreo zece metri, ascuns pe jumătate îndărătul unor tufişuri joase.

Îşi duce arma la umăr, mă ocheşte..:

Mă uit la el zăpăcit, incapabil să întreprind ceva.

Nu aud împuşcătura, am doar impresia că mi se smulge pielea de pe frunte şi, ca printr-o minune, devin iarăşi lucid... lucid şi furios: ticăloşii ăştia mi-au distrus carabina, mi-au spart binoclul cu lentile Zeiss care la New York m-a costat o jumătate de soldă, iar acum trag

şi-n mine…

Pun mâna pe Colt şi trag în adversarul meu. Are mai puţin noroc decât mine, capul îi face explozie şi se clatină îndărătul tufişului, ca marionetele în care tragi pe la standurile de tir de prin bâlciuri, ce se răsucesc din ţâţâni, apoi dispar printr-o trapă.

În afară de câteva focuri răzleţe, trase la începutul atacului, nemţii n-au reacţionat deloc.

Pătrund din nou în clădire, ţinând doar coltul în mână. Atât mi-a mai rămas… Şi răcnesc din rărunchi:

— Coborâţi cu toţii acum… Şi ceva mai repede! Altfel dau foc la baracă. Auziţi?

Alte patru încărcături Gammon explodează afară..

— Repede… Repede… Şi fără să trageţi!

Bellon şi Paulus au venit lângă mine, în hol, la picioarele scării prăbuşite.

Un ofiţer neamţ se iveşte pe palierul de la etaj cu braţele ridicate.

— Nu drageţi… Nu drageţi… Cum să copor? Nu mai e scară!

— Atunci sări nătărăule, ce mai aştepţi! îi strigă Le Nabour.

Celălalt nu înţelege.

— Coborâţi! Hai, în viteză! Săriţi cu toţii! Unul câte unul. Repede, repede! Şi dacă vreunul din voi face pe nebunul, vă lichidez pe toţi!

Ofiţerul, un căpitan, sare primul, agăţându-se de balustradă. Cade dizgraţios pe fesele-i mari. Să tot aibă vreo patruzeci de ani. Bine hrănit, fără îndoială că nu-i un animal de luptă. Se ridică stângaci, îi e teamă. Mi se adresează în englezeşte.

— Ia-o pe franţuzeşte ori taci! rămâne trăsnit, cu gura căscată.

— Da, sunt francez.

Vorbesc franţuzeşte pentru prima oară de la începutul atacului:

— O divizie întreagă de paraşutişti francezi a sărit în regiune. Iar o divizie aeropurtată britanică se află mai la sud. Aţi dormit azi-noapte? … Acum s-a zis cu voi.

Bellon, du-l pe tip în curte şi spune camarazilor dumitale să se ocupe de prizonieri pe măsură ce-o să ţi-i trimit.

Nemţii cad unul câte unul de la etaj „cum gândacii de Colorado îndopaţi cad de pe tulpinele cartofilor”. Imaginea e a lui Bellon, care zâmbeşte cu zâmbetul lui de puşti.

— Sunteţi plin de sânge, domnule locotenent. Aveţi o batistă?

— Nu.

— Luaţi-o pe-a mea, e curată.

Andre Le Nabour, sus pe peron, le repede câte-un picior în fund prizonierilor pe care-i socoate prea înceţi.

— Repede, repede. Mai repede! Vreţi să vin eu să vă aduc?

Curând se adună vreo şaizeci în curte. Îi încolonez în rând câte patru.

— Scoateţi-vă tunicile. Azvârliţi-le la picioare. Mâinile încrucişate pe creştet!

Băieţii mei trec printre rânduri, taie cu sabia bretelele de la pantalonii prizonierilor şi primii nasturi de sus de la prohab: un om care se împiedică în pantaloni e mult mai uşor de păzit.

— Puneţi-vă tunicile! Mâinile deasupra capului! Căpitanul protestează:

— Vă purtaţi nu ca un ofiţer.

— Dar voi, idioţilor... v-aţi purtat ca nişte ce? Oamenii mei sunt în viaţă!

Cu o palmă, Andre Le Nabour face să-i zboare şapca şi se poartă cu el exact ca şi cu inferiorii lui.

La etaj, răniţii strigă după ajutor. Urc ajutându-mă de o scară şi de ceea ce-a mai rămas din scara clădirii.

Un adevărat măcel: vreo treizeci de răniţi sau muribunzi care gem sau horcăie. Sângele îmbăloşează podelele, mirosul de abator e de nesuportat. Îţi vine să verşi, aşa că vărs fără fereală.

În corpul de gardă lucrurile stau la fel. Nemţii au murit cu toţii.

Totul s-a terminat. E exact ora şase şi un sfert.

De faţă cu nemţii muţi de uimire, fac repede apelul oamenilor mei: Prezent... Prezent... Prezent...

— Briguet?

— Mort, domnule locotenent! E lângă puşca mitralieră, la intrarea în parc.

Briguet stă lungit deasupra puştii mitralieră. Era cel mai puţin expus dintre noi toţi, bine apărat de un cedru gros. Nemţii n-au tras decât câteva focuri, la întâmplare.

Probabil. Un glonte a ricoşat şi l-a ucis fulgerător pătrunzând drept în tâmplă.

Cei din Rezistenţă încarcă în camioane armele recuperate. Iau carabina lui Briguet, ca s-o înlocuiesc pe-a mea, livretul lui militar, grenadele lui şi le cer civililor să-i ducă trupul în sat.

Deodată, victoria noastră nu mai are nimic exaltant. Îmi vine să plâng şi, dac-aş fi singur, aş plânge negreşit.

23
CONTINUAŢI ATACUL

Camioanele încărcate eu arme se pregătesc să demareze, când un puşti cu răsuflarea tăiată se repede spre noi:

— SS-iştii... SS-iştii...

Îl trag spre mine şi-l întreb cât mai încet cu putinţă:

— Ce vrei să spui?

— SS-iştii... Vin încoace... pe drumul dinspre Plouastel. Cu automitraliere... camioane... Am fost trimis să vă înştiinţez. Am alergat... alergat... Uite-i că vin!

Tristeţea mea soră cu moartea mă părăseşte dintr-o dată. Briguet, morţii, totul e de domeniul trecutului... Cei din Rezistenţă trebuie s-o şteargă cu camioanele, altfel vor fi măcelăriţi.

— Gata! Fugiţi cu toţii în direcţia Châteaulin! Trebuie să sosesc la punctul de control rutier înaintea SS-iştilor.

Îl iau de-o parte pe căpitanul neamţ şi-i explic ce am de gând să fac.

Oamenii lui şi cu el aliniaţi în rânduri de câte şase pe şosea. Direcţia: punctul de control... Pas alergător. Nu vreau ca paraşutiştii mei să fie măcelăriţi: prizonierii ne vor sluji drept scut. N-am nici cea mai mică intenţie ca ei să fie cei ucişi, dar am nevoie de ei ca să derutez întăririle. Când ne vom ciocni... Dumnezeu cu mila: n-au decât să se culce, să se ascundă, să fugă, puţin îmi pasă. În orice caz, n-o să-i împuşcăm pe la spate.

— Pas alergător... Mai repede! Mai repede! Nemţii fug în faţa noastră ca o turmă înnebunită, ţinându-şi pantalonii cu amândouă mâinile.

Îi împingem pe porţiunea îngustă a drumului în clipa când prima maşină-automitralieră pătrunde din direcţie opusă.

Le Nabour îmi dă o încărcătură Gammon şi aleargă pe urmele mele. Ne căţărăm pe taluzul care domină punctul de control. Automitraliera merge pe relantiu. Şoferul nu pricepe nimic: nu vede în faţa lui decât nemţi dezarmaţi care strigă, se agită, se îmbrâncesc, se răzleţesc...

Nici nu va înţelege vreodată ceva: prima Gammon aruncată de mine explodează pe habitaclu, iar maşina blindată se dislocă, fără să fi apucat să tragă un singur foc.

Andre îmi întinde o a doua Gammon, destinată unui camion care venea în urmă cu zece metri. Începe şi el să ardă; câţiva SS-işti uşor răniţi ies din el şi se azvârl într-o livadă, aflată de cealaltă parte a drumului.

Un camion se îndreaptă într-o viteză nebună spre punctul de

control. Depăşeşte pe dreapta camionul cuprins de flăcări, încalecă pe taluz, trece de epava automitralierei blindate şi de baraj.

Grenada azvârlită de Andre Le Nabour explodează din plin în coviltirul lui. Spatele camionului nu mai e decât o platformă fără osie, pe care se află de-a valma morţi, răniţi, muribunzi. O ultimă icnitură a motorului şi camionul se opreşte la zece metri în spatele nostru, drept în mijlocul drumului.

În livada din faţă, SS-iştii n-au tras încă nici un glonte. Panică absolută. Paraşutiştii mei, invizibili, îi doboară întruna. Nu se aude decât pocnetul sec al carabinelor noastre.

O automitraliera blindată în pană şi trei camioane intacte s-au oprit la o sută de metri în stânga mea, iar infanteriştii nemţi ies din ele oarecum în ordine. Aleargă cu toţii spre livadă, aflată la mai puţin de treizeci de metri de noi. Încep să-şi vină în fire. Un ofiţer care-şi cunoaşte meseria îi organizează. Dă ordin să se aducă o mitralieră. Tipul e curajos. E un şef, îşi răcneşte ordinele răspicat, stând drept, în picioare, în ciuda masacrului pe care noi îl facem de jur împrejur. E, de departe, cel mai periculos dintre toţi.

Îi fac semn lui Andre.

— Te ocupi de mitralior… Eu de ofiţer.

Lungiţi pe creasta taluzului, ochim pe îndelete.

Mitraliorul se prăbuşeşte peste maşinărie, glonţul meu smulge gâtlejul ofiţerului, care cade pe spate, se zbate câteva clipe, pare a mai zvâcni o dată… apoi nu se mai mişcă deloc.

Paul – acum ştiu că se numeşte Le Hir – nu ne-a părăsit de când am luat cu asalt *Kommandatura*. A intuit într-o clipă cel mai util lucru pe care-l putea face. E mecanic de meserie şi, în timp ce noi ne băteam, el s-a ocupat de camionul german care adineauri a forţat barajul. L-a scos afară din cabină pe şoferul mort, apoi s-a ocupat de motor. Îmi face semn că e în bună stare.

— Încetaţi focul!… Toţi la mine!… Aruncaţi fiecare câte o grenadă în livadă!… Şi repede la camion: o ştergem!…

Lupta n-a durat nici zece minute. Mă urc în cabină, lângă Paul Le Hir. Băieţii mei sar în spate, plonjând asupra SS-iştilor morţi sau răniţi. Paul îmi aşteaptă semnalul.

— Dă-i drumul! Toată lumea-i prezentă!

Ne acoperim retragerea cu rafale scurte trase cu puşca-mitralieră. SS-iştii nici măcar nu mai trag.

După zece minute părăsim şoseaua asfaltată şi o luăm pe nişte drumuri pietroase, pe care Paul le ştie la perfecţie. Goneşte cu acceleraţia la maximum, fără să scoată un cuvânt. Ia virajele la milimetru, neşovăind la nici o răspântie.

Sunt prea obosit ca să pun întrebări… Cad moale, adormit, pe parbriz.

Smucitura bruscă a opririi mă trezeşte. Am dormit doar câteva minute, dar mă simt ceva mai puţin sleit de puteri.

Oamenii mei înconjoară cabina.

— Ce facem cu friţii morţi şi răniţi, domnule locotenent?

Mi-am mai recăpătat oarecum, prezenţa de spirit.

— Unde ne duci, Paul?

— Spre Sizun.

— Am trecut de vreo intersecţie în timp ce eu dormeam?

— Da, la cinci sute de metri de-aici.

— Mergi până acolo în marşarier. Se uită la mine fără să înţeleagă.

— Fă ce-ţi spune domnul locotenent, zise Paulus. Nici eu nu pricep, dar are el un motiv. Repede!

Paul se execută.

Odată sosiţi la intersecţie, îl fac să vireze la stânga şi să mai dea îndărăt încă două sute de metri.

— Opreşte!… Bine. Daţi jos pe marginea taluzului morţii şi răniţii. OK, Paul, putem pleca.

— Da, domnule locotenent, dacă-i lăsam pe drumul nostru înseamnă că ne trădam direcţia, nu-i aşa?

— Exact!… Acum, urmăritorii noştri, dacă vom avea parte de ei, vor trebui să-şi pună mintea la contribuţie. Dar nu cred că am început, să fim urmăriţi. Pentru moment, cred că fac ordine în harababura pe care le-am făcut-o… Unde ne duci exact?

— La vreo cincisprezece kilometri, la o fermă care ne slujeşte deseori drept punct de raliere. E departe de tot, bine ascunsă între copaci şi toate drumurile de acces sunt uşor de supravegheat. E chiar la liziera pădurii. Putem s-o ştergem rapid… În caz de vânătoare!

Dragul meu Paul, îmi amintesc de tine cu emoţie: ai făcut multe pentru noi începând din dimineaţa aceea, iar eu n-am avut prilejul nici măcar să-ţi ofer o ţigară englezească…

Ferma familiei Bougugnnec e o casă tipic bretonă, cu zidurile ei de granit roşu şi ferestrele-i mici cu lintourile dintr-o singură bucată. Paul a oprit camionul lângă baltă. Câinii aleargă spre noi, încep să-i mângâi, iar ei să-mi spună povestea lor. După o acţiune de război intensă, îmi recapăt gustul pentru natură. Se lasă seară, potârnichile se aud pe ogoare. Daoulas e departe… ca un vis urât care se estompează. Ce bine-i aici, ce tihnă e… Ce somn îmi e… Paulus îşi petrece braţul pe după umerii mei în clipa când mă prăbuşesc.

Un pahar de calvados, tare ca vitriolul, mă face să mă mai trezesc puţin. Numai atât ca să dau cele câteva ordine ce mi se par absolut indispensabile: la drept vorbind, sunt de prisos, băieţii ştiu la fel de bine ca şi mine ce trebuie făcut.

— Cei care se simt mai puţin obosiţi să stea de pază pe rând cu

puşca mitralieră. Doi câte doi, o oră de fiecare dată. Mă culc şi eu două ore… Să fiu sculat înainte de miezul nopţii.

— Bine, domnule locotenent, dormiţi liniştit, vă sculam noi.

Put ca un ţap; a sânge, a sudoare acră, a praf de puşcă… îmi adun ultimele puteri ca să mă spăl temeinic, apoi mă prăbuşesc într-un pat care se balansează ca o plută în mijlocul odăii.

Sunt obişnuit cu dormitul la comandă, aşa că nu-i nevoie să mi se spună Albă ca zăpada ca să adorm tun.

E ziuă de-a binelea când mă trezesc, mirat foarte că mă aflu într-un pat. Ora zece dimineaţa. Ticăloşii!

În sala comună a fermei, micul dejun abia începe.

Klein, Garros şi Clement ni s-au alăturat şi ei în zori. Cum şi informaţi de cine? Sunt întrebări pe care nu mi le voi pune vreodată. Mă voi mărgini doar, cât va ţine războiul, să constat că totdeauna ne adunăm cu toţii la un loc după o acţiune, fără nici un fel de incident.

După ciocnirea de la Daoulas, s-au dus la prima întâlnire convenită, la cinci kilometri de la ferma de unde plecasem. Pe urmă, se pare că cineva din Rezistenţă a venit să-i informeze despre locul unde ne aflăm.

În ciuda precauţiilor noastre, nu suntem pe-atât de invizibili pe cât mi-aş dori-o. Sute de oameni ne spionează, a căror prezenţă noi nici măcar n-o bănuim. Ţăran eu însumi, cunosc bine fenomenul, a cărui explicaţie îmi scapă. Nu-ţi rămâne decât să te resemnezi, să nădăjduieşti că nimeni nu-ţi e ostil şi să rămâi cât mai vigilent cu putinţă.

Când pătrund în sală, toţi se ridică în picioare ca la comandă, pocnind din călcâie.

— Nu vă e bine? Vă credeţi în armata nemţească? Ce-i mai rău e că băieţii mei sunt serioşi. S-a schimbat ceva în raporturile noastre. Dar e prea complicat să fie analizat pe loc.

— Aţi terminat cu maimuţărelile astea? Ori vreţi să strigaţi: „în rânduri! Drepţi!” ca pentru colonel, dacă tot aţi luat poziţia regulamentară… De ce nu m-aţi trezit astă-noapte?

Sabatier şi Le Nabour, gradaţii aflaţi în subordinea lui Klein, încep să vorbească amândoi odată:

— Dormeaţi aşa de bine, domnule locotenent… Şi-apoi… domnul Bouguennec şi băiatul lui ne-au ajutat să stăm de pază… Şi pe urmă fetele ne-au zis că… Sunteţi mort de oboseală şi că trebuie să vă lăsăm… Şi pe urmă…

— Prim urmare fetele Bouguennec comandă acum *stick*-ul?

Par să-şi fi pierdut cu totul simţul umorului şi să ia în serios tot ce spun. Operaţia de ieri a lăsat sechele, paraşutiştilor mei nu le sunt boii acasă. Parcă aş avea de-a face cu nişte puşti ori cu nişte străini. Prea-i caraghios, zău aşa… şi nu mai înţeleg nimic.

— Ce-aţi rămas aşa, înfipţi ca nişte ţăruşi împrejurul mesei? S-ar zice că sunteţi călugări şi aşteptaţi îngăduinţa abatelui ca să staţi jos... Pe legea mea, v-a scopit cineva pe toţi!... Şi-ntâi de toate, ce-avem de mâncare?

— Tot ce vreţi, domnule locotenent: ouă cu slănină, o omletă, cafea cu lapte, felii de pâine prăjită cu unt, de să-ţi lingi buzele, dulceţuri, miere... Domnul Bouguennec a tăiat chiar şi-un viţel pentru noi.

— Unde e domnul Bouguennec?

— În curte, domnule locotenent. Stă de pază cu puşca mitralieră.

— Şi Paul Le Hir?

— Ne transportă raniţele încoace.

E drept, uitasem de amănuntul ăsta: ca să atacăm *Kommandatura,* trebuia să fim sprinteni şi ne-am lăsat raniţele la ferma de unde-am plecat...

— I-am spus să aducă şi containerul cu exploziv, domnule locotenent...

Bineînţeles, Klein s-a gândit la asta.

— Ia staţi aşa... dacă fetele Bouguennec hotărăsc când trebuie eu să dorm şi când nu, dacă tatăl vă apără, dacă Paul face ce-ar trebui să faceţi voi, iar voi ce-ar trebui să fac eu... mă întreb la ce mai sunt eu bun pe-aici? Vreau să fiu corect, aşa că la întoarcerea în Anglia împart solda cu voi... Ia spune, Lucien cum s-au petrecut ieri lucrurile la postul de control?

Klein îmi răspunde cu placiditatea lui obişnuită:

— Eram acolo, domnule locotenent... Când transformatorul a sărit în aer, am tras în friţi cu carabina de la zece metri. Toţi au rămas laţi. Pe urmă, la început m-am gândit sa venim şi noi la *Kommandatura,* dar dumneavoastră aţi spus s-o ştergem numai decât şi să ne ducem la locul de întâlnire. Am şovăit, dar mi-am zis că-i mai bine sa vă ascultăm... Numai că, pe Garros şi pe mine, ne mânca al naibii să venim şi noi...

— Când am căzut de acord asupra unui procedeu, e mai bine să-l respectăm: ori totul mergea cum fusese prevăzut... şi-atunci eraţi de prisos. Ori totul mergea al naibii de prost... şi aţi fi fost doar nişte ţinte în plus. După cum vedeţi, totul a mers bine, în afară de Briguet, bineînţeles. Dar nu văd cum ar fi putut fi evitat incidentul. Ia ziceţi, moartea lui Briguet vă frământă? De asta nu păreţi în apele voastre şi sunteţi aşa de scorţoşi când vorbiţi cu mine?... Şi-mi arătaţi o politeţe exagerată... ca unui străin? Credeţi că eu sunt vinovat?

Băieţii protestează:

— Da de unde, domnule locotenent! Ce vă mai trece prin gând? Totul s-a petrecut aşa cum aţi spus. Briguet n-a avut noroc. El era cel mai puţin expus. E vorba de-un ghinion, asta-i tot. Ieri, când ne-aţi explicat operaţia... acum vă putem spune, nu credeam că ar avea

şanse de reuşită… Ne-am zis că o să ne lăsăm cu toţii pielea în afacerea asta. Şi când colo, a mers ca pe roate, de încă nici nu ne vine să credem… Şi lichidarea SS-iştilor… Când o să le povestim celorlalţi, nimeni n-o să ne creadă…

— Treaba lor. Ieri, ne-am luat o răspundere mare: voiam să ştiu de ce sunteţi în stare şi la ce-s bune teoriile mele. Acum ştiu… şi voi la fel. Vedeţi că cele învăţate erau utile. Eficacitatea unei mâini de profesionişti, rapizi în atac şi mobili ca o haită, nici nu se mai discută.

— Adevărat, domnule locotenent.

Ce nătăfleţi s-au făcut oamenii mei! Sunt sigur că dacă aş fi spus exact contrariul, ar fi încuviinţat în acelaşi fel: „Adevărat, domnule locotenent”.

Nici urmă de îndoială, raporturile noastre personale s-au schimbat în mai puţin de o zi. În Anglia, aveam impresia că sunt fratele lor mai mare, şeful, ale cărui păreri, dacă era cazul, se discutau deschis… În Franţa, mi se pare că am îmbătrânit cu douăzeci de ani faţă de ei. Se poartă cu mine de parc-aş fi un patriarh, cu un respect exagerat şi nu chiar atât de spontan, amestecat cu un soi de teamă… ca şi cum aş fi şamanul tribului.

Purtarea lor cea nouă îmi displace. Se prea poate ca un specialist să fie în stare să le explice atitudinea în termeni foarte docţi, dar eu nu sunt nici psihanalist, nici psihiatru: aşa că pur şi simplu mă irită! Promovarea asta la rangul de tată de familie nu-mi convine deloc şi le port oarecum pică băieţilor, cu toate că, fără-ndoială, nu-i vina lor.

Pentru cine n-ar avea judecata limpede, subordonarea asta totală ar avea şanse să i se urce la cap. E primul pas spre paranoia şi uite aşa te ramoleşti înainte de vreme fără ca măcar să-ţi dai seama.

Domnul Bouguennec, cu mustăţile lui galice, e un ţăran de vreo cincizeci de ani, demn ca un vechi roman. E patriarhul rustic în toată perfecţiunea lui.

Şi-a pus casa la dispoziţia noastră, fără nici un fel de rezervă. Am avut mult de furcă până să-i birui obiceiurile de gazdă desăvârşită, când a fost vorba să ne culce: voia să dormim în casă. I-am demonstrat că trebuie să ne culcăm afară din motive evidente de securitate. A fost nevoie de toată încăpăţânarea mea de ţăran din Ardeni ca să învingă încăpăţânarea lui de breton.

N-am cedat decât într-o privinţă, la care se vede că ţine mai presus de orice: să stea şi el de pază ca oricare dintre noi.

24
VULTURII LUI HITLER

5 august, după-amiaza

Ieri a avut loc abolirea *privilegiilor*[63] şi a drepturilor senioriale ale ocupanţilor *Kommandaturei:* nu trebuie să le lăsăm nemţilor timpul să-şi vină în fire. De cum se vor odihni bine băieţii, va trebui să ne ocupăm de alte obiective. S-au ospătat ca la nuntă, mulţumită generozităţii familiei Bouguennec. Am să-i las toată ziua să doarmă, în timp ce eu voi porni în căutarea unei prăzi posibile.

În clipa când dau să plec, Klein, vine la mine.

— Vin şi eu, domnule locotenent.

— Nu, Lucien, rămâi aici şi bagi de seamă ca toată lumea să se odihnească. E ora unu, mă duc în plimbare spre Dirinon. Se află prin părţile alea, pe cât se spune, un depozit de muniţii. Vreau să văd cam cum arată. Mă întorc spre seară. Vrei, te rog, să-mi dai binoclul tău? Al meu a rămas la Daoulas, ieri.

Pe drumeaguri desfundate, pe lângă garduri de mărăcini şi pe sub bolta de copaci, sosesc în mai puţin de două ore în apropiere de Dirinon.

Parcul de muniţii e o împrejmuire solidă, adăpostind vreo cinci hectare. Cu şanţurile lui antitanc, cu bateriile antiaeriene şi terestre, cu gardul de sârmă ghimpată, cu toată colcăiala aceea de personal, santinele şi câini, nu-i un vânat pentru noi: mult prea mare, mult prea solid şi mult prea bine apărat.

Atâta pagubă… Mă întorc la fermă Bouguennec.

Ţinându-mi carabina subsuoară, merg agale pe-o cărare din pădure. Am uitat că-i război, aş putea să fiu la vânătoare. Ascult, fericit, zgomotele pădurii: o ciocănitoare mitraliază un trunchi de copac, vântul arzător din plină vară înfioară când şi când frunzele, în răsuflări prelungi, inegale, apoi totul redevine tăcere… Am o mulţime de amintiri asemănătoare, când în după-amieze ca asta mă duceam să strâng ciuperci prin părţile noastre… Mi-e dor de Ardeni… Era exact în aceeaşi perioadă… mirosul cald al humusului, vântul care se joacă cu frunzele de stejar de anul trecut, alunele, lăptoase încă în carapacea lor verde, moale, rugurile de mure.

… Ciocănitoarea s-a oprit brusc. O gaiţă îşi ia zborul strigând

---

[63] Aluzie la noaptea de 4 august 1789 când, în timpul Revoluţiei franceze, Adunarea Naţională votează abolirea privilegiilor feudale şi, prin aceasta, a întregului sistem juridic al vechiului regim. (N. t.).

departe, în faţa mea. În pădure, asta nu poate să însemne decât un singur lucru: cineva le-a deranjat... Iar acest cineva nu sunt eu.

Îngenunchez repede îndărătul unui fag gros şi pândesc cărarea care face un cot la vreo douăzeci de metri. Tipul care se apropie merge fără nici o precauţie, cu siguranţă că nu-i pădurar... Numai un orăşean poate face asemenea tărăboi necuviincios prin pădure. După vacarmul pe care-l face, ar fi trebuit să-l aud de mult... Dacă n-aş fi visat.

Oh! Oh!... un coleg! Un paraşutist neamţ... Idiotul! Îşi ţine mitraliera la umăr, în loc s-o aibă spânzurată la gât, gata s-apese pe trăgaci. De altfel, n-are deloc o înfăţişare marţială: îşi târâie picioarele, iar mâinile şi le ţine în buzunare.

Când zvâcnesc în faţa lui înfigându-i Coltul în pântec, abia dacă tresare de uimit ce e. Îşi scoate mâinile din buzunare şi ridică liniştit braţele în sus. Pare chiar destul de mulţumit că mă vede.

— Vreau să mă predau!

Vorbeşte într-o engleză cât se poate de acceptabilă.

— S-a făcut!

Îi iau pistolul, îi desprind mitraliera.

— Întoarce-te!

Îi pipăi buzunarele.

— OK! Eşti paraşutist? Ce unitate?

— Nu... ofiţer meteorolog.

— Şi-atunci de ce eşti îmbrăcat ca pentru asalt?

— Eram împreună cu paraşutiştii:

— Aşa, bine! Ia-o înainte... O să ne ducem la oamenii mei.

— Numai că... nu sunt singur.

— Cum adică?

— Aşa... Sunt vreo şaizeci de paraşutişti împreună cu mine. Am fost atacaţi în dimineaţa asta de terorişti şi am avut victime. Ofiţerul responsabil a murit. Am aflat că paraşutişti ai trupelor aliate au sărit în număr mare în regiune. Ieri, au măcelărit totul la *Kommandatura* din Daoulas şi-au ucis zeci de SS-işti. Pentru noi, s-a sfârşit. Vrem sa ne predăm unor trupe regulate, nu să fim ucişi pe la spate de funcţionari... Că e plin de ei.

— Înţeleg, numai că... nu sunt decât un simplu locotenent, iar oamenii mei se află la doi kilometri de-aici. Nu pot, de unul singur, să vă duc pe toţi... E o problemă care mă depăşeşte. Trebuie să-i raportez colonelului meu. Unde sunt oamenii voştri?

— În pădurea asta, uite-aici pe hartă... Cam la vreo trei kilometri.

— Bine... Dă-mi harta dumitale puţin. Vezi intersecţia asta, în satul Saint-Urbain? Acolo ne aflăm, împreună cu batalionul nostru. Mă duc să-l înştiinţez pe colonel şi el va lua măsurile cuvenite ca să fiţi trimişi într-un lagăr de prizonieri. Îi iei pe oameni, apoi vă îndreptaţi spre

intersecţie, dezarmaţi cu toţii şi cu mâinile în sus, fără nici un fel de echivoc posibil... Altfel, nu răspund de nimic. Până te duci şi vii îţi trebuie, să zicem, două ore. Acum e patru. La ora şase, întâlnire la intersecţia din Saint-Urbain... De acord?

— De acord!... Sunteţi ofiţer de carieră?

— Nu, student la teologie.

— Aha, mă gândeam eu... Cu dumneavoastră poate omul să se înţeleagă... Eu eram profesor de fizică.

— Atunci ne-am înţeles, da? La ora şase la Saint-Urbain! La revedere.

Mă uit cum face cale întoarsă şi se afundă în pădure. De cum dispare paraşutistul după cotul potecii, mă îndrept cu toată viteza spre ferma Bouguennec.

Klein, ca totdeauna, mă întâmpină cel dintâi.

— O după-amiază bună, domnule locotenent?

— Nu prea rea... Adună-i pe oameni în viteză. O să ne instalăm la intersecţia din Saint-Urbain. Dar repede. Luaţi numai puşca mitralieră, armele individuale şi câteva grenade. Adunarea peste cinci minute!

Un minut mai târziu, toţi sunt prezenţi.

— Toată lumea-i aici? OK. La ora şase, şaizeci de nemţi se vor prezenta lângă satul Saint-Urbain ca să se predea regulamentar. Vom acoperi drumul cu puşca-mitralieră, iar voi să vă plimbaţi cât mai la vedere, traversând intersecţia încolo şi-ncoace. Trebuie să le dăm iluzia că suntem mulţi şi că ne simţim liniştiţi. Sper că v-aţi odihnit bine... Avem de făcut trei kilometri în pas alergător. După mine!

La ora şase fără douăzeci, dispozitivul e pe locul indicat: nouă oameni se plimbă cu arma la umăr, ca nişte figuranţi de teatru. Puşca-mitralieră, instalată în şanţ, ţine sub observaţie tot lungul drumului, în direcţia de unde trebuie să ne sosească victimele.

Eu m-am postat mai înainte, la vreo sută de metri: paraşutiştii nemţi devin din ce în ce mai desluşiţi în binoclu, la cinci sute de metri de-acolo.

Totul pare în perfectă ordine: ofiţerul merge în frunte, cu mâinile încrucişate pe cap, oamenii îl urmează în rând câte patru şi ei cu mâinile la ceafă.

Îi fac semn lui Klein să vină lângă mine şi-i înapoiez binoclul.

— Dar... Sunt paraşutişti! Ne-aţi ascuns asta, domnule locotenent...

— Am vrut să vă fac o surpriză şi să văd mutrele colegilor tăi. Când friţii sosesc în dreptul nostru, dumneata, Lucien, te ocupi de oameni, eu de ofiţer. Sper că Paul Le Hir va sosi, aşa cum ne-am înţeles, cu vreo douăzeci de machisarzi, ca să-i ia pe prizonieri... Când nemţii or să vadă că ei sunt de şase ori mai mulţi decât noi şi că nu există nici un fel de alte trupe, s-ar putea să le treacă prin minte să facă pe nebunii. N-ar avea, bineînţeles, nici o şansă, dar ar muri prosteşte

nişte oameni. Le ordoni să se aşeze de-o parte şi de alta a drumului, le iei banii francezi pe care cu siguranţă că-i au şi-i verşi la FFI. Bagă de seamă şi scotoceşte-i bine: un pistol e uşor de ascuns.

Nemţii au ajuns la intersecţie. Se aşează în ordine de-a lungul taluzului, iar eu îl poftesc pe ofiţerul lor la cafeneaua din sat. Mâncăm ochiuri, o sticlă de cidru, iar el îmi povesteşte viaţa lui. Confesiunea clasică: are o soţie destul de drăguţă, a cărei fotografie mi-o arată, doi copil, un câine... Preda fizica la Magdeburg.

Bietul de el, era făcut să fie soldat cum sunt eu bun de papă! Mi-e milă de el... şi-aproape că mă mustră conştiinţa că am minţit.

— Ascultă, dragul meu... aţi scăpat toţi cu viaţă şi, pentru moment, ăsta-i esenţialul. Aţi avut mai mult noroc decât camarazii voştri din Daoulas, dar voi fi obligat să mă despart de voi. Nu avem posibilitatea să vă ţinem. Veţi fi luaţi de partizani, care trebuie să sosească numai decât.

Omul e distrus.

— Ne daţi pe mâna teroriştilor?

— Nu... Nu sunt terorişti, ci soldaţi fără uniformă, dacă vrei. Dar nu sunt sălbatici, ca unii dintre naziştii voştri. Vă dau cuvântul meu că nu veţi fi molestaţi. Vă duc la ei în machi şi peste câteva zile, armata a 3-a americană vă va prelua. Să nu te mustre conştiinţa: ai salvat probabil viaţa la şaizeci de bieţi oameni, pe care altfel noi i-am fi ucis în ambuscade.

— M-aţi înşelat!

— Nu tocmai. Te-ai înşelat singur, dar peste câţiva ani vei crede, ca şi mine, că ai avut noroc. La revedere.

Afară, nemţii vociferează: au înţeles în cele din urmă, văzând că machisarzii înarmaţi îi încercuie şi-şi reproşează unul altuia naivitatea.

— Gura!... În rând câte patru, repede. Paul, te poţi ocupa de ei, ofiţerul lor se descurcă binişor în franceză, o să-ţi poată sluji drept interpret.

Andre Le Nabour e nemângâiat:

— Le-aţi văzut cizmele de salt, domnule locotenent? Mult mai şic decât ale noastre! Şi eu, care am picioare aşa de mici... n-am găsit nici o pereche care să-mi vina.

Klein îmi întinde un binoclu Zeiss:

— Ca să-l înlocuiţi pe cel stricat, domnule locotenent.

— Mulţumesc, Lucien... Va trebui să recuperăm şi armele abandonate de prizonieri în pădure. Cred, de altfel, că le-au rupt... Era dreptul lor. Dar poate că din grămadă puteţi alege câteva cadouri utile.

— Ce mai capcană şi ce s-au mai fraierit friţii, domnule locotenent!

— Să nu ne mai lăudăm atât. Totdeauna v-am spus că educaţia prusacă atrofiază imaginaţia. Deocamdată, să ne întoarcem acasă.

„Acasă”… Asta e acum pentru noi ferma familiei Bouguennec. Acolo ne-am aşezat tabăra, acolo luăm masa, ea ne ascunde şi ne apără.

Acolo am descoperit Bretania, generozitatea bretonă şi curajul foarte simplu al bretonilor.

5 august, către seară

După cină, Klein şi cu mine ne ducem să luăm aer. Mai curând vânt… Am pornit, fiecare în partea lui, să facem o ultimă recunoaştere, pe o rază de opt sute de metri în jurul casei. Precauţie ce poate părea de prisos, dar la război neglijenţa costă prea scump, ca să ne putem îngădui aşa ceva.

Lucien se întoarce din patrulare în acelaşi timp cu mine. Îl împinge de la spate pe un neamţ, pe jumătate îmbrăcat în civil.

— De unde l-ai pescuit?

— I-am căzut în spinare la cinci sute de metri de aici.

— Înarmat?

— Da, domnule locotenent… iată-i pistolul.

— Un tip singur-singurel! Ciudat…

— Zice că-i alsacian şi că voia să dezerteze.

— Adu-l la lumină în sala cea mare. Să vedem mai de-aproape despre ce-i vorba.

„Alsacianul” vorbeşte într-adevăr franţuzeşte, dar nu franceza cântată din Alsacia, care mi-e foarte familiară.

— Voiai să dezertezi? De ce?

Se porneşte pe nişte explicaţii încâlcite. Când cineva minte, eu ştiu. Şi nu-mi explic de ce: mă simt prost, îmi vine să-i spun interlocutorului meu să nu-şi piardă timpul, să nu se ostenească atâta, pentru că ceva în mine refuză să-l creadă. Mă simt umilit pentru el văzându-l cum se înjoseşte, încă un mecanism despre care, nu ştiu cum funcţionează, dar funcţionează… Interlocutorul meu minte.

— Ştiai că ne aflăm în ferma asta?

— Căutam.

— Ascunzându-te?

Tipul se încurcă, e galben ca ceara, sudoarea îi îmbrobonează buza şi mâinile trebuie să-i fie jilave, pentru că şi le şterge rând pe rând de tunică.

— Ai acte?

— Nu… Le-am lăsat în efectele mele.

— De unde anume eşti, în Alsacia?

— Strasbourg…

— Bineînţeles… Lucien, uită-te la placa de identitate a tipului… O

are prinsă la gât.

Prizonierul se dă înapoi şi se împotriveşte. Klein îi smulge plăcuţa. Omul e distrus, se uită în fiecare colţ al încăperii, ochii nu i se opresc niciodată pe mine. Aşa începe panica.

— Prenumele dumitale e Kurt! Am cunoscut zeci de alsacieni în primul meu regiment şi aveau prenume franţuzeşti. Eşti german.

— Nu, nu… alsacian.

Respiră greu. Umerii i s-au lăsat dintr-o dată, ca şi cum anumiţi muşchi ar refuza brusc să mai funcţioneze: Klein îi arde o palmă din toate puterile.

— Alsacian ori neamţ?

— Neamţ!

— Şi-ai venit să ne spionezi… Unde ţi-o unitatea?

Tace cu încăpăţânare.

— Lucien, nu-l putem ţine. Ar putea fugi şi să ne dea de gol ascunzătoarea. Pentru noi nu-i grav, dar casa, cei din familia Bouguennec… Nu-i cu putinţă!

— Înţeles, domnule locotenent.

Şi astăzi când mă gândesc, tot mai simt un fior, iar gura mi se usucă… Exact ca în seara aceea.

Klein şi Garros îl duc pe neamţ. Două gloanţe de Colt.

— S-a făcut, domnule locotenent… Sunteţi galben de tot… Liniştiţi-vă, nu-i nici o eroare. A făcut şi pe măscăriciul: a răcnit *Heil Hitler* înainte de-a trage în el.

Un nefericit care îşi supraevaluase talentele.

— Ia doi oameni şi unelte, o să-l îngropăm în pădure, cât mai departe cu putinţă de fermă.

Nimeni n-ar putea descoperi mormântul neamţului ucis, eu însumi am fost atent să dispară orice urmă: pământul şi frunzele uscate ce-l acoperă nu se deosebesc prin nimic de restul frunzelor din preajmă.

— Am făcut de toate, zice Bruand, până şi gropari am ajuns!

— Şi-acum, Lucien, trebuie să plecăm de la fermă în timpul nopţii. O să îndepărtăm orice urmă a trecerii noastre pe aici. Ocupă-te personal de asta. La urmă mai verific şi eu o dată. Încărcaţi raniţele şi recuperaţi containerul cu exploziv. O să ne instalăm în pădure, acolo unde m-am întâlnit cu profesorul de fizică în după-amiaza asta. Am să-i spun domnului Bouguennec să-i dea de ştire lui Paul Le Hir: nu trebuie să vină aici cu camionul lui nemţesc… La treabă, trebuie s-o ştergem înainte de unu noaptea.

O să ne reluăm obiceiurile din Scoţia: să dormim ziua şi să vânăm noaptea.

25
RĂZBOIUL SUB CERUL LIBER

6 august, în zori

Ne-am aşezat tabăra la mai puţin de o sută cincizeci de metri de arsenalul observat ieri de mine. Există puţine riscuri să fim căutaţi atâta de aproape de o baza germană. Friţii sunt oameni serioşi şi, de-ar fi în locul nostru, n-ar comite imprudenţa să se vâre în gura crocodilului. Cred că vom fi relativ liniştiţi.

Veghe normală câte două santinele şi repaos complet pentru ceilalţi... Spre seară, o să pornim la plimbare în căutarea convoaielor nemţeşti. În general, nu circulă noaptea... Ziua deloc, de teamă bombardamentelor şi mai curând pe-nserat. Penumbra pare a le fi pe plac. Cu atât mai bine, nouă ne convine şi mai şi. Vom distruge maximum din ce ne va ieşi în cale.

Dau ordin ca băieţii să doarmă până la ora trei după-amiază. Aşa cum vulpea nu vânează niciodată aproape de vizuină, nici noi nu vom opera vreodată la mai puţin de zece kilometri de propriul nostru bârlog. E distanţa pe care o vom avea de străbătut de cum ne vom scula din somn, înainte de orice altceva...

Încă nu-i ora trei şi sunt în picioare. Şi Klein s-a trezit.

Pe cât se pare, suntem singuri. Un străin care-ar fi pătruns în pădure fără ştirea santinelelor nu i-ar fi putut distinge dintr-o dată pe cei zece oameni, aflaţi la o distanţă apreciabilă unul de altul şi culcaţi prin tufişuri. Husele verzi ale sacilor de dormit se confundă perfect cu verdele pădurii. Nimic care să pară suspect privirii; nici măcar feţele nu se pot desluşi, pentru că sunt ascunse sub reţelele de camuflaj individuale. Lucien îmi zâmbeşte.

— Nu-i rău, nu-i aşa? Când mă gândesc la proştii care ne spuneau în batjocură cercetaşi... Ar fi făcut mai bine să-i înveţe pe oamenii lor ce-am învăţat noi! E de folos.

Spre seară, îmi adun tovarăşii de luptă.

— Toată lumea a dormit bine? Perfect... Peste o oră pornim la drum. Luaţi puşca-mitralieră, armele individuale, patru grenade şi două încărcături Gammon fiecare, plus o cutie de raţie alimentară. Pregătiţi-vă toate astea. Pe urmă vă agăţaţi raniţele în copaci, dar aveţi grijă să nu se vadă. Ridicaţi la loc cât puteţi mai bine iarba acolo unde-aţi dormit. Restul va face roua, în noaptea care vine.

Verificaţi cu grijă să nu rămână nici o urmă a şederii noastre aici. În cazul când totul e-n regulă, ne înapoiem mâine în zori.

Pentru noaptea asta, mă gândesc la două obiective posibile: dacă americanii înaintează, vor exista în mod obligatoriu convoaie nemţeşti care se îndreaptă spre Brest. Cu ele o s-avem de-a face. Depozitul din Dirinon alimentează Brestul cu muniţie, încât nu încape îndoială că dinspre el vor porni convoaie spre seară.

Şi le explic pe scurt oamenilor planul meu:

— Ne vom instala pe şoseaua departamentală 170. E o trecere aproape obligatorie pentru ambele noastre feluri de vânat. Daţi-vă pe faţă şi pe mâni cu alifie de camuflaj. N-o să facem nimic complicat. *Stick*-ul se va instala paralel cu, drumul şi la sud de el, în ordinea următoare: de la vest la est: eu, Clement cu puşca-mitralieră, pe urmă Sabatier, Bellon, Paulus, Le Nabour. Guichard, Pantalacci, Bruand, Garros şi Klein, la intervale de câte cincisprezece paşi.

Dacă apare un convoi, eu voi imobiliza camionul din frunte cu o încărcătură Gammon. Le Nabour, care se află la mijloc, azvârle şi el o Gammon în camionul cel mai apropiat de el. Acelaşi lucru pentru Klein. Clement stropeşte convoiul cu puşca-mitralieră, iar voi toţi folosiţi carabina şi grenadele ca să distrugeţi tot ce se prezintă. Cinci minute de foc cel mult şi, la semnalul meu, repliere cu toată viteza la cinci sute de paşi în spatele drumului. Nu-i vorba de-o bătălie cu program fixat: ci trebuie să realizăm maximum de stricăciune în minimum de timp şi să dispărem. Nimic mai demoralizant decât să primeşti lovituri fără să le poţi înapoia şi fără ca măcar să ştii cine ţi le dă. Şi-acum, la drum!

La ora nouă, ne aflăm pe locurile noastre, aşa cum am stabilit şi, aşa cum am prevăzut, un convoi de zece camioane ne cade în cursă.

L-am lăsat să treacă pe motociclistul care slujeşte drept cercetaş, ca să nu dea alarma. În mai puţin de trei minute, convoiul e lichidat: camionul din frunte arde în mijlocul drumului, celelalte două s-au poticnit în el. Al patrulea, făcut bucăţi, arde şi el fără putinţă de scăpare. Klein l-a distrus pe ultimul, care blochează orice retragere.

Tragem la nimereală asupra unor umbre care ţipă. Câteva zeci de nemţi se adăpostesc în şanţuri şi deschid focul la întâmplare în direcţia noastră, dar nu sunt în stare a ne nimerească: nu ne văd.

În schimb, incendiul care-i orbeşte îi luminează de minune. Câteva grenade îi zăpăcesc de-a binelea. N-au nici o scăpare.

— *Cease fire!... Fall back now!*[64]

Îmi răcnesc ordinele în engleză. Ceea ce va semăna confuzie în capetele celor din statele-majore, atunci când supravieţuitorii îşi vor povesti nenorocirile. Am fi putut să-i masacrăm pe toţi, dar pentru câţiva nemţi mai puţin nu merită să risc viaţa nici unuia dintre băieţii

[64] Încetaţi focul... Retrageţi-vă! (engl.).

mei.

Nemţii care vor scăpa cu viaţă sunt de altminteri indispensabili ca să ne facă publicitate. Vor reinventa – lucru omenesc – istoria: vor povesti cum o sută de englezi pe puţin i-au atacat... Iar ofiţerii lor de stat major vor înfige un steguleţ pe hartă în locul ambuscadei. E un joc care-i pasionează pe toţi, indiferent de naţiunea căreia îi aparţin.

Am de gând să-i silesc să înfigă multe steguleţe! Cât mi-ar plăcea să citesc „sintezele” pe care le vor întocmi pentru comandanţii de unităţi!

La ora zece, ne aflăm la patru kilometri la sud de punctul unde avusese loc ambuscada, suflând încă greu din cauza mersului rapid.

— O să răsuflăm şi noi un pic şi-o să cinăm. Sunteţi foarte obosiţi?

— Nu chiar.

— Vă simţiţi în stare de-o altă partidă?

— Le-aţi telefonat friţilor să ne trimită alt convoi, domnule locotenent?

— Nătărăilor!... Oricum, e prea devreme ca să ne ducem la bază. Aşa că mai bine să ne petrecem noaptea în căutarea altei prăzi.

Care se prezintă peste două ore, pe drumul spre Sizun: auzim de foarte departe răpăitul cizmelor... O trupă de infanterişti se îndreaptă spre vest. Ne-am împărţit în două grupe şi ne-am ascuns de fiecare parte a drumului.

— *Halt!*

Se opresc.

— Aruncaţi armele şi sus mâinile!

Unii ascultă. Din mijlocul lor o rafală de mitralieră trece chiar prin stânga mea. Atâta pagubă...

— Foc, băieţi!

Prinşi în focurile noastre încrucişate, zeci de oameni se prăbuşesc, în timp ce noi ne năpustim asupra celorlalţi, urlând *Iee... iee... iuu, iu... iu...* Cu feţele noastre negre şi cu strigătele noastre de sălbatici vârâm spaima în ei.

În câteva clipe, nemţii sunt încercuiţi, dezarmaţi, supuşi: trei morţi, opt răniţi, vreo cincisprezece năuciţi.

— Hai, ştergeţi-o! Luaţi-vă răniţii... Înapoiaţi-vă spre est. La douăzeci de kilometri de-aici, la Landivisiau, o să găsiţi un lagăr de prizonieri. Eu unul, nu mă pot ocupa de voi.

Am inventat pe loc lagărul de la Landivisiau, ca să scap de ei. Acum, când sunt dezarmaţi, n-au decât să se ducă la naiba!

De fiecare dată când, în zilele următoare, vom face prizonieri, îi voi trimite la Landivisiau. Unii se vor duce de-a binelea într-acolo şi, pe drum, vor fi luaţi de către cei din Rezistenţă. Alţii, mai isteţi, se vor duce la unităţile lor, unde vor povesti cum i-am atacat, înmulţind cu zece numărul atacanţilor...

Am aflat mai târziu că Landivisiau era renumit pentru târgul lui de cai. Aşa că puteam foarte bine să îndrept într-acolo nişte măgari.

Mă întorc spre echipa mea:

— Terminat pentru astăzi! Strângeţi armele abandonate şi... la drum! Avem vreo doisprezece kilometri până la culcuşul nostru din pădure şi mai puţin de trei ore până se luminează de ziuă.

7 august, după-amiază

Am dormit ca nişte îngeraşi. Mestecăm fără tragere de inimă raţiile noastre deshidratate: porridge sub formă de plachete, care-ţi împăstează gura umflându-se în salivă, carne uscată, comprimată în cubuleţe mici care, umezindu-se, începe să miroasă puternic a hoit. În afară de ciocolată şi de chewing-gum, e mai degrabă îngreţoşător. Cum sunt singurul care ştiu într-adevăr să fac focul fără să iasă fum, îmi asum corvoada ceaiului.

— Să te afli în Franţa... şi să fii nevoit să bei ceai! Trebuie să recunoaşteţi, domnule locotenent că...

— Bine, bine, pricep... Cred şi eu că ne simţeam mai bine la ferma Bouguennec... Ştiu... Dacă sunteţi cuminţi, poate că ne-ntoarcem acolo, la urma urmei. Mă duc să văd ce se întâmplă la fermă şi, dacă totul merge bine, vin să vă iau.

— Vă duceţi singur, domnule locotenent?

— Bineînţeles, Lucien, ipocrit ce-mi eşti! Fata cea mai mare a gazdelor noastre e nostimă, nu-i aşa? Hai, vino cu mine!

Chiar aşa şi e, fata cea mai mare a familiei Bouguennec e simpatică foc. E învăţătoare şi l-a dat gata pe Klein, după cum am impresia că şi reciproca e valabilă.

— Hai la drum.

— Hai la drum!

Totul e liniştit în jurul fermei. Câinii ne întâmpină gudurându-se, ca şi cum ar fi vorba de nişte vechi cunoştinţe. Şi-ai casei ne întâmpină cu bucurie.

— Nu sunteţi decât voi doi... Şi ceilalţi?

— Ceilalţi? Le e dor de casa dumneavoastră. Le-am promis că-i aduc şi pe ei dacă nu-i nici un pericol şi dacă n-aveţi nimic împotrivă.

— Nimic neobişnuit de când aţi plecat de aici... Şi nouă ne-a fost urât.

— Să mă duc după ei, domnule locotenent?

— Nu, Lucien, rămâi aici, mă duc eu.

Ora cinci ne găseşte strânşi în jurul unei mese de sărbătoare. Paul Le Hir a venit şi el: pe el mezina familiei Bouguennec îl aduce întruna la fermă... I-am întâlnit de altfel, după război, căsătoriţi şi, pe cât mi-

am putut da seama, fericiţi.

O masă bretonă ca de sărbătoare te împacă eu viaţa, dar nu te ajută să întinzi capcane. Mă gândesc că e mai înţelept să renunţăm la orice operaţie pentru noaptea aceea şi să ne culcăm: toată lumea are nevoie de odihnă!

26
DEPOZITUL DE MUNIŢII

8 august

M-am dus din nou să observ depozitul de muniţii. Mă sfidează şi mă sâcâie. Sistemul de apărare e acelaşi şi, ca şi mai înainte, nu poate fi vorba să-i venim de hac atacându-l.

Tot ce pot face e să atac convoaiele care pleacă dinspre depozit ca să alimenteze Brestul. Dacă îi putem face pe nemţi să se teamă să mai circule pe şosea, arsenalul ar deveni la fel de inoperant ca şi cum l-am fi distrus.

Aş putea, firește, să cer un raid al RAF; am acest drept, dar cu ce tărăboi s-ar lăsa…

Unele camioane ies din depozit, altele intră. Formaţiile nu sunt niciodată la fel. Când cinci vehicule, când zece; o singură constantă: un motociclist le precede şi un transportor de trupe le urmează, alcătuit din vreo doisprezece soldaţi.

De la ora opt dimineaţa până după-amiază, observ acest du-te-vino; nici un orar precis, nici o periodicitate care să te poată ajuta să concepi un plan de atac…

Va trebui să ne încercăm norocul şi să contăm pe întâmplare.

La ora şapte seara, mă întorc la fermă.

Oamenii, raşi, spălaţi şi, se vede cât de colo, odihniţi, mă aşteaptă ca să ne aşezăm la masă.

— Regret, iepuraşilor!… Om mânca noi mai târziu, dar acum, nici pomeneală; plecăm peste-o jumătate de ceas. La ora nouă, trebuie să ne ocupăm poziţiile la zece kilometri de-aici. Adunarea peste douăzeci de minute. Echipamentul şi armele obişnuite. Mâncaţi câte un sandviş ori nişte ouă prăjite. Mă duc să pregătesc *briefing*-ul. Să băgaţi de seamă: nici un strop de cidru sau de vin; doar lapte şi apă, asta-i tot! Pe curând! Peste un sfert de oră suntem gata.

— E simplu: la cinci kilometri nord-vest de Dirinon, iată drumul. Aici face un cot… chiar aici pe schiţă. OK? Aceeaşi manevră. Numai că, alaltăieri, am incendiat doar trei camioane. În noaptea asta o să încercăm să le incendiem pe toate pentru că, dacă nu mă înşel, vor fi pline cu muniţii. Nu intervine decât o singură schimbare faţă de noaptea trecută: Clement, în loc să fie lângă mine, în faţă, va sta în sens opus, lângă Klein.

Dacă se prezintă vreun convoi şi e aşa cum presupun eu, ultimul camion are un lot de infanterişti, adică vreo doisprezece oameni. Va fi

obiectivul – numărul unu al puştii-mitralieră. La drum!

La ora nouă şi un sfert ne-am ocupat poziţiile, dar drumul e pustiu.

Şi totuşi mizasem pe faptul că la ora asta convoaiele încă mai circulă. Dar nimic… nici ţipenie, nici urmă de zgomot. În afară de concertul vesel al greierilor noaptea de vară e liniştită şi calmă, ca o noapte dinaintea războiului.

Ora unsprezece! Cred că n-o să mai pice nimic în noaptea asta. Am calculat greşit lovitura.

Sunt pe cale să ordon întoarcerea, când un *side-car* îşi face apariţia de după cotitură. Bineînţeles, îl lăsăm să treacă…

Cinci minute, zece minute… şi nimic.

Apoi vacarmul cunoscut al camioanelor venind unul în urma altuia anunţă prada ce se apropie.

E scenariul foarte simplu pe care l-am repetat de zeci de ori în Scoţia şi pus în practică alaltăieri. O singură surpriză: camionul din frunte, în care am azvârlit o încărcătură Gammon, era încărcat cu obuze ori cu proiectile de mortier: fac explozie în toate direcţiile, ca o jerbă de artificii. Am fost zguduit ca de-un uragan.

Trec în fugă de-a lungul *stick*-ului, adunându-i pe băieţi.

— Nici un necaz?… OK, pas alergător…

A doua zi mă duc să constat urmările dezastrului: din camionul aflat în faţă n-au rămas decât nişte fiare răsucite; următoarele trei nu sunt nici ele într-o stare mai bună… dar tot mai seamănă oarecum a maşini. Al patrulea s-a răsturnat în şanţ. Cât despre cel care transporta trupa, nu mai are parbriz, iar cele trei rafale ale puştii-mitralieră vor fi fost de ajuns ca să-l scoată din funcţie. Şi cum, pe deasupra, încărcătura azvârlită de Klein trebuie să fi explodat la câţiva centimetri, s-a dat de-a rostogolul.

De cumva vor fi fost supravieţuitori, trebuie să-şi fi transportat răniţii şi morţii: la o sută de metri, cât văd eu prin binoclu, nu zăresc decât material. Nimic nu mai circulă pe drum… Doar nişte corbi ciugulesc tacticos printre rămăşiţe. Par atât de serioşi cu mersul lor ţeapăn de păsări mecanice, încât nu rezist să nu zâmbesc şi, pentru o clipă, uit cu ce se ocupă şi că noi le-am procurat hrana.

La întoarcere, mă opresc lângă depozitul de muniţii. Mă fascinează. Ceva s-a schimbat!

Văd, întocmai ca şi ieri, cum artileriştii stau lângă tunuri, oamenii de trupă circulă în spatele gardului de sârmă ghimpată, santinela la intrare…

E stupid, dar îmi trebuie mai bine de-o jumătate de oră ca să-mi dau seama în ce constă schimbarea: au fost puse capre cu sârmă ghimpată în faţa porţii de la intrare… şi nu mai există camioane.

Simt că e vorba de ceva important, dar sunt obosit… Nu izbutesc să-mi dau seama ce anume.

Importantă schimbarea asta... Importantă, dar de ce? Ia mai las-o baltă, simt că adorm de-a-n picioarelea... Tot umblând cu capul gol, m-o fi atins soarele... şi-apoi mor de sete.

La fermă! Vedem noi mai târziu.

În timpul cinei, le povestesc băieţilor ce-am văzut în cursul după-amiezii:

— În faţa porţii au pus capre cu sârmă ghimpată, iar camioanele nu mai circulă.

— Cred şi eu, zice Bellon, le e teamă c-o să le radem.

Asta-i lucrul important pe care nu-l sesizam adineauri: „Le e teamă c-o să le radem”.

Şi totuşi, dac-aş fi în locul ofiţerului care comandă depozitul, nu m-aş zăvorî pentru câteva camioane distruse...

Gândesc cu glas tare:

— Doar n-o să închidă depozitul după ce un singur convoi a căzut în cursă. Are o misiune imperativă: să alimenteze Brestul... şi trebuie s-o îndeplinească.

— Aşa e, zice Klein, în clipa de faţă stă şi se gândeşte. Şi-ncepem să participăm toţi la acest joc colectiv: să ne punem în pielea ofiţerului neamţ...

— Trebuie să iasă ei de-acolo, zice Bellon. Pantalacci dă glas unor vise în care pare totdeauna cufundat:

— S... s... să vedem un pic: le-am făcut zob două... două convoaie şi oameni... pe trei drumuri diferite...

— Aşa e, Pantalacci. Ofiţerul responsabil nu va mai risca nici un camion, totuşi e obligat să-şi trimită marfa la Brest. Îşi închipuie probabil că suntem mulţi şi că deţinem drumurile importante. Probabil va alege un itinerar pe un drum secundar şi, cum nu are benzină de prăpădit, o să se oprească asupra itinerarului cel mai scurt de pe drumurile în chestiune.

— Exact, încuviinţă Paulus, dacă aş fi friţ, aşa aş gândi.

— Daţi-mi o hartă, să vedem ce iese.

Iese un traseu care sare în ochi.

Îl subliniez cu creion roşu şi toţi îl cercetează rând pe rând.

— Vă e somn?

— Nu, domnule locotenent.

— Încercăm?

— De ce nu?

Şi ne cufundăm în noapte.

Ne-am aşezat ambuscada la mai puţin de doi kilometri de depozit, într-un loc unde taluzul e înalt de doi metri faţă de drumul astfel încadrat. Un gard de mărăcini ne ascunde şi o ridicătură de pământ ne protejează.

Aşteptăm de peste trei ore. Roua începe să cadă şi ne face veghea

incomodă. Îmi închipui că fiecare visează la o ceaşcă de cafea fierbinte, la puful sacului de dormit, la voluptatea de a-şi desface şireturile de la ghete, la clipa când vom putea în sfârşit să aprindem o pipă sau o ţigară.

Ora unu noaptea! Înţelepciunea ar cere să renunţăm, dar eu „ştiu” că un convoi va trece pe aici mai devreme sau mai târziu.

Cerul începe să se lumineze când auzim uruitul motoarelor.

Primul camion mă surprinde când îl văd apărând la treizeci de metri: mă aşteptam să-l văd mai întâi pe motociclistul cercetaş. Dar nemţii trebuie să-şi fi dat seama că nu slujea la mare lucru, de nu cumva era propriul nostru cercetaş.

De data asta nu sunt decât patru camioane şi clasicul transportor de trupă. La intervale de douăzeci de metri unul de altul, se apropie încet, cu farurile stinse…

E de-a dreptul un prăpăd: puşca mitralieră a lui Clement şi carabina lui Klein îi fulgeră pe infanteriştii aşezaţi pe banchete şi ţinându-şi puştile între picioare.

Taluzul amplifică explozia încărcăturilor Gammon. Sper că fiecare dintre oamenii mei îşi ţine gura deschisă, întocmai aşa cum e recomandabil să facă, altminteri vor fi timpane sparte…

Suntem foarte departe de camioanele incendiate când ne regrupăm ca să ne tragem răsuflarea. Flăcările se înalţă sus, spre cer. Benzi de cartuşe explodează, desigur, într-un foc neîntrerupt de petarde.

— N-am auzit nici măcar un strigăt, domnule locotenent.

— Nu… Trebuie să fi murit cu toţii. Ce meserie!…

Dar tot trebuie s-o facă cineva. La urma urmei, n-aveau decât să stea la ei acasă.

10 august, după micul dejun

Apăraţi de cei doi oameni puşi de veghe, băieţii se spală în curtea fermei. Fac o hărmălaie, ca nişte adolescenţi ce sunt. Lui Pantalacci, care trece drept certat cu apă caldă şi supărat pe cea rece, i se azvârle găleţi întregi. Şi-a pierdut respiraţia.

— Săpuneşte-te mai bine. Dacă o ţii tot aşa, n-o să ne mai putem apropria de friţi. Or să ne adulmece de la două sute de metri! Ştiţi, domnule locotenent, că răcanul ăsta nu şi-a schimbat şosetele de când am plecat din Anglia?

Între două duşuri reci, Pantalacci bâlbâie zicala lui preferată:

— Soldaţii… Sunt nişte oi care behăie… şi împăcate cu soarta… duse la abator de… păstori galonaţi… şi… voi sunteţi cu toţii… nişte porci bolnavi… Nici măcar oi!

O explozie îndepărtată face să zăngăne ferestrele şi se

repercutează ca un ecou în curte. Ne repezim la arme. Goi până la brâu, săpuniţi pe jumătate, ne năpustim ca unul la poarta fermei. Oameni se strâng în jurul meu.

— Ce-i asta, domnule locotenent?

— Îmi cereţi prea mult... E destul de departe... Nici tir de artilerie, nici bombă de avion... Oricum, nu-i pentru noi.

— Ia uitaţi-vă! Ce fum negru! Acolo!

Şi ziua întreagă exploziile se ţin lanţ, mereu în acelaşi loc: e depozitul de muniţii pe care responsabilii lui îl aruncă în aer. Un vechi dicton militar îmi vine în minte: să nu laşi niciodată pe mâine ceea ce un alt nerod poate face în locul tău chiar azi...

27
LANDERNEAU

22 august

Vânătoarea din dimineaţa asta n-a fost senzaţională; un colonel şi statul lui major. Dezarmaţi şi cu nădragii atârnându-le în vine, în clipa de faţă probabil că-şi târşesc paşii spre Landivisiau, de cumva m-au crezut..

Ne întoarcem la fermă înghesuiţi în maşina lor superbă, aproape intactă. E o maşină lungă, decapotabilă, o şmecherie magnifică pentru ofiţeri superiori... cam prea nemţească după gustul meu, cu pernele ei din piele verde. Dar, la preţul la care-am luat-o, n-ar fi frumos din partea mea să fac nazuri.

Nu cred că sunt în mod deosebit nici ranchiunos, nici sadic, dar încerc o bucurie aparte când îmi cad în labă ofiţeri. Iar când e vorba de ofiţeri de stat major, jubilez de-a binelea. Nu-i scutesc de nici un sarcasm privitor la „rasa seniorilor” şi la „Marele Reich înscăunat pentru o mie de ani”! Şi când îi văd, ca nişte băşici dezumflate, siliţi să-şi ţină cu amândouă mâinile nădragii, fără curea, mă socot plătit pentru osteneala ce mi-am dat-o.

Mi-ar fi plăcut să organizez un serviciu special care, asemeni câinilor specializaţi în găsirea trufelor şi-ar fi adus contribuţia exclusiv la distrugerea statelor majore. Repulsia la adresa oricărei autorităţi artificiale, pe care o am încă din copilărie şi-ar fi găsit teren de acţiune.

Parcă văd o sală mare, plină de trofee, a cărei pereţi ar fi împodobiţi cu şepci de generali, monocluri odinioară arogante sau pantaloni cu vipuşcă roşie pentru posterioarele cu totul speciale, ale Marelui Stat Major General. La drept vorbind, sunt un necioplit. Aş fi fost foarte mulţumit să trăiesc pe vremea omului de Cromagnon, iar grotele de la Mas-d’Azil, cu uneltele lor din fildeş la fel de fin sculptate ca şi capodoperele japoneze, mă emoţionează tot atât de mult ca şi o catedrală gotică.

Sunt un vânător, simt că nu există nici o legătură de „castă” între mine şi caraghioşii ăştia împopoţonaţi, care cred în autoritatea galoanelor; mă îngrozesc şi mă întristează.

Ca şi gaiţele, nici măcar nu mentă să strici glonţul pentru ei.

După prânz, în timp ce băieţii se odihnesc, umplu rezervorul cu benzină şi verific uleiul.

N-am chef să dorm. N-am nimic de citit şi nici ceva de făcut în mod special. Şi, oricum, trebuie să caut obiective noi.

Până acum m-am dus pe jos în căutarea vânatului. Cu maşina mea rapidă, aş putea să cercetez o zonă mult mai îndepărtată şi mult mai iute.

Îi spun lui Klein ce am de gând să fac.

— E prea periculos, domnule locotenent, lăsaţi-mă să vin şi eu.

— Nu.... Mai întâi că nu-i periculos şi-apoi eşti singurul care poţi comanda în absenţa mea. Nu mai sunt nemţi pe o rază de cel puţin cincisprezece kilometri în jurul nostru şi vreau să văd cam pe unde se găsesc. Mă duc să adulmec prin împrejurimile de la Landerneau. Drumul face un cot mare chiar înainte de-a pătrunde în oraş. Am să mă duc până la virajul ăsta, uite aici, pe hartă. Dacă se trage asupra mea, fac cale-ntoarsă şi măcar vom afla unde se află elementele inamice cele mai apropiate.

Tânărul Guichard şi un tip din Rezistenţă insistă să-i iau şi pe ei.

— De acord... Luaţi câteva încărcături Gammon şi vreo cincisprezece grenade. Daţi-mi o mitralieră nemţească: are un ritm mult mai accelerat decât carabinele noastre şi este mult mai eficace într-o luptă de la distanţă mică.

Ştiu că americanii se apropie: au fost semnalaţi la Morlaix. Landerneau e un punct cheie pe drumul care duce la Brest şi, cu cât vom şti mai multe despre oraş, cu atât vor fi mai puţine surprize pentru toată lumea.

Am cercetat harta amănunţit: la mai puţin de cinci sute de metri înainte de Landerneau, o dublă curbă în *S* arată foarte precis intrarea în oraş. Mă voi duce până acolo.

Descheiat la gât, cu părul fluturând în vânt mergem cu o sută douăzeci pe oră. Automobilul nemţesc e o maşinărie minunată care răspunde cu mare promptitudine la toate comenzile.

După-amiaza de august evocă vacanţa. Însoţitorii mei şi-au aprins câte-o ţigară şi se lăfăiesc pe bancheta din spate. Pândesc apropierea curbei, unde va trebui să încetinesc, când colo pătrundem în oraş pe la un post de gardă unde soldaţii nemţi se dau la o parte ca să ne lase să trecerii!

Simt că mă golesc de sânge.

Ne aflăm în oraş, iar eu nu pricep nimic. Abia mai târziu aveam să înţeleg: hărţile englezeşti utilizate de noi erau vechi de cel puţin cinci ani şi în timpul ocupaţiei, nemţii... suprimaseră curba!

Nemţii de gardă, înşelaţi de maşină şi de ţinutele noastre de camuflaj, ne-au luat drept colegi de-ai lor şi ne-au lăsat să intrăm...

Şi eu, care credeam că sunt prudent, vigilent, circumspect şi la adăpost de orice surpriză, uite cum am căzut într-o cursă în care nici

cel mai tâmpit individ nu s-ar fi vârât.

— Ne-am ars, domnule locotenent!...

— Aşa cred şi eu... Amorsaţi două grenade pentru orice eventualitate. Îndărăt n-o putem lua, dar poate ieşim din oraş prin altă parte.

Am încetinit şi mergem la pas. Strada e pustie. Poate că vom putea ieşi pe drumul care duce la Lesneven.

Trecem podul peste Elorn şi dăm în parc. Drumul e închis de două camioane. O mulţime de nemţi se foiesc care mai de care să încarce în ele rufărie şi fel de fel de baloturi, rod al pradei lor. Ne aflăm la o sută de metri de ei.

Guichard mă întreabă din privire: cuvintele sunt de prisos. Asta va fi sfârşitul!... Dar nu numai pentru noi.

Am oprit maşina la zece metri de nemţi, cărora nici nu le pasă de noi.

Am şi tras asupra lor o rafală de mitralieră, când Guichard aruncă prima grenadă care explodează între cele două camioane. Trag a doua salvă în rafale scurte asupra celor care fug, înnebuniţi de spaimă.

Au părăsit două puşti-mitralieră şi aleargă descumpăniţi spre pasarela de peste râu.

Mă duc la o puşcă mitralieră şi-i cadorisesc pe fugari cu propria lor muniţie. O rafală la dreapta, alta la stânga. Nu vreau să-i ucid, vreau să-i pun pe fugă: simt nevoia să acţionez ca să nu mă gândesc şi să mă asigur că suntem în viaţă. Intuiesc că trebuie să le sporesc deruta. Ca să nu-şi vină în fire şi să înţeleagă care-i situaţia.

Parcul e cu desăvârşire pustiu, răniţii cheamă după ajutor. Ne privim, neîncrezători. Într-o clipă, ne vor cădea în spinare o mulţime de nemţi. Mă duc să iau din maşină două încărcături de explozibil şi pun o bandă nouă în puşca-mitralieră. Apoi fete ies de prin case şi aleargă spre noi ca să ne sărute drept pe gură. Primul jeep plin cu americani soseşte până la noi, îndepărtându-i blând pe oamenii care ne înconjoară.

Văd pentru prima oară trupe FFI, cu brasardele lor tricolore... Am „eliberat” oraşul Landerneau!

Citare pe ordinal de zi al trupelor aeropurtate.

Locotenent Thome. La 11 august 1944, fiind în recunoaştere în Landerneau, întovărăşit de doi oameni, nu a şovăit să atace douăzeci de paraşutişti germani ucigând opt, rănind trei şi luând două puşti-mitralieră.

Semnat: general de Gaulle

Aşa se scriu citările. N-am şovăit şi pe bună dreptate: n-aveam de ales...

Guichard e surescitat ca un vânător tânăr care a doborât primul vânat; o surescitare ce mă stinghereşte. Nu-l pot bruftului de faţă cu toată lumea...

Şi totuşi asta ar fi trebuit să fac.

— Îi urmărim pe friţi, domnule locotenent?

— De ce-am face-o?

Mă priveşte plin de reproş. Nu-i nici o săptămână de când ne cunoaştem. Nici unui dintre veteranii *troop*-ei mele nu m-ar privi astfel. O să creadă că mi-e frică. Ce prostie!

Se duce la pasarelă fără să-i pese de mine.

Vreau să-i ordon să se întoarcă. Dar la ce bun? Pun puşca-mitralieră nemţească pe umăr şi mă grăbesc să fug după el.

Pe malul sudic al râului Elorn, pe unde au fugit supravieţuitorii, dăm de un rănit care se ascundea într-un gard viu.

Un glonte i-a trecut prin braţ, e galben şi tremură ca un câine bătut, dar rana nu e gravă.

— Unde-ţi sunt camarazii?

Îmi arată o casă la vreo sută de metri de-acolo. Zidul parcului merge paralel cu drumul.

— Du-te şi spune-le să se predea: americanii au pătruns în Landerneau.

Îl însoţim pe rănit, care ne dă ascultare fără tragere de inimă.

O tranşee porneşte din şanţ şi trece pe sub zidul împrejmuitor. Neamţul dispare pe-acolo.

Trec zece minute... Guichard îşi pierde răbdarea.

— Mă duc să văd, domnule locotenent.

— Nu, eu mă duc, acoperă-mă cu puşca-mitralieră. Mă vâr în tranşee. Parcul nu-i decât o încâlceală de arbuşti unde nu disting nimic. Guichard mă cheamă:

— Nu ştiu să folosesc puşca asta mitralieră, domnule locotenent.

Evident, cretinul care avea misiunea să-l înveţe să se lupte a neglijat „amănuntul” ăsta: toţi paraşutiştii mei ştiu să folosească armele nemţeşti.

— În cazul ăsta ne întoarcem la Landerneau.

— Şi dacă trag în noi pe la spate?... Trebuie să ştim ce au de gând.

— Bine... Atunci du-te. Dar fără prostii. Dă-mi puşca-mitralieră.

Guichard a dispărut la cotul tranşei. Aproape în aceeaşi clipă o grenadă explodează, o lungă rafală de mitralieră reteză crengile de deasupra mea.

În momentul următor, alerg pe tăpşanul spre care duce tranşeea şi dau de trei nemţi cu burţile sfârtecate, care-şi dau duhul. Un rănit se azvârle la picioarele mele cu mâinile în aer.

Culcat pe spate, Guichard horcăie încetişor. Partea de sus a feţei îi e smulsă şi s-a ales cu o rafală în burtă. Îi sprijin capul de braţul meu.

— Mi-e rău, domnule locotenent... Oh... ce rău îmi e!... Trageţi-mă de picioare... Le simt cum îmi intră în burtă... Oh, domnule locotenent, luaţi-mă de-aici. Oh... domnule locotenent, luaţi-mă de-aici.

— Bineînţeles, nu mai vorbi.

I-am scos vesta de luptă. Pântecul şi pieptul îi sunt numai o rană, o amestecătură de carne vie şi sânge. Cu pansamentul meu individual, caut să pun dop sângelui caro se scurge gâlgâind.

Neamţul rănit a leşinat. Ce nenorocire!...

Cercetaşi americani se-ndreaptă spre mine, jeepul lor aşteaptă-n drum. Îl transportăm pe Guichard la maşină. Va muri a doua zi în spitalul din Landerneau. N-avea decât optsprezece ani!

Restul *stick*-ului a venit la mine. N-am nici un chef să răspund la întrebări. Văd biata faţă a lui Guichard, mă gândesc la sângele lui care mi-a năclăit mâinile...

Nu-mi mai vine să conduc pe nimeni la război.

28
SFÂRŞITUL VISULUI

Sicaud a sosit împreună cu restul *troop*-ei mele care s-a regrupat pe măsură ce înaintarea americană pacifica spatele frontului.

Misiunea noastră s-a terminat!

Încărcaţi în maşinile nemţeşti recuperate de noi, Compania se îndreaptă spre Vannes, unde Regimentul 2 a primit ordin să se regrupeze. Câţiva buni camarazi au supravieţuit celor două luni, de luptă aproape zilnică dar cei mai buni au murit: La Granadiere Marienne, Kerilis, Gray, toţi prietenii mei cei mai apropiaţi au fost ucişi în condiţii cumplite.

Cei rămaşi în viaţă ne povestesc ce-au văzut: laşitatea sadică a SS-iştilor, eroismul unor camarazi, frica altora…

Din toate relatările astea fragmentare, din crâmpeiele de povestire în care, ca în orice istorie umană, tragicul se îngemănează cu comicul, o idee de căpetenie se desprinde: pentru a fi acceptat bătăliile regulate, pentru a ma fi luptat ca la o partidă de vânătoare, Regimentul 2 a pierdut pe mulţi dintre cei mai buni ofiţeri ai lui şi, proporţional, mai mulţi oameni decât am pierdut noi înşine.

Prima seară petrecută la Vannes se termină în zori, printr-un chef monumental; e singurul mijloc de-a uita pentru moment iremediabilul: că toţi cei pe care-i iubim nu vor mai bea niciodată cu noi…

La 22 august, compania mea primeşte ordinul sa se înapoieze în Anglia.

Convoiul nostru, alcătuit din tot felul de maşini amestecate, se îndreaptă spre Arromanches, unde urmează să ne îmbarcăm. Cădem de acord să ne regrupăm pe parcursul drumului în faţa primăriei din Saint-Lo, ca să prânzim la repezeală şi ca să-i aşteptăm, la nevoie, pe cei care au avut necazuri cu maşinile pe drum.

Sosit primul la Saint-Lo, zadarnic caut primăria: nu mai există! Aşteptăm în mijlocul dărâmăturilor sosirea ultimelor vehicule.

Nici unul dintre noi n-a mai văzut până acum un oraş distrus până-n temelie. Câţi morţi s-or afla sub ruine? Vorbim cu glas scăzut, ca într-un cimitir. Până şi cei mai puţin impresionabili sunt răscoliţi. E un aspect al războiului pe care nici unul dintre noi nu şi l-ar fi închipuit: un oraş întreg care a trecut de la viaţă la moarte în câteva ore, ca Pompeiul. Şi de ce?

Războiul mai înseamnă şi altceva decât marele joc, partida de şah, vânătoarea exaltantă pe care-o duc de trei săptămâni. Şi, dintr-o dată, mă simt foarte bătrân.

Simt că nu voi regăsi niciodată entuziasmul izvorât din iluzie, că nu voi mai fi în stare să le vorbesc băieţilor mei, cum făceam încă nu de mult, despre curaj, onoare şi generozitate.

Credeam că mă bat ca să-mi eliberez patria... dar la ce bun să eliberezi un oraş de pe hartă, dacă mai înainte l-ai ras de pe aceeaşi hartă, spulberându-l sub bombe? Oare a elibera un prizonier înseamnă a-l îngropa sub ruinele închisorii lui? Şi în ce măsură o mână de paraşutişti poate influenţa, dispunând de o cantitate limitată de exploziv, soarta unui război în care escadrilele de avioane lansează tone de bombe?

Mă simt dintr-o dată inutil şi derizoriu. Totul e neant, totul e zădărnicie. Nimic nu merită osteneala, de vreme ce totul e nimic...

Saint-Lo pecetluieşte sfârşitul unui vis. Acum semăn cu acei preoţi care continuă să oficieze deşi şi-au pierdut credinţa.

— Toate maşinile au sosit?... Haide, la drum!...

Câmpul pe care-l străbatem nu mai are nimic dintr-un camp, nu-i decât o pustietate cenuşie presărată cu schelete de maşini incendiate, stând lângă mine, cu picioarele pe scândura de la bord, Klein fumează ţigară după ţigara, tăcut şi parcă absent.

— Ceva nu-i în regulă, Lucien? Saint-Lo te-a răscolit şi pe tine, nu-i aşa?

— Aşa e, domnule locotenent. Dacă toată Franţa o să fie eliberată aşa cum au „eliberat” Normandia, mă întreb ce-o să mai rămână din ea când vor ajunge la noi acasă, dumneavoastră în Ardeni, eu în Lorena... Şi unde mai pui că fac parte dintr-o familie de muncitori cu convingeri socialiste şi pacifiste... Când văd toate cadavrele astea prin şanţuri... când mă gândesc la orele de muncă şi la bogăţia pe care-o reprezintă toate tancurile astea distruse, toate camioanele incendiate şi mormanele de arme azvârlite la marginea dramului... mă întreb ce rost are tot tărăboiul ăsta şi dacă n-ar fi trebuit făcut altceva mai bun.

— Da, Lucien... De când am văzut Saint-Lo, adineauri, mi-am pus şi eu pentru prima oară aceleaşi întrebări şi m-am gândit că poate ar fi fost mai bine să fiu călugăr în loc de soldat. M-am mai întrebat şi dacă acţiunea noastră individuală mai poate avea vreo utilitate... Dar de când străbatem locul ăsta de măcel, m-am mai liniştit puţin: putem ajuta întrucâtva să se evite asemenea lucru... sau, cel puţin, să se limiteze. În măsura în care semănăm panica în spatele nemţilor, trupele lor, descumpănite, sunt mai puţin apte să reziste, iar americanii nu vor fi nevoiţi să prefacă totul în praf şi pulbere, ca să-şi croiască drum... La drept vorbind, e cam ceea ce-am făcut noi în Bretania şi în Bretania nu s-a întâmplat nimic comparabil cu cele petrecute la Saint-Lo. E o soluţie care, la urma urmei, nu-i mult mai rea decât alta. Nu ne rămâne decât să continuăm. Dacă stau şi mă gândesc bine, ar fi trebuit totuşi să mă fac pilot de vânătoare. Cel

puţin, n-ai altă responsabilitate decât pielea personală. E oricum mai confortabil.

— Şi-atunci, domnule locotenent… pe cine am fi avut să ne comande? Un fanfaron ori un incapabil? Un dement sau un laş?

— Doar nu sunt singurul ofiţer din regiment!

— Poate, dar sunteţi singurul alături de care ne azvârlim în flăcări fără să tremurăm şi pot să vă asigur că în rahatul în care ne bălăcim asta contează mult… Şi-apoi, n-aţi fi fost un simplu pilot, aţi fi comandat o escadrilă… sau mai mult. Iar tipii de sub comanda dumneavoastră ar fi pierit fără să-i fi putut ajuta cu ceva. Nu, nu cred nici în diavol, nici în Dumnezeu… dar cred într-o anumită raţiune a lucrurilor. Nu sunt îndeajuns de instruit ca să vă explic cea ce simt, dar, credeţi-mă, în ceea ce ne priveşte, lucrurile stau bine aşa cum stau. Ştiu că tot vă mai gândiţi la Briguet şi la Guichard, dar sunteţi singurul care-o faceţi… De-acum şi până s-o termina, o să mai pierdem pe mulţi alţii. Nu sunteţi vinovat cu nimic şi nimănui n-o să-i treacă vreodată prin minte să v-o reproşeze.

Când trecem prin Bayeux la pas, de poţi atinge şenilele tancurilor ce se-ndreaptă în masă spre front, suntem interceptaţi în trecere de nişte ofiţeri francezi îmbrăcaţi în uniforme impecabile: mănuşi, nuieluşă sub braţ, cizme de să te oglindeşti în ele, iată-i că se reped la noi.

— Ia ziceţi, băieţi… aţi fost „acolo”? A mers bine? V-aţi bătut bine?

Sunt tineri de vârsta noastră, în plină formă şi în deplină sănătate, care au ales curajos să servească în MMLA (Misiunea militară pentru legături administrative) şi pe măsură ce aliaţii înaintează, ei ocupă primăriile, subprefecturile şi prefecturile, serviciile de aprovizionare.

Ca şi mareşalul Petain pe-ai cărui funcţionari îi înlocuiesc şi ei „au dăruit Franţei persoana lor”… dar fără temeritate: administrează teritoriile eliberate de alţii. Cât despre a le elibera ei înşişi… Sunt prea grijulii ca patria să nu rămână fără fii.

— Aţi avut noroc să fiţi la paraşutişti.

— Poţi să vii cu noi, mititico, chiar ne lipseşte o subretă să ne lege şireturile!

Căpitanul cel gomos, repezit astfel de Soucaze, unul dintre sergenţii mei bătrâni, veniţi din Legiune, pretinde să-l pedepsesc pe subofiţerul meu.

— Sper că nu vorbeşti serios?

— Am să fac un raport, locotenente, poţi fi sigur!

— Iar eu, „domle’ căpitan”, te asigur că dacă în trei secunde n-o ştergi, ai s-o regreţi în fiecare zi pe puţin o săptămână.

— N-auzi, băiatu’? Domnul locotenent ţi-a zis s-o roieşti. Plimbă ursu’… Du-te şi te joacă cu bărcuţele tale de hârtie, prăpăditule!

Şi-l lăsăm acolo pe căpitanul de administraţie, gata, gata să-l apuce

apoplexia.

Incidentul ne destinde, dă apă la moară celor ce trăncănesc în spatele maşinii mele, până ajungem la mare. Am început să uităm de Saint-Lo.

Pentru mine, care am fost la Dunkerque, Arromanche nu-i o surpriză: maşini desfundate, împrăştiate pe nisip, fierărie pe care marea a şi început s-o roadă, vapoare scufundate ale căror catarge ies deasupra, ca nişte semafoare derizorii ce-ar lansa nişte SOS-uri în neant. Nimic foarte original, clişee pentru jurnalişti în criză de inspiraţie şi care vor să-l atingă la coarda eroică pe burghezul în papuci.

Dar ceea ce ne lasă cu gura căscată e întinderea portului artificial, activitatea demenţială ce se desfăşoară pe podurile plutitoare, masa înnebunitoare de tancuri, de camioane, de trupă pedestră care coboară: toată greutatea Americii pusă în război, cu lipsa ei de măsură, luxul mijloacelor, infantilismul şi curajul ei.

Spre deosebire de Dunkerque, cerul e lipsit de „bandiţi", aşa îi desemnează piloţii din RAF pe cei din *Luftwaffe,* când comunică între ei în timpul luptelor aeriene.

Cer albastru, mare calmă, briză călduţă dinspre sud-vest, ne destindem, nu mai facem de pază, liniştiţi în agitaţia din interiorul unei fortăreţe inexpugnabile care, după ce-a ras-o, s-a instalat pe ruinele rămase de la *Festung Europa*[65] a lui Adolf Hitler.

Deoarece aparţinem unei divizii engleze, marina engleză se ocupă de noi. Din partea acesteia, nici o surpriză neplăcută: corveta care trebuie să ne ducă se află la cheiul prevăzut la ora indicată. „Navigam spre Anglia" şi spre permisia de odihnă, dând uitării tot mai mult amintirile noastre de ieri pe măsură ce vaporul se îndepărtează de coastele franceze.

Ne-am bătut bine, am scăpat teferi, în timp ce camarazii noştri au murit. Faptul a şi început să ţină de trecut... Fericită facultate a uitării care ne ajută să trăim în lumea asta dementă!

Am uitat de război... Plecăm în permisie.

[65] Fortăreaţa europeană, (germ.).

Partea a cincea
DRUMURILE VICTORIEI

29
DUS ŞI ÎNTORS

Am sosit la Fairford, în sud-estul Angliei, la 24 august dimineaţa şi mi-am expediat cât mai repede oamenii în permisie.

Dreptul la permisie e ceva extrem de precar: dacă nu părăseşti unitatea în chiar clipa când ai norocul să ţii hârtia în buzunar, un contraordin tâmpit poate toarte bine să ţi-o anuleze... Instruit de-o experienţă salutară, am vegheat ca toţi băieţii mei să se topească imediat în cele patru colţuri ale Angliei.

— Distraţi-vă bine, n-o faceţi latră chiar tot timpul şi fiţi prudenţi: în toate armatele lumii, răzbunarea Venerei a scos mai mulţi oameni din luptă decât bătăliile... Primul nenorocit care s-o căptuşi cu ceva o să se-aleagă cu o săpunealâ din partea mea de-o să-i meargă fulgii. Pe cuvântul meu!

— Dar dumneavoastră, domnule locotenent, unde vă duceţi în permisie?

— Nicăieri... rămân în tabără. De ce să mă duc mai departe să văd dacă iarba e mai verde? Am cortul meu, un pat bun, cărţi, două sticle de Scotch... şi câtă vreme voi sunteţi plecaţi, nimeni care să-mi mănânce zilele. Am sa fac plajă, o să înot cât oi pofti... şi-am să dorm! Hai, ştergeţi-o, destul v-am văzut în faţa ochilor!

De când mă ştiu, totdeauna am avut necazuri cu permisiile mele, totdeauna am fost rechemat înainte de-a le fi consumat reglementar: sau regimentul se deplasa la o dată neprevăzută, sau idiotul de inamic îşi deplasa pionii şi, de fiecare dată, solicitudinea îngrijorată a armatei franceze mă smulgea din plăcuta-mi trândăveală. Pe cât se pare, niciodată nu s-a putut dispensa de prezenţa mea!

... Nici englezii, de altfel: abia patruzeci şi opt de ore au trecut de când ne-am întors din Franţa; abia dacă am apucat să trag un somn ca lumea... că mă şi pomenesc cu un planton care-mi întrerupe odihna:

— Căpitanul Sicaud vă caută la telefon, domnule locotenent.

— Alo, Thome? Suntem chemaţi la Londra, la statul major al trupelor aeropurtate. Îţi trimit o maşină.

— De acord... dar daţi-mi timp să-mi aranjez puţin hainele pe mine.

Acum sunt în pielea goală, iar generalul Mac Leod e pedant când e vorba de ţinută. Bineînţeles, nu vă întreb de ce ne cheamă la Londra. Cum ştiu cât de prudenţi sunt englezii, la telefon trebuie să ne fi poftit pur şi simplu să luăm ceaiul împreună, dacă nu avem nimic împotrivă.

— Chiar aşa... Mac Leod ne aşteaptă la ceai. Pe curând.

Nu de-o ceaşcă de ceai e vorba, ci de-o baie, o adevărată baie de mulţime...

De mai multe săptămâni, cei care luptă în Rezistenţă în masivul Jura s-au adunat în număr de peste două mii în jurul fortului Lomont, foarte aproape de graniţa elveţiană. SS-iştii aflaţi pe valea Doubs se pregătesc să-i atace şi să ocupe din nou crestele, indispensabile armatei germane ca să poată opri înaintarea Armatei 1 Franceze. Debarcată în Provenţa, aceasta a urcat în valea Ronului şi intenţionează acum să se strecoare prin spărtura de la Belfort. Cine ocupă furtul Lomont va deţine o situaţie strategică privilegiată, iar nemţii par cât se poate de hotărâţi să facă orice ca să-l ocupe ei.

Mac Leod mă întreabă dacă aş accepta să fiu paraşutat împreună cu *troop*-a mea ca să-i susţinem şi să-i însufleţim pe machisarzi. Restul companiei ni se va alătura peste câteva zile, după ce vom fi făcut dovada că operaţia e viabilă.

Se înţelege de la sine că accept. Numai că ne aflăm în 25 august, oamenii, sunt în permisie de două zile, încât trebuie să-i adun.

— La ce dată ar trebui să sărim?

— În principiu, în noaptea de 27.

E un preaviz foarte strâns, dar cu cât operaţia devine mai urgentă, cu atât nu ne putem permite să pierdem timpul. Inutil să mai prelungim întrevederea... şi ne despărţim de general ca să punem lucrurile pe roate.

Pierre Sicaud va sări şi el cu *stick*-ul lui de comando în acelaşi timp cu noi, cea ce ne va asigura prezenţa a două aruncătoare de optzeci şi unu de milimetri şi mă va scuti de bătaia de cap impusă de legăturile radio. Câteva arme antitanc individuale vor completa armamentul obişnuit. Cât priveşte restul... o să vedem la faţa locului.

Pentru moment, trebuie chemaţi oamenii. Unii dintre ei au plecat până-n nordul Scoţiei: nimica toată să-i aduc de acolo! Dacă ar fi fost vorba de „Mărginirile Lor" de la Statul Major francez, cred că aş fi lăsat pe seama lor să rezolve chestiunea... Şi să se facă de ruşine, dar, fiind vorba de britanici, nu se cade să ne facem de râs cerând de pomană.

Faţă de incuria birocraţilor, scepticismul resemnat al oştenilor bătrâni a proclamat o lege de aur: „Articolul 22: descurcă-te cum poţi!" Exact ce-mi rămâne şi mie de făcut.

Miracol al unităţilor unde prietenia nu-i doar un cuvânt, unde legea

clanului e o artă de a trăi şi unde se stabilesc telepatii magice; în după-amiaza de 27, *troop*-a mea completă a sosit la Fairford. Câteva telefoane la ofiţerii care, conform regulamentului şi-au lăsat adresa şi telefonul fără fir s-a pus în funcţiune.

— Nu lipseşte nimeni, domnule locotenent!

Până şi Philippe Dubosc, pe care-l lăsasem în Bretania cu un picior în ghips, e prezent.

— Nu mă puteţi lăsa aici, domnule locotenent! Ghipsul trebuie să-mi fie scos peste trei zile.

Nebunie curată, dar e gata să-i dea lacrimile, el n-a putut să se lupte cu noi în Bretania… A şi făcut, îmi dau seama, un complex de frustrare. Nu pot să-i impun o nouă umilinţă.

— OK, Philippe, o să-ţi punem echipamentul într-un container, iar cât priveşte saltul, n-ai decât să te descurci.

În principiu, vom fi lansaţi în mijlocul unei formaţii de-a machisarzilor şi sper să putem răsufla câteva zile înainte ca nemţii să atace… Pe 30 august, o să ţi se scoată ghipsul. Deşi tare mi-e teamă că fac o prostie îngăduindu-ţi să vii! Dar pun o condiţie categorică: orice-am face, oriunde ne-am duce, să stai mereu lângă mine!

— Mulţumesc, domnule locotenent!

Şaptesprezece ani, un picior ţeapăn şi-şi apără privilegiul de-a se duce să fie ucis, fără nici o exaltare, ci foarte simplu, cu toată luciditatea, ca să fie la un loc ca camarazii lui şi… mulţumindu-mi.

Bieţi tineri de azi, disperaţi de-a trăi şi drogaţi cu marijuana, cât de deosebiţi de voi erau băieţii mei!

L-am revăzut pe Philippe în 1960, după o căsătorie izbutită, tată de familie. Mi-a cerut îngăduinţa să mă sărute, mi-a prezentat-o pe soţia lui, pe copiii lui, apoi mi-a spus cât se poate de simplu:

— Când eram tânăr, domnule locotenent, ne-aţi învăţat că trebuie să ne purtăm ca nişte seniori. De când s-a sfârşit războiul, tot timpul m-am gândit la dumneavoastră şi n-am făcut niciodată nimic pentru care să fi meritat mustrarea dumneavoastră.

Bietul Philippe! Pe vremea aceea era în plină formă şi conducea în mod fericit propria lui exploatare forestieră şi un joagăr. Apoi, ca noi toţi, vârsta agravându-i rănile şi-a început martiriul. Acum un an, împreună cu alţi câţiva veterani din companie, i-am înmânat Legiunea de onoare cu titlul de mare invalid de război: picioarele i-au paralizat. E ţintuit în căruciorul lui de invalid, pe care-l manevrează până pe drumurile forestiere, fără fă se vaite ori să se jeluiască.

„Fiilor ei curajoşi… patria recunoscătoare.”

Binecuvântarea asta e pentru morţi: e scrisă pe toate monumentele. Nu costă scump şi nu angajează cu nimic. Morţii, bineînţeles, se mulţumesc cu ea. Pentru un om viu, ca Philippe, recunoştinţa patriei se manifestă pesemne într-o pensie.

Ieri, în metrou, m-am întâlnit din întâmplare cu Pierre Chetcutti, unul din băieţii mei din vremea războiului, rănit în luptele de la Lomont. Piciorul lui stâng, scurtat cu patru centimetri, îl obligă, firește, să poarte încălţăminte ortopedică. Serviciul pensiilor în generozitatea lui, îi acordă... o încălţare pe an: cea special croită pentru piciorul schilodit. Cealaltă încălţare şi-o cumpără pe spezele lui! Se deplasează şontâc-şontâc, în calitate de şef de şantier, din foraj petrolier în foraj petrolier, iar „pensia” îi ajunge numai bine de ţigări...

...Operaţie de rutină, nu-i nevoie de un *briefing* special: n-aş putea transmite decât cele ce mi s-au comunicat la Statul-Major, nu mare lucru la drept vorbind şi, oricum ar fi, niciodată pe teren lucrurile nu se prezintă aşa cum le anunţă Statul-Major. Vom avea timp să ne facem o părere când vom fi la faţa locului. E filosofia exemplară a oamenilor de ştiinţă: „Să nu consideri nimic exact, până când n-ai verificat tu însuţi”.

Referitor la armament, n-am făcut decât să-i anunţ pe oameni cam ce-aş vrea să fie luat şi ştiu că e de prisos şi nepoliticos să controlez execuţia ordinelor date. În privinţa asta, nu-i nevoie să verific eu însumi, căci ar însemna cu o mână să dau şi cu alta să iau, iar încrederea reticentă nu-i decât o formă de impostură şi soiul ăsta de minciună nu se poartă printre noi. Când le cer ceva oamenilor mei, ei ştiu că le deleg o parte din responsabilităţile mele şi nici nu le-ar trece prin minte să nu execute la perfecţie ceea ce pretind să fie făcut.

...Cele cinci Wellington se încălzesc cu motorul la relantiu.

Verificarea direcţiilor de zbor, împreună cu pilotul, ultimele aranjamente în legătură cu procedura paraşutării şi zburăm din nou spre Franţa.

Oamenii ştiu că-mi place liniştea: conversaţiile pe şoptite ale unora nu-i deranjează pe cei care, ca şi mine, vor să doarmă. Şi dormim cu toţii, înainte chiar de-a trece Canalul mânecii.

Dispatcher-ul ne trezeşte ca să ne semnaleze Rouen-ul, care arde la dreapta noastră: un lac de foc unde oameni descumpăniţi pesemne că urlă şi mor prosteşte.

— Ce părere aveţi, domnule? mă întreabă navigatorul.

— Ce părere ai vrea să am la şase mii de picioare înălţime? Decât că soarta noastră nu-i chiar atât de rea cu a altora.

Să-ţi faci o părere! Ca şi cum ar putea fi vorba să-ţi dai cu părerea când e vorba de război şi de moarte, două lucruri atât de stupide încât sfidează judecata. Să-ţi faci o părere... Mai rămân două ore de zbor până când vom fi deasupra obiectivului. Mai bine e să ni le petrecem dormind, decât gândindu-ne. Şi cu atât mai bine dacă. Dormind, vom visa şi ceva frumos.

Nu-mi amintesc dacă am visat, dar mă trezesc într-un adevărat coşmar: zburăm în plină inimă a furtunii, aparatele cele grele sunt minate de colo-colo ca nişte fire de paie, fulgerele spintecă cerul în jurul escadrilei noastre.

Impasibil, navigatorul îşi trasează direcţiile de urmat, apoi făcându-i-se silă, renunţă şi se duce la postul de pilotaj.

Avionul se cufundă brusc în căderi despre care, de fiecare dată, înfricoşaţi la culme, ne întrebăm dacă nu-i vorba de ultima. Navighează ca un vapor fără stăpân, se restabileşte urmând culoare drepte, apoi din nou derapează pe un tobogan dement.

De data asta, sunt gata să-mi dau drumul fără să-mi pun nici un fel de întrebare. Tunetele îşi repercutează bubuiturile pe panoul carlingii, fulgerele se scaldă permanent într-o lumină lividă. Feţele oamenilor sunt vinete şi se întorc spre mine, într-o întrebare mută...

— Nu vă clintiţi de la locurile voastre. E tot ce-avem mai bun de făcut ca să nu-i dăm bătaie de cap pilotului.

Navigatorul iese din cockpit.

— Aparatele de bord nu mai funcţionează, domnule. Suntem în plină clocoteală. Pilotul o să încerce să facă cale-ntoarsă şi să ne ducă acasă. Am survolat Dijonul acum douăzeci de minute, e ultimul meu reper serios. Nu vă putem da drumul la întâmplare... În afară de cazul când daţi o dispoziţie categorică în acest sens, dar, dacă-mi îngăduiţi o părere personală, n-ar fi ceva foarte serios.

E întocmai şi părerea mea.

Să te întorci la bază cu paraşuta în spate îţi dă un sentiment confuz de frustrare, de încoronare a ratării. Dar, în acelaşi timp, un soi de uşurare laşă, pe care de altfel ai refuza s-o recunoşti, te face să aduci mulţumire sorţii care-ţi mai dăruie încă o zi de viaţă liniştită şi o noapte când poţi dormi în patul tău de tabără, iar nu pe pământul jilav.

Înapoiaţi la bază, aflu că alte patru avioane s-au întors fără să-şi fi lansat oamenii. Al cincilea, care zbura în frunte, a putut străbate furtuna cu câteva minute înaintea celorlalte şi, în cursul dimineţii de 28, un mesaj radio ne confirmă că unul din *stick*-urile mele a putut sări fără nici un pericol deasupra machiului din Lomont.

Oamenii ne vor aştepta în seara asta şi vor baliza zona de aterizare.

Îmi petrec ziua dormind, scăldându-mă şi zăcând la soare. Oamenii fac la fel sau îşi joacă solda la pocher. În orice caz, nimeni nu câştigă, nimeni nu păgubeşte, doar că banii trec dintr-un buzunar într-altul: dintotdeauna au pungă comună, iar lirele engleze îmi vor fi înapoiate toate în seara asta. Le voi depune la ofiţerul care face plăţile până la întoarcerea noastră şi redistribuirea lor în părţi egale în ajunul unei

viitoare permisii.

De data asta traversăm Franţa sub un cer înseninat. Avionul sare capra peste nişte cumuluşi foarte cuminţi. Când între două aţipeli deschid un ochi, îi zăresc prin trapa deschisă, protectori şi liniştitori, ascunzându-ne din toate părţile proiectoarelor antiaeriene.

— *Ten minutes, to go, sir!*

Încă zece minute de zbor înainte de-a ajunge la obiectiv.

Dispecerul stilat m-a trezit politicos, oferindu-mi rituala ceaşcă de ceai, iar eu mă instalez la uşă, ca să zăresc apropierea terenului.

Copilotul, îngrijorat, mă bate pe spate.

— Am impresia, domnule, că friţii au sosit înaintea dumneavoastră. Vedeţi… toate focurile astea pe munte… E fără îndoială un sat în flăcări. Vreţi totuşi să săriţi?

— De ce nu? Paraşutaţi-ne la altitudinea minimă, ca nu fim mult timp vulnerabili. O dată ajuns pe pământ, treaba mă priveşte pe mine.

Aşa cum i-am ordonat, Philippe e lângă mine.

— Dumneata, Philippe, nici vorbă nu poate fi să sări: Într-un machi liniştit şi încă ar fi fost ceva la limita chibzuinţei, dar în condiţiile actuale ar fi de-a dreptul o nebunie. O să vii peste câteva zile cu *troop*-a numărul doi… dacă operaţia e menţinută.

Necăjit, îşi întinde capul peste umărul meu.

— Dar copilotul e de-a dreptul tâmpit, domnule locotenent! Nu-i vorba de-un sat care arde, ci de focuri dea bucurie.

Într-adevăr, privind mai atent, se vede că sunt focuri de bucurie pe care machisarzii, în delir, le-au aprins ca sa balizeze platoul. Nerozii! E ca şi cum le-ar fi telefonat friţilor să le spună ora exactă a sosirii noastre.

Judecată oarecum temerară: cei din Rezistenţă controlează în mod absolut o zonă de şaizeci de kilometri pătraţi, în care socot, cu oarecare îndreptăţire, că pot acţiona după bunul lor plac. Dar eu, cramponat de uşă, încă nu ştiu şi-mi fac cu anticipaţie o idee destul de proastă despre aliaţii care ne aşteaptă.

— *Go!*

Cele patru avioane eşalonate îşi varsă încărcătura în bloc după containerele cu arme ale căror paraşute albe navighează spre pământ.

30
SALT ÎN NEPREVĂZUT

Platoul e presărat din loc în loc cu blocuri de piatră şi, din noaptea timpurilor, unul din ele îmi era destinat.

Orbit de focurile balizorilor amatori, nu disting solul... O durere fulgerătoare mă străbate din cap până-n picioare. Pentru mine, reprezentaţia s-a sfârşit. Cortina!

Leşin...

Mă trezesc pe o targa. Oameni mei mă înconjoară. Klein stă aplecat deasupra mea şi mă îneacă cu whisky. Mi-au fost scoase şireturile de la cizma stângă, pantalonul mi-a fost coborât la gleznă, iar Andre Le Nabour îmi masează genunchiul stâng care şi-a triplat volumul.

Ameţit de scotch şi de morfină, nu mai manifest nici un interes faţă de lucrurile înconjurătoare şi abia a doua zi spre seară o să-mi recapăt cunoştinţa, într-o fermă din Montecheroux.

O lampă micuţă cu ulei face să se clatine pe pereţii odăii umbra oamenilor care mă veghează.

Ironie a sorţii, Philippe Dubosc face parte dintre infirmieri. Andre i-a scos ghipsul şi el e cel care, aproape fără să şchioapete, îmi aduce prima ceaşcă de ceai.

— Cum vă simţiţi, domnule locotenent?

— Am gura ca după un chef monstru... Iar piciorul mă doare... Nu-mi aduc aminte de nimic... O fi rupt?

— Nu, răspunse Andre, dar când vă oferiţi o entorsă la genunchi, nu vă uitaţi la cheltuială. Am îngrijit multe când eram la Fez, în Regimentul 1. Dar entorsa dumneavoastră a întrecut măsura! O frumuseţe! V-am făcut până acum două injecţii cu novocainã... şi tot nu se dezumflă... Or să treacă două săptămâni până să puteţi merge. Am să vă mai fac o morfină.

— Un moment, băiatu'! Porcăria asta a ta poţi să ţi-o vâri unde ştiu eu. Nu sunt doctor şi-mi vine greu să-mi explic teoria. Dar cred că durerea grăbeşte vindecarea. Poate să ţi se pară o prostie... dar unui câine rănit nu-i faci morfină, ceea ce nu-l împiedică să se vindece şi încă repede. Aşa că mie să nu-mi dai morfină. Şi-apoi, porcăria, aia a ta mi-a amărât gura de să-mi vărs maţele. În America, vindecam entorsele cu Alka-Selzer, dar voi nici că aveţi aşa ceva în farmacia voastră de două parale.

Andre ridică din umeri, întristat.

— Nu morfina *mea* v-a făcut gura pungă, domnule locotenent... Ci Klein cu whisky-ul lui: v-a dat să beţi din sticlă şi aţi supt jumătate, ca din biberon. Eraţi plecat cu sorcova şi nu v-aţi dat seama de nimic!

— Mă doare şi spinarea… Aţi profitat de somnul meu: şi v-aţi răzbunat cu laşitate, ciomăgindu-mă. Iar când respir mai adânc, parcă am cel puţin o coastă care protestează.

— Nimic altceva decât vânătăi, domnule locotenent, absolut nimic nu s-a rupt. Curat noroc! De-aţi vedea stânca peste care aţi nimerit la aterizare.

Nimic rupt… Să fie de bun augur, dar sunt la fel de nefolositor ca şi când m-aş afla pe targa.

Nu ştiu nimic din cele ce se-ntâmplă decât din frânturile de relatări ale băieţilor care vin să mă vadă: nici o bătălie serioasă n-a început încă. Nimic n-a avut loc până acum, decât rare lupte de hărţuială lipsite de urmări, la care iau parte, fără mare coeziune, paraşutişti şi machisarzi.

Nemţii tatonează terenul fără convingere. Cel puţin de două ori pe zi, Klein vine să mă ţină la curent cu noutăţile. Am precizat categoric faţă de toată lumea că în timpul absenţei mele Klein răspunde de *stick*-ul numărul unu şi că nici un alt ofiţer nu trebuie să se ocupe de veteranii mei din Bretania: îmi comand *stick*-ul prin procură, iar Klein e un mandatar perfect.

— Treaba-i încurcată, domnule locotenent… Încurcată. Căpitanul pare să pregătească o operaţie mare, împreună cu maiorul Paul. Responsabilul machiului. Fiecare *stick* al *troop*-ei face raiduri de recunoaştere, fără să recunoască mare lucru… V-aţi dat de altfel seama după buchetul de ofiţeri care vin să vă dea raportul. Locotenentul Puydupin e prea exaltat şi prea cu capul în nori ca să fie luat în serios. Locotenentul Gourko, de la poceala pe care a mâncat-o în Bretania, e oarecum lipsit de îndrăzneală. Rămâne locotenentul Anspach, care-i cel mai bun dintre toţi. Dar când dumneavoastră nu sunteţi acolo ca să-l încurajaţi sau să asistaţi la cele ce pune la cale, ai zice că-i lipseşte ceva. Asta-i valabil pentru toată lumea: când sunteţi cu noi, ne simţim liniştiţi, avem impresia că nimic nu ni se poate întâmpla. Şi-atunci ne năpustim după dumneavoastră fără să ne batem capul cu întrebări. Ceea ce nu se petrece în clipa de faţă.

Aprecierile bunilor subofiţeri sunt totdeauna lapidare şi, rareori acordă circumstanţe atenuante, nu se pierd în nuanţe sau formule alambicate: „E un laş! E un tâmpit! E un incapabil!” Stimulentul ăsta nemilos te sileşte să nu te culci pe-o ureche.

Din nefericire, n-ai dreptul să comanzi oamenii decât atunci când te afli în fruntea lor, când poţi îmbrăţişa dintr-o privire ce se întâmpla pe teren şi forţezi soarta azvârlindu-te tu însuţi în focul acţiunii. Pentru moment, sunt neputincios, nu pot face nimic altceva, decât să-mi înfofolesc genunchiul în comprese cu apă sărată, să-l masez ore în şir şi să-mi forţez piciorul să mă poarte, foarte prost, sprijinindu-mă într-

un baston.

„E nasulie rău”, zic băieţii mei când constată o situaţie fără ieşire. Cum e cazul cu mine, acum… sau aproape. Deşi situaţia nu-i chiar de-a dreptul, deznădăjduită: e vorba de comprese, de *„călătorii în jurul camerei mele”*[66], de răbdare… şi-i dau eu de capăt.

Am intrat în cea de-a cincea zi de inacţiune.

Pe la prânz, Pierre Sicaud vine să mă anunţe că a hotărât să atace Pont-de-Roide, o garnizoană germană de pe malul opus al râului Doubs.

Ideea manevrei e clasică: cele două mortiere de optzeci şi unu de milimetri vor ciurui cazarma nemţilor, în timp ce *troop*-a mea şi o companie a machisarzilor vor pătrunde în târg.

Nu am autoritatea să mă opun hotărârii superiorului meu şi, în orice caz, nefiind în stare să particip la acţiune, nu-mi pot permite să sugerez o soluţie diferită, de vreme ce nu mă voi afla la faţa locului, ca să constat totul pe viu.

Personal, n-aş ataca în plină după-amiază un inamic aflat în alertă… şi, având ca sprijin doar două mortiere. Aş aştepta noaptea, sau zorii ca să mă strecor la faţa locului, surprinzându-l pe ocupant. Asta aş propune să se încerce şi mi-aş asuma conducerea acţiunii dacă aş fi valid. Dar nu pot pretinde ca orice luptă să înceteze până mă fac eu bine. Încrederea în sine trebuie menţinută în limite acceptabile pentru ceilalţi, când eşti constrâns să trăieşti în societate. Altminteri, etichetat drept înfumurat, nu le trezeşti semenilor decât un sentiment de iritare sterilă faţă de efortul comun, chiar dacă la urma urmei iritarea asta nu-i alcătuită decât din gelozie stupidă şi invidie nechibzuită.

Dar să trecem… Ideea însă de a-mi vedea troo*p-ă c*ă se duce să se bată fără mine mi-e greu de suportat şi nu prevăd nimic bun ştiind-o angajată într-o luptă clasică de infanterie, unde nu va avea avantajul focului, nici al numărului, nici al complicităţii tacite a nopţii.

„Atacul leului… fuga lupului”. Axioma asta dragă lui Bayard[67], ilustrează exact regula esenţială şi intangibilă a unităţilor de gherilă. Robert Brucea[68] aplicat-o ca să-şi recucerească regatul Scoţiei, du Guesclin[69] ca să elibereze o parte a regatului Franţei, spaniolii şi ruşii ca să dea lovituri mortale armatei napoleoniene… Niciodată nu e bine

---

[66] Aluzie la lucrarea scriitorului Xavier de Maistre (1763-1852), *Voyage autour de ma chambre.* (N. t.).

[67] *Pierre du Terrail, senior de Bayard* (1470-1524), căpitan francez, s-a umplut de glorie în campaniile din Italia duse de Carol al VII-lea, Ludovic al XII-lea şi Francisc I, supranumit „cavalerul fără teamă şi fără prihană”. (N. t.).

[68] *Robert Bruce* (1274-4329), rege al Scoţiei sub denumirea de Robert I (1306-1329). Titlul său de rege şi independenţa Scoţiei au fost recunoscute oficial în 1328. (N. t.).

să confunzi tactica cu strategia: te expui în mod indiscutabil necazurilor, exact cum se va solda şi atacul de la Pont-de-Roide.

Instalate pe o platformă amenajată în coasta muntelui, cele două mortiere şi-au început tirul la ora patru după-amiază. Simultan, paraşutişti şi machisarzi au început să înainteze spre oraş, trecând râul Doubs prin vad. Nemţii, alertaţi i-au lăsat să vină şi, dintr-o dată, au deschis foc compact. Apoi un fericit obuz de mortier a căzut din plin pe cazarma nemţească. Numai că ordinul: „Patru lovituri consecutive, aceleaşi elemente!" care urmează de obicei unui reglaj precis, n-a mai putut fi dat: unui din proiectilele noastre a explodat în tubul numărul unu. Trei servanţi ucişi şi un rănit... Exit artileria noastră de sprijin!

În şase ani de război n-am auzit decât de un singur accident de felul acesta. Dar a transformat un atac indecis în retragere grăbită. Sub o grindină de gloanţe paraşutiştii au trebuit să treacă din nou râul Doubs. Printr-un miracol şi datorită sângelui lor rece, nu s-au ales, nici măcar cu o zgârietură.

Un agent de legătură vine să anunţe eşecul.

Fireşte, nu pot aştepta să aflu în pat rezultatele amănunţite ale eşecului şi sunt dus cu maşina la platforma de tir. Pe locul mortierului explodat, trei trupuri făcute zob sub o pânză de cort. Sângele, picătură cu picătură, se scurge întruna şi pământul îl absoarbe ca un burete.

Bieţii de ei! Un subofiţer bătrân şi doi tineri servanţi. Abia dacă-i cunoşteam, nu erau din *troop*-a mea, aparţineau stick-ului de comandă, deci ţineau de Sicaud.

Întors la Montecheroux, aştept toată noaptea venirea ultimului *stick:* s-a dispersat în timpul retragerii, ca să fie mai puţin vulnerabil.

Doi câte doi, oamenii vin la mine, uzi, frânţi de oboseală, după o noapte de rătăcire. În cursul dimineţii, mi-am recuperat toţi oamenii.

Încă nu pot merge, dar stau în picioare şi reiau integral, fără s-o împart cu nimeni, comanda oamenilor mei: viaţa lor e prea preţioasă ca să fie azvârlită în lupte îndoielnice.

— Gata, toată lumea la culcare! Mai am încă două zile până să pot merge, care pentru voi nu vor fi prea mult ca să vă veniţi în fire după spaima trasă. Poimâine dimineaţă, ne întâlnim la *breakfast*[70]. Până atunci am să cercetez cum stau lucrurile şi vom încerca să luptăm în

[69] *Bertrand, cavaler Du Guesclin* (1320-1380), conetabil al Franţei. S-a făcut remarcat în nimicirea „marilor companii" de prădători ca şi în alungarea englezilor de pe teritoriul Franţei. A excelat în luptele de hărţuială ce-i asigurau uzura inamicului şi cruţarea propriilor trupe. Din dorinţa lui Carol al V-lea, a fost îngropat la Saint-Denis, cripta regilor Franţei. (N. t.).

[70] Micul dejun, (engl.).

felul nostru… E mai înţelept.

„Lucrurile”, la drept vorbind, nu se prezintă prea bine: încă o dată, e vorba despre obişnuita confuzie *„a la francaise”,* agravată de indiferenţa sau incompetenţa celor alături de care luptăm. Trei mii de machisarzi, se spune, ocupă împrejurimile fortului Lomont. Sunt înarmaţi puţin şi prost, iar nouă zecimi din ei n-au nici un fel de experienţă de război.

Machiul se află efectiv sub comanda lui Paul, un ofiţer aparţinând serviciilor speciale engleze; e american după tată, francez după mamă şi a trăit patruzeci de ani în Franţa. Bucurându-se de încrederea aliaţilor, e singurul specialist în privinţa paraşutajelor de arme şi, iniţial, asta era singura lui misiune oficială. Dar în faţa luptelor intestine, indeciziei şi a autoritarismului responsabililor locali ai Rezistenţei, s-a proclamat de *facto* comandantul regiunii. E un tip simpatic şi în mod sigur curajos, dar ordinele şi hotărârile lui sunt contracarate de un colonel francez pe care nu-l vom vedea niciodată şi care pretinde să cârmuiască totul.

Paul comandă pe teren, colonelul comandă nu ştiu unde un Stat-Major fantomă. Iar Statul-Major al generalului Koenig, şeful tuturor forţelor franceze din interior, comandă pe toată lumea.

În faţa acestui *imbroglio,* serviciile speciale anglo-americane nu sunt prea grăbite să paraşuteze arme.

Am picat în mişmaşul ăsta ca musca în lapte, iar zâzania din jur ne mâhneşte şi ne dă gata. Încă o dată se repetă povestea de la *Alesia*[71]! Cum să ajuţi nişte oameni care nu ştiu ce vor şi care pun micile lor interese meschine înaintea scopului esenţial: alungarea nemţilor din ţară?

Ca să se poată face cât de cât ordine în aiureala asta, ar trebui ca cineva să fie delegat şi investit cu autoritatea oficială a Statului-Major de la Londra. Dar nu mi se pare că Statul-Major de la Londra s-a gândit vreodată la o asemenea problemă. În orice caz, ca să organizeze întrucâtva anarhia asta demoniacă, ar fi nevoie de săptămâni în şir: să-i înveţi pe oameni rudimente de luptă, să-i dai la o parte pe „căpitanii” improvizaţi şi să-i zdrobeşti în pumni pe câţiva „comandanţi” fanfaroni şi incapabili. La naiba! Să se descurce şi singuri…

În ceea ce ne priveşte, ne vom strădui să facem cât mai bine ceea ce ştim să facem: să întindem ambuscade, să-i hărţuim pe nemţi şi să ne întrebuinţăm toate forţele ca să le distrugem moralul. Dacă-i vom putea face să renunţe la a-şi mai vârî nasul prea de-aproape ca să vadă ce fierbe în cazanul ăsta, poate că nu ne vom fi pierdut timpul

---

[71] Loc întărit al galilor, asediat şi cucerit de Cezar, care-l ia ostatec pe Vercingetorix (52 î.e.n.). (N. t.).

chiar de tot.

Când toată lumea s-a strâns, îi adun pe ofiţeri pentru un consiliu de război expres.

— S-a terminat cu operaţiile în combinaţie cu machisarzi. Sunt plini de bunăvoinţă, desigur, dar din lipsă de pregătire militară, mai mult ne încurcă decât ne ajută. Vânătoare liberă. Fiecare să-şi ducă *stick*-ul în căutare de convoaie… şi nimiciţi tot ce mişcă!

Trece mai bine de-o săptămână cu rezultate diferite: facem câţiva prizonieri, incendiem nişte camioane, împingem recunoaşterea până la cincizeci de kilometri departe de baza noastră. Vânatul stă în vizuină, nemţii s-au zăvorit în satele de pe firul văii şi nu par să se grăbească a ne ieşi în întâmpinare. Iar Armata I Franceză, pentru care activăm, nu dă semne că s-ar îndrepta spre noi în marş forţat. Plouă întruna, străzile satelor unde ne aflăm în cantonament nu sunt decât nişte bălţi. E războiul de poziţie. În toată urâţenia lui deznădăjduitoare şi inconfortabilă.

Când în sfârşit se arată soarele, ne reluăm ocupaţia noastră preferată: ambuscadele de-a lungul drumului.. Numai că în ciuda noastră drumurile sunt pustii, nici urma de vehicul, nici urmă de infanterist neamţ! Adăpostiţi în garnizoanele lor, nemţii nu mai vor să se joace cu noi..

Astăzi n-am „luat” decât o maşină, cu tracţiune pe faţă neagră cu roţi galbene. Urca liniştită şi singurică pe drumul în serpentină care duce spre frontiera elveţiană.

— Domnule locotenent, e genul de maşină folosită de Gestapo! se indignează Clement. Pot s-o iau în că tarea puştii-mitralieră?

— Nu, nici vorbă! Pare în perfectă stare, aşa că o putem folosi. Doar o rafală la zece metri în faţa roţilor, ca gloanţele să zgârie bine drumul. Dacă opreşte, Klein şi cinci oameni se ocupă de pasageri. Dacă continuă, trageţi în parbriz.

Citroenul opreşte, bineînţeles. Klein ni-i aduce pe călători: doi tipi cu accent din Belleville şi două tipe înţolite straşnic.

Nimeni nu le-a vorbit încă. Ne iau drept nemţi, iar tipii îmi vâră actele în ochi. Îmi explică într-o nemţească stricată că sunt din Gestapo.

— Francezi?

— Da… da, francezi… Gestapo… camarazi.

— Camarazi?

Cred că-i vorba de o mică greşeală.

— Hai băieţi aduceţi-le-ncoa’ pe fufe şi scotociţi prin poşetele lor.

Poşetele în cauză sunt doldora de dolari, monezi de aur şi lire englezeşti, franci elveţieni şi giuvaeruri.

— Ce facem cu astea, domnule locotenent?

— Nimic! Daţi totul machisarzilor: băieţi, femei şi parale. Noi nu păstrăm decât maşina.

După-amiază, mă duc să-i vizitez pe cei doi ticăloşi care au cerut să mă vadă. Puşi în lanţuri în temniţa comunală de lângă primărie, amândoi se comportă jalnic. Ştiu că machisarzii au hotărât să-i împuşte în cursul nopţii. Mă imploră să-i ajut, dar n-am nici posibilitatea nici cheful s-o fac. În Bretania, camarazii mei cei mai dragi au murit torturaţi de nişte otrepe ca ei, după ce fuseseră răniţi în luptă. Aşa s-a întâmplat cu Marienne şi Martin care, răniţi fiind şi zăcând pe jos, au fost asasinaţi într-o curte de fermă, împreună cu oamenii lor.

— De ce m-aţi chemat?

— Dumneavoastră ne-aţi luat prizonieri. Nu aveţi dreptul să lăsaţi să fim împuşcaţi fără să fi fost judecaţi.

— Nu-i treaba mea… Dar cei pe care i-aţi asasinat şi torturat, sau aţi ajutat să fie torturaţi, lor le-aţi dat cumva şansa să fie judecaţi? Aş fi preferat să vă văd rezistând când v-am arestat: v-am fi ucis pe loc.

— Nu aveţi dreptul.

— Destul! Vă pierdeţi timpul, chiar că nu vă pot compătimi.

Philippe, care mă însoţeşte, îl întreabă pe unul din ticăloşi:

— Ce făceai în civilie, înainte de-a lucra pentru Gestapo?

— Eram bookmaker.

— Iar eu jockeu, spune celălalt.

— La naiba, conchide Philippe. Cum se zice între tipi de meseria voastră, aţi mizat pe calul cel prost.

Constatarea asta spontană, care nu voia câtuşi de puţin să fie o glumă macabră, va fi necrologul celor doi ticăloşi. Au murit peste câteva ore, foarte urât din câte mi s-a spus, milogindu-se să fie cruţaţi.

„Şi a muri e o artă”, spune un proverb hindus. Numai cei generoşi o cunosc.

31
PODUL DIN CLERVAL

Cuibărit într-o buclă a râului Doubs, târguşorul Clerval n-are decât un cusur, dar un cusur peste care nu se poate trece în timp de război: are un pod metalic, în stare să susţină până şi tancurile. Situaţia lui privilegiată cât priveşte trecerea apei în direcţia Belfort e atât de evidentă, încât până şi ofiţerii de stat-major şi-au dat seama.

Aşa încât, la o mie de kilometri de-acolo, ignorând cu totul situaţia locală, câţiva gânditori galonaţi au hotărât că ar trebui să ne asigurăm exclusivitatea podului cu orice preţ.

Elementar şi copilăresc: e de ajuns să înfigi un steguleţ pe hartă chiar pe locul podului, aşa cum înfigi un ac într-o figurină de ceară, pentru formulele magice ale marii vrăjitori a Statului-Major. Şi rezultatul e, practic, dobândit. În mod accesoriu, vraja se completează cu un mesaj categoric şi cifrat: „Să fie luat cu orice preţ podul Clerval pentru trecerea blindatelor Armatei 1 Franceze...” Cei câţiva paraşutişti care tocmai se plimbă prin partea locului, vor lua asupra lor amănuntele. Comandantul Sicaud ne comunică mesajul:

— Dar, domnule comandant, e o nebunie! Sunt de acord să ocupăm târgul Clerval şi podul. Va fi greu, dar nu imposibil. Dar ar trebui să fim siguri că în ceasul următor primele blindate ale Armatei 1 Franceze vor fi acolo ca să preia schimbul! Altfel, nemţii vor contraataca cu forţe sporite şi ne mătura. Iar elementele de recunoaştere ale generalului de Lattre se află, în ipoteza cea mai optimistă, la mai bine de o zi distanţă.

— E un ordin imperativ al Statului-Major de sub comanda generalului Koenig.

Aşa că, în acest caz, vom lua podul din Clerval conform dispoziţiei din codul militar: „Dat fiind că supunerea constituie forţa principală a armatelor şi că ordinele date trebuie executate... imediata şi fără crâcnire”. După, vom vedea noi... dacă vom mai fi aici ca să vedem.

În 1940, una din cauzele înfrângerii noastre a fost, desigur, incapacitatea, cretinilor care dădeau ordine de la o sută de leghe în spatele frontului, fără a şti nimic din ce se petrece pe câmpul de bătaie. Şi iată că după patru ani o luăm de la capăt. Atâţia oameni îşi vor risca viaţa, iar alţii şi-o vor pierde, executând ordinele unor imbecili vârâţi în birourile lor şi care, dacă s-ar afla la faţa locului, s-ar vârî ca guzganii în bortă, dezonorându-şi nădragii.

Fireşte, am luat podul din Clerval. Atacaţi la ora cinci dimineaţă de o sută cincizeci de machisarzi şi patruzeci de paraşutişti, cei două sute de nemţi din garnizoană ni-l cedează către ora zece dimineaţa:

Suntem stăpâni pe sat şi, la îngrămădeală şi pe un tren de mărfuri care a avut ghinionul să pice în gară în toiul luptei. Locomotiva, ciuruită de gloanţe perforante, scuipă jeturi de vapori prin zeci de orificii neprevăzute.

Machisarzii au multe victime şi vreo treizeci de răniţi grav. Toţi paraşutiştii mei sunt teferi şi, fericire cu adevărat miraculoasă, Philippe Dubosc îşi găseşte părinţii. Se ocupau cu exploatarea forestieră în Normandia, iar de un an de zile s-au instalat în masivul Jura. Nu ştiau, bineînţeles, că copilul lor minune e paraşutist, iar el, la rândul lui, se aştepta la orice în afară de faptul că-şi va îmbrăţişa mama.

Iată, prin urmare, totul e simplu: aşa cum a decis Statul-Major, ocupăm Clerval şi deminăm podul... apoi aşteptăm ca blindatele Armatei 1 să ne facă nemaipomenita onoare de a utiliza cucerirea noastră.

Sicaud, plecat după ştiri, vine pe la amiază. A luat legătura cu elementele de recunoaştere ale generalului de Latrre de Tassigny. Vai! Logistica, pe cât se pare, a fost cu un strop sub nivelul aşteptării... iar drăgălaşii din armata regulată se află în pană de benzină la cincisprezece kilometri de noi, cu tancurile, tunurile, automitralierele şi tot minunatul lor armament greu.

Bravo! Am câştigat. Faptul că am prevăzut cele întâmplate nu mă face să bat monedă pe chestia asta. Tot greul cade pe umerii mei: Sicaud a plecat să caute mine antitanc, machisarzii s-au deplasat din motive ce-mi scapă, iar eu sunt singurul comandant al unui amplasament lipsit de orice apărare în afară de cei patruzeci de paraşutişti ai mei, foarte obosiţi din cauza luptelor din cursul dimineţii.

Tabla de şah se prezintă rău. Nu avem de partea noastră decât un avantaj destul de şubred: râul Doubs ne protejează spatele, iar dacă nemţii atacă, n-o vor face decât venind dinspre nord-est. Singurul drum pe care o pot apuca este cel a cărui barieră se află în dreptul podului. Interzicându-le accesul aici, putem ţine în condiţii nu tocmai critice, dacă suntem în proporţie de unul la cinci.

La unul contra zece, n-am mai avea nici o şansă şi, dacă întâmplarea agravează disproporţia, vom fi morţi cu toţii înainte de lăsatul serii.

Am pus sub presiune de bine de rău cazanul locomotivei şi, pornind-o cu viteză foarte mică, am adus-o în dreptul barierei, împreună cu două vagoane cisternă, pe care le-am golit de petrol. E un baraj improvizat, dar îndeajuns de solid pentru a le interzice nemţilor să treacă.

Aveam două scule antitanc, *PIAT*[72]-uri englezeşti, strămoaşe lipsite

[72] *Proiector infantry anti-tank.* (N. a.).

de strălucire ale americanei bazooka, zece proiectile ca să le alimentam, trei puşti-mitralieră, carabinele noastre, grenadele... şi curajul nostru de soldaţi încercaţi, precum şi încrederea ce-o avem unul în altul, sporită de prietenie.

Patruzeci de oameni cu un armament de infanterie uşoară, ca să apere o breşă de opt sute de metri... şi n-avem speranţă în ajutorul nimănui.

Încă de la ora cinci după-amiază, infanteriştii nemţi încep să se infiltreze prin nord-estul satului. Sunt cam la opt sute de metri şi-i urmăresc prin binoclu, nepierzând nici una din mişcările lor. N-am dat decât un ordin: „Lăsaţi-i să vină până în clipa când sunteţi siguri că fiecare din proiectilele voastre îşi va face efectul”.

Nemţii procedează ca la exerciţiu, deplasând alternativ, la modul clasic, când armele automate, când trupa. Foarte circumspecţi la pornire şi desfăşuraţi pe-o mare lărgime, ca să deruteze tirul nostru, cu fiece metru parcurs încep să devină ceva mai imprudenţi: la opt sute de metri, înaintează ca tiraliorii, îndoiţi aproape până la pământ şi făcând salturi de câte zece metri. La jumătatea drumului, cum noi încă n-am tras, mulţi dintre ei s-au liniştit: s-au ridicat din şale şi merg fără grabă, ca nişte vânători amatori.

Tăcuţi şi invizibili, aşteptăm ca primii dintre ei să ajungă la cincizeci de metri.

— Încă nu... Încă un pic... Încă un pic... OK!

Prinşi în focurile noastre încrucişate şi de-a dreptul surprinşi, nemţii se răzleţesc. Cei care mai sunt în stare fac cale-ntoarsă şi se duc să se ascundă; ne-am câştigat un răgaz de cel puţin două ore.

Dacă n-am fi ţintuiţi în afurisitul ăsta de sat, ca să apărăm podul, am putea manevra şi noi, la rândul nostru şi să-i hăituim ca să le piară definitiv cheful de luptă.

— Au încasat-o din plin, domnule locotenent.

— Da, dar dacă ofiţerii lor îşi cunosc meseria, acum ştiu cam caţi suntem şi că tot armamentul nostru greu consta în puşti-mitralieră. Vor sta pitiţi atât cât să-şi lingă rănile şi să pună la cale un nou atac şi iar or să ne pice-n spate. Ei au rezerve, iar noi suntem patruzeci. Sper doar să nu aibă artilerie mobilă de sector. Altminteri, puteţi... să vă pregătiţi fundul.

Pe la ora şapte seara, după două ore de aşteptare insuportabilă, cu nervii întinşi de să plesnească, primim un mizilic din ceea ce ne aşteaptă: primele proiectile de tanc germane şuieră pe deasupra barajului nostru.

Dăm gata, una după alta, două automitraliere şi o mină de infanterişti... Apoi se dezlănţuie o luptă necruţătoare, obuzele incendiare perforează din plin vagoanele, cisternă, care explodează şi

ard cu puţinul petrol nămolos ce-l mai au pe fund.

Clement e ucis lângă puşca-mitralieră, nici măcar nu-i putem scoate leşul din pălălaia de care nu ne putem apropia. Klein îl va scoate totuşi pe Paulus, care nu se poate mişca, căci are o schijă în craniu, un braţ retezat şi un picior pe jumătate smuls.

Le Nabour, sub foc şi prin foc, se duce după Chauveau, unul din adjutanţii mei, căruia o schijă i-a zdrobit rinichii.

Încerc să fiu peste tot în acelaşi timp, dar nu realizez, mare lucru din situaţia privită în mare: ne batem înecaţi într-un fum asfixiant şi opac.

L-am trimis pe Le Nabour să aducă o maşină germană capturată în cursul dimineţii şi îi evacuează pe răniţii noştri sub rafalele de obuz, la doi kilometri în spate, de cealaltă parte a râului Doubs.

Ceilalţi paraşutişti se bat ca nişte apucaţi, plâng de furie, de mânie şi de mândrie. E momentul luptei în care nu mai ai nimic uman în tine, când te încrâncenezi să-ţi vinzi pielea cât mai scump, adesea inconştient faţă de pericol, pradă unui singur gând: „Scârnăviilor! Lasă că mi-o plătiţi voi!”

Atins de un obuz PIAT, tancul nemţesc din frunte arde ca şi vagoanele noastre. Carabinele noastre trag mai repede şi cu mult mai bine decât puştile infanteriştilor nemţi, barajul nostru de vagoane incendiate tot mai ţine, iar locomotiva e solid instalată în mijlocul pasajului de nivel.

Când se lasă noaptea, nemţii tot n-au reuşit să treacă de calea ferată şi renunţă dintr-o dată să tragă folos de pe urma situaţiei avantajoase în care se află. Ultimele împuşcături sporadice şi fără ţintă se stâng o dată cu lumina zilei.

Am scos-o la capăt şi de data asta, dar am doi morţi, un muribund şi vreo şase grav răniţi. Dacă i-aş avea între mâinile mele pe unul dintre măgarii de la Statul-Major care au ordonat operaţia asta, oricât de sleit de puteri sunt, tot aş mai avea forţă să-l fac terci.

Bezna e mediul nostru preferat şi abandonăm fără zgomot pasajul de nivel.

Până noaptea târziu, nemţii tot ne mai cred acolo. Vor pierde ore până să ia o hotărâre şi, când în sfârşit vor ataca barajul cu vreo douăzeci de blindate, noi, de trei ceasuri, vom fi trecut de partea cealaltă a râului Doubs.

I-am trimis pe toţi cei rămaşi în viaţă la machisarzi. Mâine, vedem noi...

Rămas singur cu Bernard, un tânăr recrut care a plecat de la machisarzi ca să lupte alături de noi, aştept, în partea de sud a podului din Clerval, primul tanc care va în cerca să treacă apa. L-am păstrat pe puşti lângă mine, pentru că mai curând îi încurca pe

paraşutişti decât îi ajuta. Nu ştie să se servească de *PIAT*, în care am vârât ultimul nostru obuz antitanc.

— Nu-i greu, îl propteşti în umăr ca patul puştii, ocheşti ca la puşcă şi tragi numai când te apăs eu pe umăr. Înţeles?

Bernard stă lungit pe jos, bine apărat de prima treaptă a unui peron de granit, în timp ce eu stau îngenuncheat în spatele celei de-a treia pentru a observa fără mari riscuri mişcările adversarilor noştri.

E cam răcoare în zorii zilei de septembrie după o zi întreagă de luptă şi cu stomacul gol. Tremurăm puţin şi unul şi celălalt. Încă nu s-a crăpat de ziuă, când, de partea cealaltă a apei, tancurile s-au pus în mişcare. Nu disting decât nişte mase ceva mai închise decât noaptea care se sfârşeşte şi aud răcnetele infanteriştilor ce le însoţesc, fără a le putea deosebi însă siluetele.

Tancul din frunte s-a angajat pe intrarea dinspre nord a podului. Înaintează foarte încet, la pasul infanteriştilor din spatele lui. Zdrăngănitul şenilelor care strivesc drumul ne striveşte oarecum şi pe noi. În mod inconştient, ne facem una cu treptele ce ne protejează şi-i şoptesc lui Bernard la ureche ultimul meu ordin:

— Nu-ţi fie teamă… Ocheşte bine şi pe îndelete şi, mai cu seamă, nu te gândi. Când eu te apăs pe umăr, tu apeşi pe trăgaci. Al nostru e, îl împuşcăm ca pe-o raţă.

Turela se învârte de la dreapta la stânga, în căutarea unei ţinte. Ţeava lungă de optzeci şi opt de milimetri te duce cu gândul la gâtul unei reptile antediluviene spintecând aerul.

Patruzeci de metri… Treizeci de metri… Douăzeci de metri. Umărul lui Bernard tremură puţin sub mina mea, cu însumi sunt îngheţat de spaimă.

Zece metri… Am apăsat pe umărul băiatului şi ultimul nostru proiectil a pornit în aceeaşi secundă.

Tancul arde. Turela, blocată printr-un miracol, nu se mai poate învârti în nici o direcţie. Arunc prima încărcătură Gammon şi, în aceeaşi clipă, izbucnesc urletele obişnuite ale oamenilor mei.

Conduşi de Gilles Anspach, căruia îi ordonasem să-i ducă spre machi, au rămas tăcuţi, pitulaţi la douăzeci de metri de mine timp de două ore Iep… iep… iuu… u… u… u… Alte două explozive Gammon se năpustesc în tanc aproape în acelaşi timp cu cel aruncat de mine. Infanteriştii nemţi, împuşcaţi de la zece metri, se prăbuşesc pe loc.

Acţiunea a durat două minute.

— Încetaţi foc! După mine toţi!

Urcăm cât putem de sprinten coasta muntelui de lângă noi. Tancul incendiat continuă să ardă la ieşirea sudică a podului, celelalte s-au oprit nehotărâte pe partea nordică.

Vor mai trece trei ore până când nemţii se vor hotărî să ne urmărească, ajutaţi de vreo zece automitraliere. Dar cum ei sunt

constrânşi să folosească drumul, iar noi ne aflam în pădure, vor face cale-ntoarsă pe la amiază, dezamăgiţi şi cu coada între picioare.

Îi vedem trecând pe coasta muntelui, la zece metri mai jos de noi. Nici nu bănuiesc ce noroc au: nu mai avem nici un exploziv Gammon şi, dacă i-am ataca doar cu carabinele, ar fi curată sinucidere pentru noi. Am făcut destule prostii dând ascultare ordinelor, începând de ieri dimineaţă...

În ceea ce mă priveşte, nu mai am nimic de-a face cu Clerval: l-am luat, l-am ţinut pentru nimic şi l-am pierdut. Şi-aşa am plătit foarte scump hotărârile absurde ale strategilor de birou. Dacă podul îi interesează... n-au decât să vină să-l ia chiar ei, cu blindatele Armatei 1, când vor avea benzină.

Geniştii nemţi au minat podul din nou. Îl aruncă în aer în cursul după-amiezii: frumosul nostru cadou sângerând, pe care l-am ţinut în mâinile noastre zdrobite o zi întreagă, nu mai e decât un morman de fiare răsucite, scufundate în adâncul apei...

Proştii!

32
RECUNOAŞTERI

Ne-am oprit o clipă într-o fermă de pe munte, unde Paulus a fost ascuns. Ardenez ca şi mine, cu păr negru, îndesat şi puternic, e însăşi imaginea mistreţului rănit care se împotriveşte să moară: are craniul zdrobit; un ciot de mână, sângerând şi prost pansat, pătează cearşaful de pe patul unde gâfâie; unul din picioare e zdrobit. Horcăie fără cunoştinţă, vegheat de câţiva camarazi care plâng pe tăcute.

Îi fac două injecţii cu morfină rugându-mă să moară fără să sufere, apoi părăsim ferma şi ne ducem la machisarzi.

Spre seară, îi întâlnim pe cei dintâi americani ai Armatei a 3-a a generalului Patton. A doua zi, ne întoarcem la fermă să luăm trupul lui Paulus... dar Paulus tot n-a murit. Deşi nu se poate spune că e în bună stare. Vagabonzii nemţi, au venit după plecarea noastră şi i-au luat ceasul şi actele, crezând că-i vorba de un cadavru cald încă. Dar tot mai respiră destul de bine – şi cazul lui îi miră pe chirurgii americani la care îl ducem.

Din spital de campanie în spital de campanie, e rafistolat cât s-a putut mai bine, piciorul cangrenat îi este salvat şi, două luni mai târziu, va veni la noi în Champagne, în cantonamentul unde ne odihneam, ciung, trepanat... dar intelectualiceşte în plină formă. Il văd mereu de când s-a sfârşit războiul şi, de fiecare dată, mă gândesc la ziua când, din pură compasiune, am vrut să-l asasinez!

Americanii ne-au primit la ei, iar Statul-Major ne-a pus la dispoziţia lor, în chip de fete în casă bune la toate.

Suntem afectaţi pe lângă cea de-a 45-a divizie de infanterie US, în calitate de cercetaşi, de corp franc, de interpreţi, la nevoie de agenţi de legătură pe lângă Armata 1 Franceză. Ocupaţiile astea întâmplătoare sunt confuze, nesigure şi destul de puţin potrivite cu specialitatea noastră: atacurile fulger, la minut, în liniile din spatele inamicului moţăind şi neatent.

Ne descurcăm cât putem mai bine, dar ne simţim la fel de prost ca un cal de călărie pus la ham. Pe deasupra, Eagle, divizionarul de care depindem, e însuşi tipul ofiţerului urât de mine: instalat liniştit în rulota lui de comandant, se joacă de-a *Kriegspiel*[73]-ul pe hartă şi sacrifică cu destulă largheţe viaţa propriilor lui trupe. După părerea mea, un ofiţer care nu-i zgârcit cu viaţa oamenilor nu-i decât un impostor criminal şi, cu cât se află mai sus în grad, cu atât îl găsesc mai vrednic de dispreţ. Pentru generalul în chestiune, carnea

[73] Joaca de-a războiul, (germ).

franţuzească e evident mai puţin preţioasă decât cea americană şi ne dă pe cap toate însărcinările inutile, imposibile şi sinucigaşe pe care le poate concepe un cretin departe de primele linii.

În ceea ce mă priveşte, veghez să le executăm, fără să-mi expun oamenii. Şi reuşim cu mult mai bine, de altfel, decât ar face-o infanteriştii americani. E o chestiune de tactică, de eleganţă şi de dispreţ. La urma urmei, e vorba de pământul nostru şi de moştenirea noastră... Chiar dacă în ceea ce priveşte fondul nu suntem de acord, trebuie să fim cei mai buni cât priveşte forma. Am mai puţin pică pe Eagle decât pe toţi incapabilii a căror nepăsare din cursul ultimelor decenii ne-a adus astăzi în situaţia de-a ne bate în chip de rude sărace în propria noastră ţară.. Asta nu înseamnă că generalul american nu începe să-mi calce pe nervi într-un mod insuportabil.

În seara unei zile când ne aflasem fără răgaz în punctele cele mai înaintate ale diviziei, ne convoacă, pe Sicaud şi pe mine, pentru un briefing la el în rulotă. La distribuirea patronimelor, trebuie să se fi produs o eroare de transcriere: Eagle nu-i un vultur, ci un păun mulţumit de sine, dublat de un măgar înfumurat. Foarte elegant în ţinuta lui de luptă verde-oliv, fără cută şi fără pată, se umflă în pene înconjurat de statul major şi ne întâmpină cu o condescendenţă distantă care s-ar vrea mândră, dar care nu-i decât grosolănie. Încă un „alb de nimic” care nu ştie proverbul indian: „Cu cât maimuţa se caţără mai sus, cu-atât îşi arată fundul mai bine”.

Ori de câte ori sunt confruntat cu un „personaj” arogant, automat îmi vine în minte sfatul dat de Churchill unui tânăr diplomat: „Când un tip care se crede important încearcă să te impresioneze prin morga lui ori să te umilească prin dispreţul lui, închipuie-ţi-l o clipă şezând pe closet”.

E o şmecherie la care nici o figură marcantă nu rezistă mult, oricât de minuţios ar fi ea confecţionată. Eagle rezistă cu mult mai puţin decât alţii la încercarea churehilliană: îmi vine greu să-mi reţin zâmbetul şi n-am câtuşi de puţin de gând să mă supăr, când îl aud reproşându-ne cu vehemenţă că ne facem rău treaba. Şi ne ameninţă, pe deasupra, că ne suprimă raţiile alocate de intendenţa lui. Biet idiot! Se pare că în puţinul lui creier – şi care nu-i al unei păsări de pradă – nu poate încăpea ideea că te poţi bate şi încă în mod eficace, fără să ai nici morţi, nici răniţi şi că succesul armelor nu se măsoară în nici un fel după volumul sângelui vărsat.

În faţa ofiţerilor de stat-major, plin de deferenţă, iată-l că dă o reprezentaţie şi ne administrează o lecţie magistrală de strategie de cameră. E clipa lui de glorie, partitura lui de bravură. Pierre Sicaud, din nefericire, nu vorbeşte bine americana, încât cele mai frumoase tirade ale genialei retorici îi scapă. Păcat, e ofiţer superior, are multă prestanţă, îl domină pe Eagle cu un cap şi, de-ar auzi tot ce aud şi eu

l-ar putea înfrunta pe idiot, care-şi încheie astfel peroraţia:

— Aşa că francezii vor organiza un comando pentru a porni în recunoaştere în satul Accolans. Trebuie să ştiu totul despre satul Accolans, unde nemţii resping atacurile noastre de alaltăieri.

Nu mai pot tăcea acum şi, de vreme ce nimeni nu îndrăzneşte s-o facă, am datoria s-o fac eu:

— E inutil, domnule general, să se facă o recunoaştere la Accolans.

— Prin urmare, tinere, pretinzi că ştii mai bine decât mine ce trebuie făcut?

Papagalul a căzut de pe stinghie.

— Câtuşi de puţin… dar recunoaşterea aceasta amănunţită a fost făcută o după-amiază întreagă de către unul din ofiţerii mei, locotenentul Anspach. Îmbrăcat civil, a putut cerceta un mare număr de locuitori. Ştim despre Accolans tot ce e util să ştim şi nu prea văd în ce măsură o recunoaştere susţinută de forţă ne-ar putea aduce ceva în plus. În sat se află cam două sute de nemţi, foarte tineri în cea mai mare parte şi care aparţin grupului de infanterie din *Luftwaffe.* Li s-au promis câteva avantaje serioase – promovări pentru unii, permisii pentru alţii – dacă vor întârzia înaintarea noastră cu vreo trei-patru zile. Nu au nici un fel de artilerie în sprijinul lor, în afară de patru tancuri Tigru care patrulează uneori în spatele trupelor, ca să le ridice moralul. Aţi trimis un batalion de infanterie ieri-dimineaţă să ia satul.. A fost decimat şi a trebuit să se replieze aproape numai decât. Aceeaşi manevră repetată în cursul dimineţii de astăzi şi a după-amiezei a dus la acelaşi rezultat. Chiar credeţi că o sută de bieţi paraşutişti care, după părerea dumneavoastră, îşi fac prost treaba ce li se dă, vor izbuti să facă mai mult decât atât?

— Eşti insolent?

— Nu, încerc să fiu obiectiv. Dacă ne daţi cinci tancuri ca să ne însoţească, atacăm satul Accolans mâine în zori si-l luăm înainte de amiază.

— Imposibil.. Nu ştii ce vorbeşti!

— Ba tocmai asta e, că ştiu! Rămâne de văzut dacă dumneavoastră vreţi să luăm satul sau nu.

Eagle e furios, câţiva sicofanţi din anturajul lui par consternaţi, ceilalţi în schimb par să jubileze, mai cu seamă un colonel de blindate care-mi face cu ochiul, aprobator.

— Chiar crezi că o să reuşeşti?

— Îmi propun să încerc. Dar vreau cinci tancuri.

— Aranjează cu responsabilul blindatelor… Ai acordul meu.

— O.K. La revedere, domnule general.

Nu-mi rămâne decât să-i înştiinţez pe oameni, să pun la punct amănuntele cu blindatele şi să mergem la culcare.

La ora şase, a doua zi dimineaţă, abordăm creasta ce domină satul Accolans. Tancurile de protecţie sunt în spatele nostru: ne-am înţeles numai decât cu echipajele lor, avem încredere în băieţii ăştia de vârsta noastră, spontani şi binevoitori şi ştiu dinainte că totul o să meargă ca pe roate. Spre deosebire de generalul lor, ei par să aibă multă stimă pentru noi.

Platoul pe care-l străbatem acum nu oferă un spectacol prea încurajator pentru oamenii care se vor bate; infanteria americană a lăsat câteva cadavre. Mirosul morţii e insuportabil pentru cei vii. E o reacţie animală, îmi închipui: într-o zi, o iapă foarte blândă m-a azvârlit din şa, trecând pe lângă hoitul unei vulpi, pe care eu nu-l văzusem... Pansamente pline de sânge ne seamănă drumul, puşti înfipte în pământ cu baioneta ne jalonează itinerarul: au slujit drept suport pentru transfuziile urgente, în timpul luptelor de mai înainte, iar zorile încep să dea la a flacoanele de plasmă goale, lipite de paturile puştilor prin spire de sparadrap. Ceaţa ce mai stăruie pe pământ în caiere ce se destramă sporeşte decorul pentru un film de groază... E aproape la fel de înspăimântător ca şi minutul dinaintea saltului cu paraşuta.

Am contat pe faptul că la ora asta, obosiţi de-o noapte de veghe, nemţii vor fi mai puţin sprinteni decât în toiul zilei. Am încercat să mă pun în locul lor şi să mă gândesc că, surprins la trezire de nişte blindate despre care nu ştiu dacă sunt cinci sau cincizeci, aş simţi mai curând nevoia să mă adăpostesc la început...

E exact ceea ce se întâmpla.

Aşa cum am stabilit, tancurile deschid focul asupra satului când noi ajungem la liziera pădurii şi cele patru *stick*-uri, urlând, încep să ia casele cu asalt.

Răspunsul e identic şi plin de proteste:

— Nu trageţi! Nu trageţi!... Ne predăm...

Nemţii, nişte puşti cei mai mulţi dintre ei, se îndreaptă spre noi cu braţele ridicate.

Băieţii mei, fără un cuvânt, îi pun cu nasul la perete printr-o mişcare a mitralierei.

Ochesc un *Feldwebel* burduhănos şi i-l încredinţez lui Andre Le Nabour ca să se ducă împreună cu el să le spună şi celorlalţi că orice rezistenţă e inutilă.

Prizonierul a înţeles de minune şi se achită de misiune cu zelul excesiv al subofiţerului teuton. Hărţuit de Le Nabour, aleargă ca un apucat în cele patru colţuri ale satului, încât inima nu-i mai rezistă: se prăbuşeşte ca un bloc, dându-l pe mâna noastră pe ultimul dintre „subordonaţii” lui.

— A murit, domnule locotenent?

— Nu... Dar îi lipsea antrenamentul. Desfaceţi-l repede la gât. Sper

că infirmierii au camfor solubil.

Aproape două sute de prizonieri defilează acum prin faţa tancurilor. Infanteriştii americani îi iau în primire, iar noi ne instalăm în satul cucerit ca să luăm micul dejun.

E ora nouă dimineaţa. Nici morţi, nici răniţi în nici una din tabere. Genul ăsta de operaţii nu-ţi lasă nici întrebări, nici regrete, ci numai amintirea unei păcăleli reuşite.

E singurul fel în care eu accept războiul.

33
CAVALCADA

Generalul care ne mustra ieri seară nu găseşte cu cale să ne mulţumească astăzi. În schimb, colonelul care se ocupă de blindate ne încredinţează un pluton de automitraliere. Operăm în tandem cu plutonul lui Fred, un căpitan din Virginia, bine crescut, curajos şi competent.

Din nişte cercetaşi pedeştri, constrânşi să trudim prin noroaie, iată-ne ajunşi cavaleri motorizaţi şi ne lansăm cu toată viteza în fel de fel de recunoaşteri, spicuind în câteva minute de conversaţie cu ţăranii informaţii pe care americanilor le-ar fi trebuit ore întregi ca să le culeagă.

Educaţia noastră în armata britanică ne-a pregătit de minune pentru tot felul de acţiuni imprevizibile: când dăm peste un drum întrerupt de copaci tăiaţi şi minaţi, îl neutralizăm noi înşine, fără să apelăm la genişti. Camarazii noştri americani ne consideră până la urmă nişte demiurgi, îi asigur că generalul lor e un prost care n-o să ştie niciodată să lupte în război, iar ei nici măcar nu protestează.

Câştigăm ore nepreţuite pentru restul diviziei. E o cavalcadă dezlănţuită care nu se lasă intimidată de nici un obstacol şi, în felul acesta, ajungem cu treizeci de ore înainte pe malul sudic al Moselottei.

Ne năpustim ca nişte apucaţi. E un raid de cavalerie pe care nici o autoritate timorată nu poate încerca să-l frâneze. Avem cu toţii impresia oarecum îmbătătoare că recucerim noi înşine o parte din ţara noastră. Nu le lăsăm nemţilor timpul să-şi vină în fire: când unul din vehiculele noastre e blocat de un tir inamic, îl punem la adăpost fără să stăm mult pe gânduri şi depăşim, târându-ne, punctul de rezistenţă. Nemţii, luaţi pe la spate de atacul neaşteptat al unor sălbatici care urlă, se predau sau fug care încotro. Îi manevrăm cum faci la descinderea unui sezon de potârnichi: goneşti vânatul, tragi, îl înnebuneşti… şi-l aştepţi, ca s-o iei de la capăt, pe locul precis unde ai presupus că o să se aşeze.

Din nefericire, elementele grele ale diviziei se dovedesc incapabile să ţină multă vreme pasul cu ritmul nostru infernal şi să exploateze pe loc recunoaşterile noastre îndepărtate. Surprinşi câteva zile de îndrăzneala noastră dezinvoltă nemţii încep să opună rezistenţă. Infanteriştilor din primele zile pe care îi îmbrânceam fără ruşine, li se substituie din ce în ce mai mult plutoane de tancuri Tigru sau Pantera, pe care nici vorbă nu poate fi să te duci să le gâdili cu flintele noastre de treizeci şi şapte de milimetri.

Nemţii, de când au recurs la tancuri şi-au recăpătat încrederea în ei înşişi şi-şi permit abateri de la dreptul internaţional pe care până mai ieri nu l-ar fi încălcat.

Unuia dintre coechipierii noştri americani un glonte explozibil i-a smuls umărul. Rana e groaznică, o tocătură de carne sângerândă, braţul stâng îi e pierdut fără speranţa.. Un glonte obişnuit l-ar fi scos din luptă la fel de bine, fără a antrena suferinţa asta inumană şi-o mutilare sălbatică.

— Hotărât lucru, spune Klein, n-or să se schimbe niciodată. Când nu sunt bătuţi de moarte şi siliţi să-ţi lingă picioarele, n-au altceva în minte decât să te facă să suferi degeaba.

Părăsim plutonul de automitraliere şi ne strecurăm amândoi în spatele gardurilor de mărăcini ce mărginesc drumul.

Trei sute de metri de târât câineşte sub biciul focului inamic, dârdâind de spaima de-a fi reperaţi şi ucişi fără motiv de glonţul exploziv al unei brute. Trei sferturi de oră de groază, de sudori, de înverşunare şi de ură ne duc la douăzeci de metri în spatele a trei trăgători de elită germani.

Niciodată n-am fost în stare să ucid decât constrâns de nevoie şi ezit să trag într-o pradă aflată în întregime la cheremul meu. În ceea ce-l priveşte, Klein nu-şi pune niciodată întrebări când e vorba de nazişti, doboară doi într-o fracţiune de secundă, înainte ca eu să fi ochit.

Când ajung lângă copac, unul din nemţi e mort, ucis de-un glonte în cap. Al doilea, cu umărul perforat, se răsuceşte pe jos, urlând de durere. Al treilea şi-a lăsat arma şi, cu braţele ridicate, ne imploră să nu tragem.

Arma mortului e încărcată cu cartuşe explozive, la fel ca şi cea a rănitului. Iau puşca lăsată de neamţul rămas teafăr: încărcătorul are gloanţe obişnuite… La fel şi cartuşiera.

Klein mă întreabă din priviri. Niciodată nu-i nevoie ca noi doi să ne vorbim ca să ne înţelegem. Ia arma rănitului, manevrează închizătorul şi-l ucide pe îndelete cu propriile lui gloanţe explozive.

Îi explic supravieţuitorului înspăimântat că e liber să se ducă la liniile lui. Inutil să-i precizez ce aştept din partea sa, ştiu că mesajul va fi trimis cu fidelitate: fără gloanţe explozive, altminteri vom fi necruţători.

Fred sare din automitraliera lui. Nici el n-are nevoie de explicaţii. A înţeles dintr-o privire mica dramă ce-a luat sfârşit.

— Ştiam că eşti un tip rece, Thome, dar nu şi implacabil. Eşti sigur că asta trebuia făcut? Bah! La urma urmei, îi cunoşti pe friţi mai bine decât mine…

— Cred şi eu, bătrâne… Acum, poate că vom fi ucişi de gloanţe obişnuite, dar nu mutilaţi prosteşte de porcăriile lor.

În zilele următoare, întâlnim tot mai multe tancuri nemţeşti şi, pe la finele lui septembrie, suntem blocaţi în faţa Epinal-ului. E sfârşitul cavalcadei. Divizia îşi ia poziţie în faţa dispozitivului german, din nou începe războiul clasic de poziţie, pentru care noi nu avem nici un fel de vocaţie.

De data asta, Statul-Major împărtăşeşte sentimentele noastre şi Compania a 2-a primeşte ordinul să-i părăsească pe americani şi să se ducă la Epernay, unde regimentul urmează să-şi înceapă cantonamentul de odihnă. Oricât de reconfortantă ar fi hotărârea aceasta, riscă să rămână multă vreme o simplă dorinţă pioasă, deoarece nimeni n-a prevăzut mijloacele să fie pusă în practică; nu dispunem de nici un vehicul, benzină nu există, iar de deliciile de la Capua ne despart o sută de leghe.

Mulţumescu-ţi ţie Doamne, nemţii au abandonat, în graba lor, parcuri întregi cu tot felul de vehicule. Din toată fierăria alegem maşinile franţuzeşti şi în patru zile, mecanicii noştri motorizează compania.

Camarazii noştri americani ne aprovizionează generos cu de-ale gurii şi cu benzină. Par cu adevărat trişti să ne vadă plecând de la ei şi nici măcar nu facem schimb de adrese: ar însemna să fim prea încrezători în viitor. Există împrejurări când drăgălăşeniile obişnuite sfârşitului de vacanţă ar fi de-a dreptul deplasate.

În timp ce mecanicii se întrec pe ei înşişi, noi muncim un pic pentru americani... dar ca nişte amatori independenţi. Nu mai avem nici o legătură organică cu divizia lor şi, în consecinţă, nimic de-a face cu generalul lor, ceea ce ne lasă o mare libertate de gândire şi, în acelaşi timp, o mare libertate de acţiune.

De vreme ce vehiculele au devenit prea vulnerabile, vom face apel la forma noastră olimpică şi la picioarele noastre ca să-i ajutăm pe aliaţii noştri să acţioneze. Şi încep din nou marile jocuri cercetăşeşti din copilărie: ne infiltrăm în mijlocul nemţilor, le observăm dispozitivul, apoi ne întoarcem în liniile noastre, doldora de informaţii precise, pe care nici un avion de observaţie nu le-ar fi descoperit vreodată. Şi-ar putea-o face cu atât mai puţin cu cât din două zile una e cu ceaţă, iar cealaltă cu ploaie ceea ce interzice orice fantezie.

De cum ne întoarcem, artileria începe tragerea şi pisează cu precizie poziţiile lângă care ne aflam lungiţi la distanţă de o sută de metri eu mai puţin de patru ore în urmă. Tancurile nemţeşti, pe care în aceeaşi după-amiază, în joacă, le atinsesem cu mâna sunt sfărâmate în zeci de bucăţi.

Chiar Statul Major american nu recunoaşte decât cu oarecare reticenţă, nu suntem cu totul străini de faptul că situaţia se

dezgheaţă.

Blindatele îşi pot relua mersul şi, în final, naziştii ne abandonează destul de uşor Espinalul. Copii pierduţi ai unei unităţi ciclopice, înzestrată cu tancuri grele şi batalioane grele, doar noi şi numai noi dăm ochi acestui monstru şi-l scoatem din clisă.

Tehnica noastră pare a face şcoală: la 22 septembrie 1944, după amiaza, întâlnim pe malul stâng al Mosellei o companie americană care a fost însărcinată să ne concureze.

Baker, maiorul care o comandă, e un bătrân ofiţer de cavalerie care trebuie să fi avut numai note bune la toate „marile manevre”. Şi-a desfăşurat jumătate din oameni ca un scut de protecţie în spatele unui rambleu de cale ferată, în timp ce cealaltă jumătate pregăteşte, ca la exerciţii, trecerea râului.

Geniştii trag bărci pneumatice pe lângă mal şi le ancorează: transportă în ele arme grele şi muniţii. O secţie se osteneşte să întindă funii de-a curmezişul apei: vor sluji drept balustradă şi de călăuză infanteriştilor care vor trece în cursul nopţii. Aşa se recomandă să se procedeze în toate manualele serioase!

— Hello, Baker!... Ne jucăm de-a războiul?

Chiar dacă nu e deosebit de subtil, Baker nu-i deloc rău. Ne-am cunoscut în divizia americană şi, timp de două săptămâni cât am luptat împreună, niciodată nu l-am văzut lipsindu-i curajul; s-a obişnuit cu mine şi-mi tolerează fără năduf observaţiile un pic cam perfide.

— Precum vezi... Generalul vrea să treacă un comando utilat cu armament greu pe celălalt mal. O să trecem în timpul nopţii. Adevărată pleaşcă, de inamic nici urmă. De când suntem aici, nici un glonte nu s-a auzit şuierând.

Sigur că mi-aş fi pierdut timpul explicându-i că tăcerea aceea nu înseamnă nimic şi, foarte probabil, nimic bun. Am străbătut mai mult de treizeci de kilometri în cursul dimineţii, la fel ca şi băieţii mei, iar acum suntem nerăbdători să ne vârâm în sacii de dormit: ne aşteaptă bine puşi la cald în fânul unei şuri, la doi kilometri în spate. N-avem timp de pălăvrăgeală şi-apoi, la urma urmei, de ce să dau eu peste cap tactica yankeilor. Eu n-aş proceda ca ei, asta-i tot. Fiecare cu stilul lui.

— Ce meşteresc acolo, domnule locotenent?

— Nimic original... Vor să treacă pe partea cealaltă în noaptea asta şi, cum dispun de mijloace, vor să instaleze o sută de inşi acolo unde, după părerea mea, zece ar fi de ajuns. Baker îşi închipuie că inamicul nu mai e în faţă.

— Dar dumneavoastră?

— Ştiu şi eu? Se prea poate ca locul să fie liber, dar după părerea mea, americanii se cam pripesc când trag concluzia asta. De trei ore de când se ostenesc, cu pregătirile pentru traversare nu i-a deranjat

nimeni şi asta-i linişteşte. Personal, aş fi mai curând îngrijorat. V-am spus mai de mult povestea căpitanului Conan. În ceea ce mă priveşte, am tras din ea o învăţătură esenţială: înainte de-a întreprinde ceva, Conan îşi punea totdeauna, o întrebare primordială: „Şi ce-o să facă tipul din faţă?”

Dacă aş fi ofiţer în Wehrmacht şi-aş fi instalat pe malul celălalt, aş interzice categoric să se tragă vreun glonte în americani. Aş nota grijuliu pe hartă locul pe unde ei au de gând să treacă şi aş comunica coordonatele artileriei. Eu însumi mi-aş pune mortierele în poziţie de tragere şi-aş calcula tirul în funcţie de trecerea lor. Aş dispune şi automitraliere în tir reperat, ca să încercuiesc o porţiune de-un hectar pe malul dinspre nord: o sută de metri de mal pe o sută de adâncime. Aş instala câţiva oameni la pândă ca să mă informeze despre mişcările adversarului, apoi m-aş duce să trag un somn în aşteptarea nopţii.

Când în sfârşit aş auzi clopocitul neobişnuit, ca şi toate zgomotele inevitabile ce trădează o trupă care trece vadul, m-aş instala lângă telefon. Iar când trupa ar fi jumătate pe malul meu, iar jumătate broscăind încă prin apă, aş cere să se pornească tirul artileriei, în timp ce eu la rândul meu aş comanda „foc!” mortierelor şi automitralierelor mele… Şi uite aşa m-aş alege cu crucea de fier stând în fotoliu, fără să pun în pericol nici un fir de păr de-al oamenilor mei.

Klein zâmbeşte cu zâmbetul lui drămuit.

— Tare mi-e teamă pentru americani că totul o să se petreacă exact aşa cum credeţi. Dar nu ne-au cerut părerea, iar dacă ne-am spune-o, ne-ar lua drept nişte tâmpiţi sadea… Ce mai… N-au decât să se distreze cum le place, în ce mă priveşte, nu-i genul meu de sport.

Garros vine la mine.

— Domnule locotenent… mă ofer voluntar să-i însoţesc pe americani.

— Te-ai prostit?

— Trebuie, domnule locotenent.

Nici pomeneală!

— Vă rog, domnule locotenent… Ţin foarte mult. Le-ar putea fi util.

— La ce?

— Nu ştiu, dar vreau să merg cu ei. Nu sunt obosit ş nici n-aş putea să dorm… Ei, ce spuneţi?

— Dacă ţii aşa de mult, du-te… Dar nu te înţeleg.

N-am înţeles decât treizeci de ani mai târziu, într-o zi când l-am întâlnit pe Klein la mormântul unor foşti camarazi. Am flecărit puţin, aşa cum se obişnuieşte între veterani şi eu am adus vorba de Garros. Abia atunci am aflat că în Bretania, în ziua când Klein şi cu el trebuia să neutralizeze punctul de control de pe şoseaua spre Daoulas, Klein fusese nevoit să întreprindă el singur totul epuizat de marşul făcut

până acolo. Garros se prăbuşise pe drum şi nu-şi putuse aduce contribuţia.

Să fi încercat, în seara aceea, în Lorena, să-şi ia revanşa?

Garros ne-a părăsit ca să i se alăture lui Baker, iar noi ne-am dus să dormim.

Pe la ora unsprezece, artileria germană a început să piseze râul, satul şi calea ferată. Am plecat din şura unde ne aflam şi ne-am culcat într-un şanţ. Pentru prima oară am ascultat tirul rachetelor nemţeşti, replica germană a aşa-numitelor orgi ale lui Stalin, cunoscute sub denumirea de Nebelwerfer, al căror mieunat prelung îţi toacă nervii cum ar face scalpelul unui călău rafinat.

Douăzeci de minute nesfârşite am trăit şi am simţit ceea ce până atunci nu ştiam decât din auzite: Gravelotte, Verdun, artileria rusească pe Berezina... vârâţi în noroi, ţinându-ne capul în mâini, am îndurat cel mai cumplit bombardament pe care l-am cunoscut vreodată.

Apoi artileria grea americană şi-a început şi ea tirul, nemţii şi-au rărit salvele şi totul s-a terminat aşa cum se termină o furtună: s-au mai auzit câteva rostogoliri îndepărtate, câteva fulgere nehotărâte şi în sfârşit s-a înstăpânit tăcerea binecuvântată a nopţii.

În zori, Klein şi cu mine am plecat după noutăţi.

Câţiva americani vlăguiţi orbecăiau pe malul nostru... asta mai rămăsese din tot comandoul lor!

— Era un paraşutist francez alături de voi.

— Da, se afla în frunte... Porcăriile lor de aruncătoare ne-au hăcuit. Toţi camarazii noştri au rămas în balta de pe malul celălalt.

Soarele se ridică şi luminează dezastrul: cadavre ciuruite de schije se clatină în voia curentului, îngenuncheate în apa noroioasă; arme părăsite presară clisa de pe maluri; un rănit strigă după ajutor în trestiile de pe malul nordic.

— Hai, Lucien, daca Garros nu-i decât rănit?

— Mergem, domnule; locotenent, dacă noi nu ne ducem, n-are cine s-o facă în locul nostru.

Fără arme, jumătate înot, jumătate lunecând în glodul de pe fund, am ajuns în sfârşit pe celălalt mal. L-am găsit foarte repede pe Garros. O schijă de mortier îi deschisese pieptul. Faţa lui lividă avea acea expresie de mirare incredulă pe care am văzut-o pe faţa atâtor morţi tineri. I-am închis ochii şi i-am transportat corpul în epava unei bărci mai consimţea să se prefacă a pluti. Lângă el, l-am întins pe un ostaş american, singurul supravieţuitor pe care l-am putut descoperi printre atâtea zeci de cadavre cu măruntaiele scoase afară.

În timp ce ne întorceam, nemţii ne-au împroşcat puţin cu mortierele, dar trăgeau prost. Şi pentru că tot eram azi leoarcă, jerbele de apă îngheţată pe care le smulgeau fluviului nu ne mai

deranjau deloc. Cât mă priveşte, mă simţeam într-un fel de stare aparte: mă întorceam din lumea morţilor, eram cât se poate de viu şi încredinţat că sunt invulnerabil.

34
CE FRUMOASĂ ERA FRANŢA

23 septembrie 1944. Vehiculele erau gata. Cantonamentul ne aştepta în Champagne. Am părăsit frontul Vosgilor, unde începutul toamnei îngreuia înaintarea aliaţilor. Perspectiva odihnei nu entuziasma însă pe nimeni. Totul ne era indiferent.

Ne schimbasem mult din Bretania şi mai resimţeam exaltarea din primele lupte. Eram veterani acum, văzusem prea mulţi morţi, prea mult sânge şi prea mult noroi ca sa mai avem iluzii şi să credem că războiul ar putea fi vreodată în dantele. În câteva săptămâni, băieţii mei îmbătrâniseră. Nu mai glumeau, ca puştii fericiţi ce mai erau încă în Bretania. Aduceau mereu vorba despre iluziile lor pierdute.

Marcaţi în subconştientul nostru de imaginile gravurilor simpliste de Epinal – patria în pericol, mobilizarea generală, goana spre frontiere, voluntarii din ’43 – eram nefericiţi că realitatea e atât de diferită. Ce frumoasă era Franţa în timp ce ne aflam în exil, în Anglia! Amintirile noastre o glorificau şi-o împodobeau ca pe paginile unui ceaslov: toţi francezii erau nişte luptători în Rezistenţă, umiliţi, torturaţi, nerăbdători să înfrângă tirania nazistă… pe când noi, asemeni unor arhangheli, aveam să pogorâm din ceruri ca să le aducem întăriri.

Neştiutorii de noi! Douăzeci de mii de oameni cel mult se alăturaseră grupării Franţa Liberă, dintre care îndoielnic că abia jumătate au luptat efectiv. După cum erau şi cei, mult mai numeroşi, cărora Franţa Liberă li se alăturase! În acelaşi timp, treizeci de mii de francezi erau salariaţi ai Gestapoului şi lucrau pentru el. Mai bine de trei sute de mii de legitimaţii de combatanţi voluntari ai Rezistenţei fuseseră, pe cât se pare, distribuite. Desigur, a fost neşansa noastră, dar din combatanţii în chestiune n-am prea văzut mulţi. Îmi aduc doar aminte de sate eliberate la repezeală şi care, pe cât ne-am putut da seama, fuseseră golite de oameni valizi. Când din întâmplare ne întorceam seara ca să rămânem acolo peste noapte, eram înconjuraţi de nişte matadori vulgari, înarmaţi ca bandiţii sicilieni şi care împingeau spre noi fete tunse în cap. Ştiu că au existat luptători în Rezistenţă eroici, mulţi dintre prietenii mei din copilărie au murit în machi; din nefericire, nu din ăştia întâlneam pe vremea aceea, prin locurile unde luptam.

Mic grup anonim, înecat în masa unei armate străine, încercam, în ciuda marii noastre tinereţi, sentimentul exasperant de-a fi nişte fosile din alt ev, reprezentanţii unui tip de oameni arhaici, străini de tribul lor. Nu întruchipam nici măcar o tendinţă, nu eram decât un accident derizoriu, nişte Don Quijote întârziaţi, vârâţi într-o aventură în care

nimeni nu ne urma.

În timp ce noi ne băteam din răsputeri şi fără precupeţire, sute de mii de compatrioţi de-ai noştri stăteau cu prudenţă pe tuşă, departe de lovituri, departe de riscuri, complăcându-se cu mediocritate în măruntele lor fericiri tihnite, combatanţi ai bursei negre, ai crăpelniţei şi-ai afacerilor.

„Vom porni în cruciadă în Europa", ne spusese Montgomery. „Ne vom bate ca să construim *a brave new world*[74] eliberată de ură, de bunul plac şi de spaimă", mai adăugase Eisenhower. Şi crezusem în cuvintele lor.

Apoi am pierdut doi băieţi în cursul primei misiuni. Apoi încă alţi trei. Pentru cine? Pentru ce? Şi încă aveau să-mi mai fie ucişi... Pentru nimic... Ultimul bombardament pesemne că deranjase ceva în capul meu cel spart... Aş fi voit să fi murit şi eu.

Oare ploaia era de vină, toamna sau Lorena aceea lipsită de o bucurie? Nimănui nu-i erau boii acasă: ne duceam să ne odihnim... rămâneam să ne batem... să ucidem... să fim ucişi... Nici o deosebire, totul ne era indiferent.

E nevoie de eroism sau de disperare, ca să continui să te baţi când iluziile au murit. Nu dispuneam de eroism, în schimb nu eram departe de disperare.

Maşinile au demarat una după alta, într-o ordine cât se poate de cuminte, respectând la pornire intervalele prescrise.

Pe măsură ce ne îndepărtam de front, uitarea îşi şi începea opera: un ogor cu sfeclă stricat din prostie de staţionarea unor tancuri îmi stârnea dintr-o dată furia de ţăran crescut la coada vacii; grâul ce putrezea nesecerat lua proporţiile unui cataclism mondial...

Nu mai ştiu care din ofiţeri a accelerat primul, nici care altul, în joacă, a vrui să-l ajungă, dar foarte repede convoiul a renunţat la frumoasa lui ordine şi ne-am năpustit spre Reims într-un iureş nestăpânit, un vacarm nebunesc de claxoane dezlănţuite, de depăşiri catastrofale, cu scârţâit de pneuri la virajele unde din vale te pândea moartea.

— Mai repede, domnule locotenent!... cei din troo*p-a 2* ne ajung... Vor să ne-o ia înainte... Mai repede! Porcilor! Măgarilor! Ticăloşilor! La roabă cu voi!

În dimineaţa asta am crezut că suntem bătrâni, dezgustaţi, disperaţi. La o oră abia după ce-am părăsit zona de luptă, nu ne mai gândeam decât la joacă. Pentru moment am uitat de morţi, ne-am înăbuşit durerile: n-aveam mai multă minte decât o ceată de mânji sălbatici, fericiţi în mod animalic că trăim şi nepăsându-ne decât să-i

[74] O minunată lume nouă, (engl.).

întrecem pe ceilalţi în viteză.

Gilles Anspach, care a plecat cu o săptămână înaintea noastră, ca să ne pregătească cele de cuviinţă pentru cantonament, s-a descurcat ca un caid: a rezervat exclusiv pentru compania noastră tot satul Ay.

Pe mine m-a răsfăţat cu deosebire: o cameră ca de cocotă de lux, salon şi baie, în casa unuia dintre cei mai mari podgoreni din regiune. Trei sticle de vin stau la rece în lavabo. Să faci baie, să bei rece şi să te întinzi în aşternuturi curate... Nu văd pentru moment ce mi-aş mai putea dori.

Preţul şampaniei s-a dublat de când cu plecarea nemţilor. Nu ne aşteptam, bineînţeles, să fim sărbătoriţi ca nişte eroi, dar de-aici şi până la a fi luaţi drept nişte nababi americani... Băieţii sparg câteva bistrouri ca să arate, că nu sunt de acord şi preţurile scad. Jandarmii prea zeloşi o iau pe cocoaşă şi renunţă foarte repede să mai pună picioarele în domeniul nostru. Ne instalăm fără complexe, ca într-o ţară străină şi cucerită. Nu ne purtăm ca nişte soldăţoi, neciopliţi, dimpotrivă, dar am fixat dintr-o dată limitele pe care nu îngăduim să le încalce nimeni.

Compania şi-a regăsit fără dificultate vechea ei disciplina de pe timpul şederii în Anglia: cultură fizică dis-de-dimineaţă, antrenament în timpul zilei, baie sâmbăta seara şi, în plus, permisii de lungă durată, dând fiecăruia posibilitatea să se ducă să-şi liniştească familia.

M-am dus şi eu să-mi văd părinţii. Micuţa mea verişoară Anne-Marie e studentă la Sorbona şi ne vedem în fiecare săptămână. În est, frontul rămâne îngheţat. Ne instalăm pentru iarnă, fără altă grijă decât să trăim de pe-o zi pe alta cât mai confortabil cu putinţă: Capua în... Champagne!

Capua, da. În fine, nu trebuie exagerat nimic. Trăim într-un ţinut nu foarte ostil, preţul şampaniei a devenit decent, intendenţa ne aprovizionează aproape corect şi completăm hrana obişnuită cu carne de mistreţ vânat. Dacă am sta zi de zi în Champagne, viaţa noastră ar fi netedă ca-n palmă... Dar mai sunt şi permisiile de sfârşit de săptămână... şi Parisul la mai puţin de două sute de kilometri!

Şi n-avem benzină. Şi, încă de la începutul campaniei în Franţa, n-am primit solda. Se pare că ofiţerul-casier care veghează asupra paralelor noastre la Londra e extrem de pedant cât priveşte chestiunile de etică financiară: se teme ca, plătindu-ne în lire engleze, să nu ne dedăm traficului de devize. Bravul de el! Nimănui dintre noi nu-i trece aşa ceva prin minte, în timp ce lui, dimpotrivă, îi trec şi încă prea multe, încât va sfârşi războiul în faţa unui tribunal militar, pentru deturnare de fonduri publice.

Până una alta trebuie să trăim şi, când descindem în Paris fără un sfanţ, ne vedem siliţi să recurgem la expediente. Cel mai simplu şi cel mai elegant e să ne instalăm câte trei-patru într-un restaurant pentru

grangurii de la bursa neagră, escroci, peşti şi alţii de teapa asta. Comandăm ce ne convine, fără să exagerăm. Când *maitre d'hotel* ne prezintă nota, noi am şi pus ochii pe clientul a cărui mutră ne displace cel mai mult şi-i spunem să i-o ducă lui. Merge de fiecare dată.

Mai trebuie asigurată şi solda oamenilor. Pentru asta recurgem la o tehnică ceva mai elaborată, dar de-aceeaşi speţă: am fost învăţaţi la şcoala militară engleză, să pornim fără cheie orice fel de maşină şi nu ne lipsim de exerciţiul ăsta. Alegem, din faţa localurilor de noapte categorie grea, maşinile cele mai gomoase şi le ducem la Ay.

În câteva ore, mecanicii le îmbracă în kaki, imprimă cu şablonul sigla oficială a celei de-a 21-a Divizii Aeropurtate şi, timp de-o săptămână, maşinile bişniţarilor, peştilor, traficanţilor şi ale altor paşale noptatice devin nişte respectabile vehicule militare în tranzit prin garajele noastre.

În timpul ăsta, doi dintre vechii noştri subofiţeri, foşti luptători în Legiunea străină, pentru care lumea interlopă pariziană nu are nici un mister, îmi procură legitimaţii gri. Când le avem, maşinile spălate cu jetul, îşi recapătă aspectul, civil... şi iau drumul Parisului, unde sunt vândute vreunui alt bişniţar, peşte ori traficant, care cu prima ocazie va fi păcălit de alţii de-ai noştri. Subofiţerii ne dau banii, iar noi îi distribuim oamenilor. E simplu, aproape moral şi, în orice caz, un sistem care funcţionează ca pe roate..

Cât despre benzină, se descurcă fiecare. Americanii fac bucuros troc cu ea pe şampanie. Când negoţul ăsta convenţional, dar prea adesea arbitrar nu corespunde aşteptărilor noastre, suntem nevoiţi cu moartea în suflet, să recurgem la procedee mai puţin clasic mercantile.

Camioanele-cisternă sunt inviolabile, pe când cele de aprovizionare, pline cu canistre, ni se oferă cu largheţe: e de ajuns să ne lipim jeepul de ultimul camion din convoi, la înălţimea uşii practicate în spate.

De pe capota jeepului, un paraşutist îndemânatic sare pe camion şi aruncă în şanţ cele douăzeci de canistre pe care le luăm de obicei ca taxă de trecere. Apoi, în acelaşi fel, băiatul care-i de jurnă vine în maşina noastră, noi facem cale-ntoarsă, ne adunăm prada şi ne îndreptăm spre penaţii noştri.

Şi trăim aşa, „fericiţi ca bunul Dumnezeu în Franţa", până prin preajma Crăciunului.

Permisiile de destindere sunt gata semnate la biroul companiei, ţinuta de ieşire aşteaptă grijuliu aşezată sub saltea, iar băieţii pufăie de nerăbdare, aşteptând să se năpustească spre Paris.

— Permisiile sunt suprimate.

— Cum?

— Ordin de la colonel!
— De ce?
— Nu ştiu!…
— E vreo notă de serviciu?
— E pe drum.

Eu unul n-am auzit nimic şi expediez în permisie toată suflarea din subordinele mele până la gradul de sergent. În cazul când colonelul face urât, vedem noi. Încă una din măgăriile celor de la Statul Major! Ne iau drept caraghioşi cu ordinele lor fără cap şi coadă!

N-avem noroc. De data asta… motivul e serios: Von Runstedt şi-a început contraofensiva în Ardeni şi, în ora care urmează plecării în permisie a troo*p-ei* mele, primesc ordin să ne instalăm pe două poduri de pe Marna ca să le apărăm de paraşutiştii nemţi.

Ordinul e ordin: păzim podurile o săptămână ofiţerii, subofiţerii mei şi cu mine, ajutaţi de câţiva caporali nefericiţi care n-au alergat destul de repede.

Colonelul care-şi face inspecţia noaptea nu vede din fericire decât zel peste tot. Ba chiar găseşte, aşa se pare, că „oamenii din compania a 2-a” îşi cunosc remarcabil de bine meseria! Trebuie spus, spre scuza colonelului Bollardiere, că e cu noi de nici o lună şi că încă nu-i cunoaşte pe aspiranţi, adjutanţi şi toată plevuşcă noului lui regiment.

Săptămâna ne-o petreceam în Champagne, week-end-urile la Paris: asta-i rutina absurdă a vieţii de garnizoană şi totuşi războiul e departe de-a fi fost câştigat.

Şi dacă tot suntem traşi pe sfoară, măcar să fim cu eleganţa! Oricum, ne simţim mai aproape de tipii lui Leclerc ori de soldaţii Armatei 1, decât de de-alde Dupont-Durant de care ne izbim toată ziua şi care s-au şi cufundat până-n gât în viaţa lor de viţei puşi la îngrăşat.

Inacţiunea ne irită şi ne dorim cu toţii acum să fim iar angajaţi în război, să-i găsim pe cei care seamănă cu noi şi care vorbesc aceeaşi limbă cu noi, chiar dacă suntem perfect conştienţi că sunt, ca şi noi, păcăliţii isteriei.

Ţinuţi în rezervă, ca nişte specialişti prea de preţ pentru a fi azvârliţi în operaţii anonime, începeam să ne plictisim straşnic.

Viaţa din spatele frontului în Franţa e pentru noi de neînţeles şi deprimantă: egoismul cinic sau inconştient, stupiditatea generală n-au într-adevăr nimic comun cu aspiraţiile noastre, conştiente sau nu. Paradoxal, după ce-am visat atât să ne întoarcem în sfârşit la noi acasă, acum regretăm Anglia, corectitudinea englezilor care nu cunosc bursa neagră, ambianţa onestă de la Londra, unde fiecare pare a lua parte la efortul comun al războiului. Bineînţeles, sunt şi englezi laşi şi afacerişti, după cum sunt şi francezi devotaţi, curajoşi şi cinstiţi. Dar oricum, la Londra respiri mai bine decât la Paris: acolo

găsim oameni mai aproape de noi, mai generoşi şi mai fraterni decât proprii noştri compatrioţi.

Când primesc ordinul să duc în Anglia o sută de recruţi ca să fac din ei paraşutişti, plec fără regret din Franţa, afară de cel de-a o lăsa aici pe micuţa mea verişoară. Prefer viaţa civilizată şi curtenitoare din Anglia, chiar dacă e puţintel artificială, bădărăniei fără margini ce pare a fi devenit în Franţa regula raporturilor sociale.

Luni întregi duc iarăşi viaţa spartană din aşa-numitele *battle-schools* englezeşti, împărtăşesc spaima de nestăpânit şi maniile superstiţioase ale şcolilor de paraşutişti, gentileţea virilă a piloţilor din RAF, dughenele din care nu lipseşte aproape nimic, pentru că nimeni nu trişează, jocurile simple şi ambianţa călduroasă din *pubs*-uri: o întreagă artă a vieţii în comun pe care compatrioţii mei au pierdut-o… de cumva au avut-o vreodată.

Pe la finele lui ianuarie 1945, cele două regimente s-au întors în Regatul-Unit. Al meu a poposit la Randelsham Hall, un domeniu rural clasic, cu castelul a cărui lipsă de confort e străveche şi plăcută, cu parcul întreţinut la milimetru, cu pajiştile lui linse ca nişte peluze, cu căprioarele lui în libertate: toată vechea Anglie într-o palmă de loc. Vacanţe de gladiatori: facem exact atâtea exerciţii cât să ne menţinem în formă, frecventăm cuminţi *pubs*-urile din partea locului, perfect integraţi vieţii locale, respectuoşi faţă de oameni şi respectaţi de ei.

Ştiu, nu-i vorba decât de-o oprire accidentală a timpului, o simplă clipă a unei stări de graţie: înainte de război, Anglia nu oferea totdeauna seninătatea asta amicală, iar de-atunci a pierdut-o mult, dar pe vremea aceea era un liman unic de mărunte fericiri simple şi unde cei mai mulţi dintre oameni erau sinceri şi de bună-credinţă.

Nu mai aveam impresia, ca în Franţa, că sunt un fenomen desuet, un războinic strecurat în rândurile unor negustori. Mă simţeam bine în pielea mea: cea a unui soldat de meserie, sigur de competenţa şi de vocaţia lui. Nu-i vorba numai de-o impresie înfrumuseţată de amintire, ci de-o convingere intimă ce dăinuie; eram fericit printre oameni oneşti şi mă gândeam fără nici o amărăciune să-mi risc viaţa ca s-o protejez pe-a lor.

Când am fost informaţi că în noaptea de 7 aprilie 1945 vom sări în Olanda ca să semănăm panica în rândurile nemţilor, n-am încercat, spun drept, nici un fel de teamă… dar nici vreo exaltare deosebită: „Operaţie de rutină…” O să ne facem treaba cât vom putea mai bine, fără împătimire, fără iluzii de adolescenţi, dar cu o eficacitate implacabilă de pugilişti profesionişti.

Chiar dacă războiul era, teoretic, câştigat, misiunea noastră avea un sens: ne vom risca viaţa, dar nici mai mult, nici mai puţin decât

nişte toreadori, apărând în acelaşi timp viaţa altor mii de oameni, care, fără noi şi-ar fi aflat sfârşitul în polderele olandeze.

Misiunea, în principiu, era logică şi simplă: trebuia să punem mâna pe un pod de pe canalul Assen, să-l dominăm şi să-l ţinem până la sosirea primelor blindate canadiene. Propunerea asta cinstită avea în ea ceva *deja vu*. Era reeditarea revizuită şi corectată a poveştii de la Clerval; un scenariu seducător pe hartă şi pe hârtie, dar putred de riscuri în realitate. Eram ferm hotărât să nu fac decât cum m-o tăia capul şi mai cu seamă să-i aduc îndărăt teferi pe toţi prietenii mei.

De acord să luăm podul, dar când voi spune eu, după ce voi fi văzut la faţa locului cum stau lucrurile. De ora H, fixată teoretic de Statele-Majore, îmi păsa cât de-o ceapă degerată. Experienţele de până atunci îmi confirmaseră cu prisosinţă inepţia criminală a unei ascultări resemnate.

35
INTERLUDIU OLANDEZ

Totul a început cât se poate de prost... printr-o eroare de paraşutare: suntem obişnuiţi dintotdeauna să sărim de la o sută, o sută cincizeci de metri. Iar în noaptea aceea am fost lansaţi de la trei mii de picioare...

Genunchiul meu cel încercat în munţii Jura face ca uneori să fiu aproape infirm. Ca să nu-i stingheresc pe ceilalţi, şchiopătând în faţa lor în avion, am făcut schimb cu Klein: el sare primul iar eu, de data asta, ultimul. Nu fac decât să-i urmez pe ceilalţi şi mă pomenesc în aer, pe negândite şi fără să mă mai chinuie nici o întrebare.

Timpul necesar unei coborâri de patru sute de picioare mi se pare a se apropia de sfârşit şi, mă pregătesc să ating pământul dintr-o clipă într-alta. Cobor întruna, străbătând straturile groase de ceaţă, legănat de *leg-bag*, care oscilează la nesfârşit la capătul sforii.

Trebuie să se fi strecurat vreo greşeală pe undeva: coborârea asta ce nu se mai termină o dată... Şi-apoi aud resacul. Idioţii ăştia trebuie să ne fi lansat deasupra mării.

Dacă până şi piloţii din RAF încep s-o ia razna prin aer, în cine să mai ai încredere, Dumnezeule mare!

Precum cu insistenţă se recomandă în asemenea situaţie, îmi desprind hamurile şi le ţin cu mâna: când atingi apa le dai drumul, paraşuta se duce departe, iar omul înoată după ce şi-a umflat aşa numita *Mae West*[75]. Dacă nu-ţi desprinzi hamurile, umbrela paraşutei îţi pică în cap şi te trage la fund.

Aud tot mai desluşit mugetul valurilor. Şi cobor la nesfârşit, bătut în faţă de un vânt nesuferit şi rece. La câţi metri sub mine s-o plimba marea? Mâinile mele învineţite refuză să mai poarte toată greutatea aceea. La naiba! Dau drumul la tot! Şi mă pomenesc stând prosteşte în şezut, înconjurat de ferigi: de-un minut, dacă nu mai bine, paraşuta mi se agăţase de singurul copac mai răsărit de pe-o rază de douăzeci de kilometri. Eu credeam că tot mai cobor, în timp ce, idiotul de mine, mă legănam ca o maimuţă la capătul unei liane. Iar resacul, zgomotul valurilor... era doar vântul de nord-vest ce sufla din plin în plantaţiile de pini.

În orice caz, cacealmaua asta destul de derutantă a triplat timpul de regrupare la sol. Ziua a devenit periculos de luminoasă, iar noi încă ne mai căutăm, în timp ce, în mod normal, de mult ar fi trebuit să fim la adăpost, camuflaţi şi stând la pândă, cât mai departe de zona unde-

[75] Vesta de salvare, gonflabila, numita astfel după numele celebrei actriţe, din cauza asemănării cu pieptul ei generos. (N. ed. fr.).

am fost paraşutaţi. Şi ca din întâmplare, am aterizat la douăzeci de kilometri de locul prevăzut!

Mi-am recuperat *troop*-a.

Tancuri nemţeşti invizibile se fâţâie pe un drum din apropiere. Din fericire, am căzut în interiorul unei păduri tinere, ai cărei pini, abia atingând un stat de om, ondulează cât vezi cu ochii.

Gilles Anspach a avut o aterizare cam anevoioasă. E euforic cu drăgălăşenie şi încă nu foarte conştient de realităţile terestre.

— Auzi, Thome!

— Bineînţeles!

— Sunt tancuri!

— Fără-ndoială… Şi cu siguranţă că nu canadiene.

— Ce facem?

— Nimic. Strângem paraşutele şi ne afundăm în pădure.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă… Dormim.

— Şi pe urmă!

— Pe urmă vedem noi.

— Şi podul de pe canal când îl atacăm?

— Ascultă, nătărăule! Ţin mult la tine, dar prea vorbeşti aiurea. Adună-ţi oamenii şi la drum! O să dormim toată ziua, dacă friţii o să ne lase. Nu ştiu unde suntem, dar în orice caz nu acolo unde-ar fi trebuit să fim. Mai întâii trebuie să găsesc coordonatele şi să recunosc terenul. Pe urmă, apreciem noi situaţia. Cât despre podul de pe canal, doar nu arde! Auzi cum defilează tancurile? Nu sunt englezeşti. Iar canadienii nici nu mă aştept să pice mai înainte de vreo patru-cinci zile şi încă sunt optimist, cred. Ţi-aduci aminte de Clerval? O singură prostie ca asta e de-ajuns într-o viaţă de om. Mi-am făgăduit să mă întorc cu voi toţi… şi întregi. Nimeni n-o să se joace de-a Fort Alamo în cursul misiunii ăsteia. Mai întâi o să dormim. Pe urmă, luăm noi o hotărâre, în funcţie de împrejurări.

Gata, iepuraşilor, dispoziţiile obişnuite… Trei oameni stau de veghe şi se schimbă din oră-n oră. O grenadă în cască, la îndemână. Dezlegaţi-vă la şireturi şi… în saci! Vise plăcute, dacă vă dă mâna. Locotenentul Puydupin rămâne pe loc. Locotenentul Anspach mă însoţeşte în recunoaştere. Vii o dată, Gilles?

Şi pornim să descoperim ceva.

— Ce părere ai, Thome, mergem de peste un ceas şi tot în pădure suntem!

— Cu-atât mai bine, asta înseamnă că avem noroc. Probabil că e singura zonă reîmpădurită din toată Olanda de Nord. Pe hartă nu figurează ca o pădure, ci doar ca o pepinieră. Mai întâi trebuie să ieşim din ea. Când om ochi vreo clopotniţă-două, vreo şosea ori vreun

castel de apă, poate că o să ştiu pe unde ne aflăm. În orice caz, sunt gata să pun prinsoare pe viitoarea mea soldă că afurisitul nostru de pod nu-i chiar aici, pe dreapta.

— Uite! Ne apropiem de lizieră... Se vede un drum.

— Da şi pe drum sunt camioane... dar nu canadiene. Mai e şi un canal, iar la nord-vest, un sat. Ia-ţi harta. Dă-mi busola ta ca să văd dacă e de acord cu a mea. OK! Ori au luat-o razna amândouă, ori funcţionează normal. Oricum, arată amândouă la fel. Calculează şi tu coordonatele, pe urmă comparăm rezultatele.

Rezultatele sunt identice: canalul care se vede e canalul Assen din Meppel, iar podul „nostru" trece peste el la douăzeci de kilometri de-aici. Satul e Diever, iar drumul duce la Apelsga.

Stăm bine, n-am ce zice; obiectivul nostru se află la patru ore de mers într-o zonă netedă ca-n palmă, zona care, după toate probabilităţile, colcăie de nemţi...

Noaptea ne-am putea strecura destul de uşor până la pod. Să-l luăm şi să-l deminăm n-ar fi cine ştie ce ispravă.. Dar după asta? După, va trebui să-l ţinem. Cu treizeci oameni şi trei puşti-mitralieră, l-am putea ţine cam... o oră!

Pentru ca partida să poată fi jucată, ar trebui să avem siguranţa că tancurile canadiene vor sosi la un sfert de ceas după ce dăm noi lovitura.

— Vezi vreo soluţie elegantă, bătrâne?

— Ce tâmpenie! Dar tu, ai vreo idee?

— Dacă aş fi cu-adevărat cinic, aş crede că au făcut dinadins: ne-au paraşutat de la o înălţime neobişnuită, la voia întâmplării. Războiul n-are decât să se termine şi fără noi, ca să nu-i mai batem la cap pe timp de pace: daca am dispărea pe tăcute, asta ar aranja multe lucruri... şi poate şi pe mulţi oameni. De acord că e o ipoteză smintită, dar recunoaşte că ar fi nostim!

— Doar nu crezi serios în cele ce spui, Thome... N-ai ajuns încă aici... Nu tu!

— Bineînţeles că nu, prostănacule! Dar, dat fiind faptul că nu eu sunt răspunzător pentru eroarea de paraşutare şi nici pentru cea de navigare, n-o să-mi pun pielea la bătaie ca să-i corijez pe ei cu orice preţ şi să întreprind o deplasare plină de riscuri. Dimpotrivă, sunt răspunzător de viaţa băieţilor. Iar de asta, am eu grijă. Bineînţeles, o sa începem să le dăm bătaie de cap friţilor şi asta nu mai târziu decât mâine. Cât priveşte podul, nu vreau să ştiu nimic despre el deocamdată: aşteptăm până om avea certitudinea înaintării canadienilor. Când o să-i vedem pe nemţi hotărâţi să se pregătească pentru o repliere, atunci am să hotărăsc dacă ne ocupăm sau nu de pod. Vreau bucuros să fac tot posibilul şi să-i ajutăm pe canadieni, dar nu mai vreau să pierd nici un om.

— Băieţii or să se oftice!…

— Şi ce dacă? Mai bine să se oftice şi să fie vii decât morţi.

— Of să creadă că nu mai ai curaj!

— Şi ce dacă? Să creadă ce poftesc, puţin îmi pasă. Fii pe pace, or să-şi aibă porţia de încăierare, dar numai când şi cum voi hotărî eu. Situaţia nu-i conformă cu enunţul misiunii. E o eroare. *Ergo,* inversez factorii: mă ocup întâi de friţi, pe urmă de pod… dacă împrejurările o permit. Doar ştii că, din nefericire, nu prea-mi mai e frică de mare lucru… decât să-l văd murind pe vreunul din puştii noştri pe degeaba. Fii pe pace, aliaţii n-or să aibă de cârtit asupra performanţelor noastre şi pe deasupra, le mai şi salvăm o mână de combatanţi… Dar nu mai vreau nici un mort şi nici un rănit printre noi.

Începutul ăsta de aprilie în Olanda e destul de neaşteptat: nici un nor, un cer şi un soare ca-n plină vară.

Pădurea noastră pitică aduce cu un tărâm vrăjit. E o mică lume tăcută şi tainică despre care cu greu ţi-ai închipui că se află în plină inimă a războiului. Pentru noi, e calmul desăvârşit, aşa cum există, pare-se, în centrul ori cărui ciclon.

Nemţii se află peste tot în ajurul nostru, dar par a nu şti nimic despre prezenţa noastră. Numai de-ar ţine-o aşa… Nu-i nici timpul, nici locul unde să ne aflăm moartea!

Suntem perfect odihniţi după patruzeci şi opt de ore de siestă. Dacă rămânem multă vreme inactivi, mai devreme sau mai târziu o recunoaştere inamică tot o să dea peste noi. Şi-atunci va trebui să luptăm în defensivă, să fugim ca nişte iepuri hăituiţi. Prefer să nu-mi închipui cam care-ar fi sfârşitul.

De când oamenii se bat între ei, experienţa i-a făcut să descopere un principiu indiscutabil: cel mai potrivit fel de-a te apăra este să ataci… Aşa se face că, din adâncul timpurilor, deşi la început nu aveau nici umbră de şansa rezonabilă, au supravieţuit vesel mamuţilor, rinocerilor lânoşi, fălcoşi şi urşilor cavernicoli, după ce i-au hăcuit. Seducător ori ba, principiul e valabil şi pentru noi. Va trebui să-i urmăm şi să luăm iniţiativa ostilităţilor.

Seducător ori ba, trebuie să trecem prin asta: să le impunem nemţilor ideea că suntem mulţi, siguri pe noi invulnerabili şi necruţători. E singurul mod de-a le reteza orice chef să vină să-şi vâre nasul în rezervaţia noastră de vânătoare.

Şi totuşi… ce bine e să stai întins pe muşchiul cald şi să reciteşti Insula pinguinilor… Bucoavna cu colţuri răsucite zăcea pe-o masă la popotă şi-am umflat-o în trecere, în clipa când plecam să ne îmbarcăm.

— Avem o vizită, domnule locotenent.

E un olandez şchiop, ţigănos ca un meridional şi cu privirea vioaie.

Locuieşte la trei kilometri de tabăra noastră, la liziera pădurii şi spune că e agent de legătură al Rezistenţei locale.

În chip de ofrandă mijlocitoare ne aduce o găleata plină cu cartofi fierţi, aburind! E cât se poate de ispititor, după două zile de raţii deshidratate…

— Interzis să vă atingeţi, deocamdată!

— Oh!…

— Nici un „oh!” Şi dacă ar fi vorba de-o capcană? Bine v-ar sta după ce-aţi înghiţi o doză de somnifer ori de otravă, nu-i aşa?

După ce l-am spovedit pe om în engleză, sunt aproape sigur că nu umblă cu scorneli şi pot avea încredere în el.

În timp ce flecărim, am curăţat un cartof şi i-l întind, înfipt în vârful pumnalului meu. Îl mănâncă fără să şovăie.

Am ajuns, din cauza afurisitului ăstuia de război, de o prudenţă excesivă. Tot bănuind fel de fel de şiretlicuri, cum să evit orice capcană, am să-mi pierd şi instinctul şi spontaneitatea. Trebuie să bag de seamă şi să-mi corectez înclinarea asta, altminteri va veni o zi când n-am să mai pot trăi alături de nimeni. Să stai mereu la pândă, te scuteşte, desigur, de multe necazuri, dar până la urmă rişti sa nu mai fii decât o fiară.

Cei din Rezistenţă ar dori să ocupăm localitatea Diever, aflată la trei kilometri spre vest. Vizitatorul mă asigură că nu se află urmă de neamţ în târg, ci numai o echipă de colaboraţionişti, condusă de primar, Mynheer Posthumus. Se pregătesc s-o şteargă… cu arme la ei, aici e aici, iar populaţia ar voi să-i împiedicăm.

În timp ce eu explic că misiunea noastră n-are nimic de-a face cu treburi de felul ăsta, o fată frumoasă şi cam exaltată soseşte şi ea în tabăra noastră: e poştăriţa din Diever, alt agent de legătură. Ne cere şi ea ajutorul, oferindu-se să ne călăuzească.

Afacerea nu mă interesează. Dar pas de rezistă la argumentele unei femei de treabă! Băieţii mei îi dau târcoale ca nişte căţelandri şi văd limpede după atitudinea lor că sunt descumpăniţi de intransigenţa mea. Anspach şi Puydupin s-au investit cavaleri servanţi ai demoazelei şi mă gândesc că, împingând melodrama ceva mai departe s-ar azvârli bucuros în genunchi la picioarele ei, cu mâna pe inimă. Numai băieţii din *stick*-ul meu personal, cu Klein în frunte, rămân indiferenţi la dezbatere.

La urma urmei, nu-i pot ţine în zgardă cu de-a sila iar Gilles are destulă experienţă şi judecată ca să-i acorde încredere: n-au decât să se ducă, dacă au chef, să facă recunoaştere în sat… dar numai în recunoaştere. Toţi, dacă vor să-şi dezmorţească picioarele, în afară de stick-ul meu, care va rămâne în tabără.

Ceva ce aduce cu o promenadă militară: după trei ore de la

plecare, preţioasa mea echipă de abordaj se întoarce cu alimente proaspete, împingându-i înainte pe Mynheer Posthumus şi câţiva nemţi năuciţi.

Geen, poştăriţa, mă măsoară triumfător: răii patrioţi au început să plătească pentru fărădelegile lor, iar ea cât de mândră se simte! Bietul Posthumus, îndesat pe guşa lui în trei falduri, cu şireangul de gât şi cu mâinile legate cu suspante de paraşută, s-a prăbuşit la poalele unui copac.

„Liberatorii" târgului Diever par mai curând timizi în triumful lor: mi-l amintesc pe câinele meu Tell! Era un minunat brack german, un minunat câine de vânătoare, dresat la perfecţie de tata. Ascultător, discret, foarte demn, îşi făcea treaba fără nici o greşeală, din toată inima lui bună de coşcogeamite dulău...

Ştia până să şi deschidă uşile! Dora, căţeaua ciobănească, nu dispunea de asemenea talent, în schimb îl manevra ca pe-o marionetă: îl ducea după ea până curtea de păsări, Tell deschidea uşile de la coteţ... iar Dora dădea buzna în iepuri. După care, bietul dulău se întorcea acasă cu coada între picioare... şi deloc mândru de el.

În sfârşit! Chiar dacă nu-i vorba de-o faptă glorioasă, n-am să fac eu nazuri acum şi mă înfrupt fără rezerve din alimentele jefuite din cămara lui Posthumus.

În cazul puţin probabil în care nemţii n-ar fi aflat până acum de prezenţa noastră, acum n-ar mai avea nici o scuză s-o ignore. Se lasă seara, va fi fără îndoială ultima noastră noapte liniştită.

Mâine va trebui să ne ocupăm serios de treburi, altminteri se vor ocupa ele de noi!

36
AMBUSCADE

Şoseaua dinspre Apelsga e singura arteră importantă pe unde nemţii ne-ar putea asalta cu material greu. Se impune deci ca primă urgenţă să-i împiedicăm să treacă pe-aici: întindem aşadar o ambuscadă şi aşteptam vânatul.

La o sută de metri de noi, un camion mitraliat de un avion de vânătoare englez e ars aproape complet. Şoseaua merge dinspre vest spre est şi tot din direcţia asta s-a scurs şi traficul, de la sosirea noastră. E ora şase dimineaţa, am stat mult de veghe. E contrar obiceiurilor noastre să ne batem în plină zi, dar o ambuscadă de noapte mi-ar sluji mai puţin bine intenţiile: vreau ca nemţii să creadă că suntem atât de numeroşi şi-atât de siguri pe noi, încât ne putem permite orice, până şi să-i atacăm în plină zi pe un drum cu trafic mare. E singurul mijloc de a-i împiedica să ne întindă ei nouă capcane.

Prima noastră victimă e un side-car şi cei doi ocupanţi al lui. Klein, la ceva mai puţin de o sută de metri, cu un glonte de carabină, i-a zdrobit craniul motociclistului. Rămasă de capul ei, motocicleta merge în zigzag şi dă în şanţ. Tonţii mei, cuprinşi de frenezie, îl ciuruiesc care mai de care pe pasagerul mort, fără îndoială.

— Încetaţi focul! Nerozilor... Vă credeţi la circ?

De fapt vreau mai cu seamă să-şi drămuiască muniţiile, numai că pocniturile astea nesăbuite, cine le aude de departe, va crede că sunt opera unei întregi companii şi, la urma urmei, se potriveşte destul de bine cu dorinţa mea.

În *side-car* se afla arhivele Gestapoului din Groningue şi diverse dosare purtând însemnarea *sehr gheim*[76]. Trebuie să fie interesante, dar vedem noi asta mai târziu, aşa că le îndrum împreună cu motocicleta spre bârlogul nostru din pădure.

În timp ce eu dau ordine, împuşcăturile se pornesc la o sută de metri la dreapta noastră. Gilles Anspach şi stick-ul lui trebuie să fi făcut noi clienţi! Mă îndrept spre ei fără să mai aştept.

Vreo şase cadavre zac în mijlocul drumului... Civili!

Gilles a înnebunit de-a binelea!

— Fii liniştit, Thome, erau friţi! Veneau pe biciclete, l-am oprit pe primul şi i-am cerut actele; era un tip din Gestapo! Când ceilalţi au înţeles că şi eu am înţeles, au vrut s-o şteargă... aşa că i-am împuşcat.

Recuperăm armele, actele, hrana rară din bagajele lor şi hotărăsc dintr-o dată să tragem maximum de folos de pe urma întâmplării ce s-

[76] Strict secret, (germ.).

a ivit.

— Aliniaţi cadavrele şi pe cei doi soldaţi morţi de-a curmezişul drumului, ca şi cum ar fi fost executaţi intenţionat!

Valizele desfăcute, cadavrele, sângele, bicicletele răsucite, camionul ars... Totul alcătuieşte un spectacol destul de îngreţoşător: o punere în scenă ca la circ.

— Şi-acum, îndărăt în pădure!

Trece o oră. Instalat la liziera taberei noastre, mă uit cu binoclul la porţiunea de drum unde am îngrămădit cadavrele. Doi motociclişti nemţi se apropie.

— Interzis să trageţi!

Cele două ştafete descăleca, contemplă pentru o clipă spectacolul, apoi pornesc iar la iuţeală. Mai trec încă zece minute... De data asta e o maşină de-a comandamentului, cu cinci ofiţeri la bord. Se opresc, coboară, se apropie de cadavre şi fac cale-ntoarsă şi ei.

— Şi-acum, Thome?

— Acum?... O să aşteptăm: am vrut ca ofiţerii nemţi să poată constata pe îndelete ceea ce prezintă toate aparenţele unui asasinat premeditat. Ei şi-au permis atâtea altele prin părţile noastre, pe vremea când se credeau invincibili. Şi invers, văzând că am procedat aşa, vor crede că avem motive să ne simţim foarte puternici, la rândul nostru.

— Crezi că o să meargă?

— Cred că există şanse să meargă...

Se pare că „a mers”: până la sosirea celor dintâi canadieni, trei zile mai târziu, drumul rămâne gol precum chipiul unui jandarm.

Georges, agentul „nostru” de legătură, vine să ne anunţe că două vapoare importante au fost semnalate pe canal: un remorcher, încărcat, pare-se, cu muniţii şi un şlep cu propulsie proprie; încărcătură necunoscută.

Dacă nu avem ocazia sa le oferim canadienilor podul pe care trebuie să-l luăm pentru ei, mă gândesc că două bastimente scufundate în canale le vor oferi, în lipsă de ceva mai bun, o posibilitate de trecere practicabilă.

Obişnuita rutină a ambuscadelor: nemţii aflaţi pe platformele de lângă borduri, cad în apă ca sacii. Se prăbuşesc gata morţi în canal ori se îneacă în el. Unii, mai fericiţi, sar pe mal şi aleargă spre noi cu braţele ridicate. Vor fi prizonierii noştri şi ne vor duce raniţele.

Mai fericiţi?... Nu toţi: am în faţa mea, cu mâinile ridicate la ceafă, un plutonier din Wehrmacht şi un sergent SS. Acesta din urmă poartă pe tunică o insignă destul de rară, cea a combatanţilor de elită de pe frontul rusesc. Colecţionar în timpul lui liber, Klein întinde mâna

stângă spre insignă. Celălalt, arogant, se dă îndărăt cu o mişcare bruscă, îşi ia mâinile, de la ceafă şi-l face porc pe subofiţerul meu, mirat.

Din nefericire pentru neamţ, Klein are reflexe… fulgerătoare: nici nu şi-a apucat carabina aşa cum trebuie, că SS-istul se răsuceşte pe jos, gemând. Un glonte tras în plin stomac, nefericitul, vor trece ore până să moară.

— Omoară-l acum, Lucien, de vreme ce-ai început.

Şi Lucien îl omoară cu un glonte în cap.

— Credeţi că e bine ce faceţi, domnule? mă întreabă liniştit plutonierul prizonier.

Rareori am văzut un tip curajos cu atâta simplitate.

— Nu, nu e bine, dar, în ciuda aparenţelor, e un accident, nu un asasinat. Din Bretania încoace, nu mai facem prizonieri dintre SS-işti. Ştii, desigur, cum se poartă? După cum ştii, desigur, că domnul Hitler al vostru a dispus printr-un ordin de zi ca paraşutiştii francezi să fie consideraţi franctirori şi să fie împuşcaţi. Colegul dumitale avusese noroc… Dar şi-a pierdut norocul prosteşte.

Am scufundat cele două vapoare de-a curmezişul canalului. Şi-n felul ăsta am făcut un pod improvizat. Daca meşterii genişti canadieni ştiu să se descurce un pic, ar putea face din ele o pasarelă acceptabilă..

Îi împingem spre pădure pe cei făcuţi prizonieri. Adjutantul, foarte demn, merge lângă mine. Împart cu el un baton de şocolata, spre marele scandal al băieţilor mei. Dacă ar şti în ce măsură mă dezgustă măcelul făcut de noi în ultimele două zile, ar avea cu totul alte motive să fie scandalizaţi…

Am cerut un paraşutaj de material. Acţiunea va avea loc mâine. Nu ne rămâne decât să aşteptăm… Şi iată că are loc mai devreme, în afara perimetrului prevăzut şi nimeni nu-i la faţa locului ca să preia materialul. Inutil sa înmulţim riscurile: pornim singuri, Gilles şi cu mine, în căutarea containerelor.

După amiaza e pe sfârşite, iar noi ne învârtim în cerc de câteva ceasuri fără sa fi descoperit nimic, în afară de un jandarm olandez care, pe cât ne spune, pornise în căutarea taberei noastre.

Nefericitul a scăpat ca prin urechile acului: cu uniforma lui neagră, seamănă perfect cu ucigaşii SS-işti. Când l-am zărit, m-am azvârlit la pământ, aşteptând să-mi fie la îndemână. Daca ar fi avut de-a face cu un maniac ai trăgaciului, ar fi putut fi împuşcat de zeci de ori! Aflăm de la el că nemţii au ocupat Diever-ul cu tancuri, artilerie şi infanterie SS.

— Repede la tabără, Gilles!

Spre Diever, împuşcăturile izolate alternează cu lungi rafale. În

tabără nu mai găsim decât patru paznici îngrijoraţi, pe Geen şi ceata noastră de prizonieri.

— Unde sunt ceilalţi?

— Plecaţi la Diever, domnule locotenent… împreună cu locotenentul Puydupin.

— Cuum?…

— Da… Am auzit rafale dinspre sat. Locotenentul Puydupin a spus că sunt canadieni şi a luat pe toată lumea să le iasă în întâmpinare.

— Chiar şi *stick*-ul meu?

— Da!

Tâmpiţi!… Nici n-au fost în stare să recunoască acel staccato atât de specific totuşi, al puştilor mitralieră nemţeşti! Şi Puydupin! Ah! Ce ţie şi cu omul ăsta… Corcitură între Robin Hood şi-un corsar vândut la rabat, cu fizicul lui de june prim trecut, se crede obligat să dea mereu reprezentaţii. El personal nu-i lipsit de curaj, cât priveşte glagoria însă, are goluri îngrijorătoare. Un ciclotimic derutant, care trece în aceeaşi jumătate de oră de la o exaltare delirantă la prostraţia cea mai morbidă în perioada de optimism, are un talent unic să seducă un auditoriu tânăr, iar oamenii lui îl urmează încrezători, prea neştiutori ca să discearnă falia în argumentele lui specioase. Curajos şi inconştient, Puydupin se năpusteşte în fruntea lor şi, prea adesea după placul meu. Îi duce drept spre prăpăd, fără teamă şi mulţumit de sine. Gilles Anspach mă apucă de braţ:

— Unde te duci, Thome?

— Să văd dacă-i pot scoate din rahat!

37
ULTIMA LUPTA

Cei douăzeci de tâmpiţi stau lungiţi cu nasul în pământ, la cinci sute de metri de pădure. Opt sute de metri mai departe, adăpostite de obiectivele oferite de marginea satului, trei puşti mitralieră nemţeşti îi ţin la sol. Ce boi! Cum au putut ajunge într-o situaţie ca asta?

Au o singură şansă să iasă din încurcătură: pajiştea în care stau cu nasul vârât alcătuieşte un soi de adâncitură, patruzeci de centimetri mai jos decât terenul de pe care nemţii îi ochesc. Poate că s-ar putea descurca, dar numai cu condiţia ca nimeni să nu înalţe capul.

Protejat de ridicătura providenţială alcătuită de denivelarea dintre cele două ogoare, mă târăsc până la omul din coadă. E Pantalacci. De data asta, abia dacă se bâlbâie!

— Transmite în faţă că toată lumea se va replia spre mine târâş şi de-a-ndărătelea... Şi mai cu seamă să stea lipiţi de pământ precum căpuşele!

Îmi număr turma răzleţită.

— Toată lumea e aici?

— Toată... afară de Puydupin.

— Atâta pagubă! Şi-acum ascultaţi atent: o să efectuaţi o întoarcere pe loc, dar tot lipiţi de pământ. Nu încercaţi să înţelegeţi ce se întâmplă şi târâţi-vă după mine. Faceţi exact ca mine şi nu care cumva să ridicaţi capul. Şi în tăcere absolută!

Înainte de-a ajunge la băieţi, am băgat de seamă că un şanţ de drenaj taie pajiştea. Paralel cu liziera pădurii, dă într-un canal mai mare, care la rândul lui duce spre locuri adăpostite: dacă putem ajunge la şanţ, iar de-acolo la canal, ne vom putea întoarce în tabără fără să fim văzuţi.

Tirul nemţilor se apropie. Pesemne că înaintează foarte repede spre noi, ca să încerce să ne descopere.

— Târâţi-vă mai repede... Mai repede... Faceţi ca mine... şi linişte!

— Uf!... În sfârşit m-am strecurat în şanţ. E cotropit de măceşi şi lăstăriş aproape de nepătruns. Sunt cu capul gol, ca de obicei, iar spinii mi se amestecă prin păr.

— Daţi-mi o cască.

Andree Le Nabour, cu nasul în cizmele mele, îmi dă casca lui. Protejat, acum pot înainta ca o cârtiţă în tunelul ei, tăind... Crengile cele mai mari cu pumnalul, înaintez, iar restul oamenilor mă urmează...

Pitulaţi pe fundul şanţului, suntem la adăpost de orice privire.

Nemţii au încetat tirul, iar noi aproape că am ajuns la canal, înainte de a mă strecura în el, aş vrea ca pentru o clipă să nu mă mai mişc orbeşte. Trebuie să ştiu ce au de gând friţii.

Îi dau casca lui Andre, îmi pun pe capi fileul de camuflaj mă adun încetişor şi, centimetru cu centimetru, fără ca aparent să fac vreo mişcare, scot capul din hăţişul de măceşi.

Ce fericire că băieţii mă ascultă întocmai, iar când am ordonat „Tăcere!”, asta însemna că într-adevăr nu trebuia să ni se audă nici respiraţia; la cinci metri în faţa mea, un căpitan SS scrutează pădurea cu binoclul! Infanterişti şi tiraliori înaintează spre noi, la cincizeci de metri în spatele lui. Sunt mai bine de patruzeci!

Ar trebui să fiu pierdut de spaimă. De fapt, mi-e totuna. Sunt încredinţat că responsabilităţile cele mai grave sunt totdeauna însoţite de anumite stări de binecuvântare necesare.

Îmi amintesc că, în chiar clipa când în mod normal ar fi trebuit să fiu cuprins de panică, eram hipnotizat de binoclul neamţului: am să i-l iau... Şi-aveam să i-l iau. Îl am şi acum!

Curioasă fantezie a circuitelor memoriei, în acelaşi timp mi-a venit în minte un poem de-al lui Paul Valery: Calm: „Calm... calm... Ramai calm. Cunoaşte greutatea unui calm purtându-şi profunzimea”. Bineînţeles, îl repetasem la nesfârşit, de vreme ce-mi servise la cifrarea mesajelor pe vremea când eram „agent secret” dar, logic vorbind, ar fi trebuit să am alte imagini în minte.

M-am lăsat în şanţ cât se poate de încet, ca o broască în carapacea ei. Totul se va juca într-un perimetru cât o batistă de mare.

— Andre?

— Da!

— Comunică mai departe... Fiecare să pregătească un exploziv Gammon... Friţii sunt aici aproape, în faţă. Când eu o să sar din şanţ, voi să zvâcniţi cu urlete şi să azvârliţi încărcătura... Pe urmă... foc cu tot ce aveţi la voi.

Când plecasem din pădure, luasem la întâmplare o mitralieră grea, Thomson. Mă pregătesc să-l dau gata pe căpitanul SS cu o, rafală. Dar pesemne că îngerul meu păzitor m-a bătut pe umăr. Las arma jos şi pun mâna pe o grenadă.

Un... Doi... Trei... Patru... Grenada explodează exact în clipa când îşi atinge ţinta, iar noi zvâcnim din şanţ scoţând strigătul nostru de război.

Explozibilele Gammon, burduşite cu lanţuri de bicicletă, îi culcă la pământ pe infanterişti ca un tir de mortier.

— Culcat, domnule locotenent!

Şi Lucien, pe deasupra capului meu, îl doboară pe un sergent care mă ochea de la zece metri.

— OK!

Nemţii n-au înţeles nimic din ce li se întâmplă. Credeau că hăituie un vânat cuprins de spaimă şi iată că vânatul le sare-n faţă. Panica e generală. Oamenii mei îi doboară din spate, prin rafale scurte, necruţătoare.

La urma urmei, îmi pot şi eu permite să-i trimit pe lumea cealaltă. De data asta cu cât scăpăm de mai mulţi, cu-atât vor fi mai puţini cei care ne vor sări în spinare mai târziu.

Percutorul loveşte în gol: mitraliera pe care-o luasem cu mine nu era încărcată. Dacă m-aş fi slujit de ea împotriva căpitanului SS, aşa cum am avut de gând la început, n-aş fi făcut decât să-mi demasc prezenţa…

Şi numai Dumnezeu ştie ce s-ar fi întâmplat!

Îi urmărim pe nemţi, hămăind ca o haită. Iar ei fug din ce în ce mai repede, din ce în ce mai înnebuniţi. Câţiva ghinionişti mai cad încă sub focurile noastre din ce în ce mai lungi.

— Încetaţi foc’! Stânga-mprejur… În canal cu toţii! Luaţi-o înaintea mea. Toată lumea e aici? OK! *Go!* Şi ceva mai repede!

Cufundaţi până la jumătate în apa nămoloasă, ajungem la tabără. Cred că niciodată n-am încercat o senzaţie mai agreabilă.

Pe drum, ne încrucişăm cu Puydupin, care ne iese în întâmpinare… Ce mai, incidentul e acum de domeniul trecutului şi, cum zic englezii: *The less said about, the better:* Cu cât vorbeşti mai puţin, cu-atât mai bine.

— Ce mai, domnule locotenent… Bine că…

— Gata, gata, scutiţi-mă de complimente. Sunteţi cu toţii nişte nătărăi, numai buni să ajutaţi la liturghie. Aţi văzut cum erau înţoliţi canadienii voştri? În uniforma *Feldgrau,* da. Cu un frumos ecuson SS pe căşti. Iar armele lor automate colective se numesc MG 42, înălţimile-voastre… Şi nu scuipă deloc, dar deloc, ca nişte *brenguns* englezeşti. Hai, împrăştiaţi-vă. N-avem un minut de pierdut. Încărcaţi-vă raniţele, strângeţi muniţia de rezervă şi la drum!

— Unde mergem? întrebă Gilles.

— La naiba!… Şi cât mai repede. Dacă nemţii au un strop de minte, în mai puţin de o oră vor fi aici, înarmaţi până-n dinţi, cu tancuri şi tot tacâmul, ca să le plătim farsa pe care le-am făcut-o.

— Şi pe prizonieri îi omorâm?

— Cum aşa? Doar sunt prizonieri… şi ne duc raniţele.

— Şi dacă răcnesc ca să le semnaleze camarazilor lor poziţia noastră? Şi dacă unul din ei evadează şi le spune unde suntem?

— Aşteaptă, aranjăm noi asta… Gunther, vino aici!

Adjutantul neamţ pe care-l simpatizez se apropie, cât se poate de destins.

— Da, domnule.

— O să ne îndreptăm cât mai repede spre cealaltă lizieră a pădurii. Dacă mai întârziem, riscăm să rămânem cu toţii pe-aici.

— Da, domnule.

— Prizonierii ne vor duce raniţele. Colegii voştri se prea poate să ne caute. În ceea ce ne priveşte pe noi, paraşutiştii mei şi pe mine, îşi vor pierde timpul şi, bineînţeles, nişte oameni.

— Da, domnule.

— Dar prizonierii ar putea fi ispitiţi să strige, ca să ne semnaleze prezenţa. Spune-le să n-o facă, altfel îi omorâm. Pralon... vrei să arăţi cum o să se întâmple?

Pralon îşi armează mitraliera Sten, special echipată cu amortizor de zgomot. Trage o rafală scurtă ce s-aude ca un foşnet de aripi şi care secţionează frunzele pe deasupra capetelor prizonierilor.

— Ai văzut?

— Da, domnule.

— La drum!

Şi ne năpustim prin pădure ca o ceată de mistreţi.

Timp de cincizeci de minute, nu ne încetinim ritmul. Geen galopează ca o căpriţă, dar burduhănosul Posthumus, cu mâinile legate, gâfâie zicându-ne să-l ucidem mai curând.

— Gata, nu mai face circ! Dacă va trebui să fii ucis, alţii o vor face, nu noi. Tot ce-o să faci tu împreună cu noi e să fugi. Galopează, sac plin, drăguţii tăi camarazi nazişti ne ajung... şi-atunci da, cred şi eu, o s-o porneşti cu picioarele înainte... Înaintea noastră. Posthumus! Totul e prevăzut în program.

Zece minute ca să ne tragem sufletul şi iar ne năpustim printre brazi. În afară de Gunther, cu care fac cu schimbul, ceilalţi prizonieri nu pot ţine pasul cu noi. Şi totuşi, au mâncat la fel ca noi. Tare şubredă, rasa seniorilor! Scârbiţi, băieţii mei îşi iau bagajele înapoi.

— N-avem noroc, domnule locotenent, am picat peste nişte mârţoage.

O sută de minute de goană, mai bine de opt kilometri. Cred că acum ne putem instala tabăra şi dormi.

— Noapte bună, îngeraşilor... vedeţi cu ce ne-am ales de pe urma jocului vostru de tâmpiţi? Ne-am fi putut odihni aşa de bine în vizuina noastră, care nu cerea nimic de la nimeni!

Suntem treziţi din primul somn de salve de tun, acompaniate în contrapunct de rafale de mitralieră grea.

De la plecarea noastră, am menţinut întruna direcţia nord-est, fără să ne abatem cu un milimetru: zgomotele de explozii vin din direcţia diametral opusă.

— Canadienii, domnule locotenent!...

— Iar! Hotărât lucru, aţi făcut o fixaţie... Hai duceţi-vă să le săriţi de gât, ca la Diever, mai adineauri. Canadieni pe naiba: Sunt nemţii care

ne atacă. Avem toate şansele ca, la întoarcerea în tabără, să ne găsim paraşutele prefăcute în dantelă. Dacă aveţi intenţia să vă faceţi din ele cămăşi în civilie, aţi dat-o în bară. Ia zi, Gunther, nu prea sunt rapizi camarazii tăi! Le-au trebuit mai bine de trei ceasuri până să ne descopere ascunzătoarea… şi mă tot întreb pe ce-or prăpădi muniţiile. Gunther zâmbeşte.

— Sunteţi foarte diferit de ofiţerii germani, ştiţi.

Aşa nădăjduiesc şi eu…

Au sosit în sfârşit şi canadienii. Le-a trebuit exact o săptămână în plus faţă de cât era programat în *planining*-ul operaţiilor!

Tabăra noastră iniţială a fost rasă ca-n palmă, gropile individuale au dispărut, paraşutele îngropate. Sunt întocmai cum am prevăzut, făcute zdrenţe, îl întâlnim iar pe Georges, agentul nostru de legătură olandez. Casa i-a fost rasă de tancurile şi tunurile aduse de nemţi ca să ne nimicească pe noi…

Geen ne ia la ea acasă, la hotelul Poştei din Diever. Eroii sunt sărbătoriţi… Numai că eroii sunt obosiţi. Tot ceea ce vor, pentru moment, e o baie caldă şi un aşternut curat…

Apoi are loc replierea celor două regimente spre Nimegue. Nu puţini dintre prietenii noştri au murit: Valiayer, ars cu aruncătorul de flăcări, împreună cu tot *stick*-ul lui, în ferma unde se adăpostiseră; Le Sable, înecat într-un canal, în timpul paraşutării… Erau ofiţeri tineri, având încă puţină experienţă şi care ni se alăturaseră după campania din Franţa, ca să umple golurile ivite printre noi. Taylor, unul dintre cei mai apropiaţi prieteni ce-mi mai rămăsese încă, ucis şi el şi atâţia alţi băieţi făcuţi prizonieri şi apoi asasinaţi de SS-işti…

În schimb, îl întâlnesc pe un camarad englez pe care-l credeam mort încă din septembrie trecut: John face parte din Divizia 1 Aeropurtată şi, în timpul celor câteva săptămâni cat fusese afectat acolo, eram nedespărţiţi. Aveam aceeaşi pasiune pentru luptele libere, încăierările din bistrouri, amestecul de whisky-cidru şi aceeaşi intoleranţă, faţă de orice autoritate cu pretenţii.

— Thome… oh! Thome…

Suntem vreo douăzeci care ne săpunim în aburul duşurilor colective ale cazărmii din Nimegue. Băiatul care mă strigă seamănă cu morţii aceia vii pe care ni-i vor revela mai târziu filmele despre Mauthausen. Faţa lui nu-mi spune nimic dar, ca să nu sporesc şi mai mult spaima de pe chipul lui, mă prefac că-l recunosc. Apoi amintirile mi se precizează; John!… E de nerecunoscut. Atletul cu care mă măsuram la Peterborough, locotenentul impecabil din *Irish guards*[77] care mi

[77] Trupele irlandeze, (engl.).

atingea umerii în timpul luptei, nu mai e decât un biet corp scheletic, acoperit de escare. Stă strâmb, sprijinit într-un picior scurtat, cu tendoanele atrofiate. Doar zâmbetul lui m-a ajutat să-mi amintesc.

A primit o rafală în picior în timpul operaţiilor catastrofale de la Arnhem. Dus la spital, a evadat înainte chiar de-a fi pansat şi, timp de şapte luni, a trăit singur ca o fiară, fugind de olandezi, în care nu are încredere şi evitându-i pe nazişti, pe care-i urăşte şi-i dispreţuieşte; înaintarea canadienilor l-a descoperit în pădurea unde se-ascundea... Aşa s-au petrecut lucrurile! Îmi povesteşte păţania lui pe îndelete, fără a căuta să mă impresioneze, ca şi cum ar fi vorba de-o întâmplare banală.

— Eşti cazat în cazarma asta?

— Da, dar nu mai am acte, ţaţele de la Intelligence Service nu vor să creadă povestea mea şi de cinci zile mă târăsc de la un birou la altul, în aşteptarea unui avion.

— Fii liniştit, băieţaş, îţi găsim noi o beretă roşie... O să te cheme Dupont şi-o să te-ntorci cu noi.

Câteva zile de destindere la Nimegue, apoi zburăm spre Anglia şi ne întoarcem la Randelsham Hall.

Îmbrăcate cu haine noi, cele două regimente sosesc în permisie în Franţa. Trebuie să ne adunăm pe data de 8 mai 1945 la Fort Neuf de Vincennes, ca să ne întoarcem la Londra, unde ni se pregăteşte o nouă misiune.

La 8 mai, Germania capitulează.

Bineînţeles, nimeni sau aproape nimeni nu vine la întâlnirea de la Vincennes! Păcat... Misiunea prevăzută era un fel de rămas bun: drept mulţumire pentru serviciile aduse, cele două regimente franceze urmau să fie paraşutate în Norvegia, unde trebuiau să se ocupe de trupele naziste care se predau! Ar fi putut fi nostim. Camarazii englezi care au trebuit să fie trimişi în locul nostru mai vorbesc şi-acum, după treizeci de ani, despre asta.

În iunie, ne întoarcem la reşedinţa noastră provizorie din Anglia. Ne pregătim să plecăm în Ceylon: se pare că suntem indispensabili ca să le venim de hac japonezilor! Dar e aruncată bomba la Hiroshima, intervine capitularea japoneză şi noaptea de veselie dezlănţuită într-o Londră fără *black out,* în care sirenele îşi reiau la nesfârşit şi dezordonat urletul ce nu de mult încă mai anunţa *all clear*: sfârşitul alarmei...

Poate provizoriul „ultim război mondial” s-a terminat.

Întoarcere în Franţa, viaţă de cazarmă. Voi fi numit căpitan.

Unii camarazi rămân în armată. Personal, chiar că nu văd ce-aş putea face ca militar: mi-am îndeplinit angajamentul pe care mi-l fixasem cu mai bine de cinci ani în urmă, am făcut tot ce-am putut ca nemţii să plece din ţinuturile mele.

Adio arme!

Regrete? Nu… Ci doar un strop de nostalgie pentru nişte vremuri când am avut norocul rar întâlnit să trăim departe de impostori, trişori şi tipi „abili”, printre oameni de bună-credinţă.

„Deşi lipsită de regrete, amărăciunea lăsată de împlinirea unui vis în inima celui ce s-a bucurat de el”, scria Paul Valery…

Cu riscul mai mult decât sigur de-a trece drept un romantic întârziat sau un întârziat mintal şi împotriva tuturor snobismelor la moda, totdeauna îl voi prefera pe centurionul gata de luptă romanului decăzut în desfrâu şi tuturor filosofiilor – triada bărbătească a colţilor: „Să-i cinsteşti pe zei; să nu faci nimic josnic; să-ţi exersezi curajul”.

ANEXE

MEMORIU

Propunere pentru «Crucea Eliberării»
în favoarea lui Thome Edgard, locotenent.

Semnalmente şi servicii aduse:

Nume: THOME.

Prenume: Edgard-Alphonse.

Data şi locul naşterii: 19 aprilie 1920, Bourg-la-Reine (Sena).

Grad: locotenent.

Afectarea actuală: Comandant-secund al companiei a 2-a din regimentul 3 de paraşutişti.

Servicii anterioare datei de 1. IX.1939: nimic.

Data aderării la Franţa combatantă: mai 1941.

Servicii aduse în război: Campania din Franţa: 1939-’40. Trei misiuni speciale de paraşutaj: 4 VIII 1944; 27 VIII 1944 şi 7 IV 1945.

Servicii aduse acţiunii de Eliberare: Misiune de informaţii mai-august 1941, Misiune de informaţii decembrie 1941-iunie 1942.

Campanii: contra Germaniei: 1939-’40 şi 1941-’45; campania din Franţa 1939-’40; campania din Franţa 1944; campania din Olanda 1945.

Evadări: Rexpoede (10 VI 1940), Franţa; traversarea Spaniei (15 VIII 1941).

Răni: nimic.

Decoraţii: «Cavaler al Legiunii de Onoare»; «Crucea de Război»; «Military Cross».

Citări: al 4-lea ordin al armatei; 1-ul ordin al diviziei.

Participare la Rezistenţă: mai-august 1941, a lucrat în calitate de agent de legătură şi de informaţii sub ordinele colonelului Fourcaud (Statul-Major personal al generalului de Gaulle); 9 decembrie 1941, paraşutat în Franţa în calitatea de agent de informaţii clasa întâi, a activat în Franţa până în iunie 1942 (Statul Major personal).

Raport justificativ:

Angajat înainte de a fi chemat, la optsprezece ani, în noiembrie 1938, în Regimentul 8 de Zuavi. Participă ca sergent în această unitate la atacurile din Lorena, regiunea Sierck, în

septembrie 1939, apoi în Belgia (mai 1940); participă, în sfârşit, la bătălia de la Dunkerque până la 5 iunie 1940, unitatea sa protejând îmbarcarea corpului expediţionar britanic.

Făcut prizonier la 5 iunie 1940, evadează la 10 iunie 1940 din Rexpoede, în timpul transferului.

Neacceptând înfrângerea şi armistiţiul, de cum se întoarce în Franţa încearcă să intre în legătură cu elemente din Rezistenţă, în mai 1941, ia contact cu colonelul Fourcaud (din Statul Major personal, al generalului de Gaulle) şi lucrează cu acest ofiţer în calitate de agent, de informaţii şi de legătură până în luna august 1941.

În această perioada părăseşte Franţa, străbate Spania (15 august 1941) şi ajunge în Marea Britanie unde urmează instrucţia şi antrenamentul corespunzător pentru a lucra la Statul Major personal.

Paraşutat în Franţa la 9 XII 1941, lucrează în Franţa ca agent de informaţii categoria I până în iunie 1942. Rănit la aterizare, beneficiază la sfârşitul misiunii de o permisie de convalescenţă pe care o petrece în SUA.

În august 1943, se duce la tabăra de paraşutişti de la Camberley, iar în ianuarie 1944 este afectat la Compania, a 2-a a celui de-al 3-lea Regiment de Paraşutişti.

Paraşutat prima dată la 4 VIII 1944 lângă Daoulas, împreuna cu şaizeci de oameni, ucide doisprezece nemţi, ia patruzeci de prizonieri, respinge atacul german şi eliberează localitatea Daoulas. Ataca apoi garnizoana germană din Landerneau, supunând-o la grele pierderi sub formă de oameni ucişi şi prizonieri, apoi eliberează Landerneau.

Se alătură apoi Diviziei a 6-a americane de Blindate şi execută în folosul ei recunoaşteri periculoase.

Paraşutat pentru a doua oară la 27 VIII 1944 la Montecheroux, în Jura, participă la mai multe ambuscade, atacă şi ia Clerval, pe care apoi îl va apăra pas cu pas, împreună cu cincizeci de oameni contra unui inamic mult superior ca număr şi dispunând de douăzeci şi şapte de tancuri şi maşini blindate, ucide treizeci de nemţi şi distruge un tanc.

Se alătură apoi cu unitatea sa Diviziei a 45-a de Infanterie americană (armata a 7-a) unde e afectat grupului de recunoaştere divizionară şi unde se distinge mai ales la Arches, la trecerea peste Moselle.

Paraşutat pentru a treia oară la 7 IV 1945 în regiunea Diever (Friedian, Olanda), a efectuat împreună cu secţiunea lui alcătuită din cincisprezece oameni numeroase atacuri asupra căilor de comunicaţie ale inamicului, provocându-i numeroase pierderi în

oameni şi materiale, aruncând mai cu seamă în aer pe canalul Meppel-Assen un remorcher şi un şlep încărcat cu muniţii.

Semnat: DE BOLLARDIERE.

CITARE

17 noiembrie 1945

Caracterizare: Tânăr ofiţer de-o energie şi o bravară exemplare. A activat pentru Eliberare încă din mai 1941. A efectuat din decembrie 1941 până în iunie 1942, după ce a fost paraşutat, o misiune de informaţii în Franţa. După ce s-a alăturat, în 1943, paraşutiştilor în Marea Britanie, a efectuat trei misiuni SAS paraşutate – două în Franţa în 1944, una în Olanda, aprilie 1945 – în cursul cărora s-a dovedit a fi un ofiţer de mare valoare, îmbinând grija pentru viaţa oamenilor săi cu un curaj şi o îndrăzneală remarcabile. Purtarea lui strălucită i-a adus gradul de «Cavaler ale Legiunii de Onoare», patru citări pe ordinul de zi al Armatei, o citare pe ordinul Diviziei şi decoraţia «Military Cross».

Comandantul PARIS DE BOLLARDIERE
locotenent-colonel al Regimentului 3 RCP.

CUPRINS

PROLOG.....4
Partea întâi SĂ AI DOUĂZECI DE ANI ÎN ’940.....6
1 NORI NEGRI.....6
2 DUNKERQUE.....12
3 SĂ VREI ÎNSEAMNĂ SĂ POŢI.....19
4 ARDENII.....28
5 PĂŢANIILE UNEI PISICI SĂLBATICE.....34
6 TURUL FRANŢEI.....43
Partea a doua AGENTUL SECRET.....55
7 CATEGORIA „AMATORI”.....55
8 SPRE LONDRA.....60
9 FRANŢA LIBERĂ.....68
10 CE BINE S-A NIMERIT.....74
11 ŞCOALA AGENŢILOR SECREŢI.....81
12 PARAŞUTAJ DE NOAPTE.....86
13 NECAZURILE UNUI SOLDAT DE OCAZIE.....96
14 ÎNAPOI ÎN ANGLIA.....101
15 BATALIONUL ANTILELOR.....107
Partea a treia NOVICIATUL ARMELOR.....119
16 CLANUL CÂINILOR CREDINCIOŞI.....119
17 SPECIAL AIR SERVCE.....127
18 AŞTEPTAREA.....141
Partea a patra PE VIAŢĂ ŞI PE MOARTE. A SOSIT CLIPA SA LUPTĂM.....152
19 LUPILOR LI S-A DAT DRUMUL.....152
20 LIMITA POSIBILITĂŢILOR.....160
21 KOMMANDATURA.....167
22 ATACUL.....173
23 CONTINUAŢI ATACUL.....178
24 VULTURII LUI HITLER.....185
25 RĂZBOIUL SUB CERUL LIBER.....192
26 DEPOZITUL DE MUNIŢII.....197
27 LANDERNEAU.....202
28 SFÂRŞITUL VISULUI.....207
Partea a cincea DRUMURILE VICTORIEI.....212
29 DUS ŞI ÎNTORS.....212

30 SALT ÎN NEPREVĂZUT....219
31 PODUL DIN CLERVAL....227
32 RECUNOAŞTERI....234
33 CAVALCADA....239
34 CE FRUMOASĂ ERA FRANŢA....246
35 INTERLUDIU OLANDEZ....254
36 AMBUSCADE....261
37 ULTIMA LUPTA....266
ANEXE....273
MEMORIU....273
CITARE....276
CUPRINS....277